

**Gulden-spiegel, ofte op-weckinge tot Christelijcke deughden,
af-gebeelt in twee deelen, waer in verthoont werdt de
schadelickheyt der sonden ... : noch is hier by-gevoeght
Thamers ontschaking of de verdoolde liefde van Amnon, als
mede De vermaeckelijcke bruylofs-kroon ...**

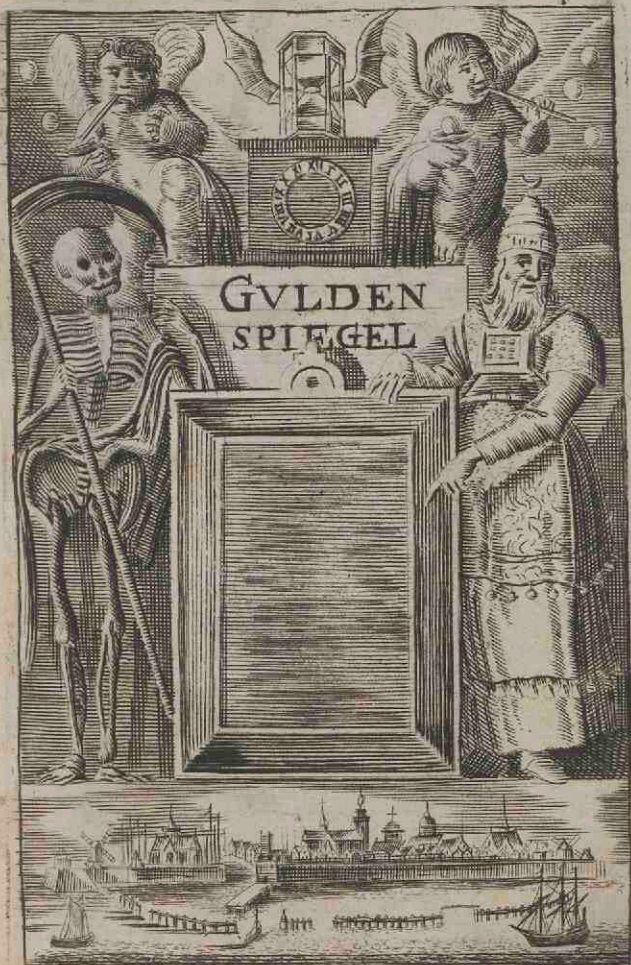
<https://hdl.handle.net/1874/41099>

Praz, 1964, p. 416
Landwehr, 1970, 430

Earlier ed. than
Schwabe 57, 2.

1964/278

see
Gulden-Spiegel,

Ofte

Op-weckinge tot Christelijcke Deughden.

Af-gebeeld in twee Deelen; waer in verтоont werdt de
schadelickheyt der sonden, mitfgaders de goetheydt
ende weldaden Godts over de Boetvaerdigen.

Tot Leeringe en scticheyt alle Chri-
stenen toe-gepast.

Noch is hier by-gehoeght

THAMERS ONTSCHAKING,

Of de verdoolde Liefde van Amnon.

Als mede

De Vermaeckelijcke Bruylofs-kroon,

*Door-gevlochten met versckeyde leersame Gedichten, vermake-
lijcke Bruylofts- en aendachtige Liedekens; voor-gesteld
op de vier Getyden van den Dagh.*

Gerijmt door

JACOB COENRAEDS MAY-VOGEL,

Verciert met aerdige Konst-platen.

Tot Amsterdam,

By Michiel de Groot, Boeck-verkooper op de Nieuwen-
dijck, tusschen de twee Sluysen. 1670.

Voor-reden.

GUnstige Leser, ick achte het noodig te wesen, om aen U E. bekent te maken, uyt wat oorsake ick dit Boeck (welcke ick ghenaeamt heb den *Gulden Spiegel*) hebbe gheschreven, op dat niemandt en oordeele, voor en al-eer hy de sake wel hebbe verstaen. Soo sal U E. dan gelieven te weten, dat ick dit niet hebbe voor-genomen, om iemant hier mede te bestrijden; ofte tot sijn nadeel te spreecken: want ick in sulcker voegen (nae de Leere Christi) eerst den Balck uyt mijn eygen oogen moste trecken, ende dan den Splinter in mijns Naesten oogen aen-wijsen. Maer het gene dat mijn doel-wit is, het welcke my bewoogen heeft, om dit te schrijven, is alleen de oorsaeck om ledigheyt te mijden, die een Baer-moeder is van veel quaedt, en om my selven en een ander hier door te leeren: want soo iemant een goede sake useert, hy sal daer door ghefticht werden; gelijk ter contrarie, quade faken ontstichtinge aen-brengen. Alsoo heeft my goetd gedocht, in plaets van ledigheyt dit Boeck te schrijven, hoe-wel het nae geen

geleertheydt en ruyckt: nochtans hopende,
dat het tot stichtinge sal dienen, ende de
meeninge van een goede faecke sal kunnen
verftrecken. Biddende een iegelijck, die dit
Boeck fiet, ofte door-leest, mijn fouten ende
abuysen te verschonen, wel wetende, dat dit
Werck uyt geen hoogh-geleerde Schat-ka-
mer is voort-gebracht.

Dit Boeck is niet gemaect om iemand me te quellen:
Maer soeckt tot leeringh sulcx een ieder voor te stellen;
Doch so dit slechte werck tot stichtinge kond strecken,
Dat was mijns herten wensch, om tot de deught te trecken
Mijn naesten, dat soud my op 't hooghste doen verblijden,
Ick wensch geen beter loon: want dan soud t' allen tijden
Dit werck my zijn een vreught. Hierom so is mijn bede,
Dat ghy u met dit Boeck (ô Leser) koudt te vrede.
En laet neus-wijsigheyt, noch mugge-sifterye
Niet plaetsen in u hart, om tegens my te strijen,
Soo iemand fouten vind, ick laet my onderwijssen,
Wie dat het beter maeckt, ick sal het beste prijsen.

Den
A U T H E U R

Tot den

L E E S E R.

So iemant weten wil, waar me dat ick mijn tijt,
Die kost'lijck is, in plaets van ledigheyt verlijt:
Ick segh, so iemant denckt, wat of dit mochte wesen,
Die neem dit Boeck in d'hant, en gae dat eens doorlesen,
Soo sal 't weetgierigh hert daer van haast zijn verfaat,
En klaerlijck sien, waer in mijn tijt-verdrijf bestaet.
Maer denkt niet, dat ick heb dit werck voor my genomen,
Als of hier aen den dag een Meester-stuck soud' komen:
Ick ben niet hoofs geleert, noch van geleerden acrt,
Natura is alleen de Moeder die het baert;
Al valt het u wat slecht, en wilt het niet verachten,
't Is niet voor sulck een volck die kloek zijn van gedachten,
Die op het hoogh Toneel van Parnas zijn gevood,
Maer voor d'eenvoudigheyt, die kleyn zijn van gemoed,
Die nedrig zijn van geest. Die voeg ick toe met vreugden,
Dees mijn *Op-weckinge der Christelijcke Deughden.*
Doch so daer eenigh mensch mocht dencken by geval,
Dat sulck een slechten stijl geen stichtingh geven sal,
Hoewel ick anders hoop; genomen 't moght so vallen,
't Veroorfaect evenwel geen swarigheyt met allen,

geleertheydt en ruyckt : nochtans hopende,
dat het tot stichtinge sal dienen, ende de
meeninge van een goede saecke sal kunnen
verstrecken. Biddende een iegelijck, die dit
Boeck siet, ofte door-leest, mijn fouten ende
abuyfen te verschonen, wel wetende, dat dit
Werck uyt geen hoogh-geleerde Schat-ka-
mer is voort-gebracht.

Dit Boeck is niet gemaect om iemand me te quellen :
Maer soeckt tot leeringh sulcx een ieder voor te stellen ;
Doch so dit slechte werck tot stichtinge kond strecken,
Dat was mijns herten wensch, om tot de deught te trecken
Mijn naesten, dat soud my op 't hooghste doen verblijden,
Ick wensch geen beter loon : want dan soud t' allen tijden
Dit werck my zijn een vreught. Hierom so is mijn bede,
Dat ghy u met dit Boeck (ô Leser) houdt te vrede.
En laet neus-wijsigheyt, noch mugge-sifterye
Niet plaetsen in u kart, om tegens my te strijen,
Soo iemand fouten vind, ick laet my onderwijssen,
Wie dat het beter maeckt, ick sal het beste prijsen.

OP-WECKINGE

Tot Liefde, Geloove en Hope.

Seer Geliefde,

Nsen Heylant en Saligh-
 maker Jesus Christus segt
 by Johan. 3. vers 16. *Also
 lief heeft Godt de Wereldt
 gehad, dat hy sijnen eeni-
 gen Sone heeft gegeven, op
 dat alle die in hem gheloo-
 ven niet verlooren en worden.* Siet! wat een
 uytmuntende ende gulden troost is dit voor
 alle menschen, die met hertelijck verlangen
 na hare Saligheydt trachten. Ach! dat wy
 dese uytnemende weldaedt onses Godts te
 rechte erkende, hoe soude het herte des
 Menschen met eenen keten der danckbaer-
 heydt omringht zijn. Hoe soude de groote
 ende wonderlijcke daden des Almachtigen
 uyt-gebreydet werden; ja gewis, wy souden
 bewogen werden, om met David te seggen,
 Psalm 103. *Lovet den Heere mijne Ziele, ende*

alle mijn inntigheden sijnen heyligen Name, Lovet den Heere mijn ziele, ende en vergeet niet wat hy my goeds gedaen heeft, die alle dijner misdaet genadig is, ende heelet alle uwe krankheden, Die u leven verlosset van het verderven, Die u kroonet met goetheyt ende barmhertigheden. Barmhertigh ende ghenadigh is de Heere, lanckmoedigh en van grooter goetheyt. Het soude in ons vorderen, om met den Apostel Paulus aldus te spreken, Galat. 2. 20. Ick leve nu niet meer mijn selven: maer het leven dat ick leve, dat leef ick door den gheloove des Soons Godts, (Jesu Christi) die my lief gehad heeft, ende heeft hem selven voor my overgegeven: ende niet alleen my, maer alle die sijn verschijninghe verwachten. Jae, ick acht het alles voor schade te wesen, om Christum te gewinnen, niet hebbende mijn gerechticheyt, maer de gerechticheyt mijns lieven ende getrouwen Salighmakers. Wy souden daer over uyt-roepen, ô diepheydt der rijckdommen, beyde der wijsheyt ende kennisse Godts! hoe onbegrijpelijk zijn sijne oordeelen, ende hoe ongrondelijk zijn sijne wegen. Want wie heeft des Heeren sin bekent? Of wie heeft sijn raet-gever geweest?

Of

Of wie heeft hem te voren wat gegeven, ende het sal hem vergolden werden? Want uyt hem, ende door hem zijn alle dingen. Hem zy de prijs in der eeuwigheyt, Amen. Rom. 11. 33. Hierom lieve, laten wy onse ooghen slaen op de vermaninghe des Apostels Pauli, die ons op het allervriendelijckste aldus aenspreect, seggende: *Broeders, ick bid u door de barmhertigheyt Godts, ja of Godt selve U L. door ons bade, begeeft uwe lichamen Gode tot een levendige ende wel-behagende Offerhande, welk is uwen redelijcken Gods-dienst.* Laet ons met Moses Hebr. 11. de liefde tot Godt aenvaerden, de welcke liever met Godts Volck verdruckinge woude lijden, dan de tijdelicke nuttigheyt der sonden te gebruycken; want daer staet: *hy sagh op de vergeldinge des loons.* Hy sagh, dat de Godt Abrahams, de Godt Isaacx, de Godt Jacobs, sulck een vriendelijke Godt was, over die gene die hem vreesen, gelijk de Wet seyt: *Ick doe barmhertigheyt aen veel duysenden, die my lief hebben, ende mijne Geboden houden.* Ter contrarie, wist Moyse wel, dat Godt rechtvaerdigh was, om de Sondaren te straffen met schrikelijcke plagen. Als Deut. 5. staet, *Ick ben de Heere*

Heere uwe Godt, sterck ende yverigh, die de misdaet der Vaderen besoecke aen de Kinderen, tot in dat derde ende vierde lit, der gener die my haten: En Rom. 12. vers 19. My is de wrake, ick sal't vergelden spreeckt de Heere. Beminde, Laet ons daerom wegh werpen de wercken der duysternisse, Rom. 13. 12. ende aen-doen de wapenen des lichts: die gestolen heeft, dat hy niet meer en steele; maer wercke liever met sijn handen dat goedt is, Eph. 4. 28. die Overspel gedaen heeft, dat hy niet meer overspel en doe: maer gebruycke sijn leden Gode ten dienste. Die droncken, gulsig ofte overdadig is geweest, het selfde niet meer en plege: maer gebruycke de spijsse ende dranck voortan matelijck, ende en geve sijn wederpartye geen oorfaeck om te lasteren. Ende so wie den tijt sijns levens tot nu toe heeft Goddeloos door-gebracht, die leere doch Godt vreesen, ende den Sathan niet langer als een boos instrument ten dienste staen. Want, o lieve mensche, weet ghy niet dat ghy dwaelt, wanneer gy van den Almachtigen af-wijckt? Ende begeeft u tot dienste, jae onder de slavernye der sonden, waer mede den Duyvel gedient werdt, die een Mensche-moorder is
van

van den beginne aen? Lieve, uyt hert-grondelijcke toe-genegentheyt bid ick u, dat ghy doch den Heere soeckt, dewijle hy te vinden is: want de Propheet Esaia vermaent ons daer toe, met een vriendelijcke beweegh-reden, seggende: *De Goddelose late af van sijne wegen, ende de ongerechtige van sijne gedachten, ende bekeere hem tot den Heere, so sal hy sijnder ontfermen*: want onse God geneyght is om te vergeven. O heerlicke troost! ons allen niet-waerdige, ja doot-waerdige Sondaren bewesen in Christo Jesu den Beminde; daer over den Propheet Esaia Capittel 1. vers 18. uyt-roept: *Al waren u sonden so root als een bloet, so sullen sy nochtans sneeu-wit werden; al waren sy als Rozijn-verwe, so sullen sy nochtans als witte Wolle zijn*. Ende onsen Heylant en Salighmaker, die so lieffelijck en aengenaem sijn stemme als een klare Basuyne verheft, roepende: *Komt al tot my, die belast ende beladen zijt, ick sal u verquicken, ende ghy sult ruste voor uwe ziele vinden*, Matt. 11. 28. *Ick ben de wegh, de waerheyt en het leven, niemant komt tot den Vader, dan door my, ende wie tot my komt, die sal ick niet uyt-werpen: maer die in my geloof, (gelijck de Schrift seyt) stroomen*

*men des levende waters sullen uytijnen Buycke vloeeyen: want ick ben een goet Herder, ick laet mijn leven voor mijne Schapen, Johan. 10. 15. Lieve, waerom sullen wy doch beweegt werden, om onsen eenigen getrouwen Hoogen-Priester, Coninck ende Salighmaker, niet uit grondt des herten liefde te hebben, die om onsent wille in de Werelt is gekomen, ende de gedaente eens Dienst-knechts heeft aengenomen, ende een weynigh tijts minder is geweest dan de Engelen in den Hemel. Die vervolgingh, verachinghe, lasteringhe, versmaetheyt, alleen uyt liefde, ja uyt hartelijke liefde, om ons ellendige menschen goedwiligh heeft geleden: gelijk geschreven staet: de vierige liefde uwes huys heeft my verslonden. Daerom seght de Propheet Esaia 53. 7. *Hy droegh onse kranckheden, ende onse smerte nam hy op hem: doen hy gestraft ende onteert werde, soo dede hy sijnen mondt niet op, ghelijck een Lammeken, dat ter Slacht-banck gheleydt wordt: ende als een Schaep, dat stom is voor sijnen Scheerder, dat sijnen mondt niet op en doet.* Siet, wy gingen al doolende, ghelijck als Schapen, een iegelijck sagh op sijnen wegh; maer de Heere worp aller onse sonden*

den

den op hem, ende seght seer troostelyck :
Ick heb u ter aenghenamer tijdt verhoort,
ende ick heb u in den dagh des Saligheydts
geholpen, ende hebbe u behoed. Juyght ghy
Hemelen, ende ghy Aerde verblijdt u, looft
ghy Bergen met juychen : want de Heere
heeft sijn Volck getrooft, ende het jammert
hem haerder ellenden. ô Grootte getrouwig-
heydt ! want alsoo spreeckt de Heere : magh
oock cen Vrouwe haers Kindt vergeten, dat
sy niet en ontfermt des Soons van haren
lichaem, ende of sulcke des selven al vergate,
soo wil ick nochtans dijns niet vergeten, siet,
in de handen heb ick u getekent. Broeders,
wat sal ons hinderen, om van dese aerdsche
tijdelijcke saken het aengesicht af te keeren,
ende aen-doen den wapen-rustinghe Godes,
met welcke wy alle de vierige pijlen des Sa-
tans kunnen uyt-blussen ? ey, laet ons henen
gaen, ende vrucht dragen, na de vermaninge
des Apostels Jacobi, ende uyt onse vruchten
ons geloove betoonen, ende niet meer door
onse snoode lief-kosende sonden, met smaect
sulck een getrouwen, lief-hebbende Saligh-
maker het herte doorsteken. Niet meer hem
bloedige druppelen sweet doen uyt-parssen,

wan-

wanneer hy met fuchten ende beven benaut zijnde, seyde: *Mijn Ziele is bedroeft tot der doodt*: wanneer als de eenighe Sone des Al-machtigen door den last der sonde so geparsst werde, dat hy seyde, met smeken: *Mijn Va-der, ist mogelick, laet dese Drinck-beker van my gaen*. Ja, wanneer als de pijn der eeuwiger vervloekingh, ende des rechtvaerdigen toorn Gods over de sonde, tot aen sijn Ziele waren geklommen, met luyder stemme moeste uyt-roepen: *mijn Godt, mijn Godt, waerom hebt ghy my verlaten?* Matt. 27. 46. Daerom laet ons aen-doen alle wapenen Gods: want wy hebben den strijt niet tegen vlees ende bloet, maer tegen de Overste, tegen de geweldighe der werelt, der duysternisse deser Eeuwe, tegen de geestelijcke boofheden in der Lucht. Laet ons na den raet Pauli doen, Eph. 6. 13. die ten tweede-mael segt, hierom neemt aen de geheele wapenen Gods, op dat ghy meugt in den boosen dagh wederstaen, al volbracht hebbende, ende blijven staende: so staet dan, uwe lendenen om-gordt hebbende met der waerheyt, en de borst bedeckt met de rechtvaerdigheydt, ende de voeten geschoeyt met de vaerdigheyt des Euangeli des vredes. *Bo-ven*

ven al, neemt aen den schilt des geloofs, waer mede ghy meught alle de vierighe pijlen des boosen uyt-blussen. Ende neemt den helm der saligheydt, ende het swaerdt des geestes, het welck is Gods Woort, met aller biddinge ende smekingē, biddinge te aller tijdt in den Geest, op dat wy met Paulus sterck moghen werden, ende seggen: Wie sal de Uyt-verkoornen Godts beschuldigen? Godt is't die rechtveerdigh maect, wie false verdoemen? Christus is voor ons gestorven: ja veel meer, die oock op-geweckt is, die oock ter rechterhant Godts is, de welcke oock voor ons bidt, wie sal ons van de liefde Christi scheyden? Verdruckinge, ofte benautheyt, ofte vervolginge, ofte honger, ofte naecktheyt, ofte vervaerlijckheyt, of swaert: want ick ben versékert, dat noch doot, noch leven, noch engelē, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toe-komende dingen, noch hoogte, noch diepte, noch eenige andre creaturen, ons sal kunnen scheyden van de liefde Godts, welck is in Christo Jesu onsen Heere. Ende wy dan soo gesterckt zijnde, leert Paulus aldus: is't dan dat ghy met Christo op-geweckt zijt, so soeck het gene dat boven is,

daer Christus is sittende ter rechter-handt Gods, besorght dat Hemels is, ende niet dat op Aerden is: want wy zijn gestorven, ende onse leven is met Christo verborghen, ende als Christus onse leven sal gheopenbaert wesen, dan sult ghy oock met hem geopenbaert werden in eerlijckheydt. Coloss. 3. vers 1. Soo doodt dan uwe aerdsche leden, hoerrijke, onreynigheydt, quade beweginge, quade begeerten, ende gierigheydt, welcke is Afgoden-dienst, om den welcken den toorn Godts komt over de Kinderen der onghesoorfaemheydt. Maer leght oock af, toorn, verbolgentheydt, quaetheydt, lasteringhe, vuyl-sprecken uyt uwen Monde, lieget niet d'eene teghen den anderen, nae dat ghy uyt gedaen hebt den Ouden Mensche, met sijne wercken: ende hebt aen-gedaen den Nieuwen, de welcke vernieuwt wort tot kennisse, nae de gelijckenisse des genen die hem gheschapen heeft. Soo weest dan bekleet als uytverkoornen Heyligen Godts, ende beminde des Heeren, met hert-grondelijcke barmhertigheydt, vriendelijckheydt, ootmoedigheydt, sachtmoedigheydt, lanckmoedigheydt, malkander verdraghende, ende mal-

kan-

kanderen verghevende, is 't dat iemandt teghen u eenighe klachten heeft: ghelijck Christus u vergeven heeft, doet ghy oock alsoo. Ende boven al (dit) doet aen de Liefde, de welcke is den bandt der volkommentheydt. Weest eensins ghesint op malkanderen, niet hooghe gevoelende van uw' selven: maer met den nederigen u voegende, Rom. 12. vers 26. Ghy die uwe Zielen gereynight hebt in de gehoorfaemheydt der waerleydt, door den Geest tot ongeveynsde Broederlijcke Liefde, hebt malkanderen vierighlijcken lief, uyt reynder herten. 1 Petri Capittel 2. vers 22. Alder-lieffste, laet ons malkander lief hebben: Want de Liefde is uyt Godt; ende soo wie lief heeft, die is uyt Godt gebooren, ende kendt Godt: wie niet lief en heeft, die en kendt Godt niet, want Godt is de Liefde, 1 Johan. 4. vers 7. Soo laet ons dan van gantscher herten Godt lief hebben, ende ons geloove betoonen krachtigh te zijn door de Liefde: want het is onmogelijck sonder geloove Gode te behagen. Het geloove is een verseeckertheydt der dingen die men hoopt, ende een bewijs der dingen die men niet en fiet: want om dit, zijn

de Ouden met ghetuygenisse verciert. Door het geloove verstaen wy, dat de Wereldt door Godts Woordt bereydt is, soo dat de dingen die wy sien, niet uyt sienelijcke dingen gemaect zijn, Hebreen 11. vers 1. Voorwaer, voorwaer, segghe ick u: Wie mijn Woordt hoort ende gelooft, hem die my gesonden heeft, die heeft het eeuwigh leven, Johan. 5. vers 24. Wederom, wie in den Soone ghelooft, die heeft het eeuwigh leven, Johan. 3. vers 36. Uwe herte en worde niet beroert, ghelooft ghy in Godt, ghelooft oock in my, Johan. Capittel 14. vers 2. Want is 't dat ghy met uwen monde belijdt den Heere Jesum, ende met uwe herte ghelooft, dat Godt hem van den dooden op-gheweckt heeft, soo sult ghy behouden worden, Romeynen 10. vers 9. Dit doende, soo hebben wy dese vaste belofte, die uyt het Geloove is vloeyende, namentlijck: een onwanckelbare Hoope, daer Paulus tot den Hebreen, Capittel 6. vers 18. seer treffelijck aldus van schrijft: Om dat wy door twee onveranderlijke dinghen, in den welcken dat het onmoghelijk is, dat Godt lieghen soude, stercken Troost hebben souden, wy die hier onsen Toevlucht

vlucht ghenomen hebben, om de voor-gesfelde hope vast te houden, de welcke wy hebben als een Ancker der Zielen, die secker ende vast is, ende in gaet, tot in het ghene dat binnen den Voor-hanck is, daer de Voor-looper Jesus voor ons in-ghegaen is, nae de ordeninge Melchisedech, Hoogepriester in der eeuwigheydt. Daerom schort op de lendenen uwes verstandts, weest nuchteren, ende hoopt volmaectelyck op de genade, die u aen-geboden werdt in de openbaringe Jesu Christi, 1 Petri 2. vers 13. Want hier toe arbeyden wy, en worden versmaedt, om dat wy in den levenden Godt hoopen, die een Salighmaecker is aller, maer aldermeest der Geloovigen, 1. Timoth. 4. vers 10. Want al wat te vooren geschreven is, dat is tot onser stichtinge geschreven, om dat wy door lijdsaemheydt, ende vertroostinge der Schriften, hope hebben souden, Romeyn. 15. vers 4. Dewyle wy dan soodanighe hope hebben, gebruycken wy groote vrymoedigheydt, 2 Corinth. 2. vers 16. Want wy zijn in hope zaligh geworden, Romeyn. 8. vers 24. Ende de hope en maect ons niet beschaemt: want de Liefde Godts is in onse herten uyt-gestort,

door den Heyligen Geest, die ons ghegeven is, Romeyn. 5. vers 5. daerom seght Paulus, 1 Corinth. 13. vers 13. ende nu blijven dese drie: Geloove, Hoop en Liefde: maer de meeste van dese is de Liefde, sy is lanckmoedigh, sy is vriendelijck, de Liefde en is niet af-gunstigh, sy en is niet lichtvaerdigh, niet op-gheblasen, sy en draecht haer niet oneerlijck, sy en soeckt haer eygen niet, sy en wort niet verbittert, sy en denckt geen quaedt, sy verblijdt haer niet in onrechtvaerdigheydt, maer verblijdt haer in de waerheydt: sy verdraecht alle dinck, sy ghelooft alle dinck, 1 Corinth. 1. vers 4. Hierom dan Beminde in den Heere, waect, staet in het gheloove, houdt u als Mannen, weest sterck, doet alle uwe dingen in der Liefde, 1 Corinth. 16. 13. Weest hertelijck beweeght tot malkanderen met broederlijcke liefde: d'een den ander met eere voor-gaende, niet traegh in beneerfinghe: vierigh van geeste, dienende den Heere, verblijdende in der hoope: gheduligh in der verdruckinghe, geduerigh in den ghebede, Rom. 12. vers 10. Wetende, dat wy niet met verganckelijcke dingen, Silver ende Goudt verlost en zijn uyt onse ydele wan-

wandelingē, die ons van den Ouderen overgegeven was: maer met den dierbare bloede Christi, als eens onstraffelijcken ende onbevleekten Lams, de welcke wel voorsien was voor de Scheppinge der Wereldt, maer is geopenbaert in dese laetste tijden, om uwent wille. Ghy die door hem geloofst in God, die hem uyt den doode op-geweckt heeft, ende hem heerlijkheydt ghegeven heeft, om dat ghy gheloove ende hoope op Godt hebben soudt: ghy die uwe zielen ghereynight hebt, in de gehoorfaemheit der waerheydt door den geest tot ongeyeynsde broederlijcke Liefde, hebt malkanderen vierighlijcken lief uyt reynder herten, 1 Petri 1. vers 18. Want alle vleesch is als gras, ende alle heerlijkheydt des menschen is als de bloeme des gras: het gras is verdoeret, ende de bloeme is af-ghevallen: maer het Woort des Heeren blijft in der eeuwigheydt. Wel op dan, ghy, ô Menschē Godts! schout alle quaet, ende staet na gherechtigheydt, Godtsaligheydt, gheloove, Liefde, Lijdsfaemheydt, Sachtmoedigheydt: strijdt eenen goeden strijdt des geloofs: grijpt na het eeuwige leven, tot het welcke ghy geroepen zijt, ende hebt eene goede belijdinge

beleden, voor vele getuygen. Soo vermaen ick u-lieden noch-maer, dat ghy onbevleekt ende onstraffelijck het gebodt houde, tot de verschijninghe onses Heeren Jesu Christi, welcke tot zijnder tijdt vertoonen sal, de zalige, ende alleen geweldige, de Koninck der Koningen, ende Heer der Heeren, die alleen onsterffelijckheydt heeft, ende woont in het licht, daer men niet kan toe gaen: de welcke geen Mensche gesien en heeft, noch sien en kan, dese zy eere, ende macht, inder eeuwigheydt, Amen, 1 Tim. 6. 11.

K L A C H T E,

Over

Drie Geestelijke Deughden.

Verthoont in

Liefde, Geloove
en Hoope.

Waer dat men liefd en trouw versmaet,
Daer is het Landt in quaden staet.

I Cor. 13. 13.

Nu blijven dese drie: Geloove, Hope ende
Liefde: maer de meeste van dese is de liefde.

Hebr. 11. 6.

Maer sonder Geloove is't onmogelijk Gode
te behagen: want wie tot Godt komt, die moet ge-
loven dat Godt is, ende dat hy die gene, die hem soec-
ken, loont.

I Petr. 1. 13.

Daerom schort op de Lendenen uws ver-
stants, weest nuchteren, ende hoopt volmaecktelijk
op de genade, die u aengeboden wordt in de openbarin-
ge Iesu Christi.

KLACH-

K L A C H T E,

Over drie Geestelycke Deughden.

Vertoont in liefde, geloof en hope.

De Liefde.

Wanneer de Herder slaept dan dolen al de Schapen,
Dan is't der Wolven tijt haer Nesten vol te rapen.
Dan werden op het Veldt de Schapen heel ver-
strooyt,

Den Herder (eer hy 't weet) staet nakent en berooyt.
Odroevigh ongeval! waer sal ick henen dwalen?
Nu op een hooge Rotz, dan door de diepe dalen,
Verlaten van het volck, verschoven en versmaet:
Waer door de bange straf nu voor de deure staet.
Ghy stelt u tot een proyt van soo veel wilde Dieren,
Die met een snelle loop door Bos en Velden swieren.
Wanneer het wacker oog des Herders niet en waect,
Omtrent het dichte wout, het wilt hem strax genaect,
En weet naer weynigh tijts de Schapen te verscheuren.
Keert weder, ach mijn volck, dit sal u oock gebeuren,
Ghy stoot u Herder uyt, ghy doet dat niet betaemt,
Ach wee my! dat ick oyt de Liefde ben genaemt.
Waerom (eylaes) waerom verstoet gy my met schanden?
En seg verdwaelde mensch, waerom breekt gy de banden,
Daer mede ick met u soo vast gebonden was?
Wat is u in de weegh, hoe komt dat ghy soo ras,
My, die de liefde ben, soo deerlijck hebt verlaten?
Daer wy, alsoo het scheen, in liefd en vreedde saten.

O won-

28 *Gulden-Spiegel, ofte Op-weckinge*

O wonder! fiet, ick schrey, dat ick dus dolen moet,
 Ellendigh en bedroeft, wie isser die my groet?
 Ick barst met tranen uyt, en segh, O Nederlanden!
 Hoe placht ghy my altijd te dragen op u handen,
 Ghy sette my de Kroon door liefde op mijn Hooft;
 Maer nu leyt hy ter neer, sijn glans die is verdooft.
 Ghy slonckerde eertijds, u licht soo helder brande,
 Gelijck een Fackel doet, by na in alle Landen.
 U Liefde die stack uyt, u trouwigheyt die scheen
 Gelijck de klare Son, voor 't oog van ieder een.
 Wee my! dat ick aldus moet jammerlijcken klagen,
 En sit in eenfaemheydt dus treurigh en verflagen.
 Waerom ô! dwalent volck, waerom versmaet ghy my?
 Wat is u in de weegh, waerom is 't dat ick ly?
 Heb ick oyt tegens u hartneckigh my gespannen?
 Ach lacy! sonder schult werdt ick van u gebannen.
 Mijn tranen (door 't geschrey) die vloeyen wijt en breed,
 Och! kond ick drucken uyt mijn droevigh herten-leet.
 Ick ben ja immers selfs de Liefde in Persoone,
 Seer vriendelijck en soet ick by de menschen woone;
 Waerom versmaet ghy my? ick leve sonder schult.
 O mensch! so ghy u staet wel overdenckt, ghy sult
 My lieven na waerdy; want ick bedeck veel sonden,
 Niemant en heeft my trots of hoogh van geest gevonden,
 Ick dencke nimmer quaet, ick ben oprecht en goet,
 Tot genen tijt geveynst, noch dubbelt van gemoet.
 Ick ben gantsch recht en slecht, de Liefde is mijn name,
 Ick houd met yder vreed. O! loffelijcke fame.
 Wist ghy ô! Nederlant in dese tijt te recht,
 Dat eendraght ende vreed', met liefd' en trou doornlecht,
 Op 't hoogst u was van nood, ghy sout u roem niet dragen
 Op Ruyters noch soo sterck, op Paerden of Wagen.
 U Ouders wisten dit seer sijn in hare tijt,
 Godt was alleen haer kracht, hy hulp haer uyt den strijt,
 Haer oogen sagen niet op Ruyters ofte Paerden:
 Maer Eendracht ende liefd' gewilligh sy aenvaerden,

De herten bonden sy aen een te samen vast,
En keerden soo haer jock, haer druck en groote last.
Den roem die quam tot God, die, welck haer uyt het lijden
Trock, als uyt eenen brant, hy leerde haer kloeck strijden,
O! oude schoone tijt, wiens roem dat loffelijck is,
My jammert, dat ick nu de oude liefde mis.
Ach! mogt ik na den eyfch mijn smaet en leet beschreyen,
Ick weende nacht en dagh, mijn herte soud verdreyen:
Wanneer ick overdenck hoe dat het plach te sijn,
Ick roep met luyder stem, met hertseer ende pijn,
Och Heere, staet ons by, seer weynigh sijn de vroomen,
't Getal dat is heel kleyn, het heeft veel afgenomen.
Het gout, het dierbaer gout, en is niet meer oprecht,
Den prijs van haer waerdy die valt nu al te slegt.
Den ketting daer de deugt seer schoon was ingevlochte
Daer d' oude Christenheyt haer lieve heyl in sochte,
Die vind ick nu verscheurt, by yder een veracht,
De liefde die leyt nu ellendigh en versmacht.
Ick, die voor desen plagh als een Godin te blinken,
Werd nu bespot, veracht van yder een tot stinken.
Ick, die op 't hooghste wierd bemint van kleyn en groot,
Werd nu gestoten uyt, en fit in groote noot.
Den roem, die 'k eertijds had, die leyt nu neer gedoken,
Mijn glants die is verdooft, mijn krachten zijn gebroken.
Waerom (ô arme mensch) wilt ghy dit stuck bestaen?
En durft, die u bemint, soo stout in 't aensicht slaen?
Kunt ghy de liefde dan door moetwil niet verdragen,
Of wilt ghy na u Godt hertneckigh niet meer vragen?
Hy is de liefde selfs: wanneer ghy die verlaet;
Soo denckt, dat ghy u vreught, u heyl en trooft versmaet.
Wee u! ghy sondigh volck, dat ghy de liefd' laet dolen,
In Bergen, Bosch en dal, in klippen end' in holen;
Ghy roemt aen alle kant, de liefde wert bemint:
Maer als men 't wel besiet, veel valsche schijn men vint.
Veel Judas kussen zijn de menschen in den monde;
Maer 't herte is beset met valscheyt in den gronde.

30 *Gulden-Spiegel, ofte Op-weckinge*

Het swaert van Ioab gaet se er vaerdigh uyt en in,
 Dat haest sijn Broeder steeckt met een geveynsde sin.
 O! al te droeve tijdt, ick moet daer over klagen,
 Ick vrees, dat nu of dan de wel-verdiende plagen
 U fullen onverfiens noch treffen op de huylt:
 Dan sult ghy sijn een aes, een roof, een enckel buyt.
 Ick vrees, d'ellende sal als gras op d'Aerde groeyen,
 Want Pest en dieren tijt begint al-ree te bloeyen,
 d'Almachtige die sent een schrickelijcke straf,
 Om u ondancckaerheydt, nu van den Hemel af,
 Hy schiet met pijlen sel, vol jammer en ellende,
 Hy stort sijn grimmigheyt nu op de Aerdsche bende.
 Daerom waeckt op, 't is tijt, waeckt op, O menschen kint!
 Eer dat Godt u verdoet, u wegen recht besint.
 Staet op gy slaep'rig volck, en maect doch rechte gangen,
 Wilt naer u hooghste troost en ziels genucht verlangen.
 Laet doch de liefde Godts, die hem so verr' uyt spreyt,
 En sijn rechtveerdigheyt, waer over dat ghy schreyt,
 Een-mael u trotze hart inwendighlijck bewegen;
 Bidt Godt, en zijt oprecht, hy laet niemant verlegen.
 Om sijn getrouwe liefd', geduerigh hem bemint,
 Om sijn gerechticheyt, geen valscheyt onderwint.
 Indien ghy liefde draeght; so laet u dan vermanen.
 Ey, hoort ghy Magistraet, ey hoort ghy onderdanen,
 Hoort alle in 't gemeyn, die God oprecht belijt,
 Waeckt op, het is voorwaer, het is een droeve tijt,
 Getrouwheyt is van nood. Ach! laet u niet verleyden,
 De sonden sullen u noch meer van Godt affcheyden.
 Staet na oprechte liefd', en u van sonden wacht,
 De liefd' is ongeveynst, na deucht sy altijd tracht,
 Sy draegt haer nimmermeer on-eerlijck by de menschen;
 Wat tot de vrede dient, dat is haer lust en wenschen.
 Sy is seer vriendelijck, als Godes Woort u seydt:
 Ootmoedigh ende kleyn, ja vol barmhertigheyt,
 Haer stem en is niet trots, maer liefelijck van tale:
 Bemint haer doch oprecht, so sult ghy nimmer dwalen.

Want

Want als den Magistraet gerechtigheyt hanteert,
En met een reyn gemoet, getrouwelijck regeert.
Wanneer den Herder gaet, en weydet sijne Schapen,
Uyt reyne liefd', maer niet om vuyl gewin te rapen.
Wanneer 't gemeene volck malkander trouw bewijft,
Dan is 't dat haer de Deucht selfs tot den Hemel prijft,
Dan mach door al het Lant de Liefde by u wonen,
Dan sal die goede Godt gewilligh u verschoonen.
Want 't is u klaer gefeydt, wat Godt van u begeert,
Waer door hy van den mensch gediend werdt en ge-eert.
't Aenhooren van sijn woort, de liefde te aenvaerden,
En voor sijn Majesteit ootmoedigh sijn op Aerden,
Dit is u aller plicht, want Godt u dit opleyt ;
Hem zy alleen de eer, tot inder eeuwigheyt.

Het Geloove.

Waer geen Geloof is, kleyn noch groot,
Daer is de Liefd' en trouwe doot.

HEt is (eylaes !) nu tijt, te klagen en te weenen,
Te schreyen seer bedroeft, te suchten en te steenen.
Ick sie, waer ick my keer, ick werd niet regt bemint,
Geen liefd en vaste Hoop is dat men huuden vindt ;
De menschen die zijn trots, en gaen stoutmoedig streven,
't Oprecht geloof dat schijnt van d'aerde wech gedreven.
O ! goede Godt, hoe is den tijdt aldus verkeert ?
Hoe komt het ongeloof in vele soo vermeerct ?
Daer is een ydel roem in dese tijt geresen,
Een yder wil het lof, een yder wil gepresen
Voor al de wereldt zijn, elck is de beste man,
Die na des Heeren Wet hem suyver houden kan,
Maer als ick dese roem eens by my overlegge,
Soo vind ick inder daet, het is maer losse seggen,

Maer

32 *Gulden-Spiegel, ofte Op-weckinge*

Maer uytterlijcke Ichijn, 't geloof is inden mont,
 En waerom meer gefeydt, een al te loofse vont.
 O mensch! dit is verkeert, laet u also niet peyen,
 Dit sal u tot het vyer, en naer de Helle leyen,
 Maer fet een ander cours, doorfoeckt Gods heylig woort,
 Verstockt u herte niet, als ghy sijn stemme hoort.
 d'Almachtige die heeft in 't Landt aen alle hoecken,
 Door sijn al-wetentheydt, aendachtigh laten foecken,
 Of hy wel iemand vint, die hem oprechtigh draeght,
 Die met een herten lust naer het Geloove vraeght;
 Want Godt wil sijn gedient met kinderlijcke vresen:
 't Gelove dat moet reyn en sonder vlecken wesen.
 Maer ach! hoe gaet het toe, elck roemt van sijn Geloof
 Uyt-wendigh: maer wat ist, in-wendigh is het doof.
 Hoe weynigh zijnder (Heer) die recht aen u geloven;
 Schoon ghy neder slaet, sy stecken 't hoofd noch boven.
 Ghy plaegt het gantsche Lant, met jammer en verdriet;
 Nochtans 't ondanckbaer volck en beteren haer niet,
 Haer aengesicht is hert, wie false kunnen leeren,
 Sy zijn te gaer verstockt, niemant wil hem bekeeren.
 O! ghy verkeert geslacht, hoort doch des Heeren woort,
 Op dat ghy in u quaet en schande niet versmoort;
 Hoe langh sult ghy u selfs soo dwalende behagen?
 Des Heeren knecht die dreyght met veelderhande plagen,
 En roept, doet wegh, doet wegh de boosheydt uyt u hert,
 Op dat ghy in u noot van Godt geholpen werdt.
 Hoe langh sal noch 't fenijn der sonden by u blyven,
 Wiens loon sal aen het hert of aen de ziel beklijven.
 Waeckt op, daer komt een roep, van Ephraim seer quaet,
 De boosheydt is te groot, Gods hant niet af en laet,
 De Steden sullen zijn, dat niemant daer magh wonen;
 De krijgers sullen u in geenigh dinck verschoonen,
 Al waert ghy oock bekleedt met purper noch so schoon,
 Met kostelijck gieraet, en stelde u ten toon, (ketten,
 Alwaert ghy als een Beelt, in schoonheydt door 't blanc-
 Het is vergeefs gedaen, men sal op u niet letten,

Al zeylt ghy voor de Wint, nu met een ruyme schoot,
Het swaert dat is gewet, te straffen met de doot,
Daerom 't is meer dan tijt, laet af van uwe sonden,
En neemt des Heeren woort niet valsch in uwen monde.
Hoe, sal de goede Godt, die 't alles heeft gestelt,
Verdragen, dat ghy hem met snoode sonden quelt?
Sal hy de smaet en schand' altijt van u verdragen?
O neen, ghy sult voorwaer u selven noch beklagen,
Ghy sult zijn hooge recht, sijn oordeel niet ontgaen:
Maer voor sijn Majesteit met schanden moeten staen;
Want Godt begeert een hert, dat nu en t'allen stonden,
In vroomheyt ende deught, oprechtigh is bevonden,
Een hert, dat suyver is, niet door geveynsde schijn,
Dat wil hy in de noot altijdt genadigh zijn.
Hy is de goetheyt selfs, geen mensch kan hem gelijken:
Maer als men gaet uyt spoor, dan laet hy haestigh blijcken
Sijn Goddelijcke toorn, die hy soo fel uyt-geeft,
Dat d'aerde hem verschrickt, met al wat daer in leeft:
Hy komt met vyer en vlam, en met veel donder-slagen,
Van boven uyt sijn Throon, den boosen angstigh plagen.
Sijn Wagens is de Lucht, de Paerden zijn de Wint,
Daer op hy krachtigh vaert, en snel het al verflint.
De grimmigheyt van Godt die blijktt dan in het ronde,
Hy schiet sijn pijlen fel tot in de diepe gronden,
Want Donder, Hagel, Vyer, Wint, Aerde, Water, Lucht,
Het staet al tot sijn dienst, 't is onder sijn gehucht.
Hy is de grootste Vorst, daer 't al moet onder buygen,
De Daden, die ghy siet, die kunnen 't u getuygen,
Niemant is sijns gelijk, hy heeft het al gemaect.
Ach lieve! doolt niet meer, hert-grondelijck opwaect,
Wilt aen die goede Godt oprechtelijck gelooven,
Verwacht u heyl en troost, u saligheyt van boven.
Laet varen 't aertsche goet, welck is maer ydelheyt,
Dat u in korten tijt van alle troost ontseyt.
De rijckdom die vergaet, de wellust hier op aerden
Verdwijnt gelijk als roock, wie dat haer oyt aenvaerde.

34 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*
Tot steunsel van 't gemoet, tot trooste voor het hert,
Die heeft sijn sottigheyt daer na gesien met smert:
Want op een losse gront daer heeft hy willen bouwen,
En op een gulle zant een Coninghs Huys vertrouwen.
O! wanckelbare troost, ô al te swacke kruck,
Die anders niet en brenghet als jammer ende druck;
Het Huys dat valt om verr', geen klagen kander baten,
Daer is geen stutten aen, men moet het heel verlaten.
Dit is het wereldts eynd', wat wilt ghy vorder gaen,
En op u eygen kracht hertneckigh blijven staen?
Of sal de Sone Godts dan geen geloove vinde,
Wanneer hy komen sal, te troosten sijn beminde?
En kroonen haer met vreught, met volle saligheydt.
Haest u, de Bruygom komt, u hert (ô mensch!) bereydt,
Gelooft Gods heylig woort, aenbit den Heer der Heeren,
So sult ghy eeuwigelijck hier namaels triumpheren.

De Hoope.

Wie sonder Hoop op Aerden leeft,
Geen troost hy te verwachten heeft.

Wat vintmen voor ellend' in dese laetste dagen,
Wat hoortmen al geschrei, veel kermen ende klagen,
Het jammer dat is groot, vol droef heyt is het lant,
Godt neemt door toornigheyt de roede in de hant,
Hy sent van d' Hemel af veel schrickelijcke plagen,
Het groote werelts ront werdt over-al geslagen.
Men fiet, dat dieren tijt gestadigh domineert,
En dat het vyandts swaert voorspoedigh triumpheert.
Men hoort nu anders niet als droef heyt en el lenden,
Van Moordt en Brandt, gelchrey van deerlijck Vrouwen
schenden.
Den Hemel is vergramt, wee u in 't aerdtsche dal,
Daer komt een schrick'lijck vyer, en spreyt hem over al,
Wiens

Wiens pijlen, vol vergift, seer fel in 't duyfter sluypen,
Die haest en onversiens des menschen hert bekruypen,
Die diepte van Godts toorn Ioannes ons verklaert:
Hy sach daer in den Geest een root couleurigh Paert,
Die macht, die daer op sat, was om de lieve vrede
Te nemen van de Aerd', en met de voet te treden.
Nu voelt men dese plaegh, nu staet men als ontmant,
De tweedracht ende twist heeft verr' de overhant,
De Swaerden zijn gewet, de Bogen zijn gespannen;
Den oorelogh neemt wegh veel kloecke trouwe Mannen.
O Israël! hoe druckt, hoe druckt u Godes hant:
't Is over al verwoest, vol klagens is het Lant.
Soud nu, ach arme mensch! u Ziele noch wel lusten,
Te steunen op het Aertsch, en laten daer op rusten
U Ziel, gelijk als ghy voor desen hebt gedaen,
En zijt tot desen dagh moetwilligh blijven staen.
Kunt gy Godts heylig woort hartneckig noch versmaden?
Daer ghy sijn tooren voelt seer swaer op u geladen:
Soo mach de goede Godt wel klagen met verdriet,
En seggen: ach, eylaes! mijn volck en kent my niet:
Een Osse weet perfect de kribbe van sijn Heere;
Maer siet dit lauwe volck en wil van my niet leeren.
O Sion! trots en fier, u val die komt nu haest,
Ghy sult in uwen smert noch vragen seer verbaest,
O Wachter! is de nacht, de nacht vol duysterheden,
O Wachter! is de nacht, nu schier verby getreden?
Waer op den antwoord sal van dese Wachter zijn,
Al komt den Morgenstont, u naeckt noch meerder pijn,
Den dagh die sal voorwaer u-lieden noch beswaren,
Veel meerder angst en smert sal u noch openbaren.
Gods gramschap is ondeckt, laet af u boos bedrijf,
Sijn Boden staen bereyt, te straffen Ziel en Lijf.
De vreeselijcke doot is op een Paert geseten,
Dat vael is van couleur, wiens kracht is ongemeten,
De Helle volght hem na, sijn plagen die zijn groot.
Hy straft met honger fel, met swaert en met de doot,

36 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Een al te droevigh wee, wiens last niet is te dragen,
Wiens angel vol vergift veel menschen heeft geslagen,
O Godt ! neemt wegh u roed, u grimmigheyt afaet,
Schelt quijt het sondigh volck, vergeeft doch haer misdaet,
Ey, laet u Tortel-duyf, die ghy hebt uytverkoren,
Tot laster van u naem, niet voor de werelt smoren.
Sal om de sonde dan u liefelijck aenschijn,
Dat so gantsch vriend'lijck is, voor't volck verborgen zijn?
Neen Heer, laet dit niet toe : want siet aen alle sijden
Sal haer 't vyandigh rot seer hartelijck verblijden :
Daer sal een roep op gaen, waer is nu hare Godt?
Is nu sijn kracht gedaen ? ô schrickelijcke spot :
Daerom wilt goedertier u eygendom verschoonen,
En nu in dese tijt barmhertigheyt betoonen.
Straft met u eygen hant veel liever als met 't Sweert,
Dat yder groot en kleyn oprechtigh hem bekeert.
Nu menschen Kint staet op, het is nu tijt van waken,
Wilt alle ydelheydt en werelts-wellust staken,
Ghy hebt den grooten Heer, den Schepper nu verstoort,
't Plecht-Ancker, daer u Ziel op steunt, moet overboort:
Werpt nu vry in den grondt het ancker uwer Zielen,
Welck is de vaste hoop, Godt sal u niet vernielen,
Hy is getrouw in als ; maer 't is nu geen en tijt,
Dat ghy uytwendigh hem met uwen mont belijt :
Het moet inwendigh zijn, oprecht en reyn van herte,
Of u naect groot gevaer, veel pijn ende smerte.
Hoopt vast en onbeswaert, op hem die eeuwich leeft :
Want hy uyt sijnen Throon heylsamen goed'ren geeft.
Vertrout allcen op Godt, hy sal 't ten besten leyden,
Gelooft hem na sijn woort, hy sal u troost bereyden.
Draecht u in alles vroom, niet uytterlijck in schijn :
Maer laet 't geloof in hoop door liefde krachtigh zijn,
Het welck de goede Godt ons gunne al te samen,
Tot onser saligheyt, door Jesum Christum, Amen.

VERMANINGE,

Over

De schuldige Plicht des Menschen.

Begrepen

Inde Wet der zeden.

Het geen Godt aldermeest behaeght.
Is, dat een mensch veel vruchten draeght.

Schandeloos is het voor alle creaturen, dat den Schepper, den gever van alles goets, niet met eerbiedinge ende ontsack wert ge-eert. Exempel hebt ghy onder de Menschen kinderen: so een mensche van staet en rijckdom sijn mede-creatuer uyt alle benautbeden, commerijffe en slavernije op helpt, ende stelt hem op den burgerlijcke stoel der eeren, ja, sommige in hooger stant, tot regerens toe: spreeckt de nature hier van eens aen, en vraeght, of sulck een Persoon voor de bewesene weldaet niet moet danckbaer zijn, eerende die gene, die hem de weldaet gedaen heeft; alle redelycke schepselen sullen met volle monden hier op antwoorden: Ja, ofte ter contrarie sullen sy besluyten, dat dien ondanckbaren gast geen goede gaven meer sal ontfangen: maer veel eerder in den gront gedreven werden. Hier uyt kan den Leser sijn schuldige plicht tegens den goede ende almachtige gever genoeghsaem bespeuren.

1 Cor. 6. 10

Want noch hoererder, noch Afgoden Dienaer, noch overspeelder, noch onkuyfche, noch die by Mannen leggen, noch dieven, noch giergaerts, noch dronckaerts, noch lasteraers, noch roovers, en sullen het Coninghrijcke Godts niet besitten.

Matth. 22. 37.

Ghy sult lief hebben den Heere uwen Godt, uyt alle uwer krachten, ende alle uwer zielen, ende uyt alle uwe verstande.

2 Cor. 6. 14.

En treckt geen ander jock aen met den onge-loovigen.

Dat

Dat Eerste Gebodt.

Ghy en sult geen and're Goden voor
mijn aengesichte hebben.

WAnneer als God sijn Wet door Moyfes wilde geven,
Heeft hy in harde steen met kracht aldus geschreven.
Ick ben alleen u Godt, u Heere groot geacht,
Ick heb u uyt den dienst van slaverny gebracht.
My sult ghy Israël daerom alleene eeren.
Geen goden en sult ghy benevens my begeeren.
Gedenckt, ô swacke mensch! gedenckt altydt hier aen,
U staet die heeft gelijk als Israël gestaen.
Hoe heeft het Nederlandt elendigh moeten buygen,
Door veel tyrannen wreet, als d'oude noch getuygen.
O Heer! u zy het lof, tot in der eeuwigheyt:
Want ghy hebt door u kracht als Schapen ons geleyt,
Uyt het Egypten-Lant, daer in wy treurigh saten,
Vol lijden en verdriet, van alle troost verlaten.
U komt alleen den prijs, ghy hebt ons by-gestaen.
U Goddelijcke kracht is voor ons heen gegaen.
Wie soud niet sulck een Heer oprecht van herten vresen?
Die ons sijn goedigheyt geduerigh heeft bewesen,
Een yder die behoort met herte, ziel en mont,
Den roem van onsen Godt verbreyden t'allerstont.
Maer ach! ondanckbaer zijn wy alle, jae verfmaden
d'Heylsame gunst, aen ons gedaen door veel weldaden,
Nu wy gefegent zijn in volle overvloet,
Soo slaen wy achter uyt, en stooten met de voet,
In plaets van danckbarheyt te toonen voor de zegen,
Die Gode ons verleent, zijn wy de Heere tegen.
Wy zijn gants trots en stout, wy hebben geen ontsagh,
Waer door de groote Godt tot ons wel klagen magh:
Ach Nederlandt! hoe dus, waer wilt ghy henen dwalen?
Waer wilt ghy arme Mensch u zielen troost gaen halen?

Heb ick niet door mijn macht u in het licht gestelt,
 Doen ghy noch onder 't jock laeght van het Spaens geweld?
 Heb ick u niet gedaen, al wat ghy kondet wenschen,
 Waerom blijft ghy dan sulck ondanckbare menschen?
 Waerom soo schuyt by u in 't Lant een ander Godt,
 Die ghy door beelden dient, u Schepper tot een spot!
 O ghy verdrierigh volck! leert aen de quade Boomen,
 Den Bijl die is gestelt: seer haest sy neder komen.
 Wanneer den Wijngaerts-vrucht is amper ende fuer,
 Haer oordeel is gevelt, te branden in het vuer.

DEs Heeren Wet ende gheboden te ver-
 achten is een grouwelijcke ende uytste-
 kende sonde, die welcke den grooten Godt
 op het hooghste doet vergrammen, ende
 den ondanckbare mensche veel plagen over
 den Halse brenght. Sulckx leert onsen Sa-
 lighmaker ons oock klaerlijck in den Euan-
 gelio.

Dat welcke Dienst-knecht, die den wille
 des Heeren weet, ende niet en doet, dat
 die met meerder slagen sal getormenteert
 werden. Stellende alsoo de rechtvaerdige
 straffe nae de mate der sonde: ghelijck den
 getrouwen Dienst-knecht, Moyse, den
 Kinderen Israëls te kennen heeft gegeven,
 door het breecken der twee steenen Tafelen.

Bctoo-

Betonende daer mede, dat sy door veel plagen, om haer stoute overtredinge der geboden Godts, van den Heere souden gebroken werden. Welcke exempelen ons klaer genoegh te verstaen geven, hoe noodigh dat het is Godts geboden te behertigen, ende hoe lieffelijck dat die een Hemelsche Fonteyne, vol van Heyl ende zegen, doen springen, wanneer sy te rechte bestraft werden: maer ter contrarie, veel ellende ende droefheyte over de Kinderen der ongehoorsaemheyte brenghet. Hierom ghy Christenmensche siet wel toe, dat ghy den Heere uwen Godt niet en vergetet, noch sijne Geboden niet en verachtet: want so gy des Heeren weldaden sat werdt, (ô ghy gesegende Nederlanders) ende lauw werd om hem te dienen, so sult ghy uyt den monde des Heeren gesproken werden, ende met de onvruchtbare Boomen ter neder gehouwen, ende uytghe-roeyt werden.

Men vint op Aerd' geen dwaaser Sot,
Als die de Beelden eert voor Godt.

Schadelick en schandelick is het voor een Christen, de Beelden eenige eere ofte dienst te bewyzen: maer veel schandelijker, en noch schadelijker is het voor die gene, die de Beelden en stomme Afgoden maken, wel wetende, dat die tot Afgoderye sullen werden gebruyckt. O lasterlycke en over-grouwelycke sonde! lasterlycke, om dat het is tot veracktinge van Gods heylige eere, genoeghsaem growwelick, om dat de straffe verschrickelyck is; des Heeren woort leert ons klaer genoeg, waer sielcke Personen na dit leven ter Bruyloft sullen gaen, wiens snaren-spel sal weeninge der oogen zijn, en haer soet singen kner singe der tanden: 't is een growwelicke sake, dat het Schepsel den Schepper wil maken, die hy niet gesien heeft, noch sien kan: een yder mensche is wel so voorichtig, in't aerdsse sulx te mijden, daer by siet dat hem schade uit sal voort komen. O trotsse en hovaerdige stoutigheyt, die sonder verschrickinge de helsche verdoemenisse durst verwachten.

Dat

Dat tweede Gebodt.

*Ghy en sult geen Beelden, noch eenighe
Gelyckenisse maken.*

HOe sal een Hovenier in d'ooogen kunnen lijdē
Een oude dorre Boom, die noyt tot genen tijden
Vrucht ofte bloeyfel draeght? het is een vast besluyt,
Een rechte Hovenier die sal hem roeyen uyt;
Hy sal hem als onnut ter Aerden neder vellen:
O mensch! wilt sonder vrucht d'Almachtige niet quellen.
Laet af den Beelden-dienst, aen-bid alleen u Godt,
Voorwaer, u Schepper wil van niemant zijn bespot:
Eert ghy een houten Beelt, en gaet u Godt vergeten,
Gy zijt een dorre Boom, schoon of ghy 't niet wilt weten;
En siet, uw' dorheyts aert ontgiert het eed'le Hof,
Dat rontsom heerlijk staet met Bloemen, Kruyt en Lof,
Het welke planten zijn, ten prijse hares Heeren,
Die door een reyn geloof tot haren Schepper keeren.
Hierom (ô Christen Ziel) ghy die noch dorre zijt,
Bidt, dat ghy groenen mooght, hier na is geen meer tijt;
Soo ghy geen vrucht en draeght, ellendigh suldy Nerven,
Ghy sult het Hemels Hof hier namaels moeten derven.

HEt is te beklagen, dat vele menschen so verblint zijn, dat sy het Schepsel boven den Schepper eeren. O verblinde dwaesheyt! die den toorn des Almachtigen doet branden: Want de sonde van Afgoderye is verschrickelijck voor de Oogen Gods, vermits sy voort komt uyt een Duyvelsche ingevinge, de welcke Godt daer door soeckt te verachten, ende de Ziele van den mensche tot hem te trecken. Ja te rechte vertoornt hem de Heere over sulck een quaet: want hy, die alleen heyligh is, die oock alleen de Almachtige is, diens Oogen als vyer-vlammen zijn, diens Majesteit verschrickelijck is, wiens Heerschappye over Hemel ende Aerdegaeft, en kan, noch en wil niet verdragen, dat een stomme Afgodt, die van menschen handen gemaect is, soude ge-eert werden als den eeuwigen Godt, dewijle hem alleene alle Goddelijcke eere toe-komt. Hierom so heeft een Christen wel toe te sien, hem voor Afgoderye te wachten; want het de grootste schade ende schande met sich brenghet. Het is een snoode beveynstheyt, soo iemant hem beroemt een Schaep Christi te zijn, en heymelijcke genegentheyt heeft tot Afgoderye.

Voor-

Voorwaer, den oppersten Leer-meester heeft ons een ander exempel na gelaten: want als den Duyvel hem socht te verlocken, soo gaf hy voor antwoordt: gaet wegh ghy Satani; want daer staet geschreven, gy sult den Heere uwen Godt aen-bidden, ende hem alleene dienen. Gelijck oock geseyt is, niemant kan twee Heeren dienen, of hy moet den eenen aenhangen, ende den anderen verlaten. En in het 3 Boeck der Coningen. 18. Hoe lange hincket ghy op twee sijden? Is de Heere Godt, soo volcht hem na, ende is Baal Godt, soo weest hem gehoorfaem. Waer uyt dat klaerlijck blijkt, dat men den eenigen waren Godt alleen moet aenhangen: want even gelijk de duyfsterisse het licht niet kan omvatten, maer moet wijcken, soo wanneer het licht in een duyfsterse plaetse schijnt, alsoo moet wijcken alle Afgoderye, ende beweginge van dien, voor het oprechte gelove; want een besmette Gods-dienst voor den Heere eenen gruwel is.

Een Klapse tongh is 't snootse quaet :
 Vermits sy nimmer ftil en staet.

DE tonge is wel het edelste lit aen den Mensch: maer sy doet doock de snootste sonden. Veel menschen werden aen de tonge bekennt, even als men aen de vruchten de boom kan kennen. Sommige lieden schijnen van aensien wijze ende vroomen personen te zijn, soo lange sy stil swijgen: maer als de tonge begint geroert te werden, soo kent men terstont (gelijck het spreekwoord seyt) aen de veeren wat voor een Vogel dat het is. Een wijze ende voorfichtige tonge, die op sijn tijt kan spreken ende swijgen, die maect een Mensch, al-hoe-wel hy van gestalte des aensichts leelijck is, prijs waerdigh, ende aenvalligh. Had de tonge by veele op behoorlijcke tijt gesproken, men soude soo veel twist ende tweedracht in woorgaende eeuwen niet gehoort hebben, ende is noch bedens-daeghs een groot gebreck: want een ongebonde tonge ontsteect een gantsche vergaderinge, ende menich-mael een gebeele Stad, ja een gantsche Republijcke, waer door menighmael d'onnoselen het gelagh moeten betalen.

Jacobus 3. 8.

De tonge en kan geen Mensch betemmen; sy is een onbedwingelijck quaet, vol van doodelijck feyn. Door haer loven wy Godt ende den Vader: ende door haer vervloecken wy de menschen, die na de gelijckenisse Godts gemaect zijn.

Proverb. 18. 21.

Doot ende leven staet in de hant der tonge: wiese bemint, die sal van haerder vruchten eten.

Matth 5. 23.

U woort zy ja, ja: neen, neen: wat daer boven is, dat is uyt den quaden.

Dat

Dat Derde Gebodt.

*Ghy en sult de Name wws Heeren wws Godts
niet te vergeefs, ofte lichtveerdich
gebruycken.*

Godt, die in de hooghte sit, met grooter Majesteit,
Heeft na sijn wijse raet den mensch een Wet bereyt :
Waer in dat hy gebiet, dat niemant by geval,
Of door een boose sin, sijn Heyl'ge Name sal
Lichtveerdigh of vergeefs gebruycken in den mont :
Want Godt wil dese vloeck besoecken t'aller stont.
Wegh dan lichtveerdigheyt, ghy zijt alleen geen schand :
Maer schadelijck op 't hoochst voort kostelijckste pand,
't Welck is de Menschen ziel, die sonder eynde leeft ;
Mits hy onsterflijckheyt van Godt ontfangen heeft.
Hierom al-eer de ziel lijt schade van een lit,
Dat kleyn is ende teer, soo dient het een gebit,
Op datter door een vonck geen grooter vyer ontsteekt,
Dat niet te blussen is : maer over al uytbreeckt.
Want leven ende doot in d'hant der tonge staet,
Door haer so prijstmen Godt : maer als men vorder gaet,
En met een rijp verstant haer eygenschap doorsoeckt,
Soo vintmen, dat de tongh sijn naesten oock vervloect.
Haer aengesteken vyer, haer doodclijck fenijn,
Haer onbedwongen quaet, kan niet verborgen zijn,
Sy is een Werelt vol van ongerechtigheyt.
Maer wilt ghy zijn bevrijt, doet als Jacobus seyt :
En hout hem in den toom, dat hy u niet beswaert,
Ick segge : wie dat doet, die is de kroone waert.

Wie

Wie isser gelucker op der Aerden, als die
 gene, die sijn tonge kan bedwingen,
 dat sy nimmermeer mis-bruyckt den name
 des Heeren, ende dat hy niet en spreeckt, of
 het zy ten prijse van sijnen Godt, ende tot
 stichtinge van sijnen Naesten. O Tonge!
 die met rechte waerheydt vergeleken werdt
 by een kleyn voncxken : maer nochtans een
 groot vyer ontsteeckt, ende by een kleyn
 roer : maer groote dingen doet. Och kon-
 dede Tonge swijgen ! ende spreken ter be-
 quaeme tijdt, dat soude Gulden Appelen
 wesen in een Silveren Schale. Waer isser
 haet, nijt, twist, twee-dracht, kijvinge,
 lasteringhe, achterklap, faem-roovinge,
 daer de Tonge geen oorfaeck van is? Hier-
 om seyt den Propheet David seer wel, Psal.
 34. Wie is die lust heeft te leven, ende
 wenschet, goede dagen te sien. Behoet u
 Tonge voor quaet, ende uwe Lippen dat sy
 geen bedrogh en spreecken. Wel dien men-
 sche uyt wiens Mont dat zegeninge komt :
 want den Mont des sotten schendet hem sel-
 ven, ende sijne Lippen vangen sijn Ziele,
 Proverb. 18. 7. Even gelijk 't vyer het Sil-
 ver, ende den Oven het Gout beproeft : Al-
 foo

soo beproeft de Heere de herten. Proverb.
17. 7. *Ende wiens herte ende tonge verkeert is,*
die sal in ongeluck vallen, Proverb. 17. 20.
Het oude spreek-woordt seyt : wie quaet
spreekt, eer hy quaet siet, al sweegh hy stil,
hy misdede niet. Ende Salomon, Prov. 21.
23. *Wie sijn Mont en tonge bewaert, die be-*
waert sijn Ziele van benaüwtheyt. Maer lacij!
in dese bedorven eeuwe is de Tonge in wey-
nigh bedwangh, hoe menigh Christen is'er,
die quaet van sijnen naesten spreekt, eer hy
quaet siet, ende lichtelijck uyt-breeckt tot
schendinge van den name des Heeren, ende
tot verachtingh van sijnen naesten.

D*Aer is geen dingh, dat felder steeckt,*
Dan als een tongh die leugen spreekt;
Een snoode tongh, die vals' lijk lieght,
Den mensch, al eer hy 't weet, bedrieght;
In 't Aensicht toont hy soete schijn :
Maer achter rugh spuw't hy 't fenijn.
O vuyle mensche! boos van aert,
Uw tongh voor laster doch bewaert.
Denckt, dat ghy van u quaet gesnap
Voor Godt sult geven rekenschap.

Gezegt is al-fulck een Man,
Die fijnen tijt waerne men kan.

En luy mensche (seyt men) is des Sathans oor-kussen. Seer levendigh seyt den wijfen Salomon tot de luyaerts, slaept en rust noch wat, daer mede te kennen gevende, ghy sult het wel gewaer werden, als u de armoede komt overvallen. Men leest van een mensche, die sijn Huys niet voor en staet, dat die erger is als een ongeloorvige, gewisselijck, veel erger is die gene, die door sijn handen arbeyt gewinnet: maer nocht ans on-nuttelijck verteert, en sijn Huys-gesin laet armoede lijden. O schandelijcke schande! boven alle mogen sulcke wel schaem-root zijn, die een bedrieger van hem selven is, ende een verquisten van Godts goede gaven, ende een bederver van sijn Huys-gesin.

Genesis 2. 1.

Also wert volmaeckt Hemel ende aerde, met haer vercieringe. Ende also volmaecte God ten sevenfte dage sijn werck, dat hy gemaect hadde: ende hy ruste ten sevenften dage van alle sijn wercken, die Godt schiep ende maecte.

Exod. 23. 12.

Ses dagen sult ghy arbeyden: maer den Sevensten dagh suldy vieren, op dat Offe ende Ezele ruste, ende u Jonck-wijf, Soon ende vreemdelingh, haer vermaecke.

Dat

Dat Vierde Gebodt.

Ses dagen sult ghy arbeijden.

W At een lust en soet behagen
Heeft men aen de Somer dagen,
Siet ! hoe soet het groene kruyt
Op sijn tijd uyt d'aerde spruyt.
Vrient, dit lesjen past de menschen,
Let hier op, ghy sult na wenschen
Trecken uyt het edel groen,
Wat den mensch behoort te doen.
Leert, mijn vrient, hier door u plichten
Ter bequamer tijt uytrichten,
Even als de Wet vermelt,
U van Gode voor-gestelt.
Leert u arbeyt soo te stieren,
Om den Sabbath recht te vieren:
Want dit is Godts wil en Wet,
Die een ieder is geset.
Lieve, arbeyt dan ses dagen,
Naerstelijck na Godts behagen:
Maer den sevend' viert en rust;
Dient u Schepper dan met lust,
Soo sal Godt u in dit leven,
Hier op aerd' sijn zegen geven.
En hier nae is u bereyt,
Eeuwighlijck de saligheyt.

HEt schijnt een lichte sake te zijn by veel
 Menschen, of men den Sabbath (naer
 het gebodt des Heeren) viert ofte niet; ende
 soo iemant haer vraeghde, waerom? soudē
 voor antwoort geven, dat den rechten Sab-
 bath, die Gode ingestelt heeft, nu niet geviert
 en wert, ende daerom alderley werck wel
 soudē ter hant nemen, indien dat de eerfa-
 me Overheydt haer sulcks niet op peene van
 straffe hadde verboden te doen. Maer is dit
 niet een vreemde sake, dat den Menschē altijd
 met sijn finnen op een ander bed wil? Wan-
 neer men overweeght, welcke dagh ons de
 meeste vreughde aen-brenght, of het dien
 dagh is, doen de Heere Hemel ende Aerde
 geschapen hadde, met al haer verçieringe, en-
 de ruste op den sevensten dage van het gene,
 dat hy ghemaect hadde, dan of het is die
 dagh, die in der daet met recht magh geheten
 werden den Sonne-dagh: want hy, onsen Hey-
 lant, waerlijck de eeuwighe Sone Godts is.
 Dien Sonne-dagh, in welcke dage den Son
 onser vertroostinge, den Son onses saligheys,
 heerlijck uyt den Grave is verresen. Voor-
 waer wy moeten uyt-roepen: *Dit is den dagh
 schoon uytgelesen*, Psalm 118. 24. ende seg-
 gen.

gen met vreughden, wy hebben ghevonden den Salighmaker, die ons verlosset, ende dese vreughde sal verre alle andere over-treffen. So hout dan ghy Christen-Mensche den Sabbath in waerden, ende gedenckt so dickwils, als den Sabbath komt, hoe diere dat uwe verlossinge staet, de welcke met opstandinge uyt den dooden moeste bevestight werden: ende laet den Sabbath u dienen, om boven andere dagen Godtsaligheyt te oeffenen, ende niet om uwe wel-lusten op dien Dagh te gebruycken.

54 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Wie dat sijn Ouders niet en eert,
Veel schandt en smaetheyt is hy weert.

Liefde te dragen tot sijn Ouders is een seer hooge en uytstekende deught, en by alle Christenen genoegsaem in de nature ingeprent, dat een yder, volgens het vijfde gebod, schuldigh is sijn Ouders te eeren. So is het dan een groote ondancckaerheyt van die gene, die sijn Ouders niet en eert, ende een sware sonde, Godes gebod te overtreden, latende het gene, dat ons in de Wet geboden is, welke twee misdaden den mensche on-aengenaem maect by Godt ende sijn even-naesten: maer in tegendeel een eeuwig lof, roemen memorie geeft, die dese Goddelijcke deucht (de wijse van God geboden is) aen sijn Ouders is oeffenende. Men leeft van twee gebroers, die uyt puere liefde haer oude Vader en Moeder seer kommerlijck wegh droegen op hare schouders, om dat sy van het wyer, die den berg Aetna uyt gaf, niet beschadicht soude werden: gelijk oock meer als uyt gemeene liefde, den Huys-mans Soone sijn oude Moeder wegh sleepte, op een Berry, in plaetse van een stee, om haer voor't haestigh overvallen van de Spanjaerden te bevrijden, passerende so lange en kommerlijcke, ja schier ongelooffelijke wegh, sijn aenwagch nemende uyt het Dorp Westzamen, tot voor de Poorte van dese Stad Hoorn, komende in armoede, tot verwonderinge van vele, Idus aen-slepen: gelijk dit selfde van onse eerbare Magistraet als een uytstekende deught, ende gulden lesse voor onse jeught, aen de Stadts-Poorte in Rijn is gestelt.

Welcke Nederlandsche deucht ick mede
met dit naervolgende veersken
hebbe aengeroert.

Door't snel gerucht, elck packt en vlucht: Maer siet, een Soorn,
Door liefde-banden,

Laet goet en geldt, treckt met geWelt, sijn Moeder oVt, Vyt
's Spanlaerts banden.

Sijn stee gewis, een berry is, die sleept by vOort met droeVe
tranEn,

Komt Mood en madt, voor dese Stadt, Benaut En arm, uyt
't doRp West-zamen.

Dat

Dat vijfde Gebodt.

*Ghy sult u Vader ende Moeder eeren, op dat ghy
lange leeft in den Lande, dat u de Heere
uwen Godt geven sal.*

Hoe sober staet het in een Lant,
Daer moet-wil heeft de overhant,
Daer ieder na sijn sinnen leeft,
En niemant nae den ander geeft.
Wee sulck een rijck ! 't en kan niet staen,
Het moet gewis te gronde gaen.
Te recht hebt ghy, ô goede Godt,
Den mensch gegeven dit gebodt :
Dat vriendelijck een ieder leert ;
U Vader ende Moeder eert,
Op dat ghy langh op aerden leeft,
Welck Godt u uyt den Hemel geeft.
Ach treckt hier toe ! verdwaelde mensch,
Hier vint ghy soet uws herten wensch,
Het leven ieder een behaecht,
Daerom u oude Vader draeght,
U Moeder nimmermeer versmaet,
Al is sy oock in kleyne staet,
En schaemt u niet te zijn haer kruck,
In 't midden van haer noot en druck :
Een Kindt, dat stout en onbedacht
Sijn oude Ouders niet en acht,
Of Moeder schreyt, en Vader sucht,
Blijft even trots, werdt niet beducht,
Is trouweloos en onbeschaemt,
Die doet het geen dat niet betaemt,
Hy kan de straffe niet ontgaen,
Godts hant sal hem ter neder slaen.

En uytstekende Barbarische wreetheyt is het in een Mensch, die on-waerdelyck met sijn Ouders handelt, die haer slaen, ofte stooten, of oock eenigh ander leet aen-doen: nochtans so werdt bevonden (Godt betert) dat de Ouders in haerder hoogste nood dickwils van de Kinderen verstootten werden, als sy meest troost van nooden hebben, dat is, wanneer als sy oudt ende arm geworden zyn, ende vol ellendige droef heyt steken. Och! wat een steenen herte, met wreetheyt doorpriemt, moet sulck een mensche hebben, die sijn Ouders in de noodt verlaet, wat Kind en soude niet beweeght werden? Die sijn Vader daer siet komen al suchende, ende sijn Moeder al schreyende? Die daer in den hoogen ouderdom hares levens komen en klagen, met smerte hares herten, over hare droefheydt ende ellende. O ghy wreede! ende hartneckige, Godt sal u oock verlaten, in den dage uwer ellende: Wanneer ghy om hulpe roept, soo sal de Heere uwe wreetheyt op uwen Kop vergelden. Want ghy, trouweloose Kinderen, schaemt ghy u voor de Werelt, om uwe Ouders te omhelsen, ende in waerden te houden, om dat sy arm ende

ge-

gebreckelijck zijn, de Heere sal hem oock met recht schamen, om u te ontfermen: want alle menschen voor hem arm zijn, schoon sy oock overvloeyde in tijddelijcke rijckdommen. Jae gewis, Godt sal u niet alleen schamen: Maer oock de selfde plagen, ende noch veel grooter toe-senden, daer mede ghy u Ouders geplaeht hebt.

W*ie met sijn Ouders wreed' lijk leeft,
En haer voor troost veel smaetheyt geeft,
En denckt niet aen sijn ouden dagh,
Dat hem licht erger schieden magh:
Maer wordt de boosheyt nimmer moe,
Die pas hem dese Les vry toe:
Dat even als hy heeft gedaen,
Hem soo sal wederomme gaen.*

Geen sonden meerder sonden baert,
 Dan als men 't lijf met dranck beswaert

DEn dootslagh is niet seer ongelijk den dronckenschap : want even, als men door dootslagh sijn even naesten het leven wegh neemt ; also neemt men hem selven allenskens het leven wegh, door de dronckenschap, die de natuer niet kan verdragen. In gelijkheyt van straffe komense seer over een , gelijk als den dootslagh dickwils door dronckenschap geschiet, zijde beyde seer quade saecken, so werden sy oock met een en de selve straffe geloont, want de H. Schrifsture seyt: dat sy beyde het Coningrijk der Hemelen niet sulen besitten. Gelukkig is hy dan, die de dronckenschap weet te mijden, ende die de aen-lockselen van den dootslagh voor-by gaet.

Apocal. 22. 15.

Buyten sullen zijn de Honden, en Tovenærs, ende Hoerreeders, ende dootslagers, ende afgoden-dienaers, ende alle die leugen lief hebben en doen.

Matth. 5. 21.

Ghy hebt gehoort, dat tot den Ouderen gesproken is: ghy en sult niet doot-slaen, want wie doot-slaet, sal waerdigh zijn gestraft te werden door 't oordeel. Dat

Dat Seste Ghebodt.*Ghy en sult niet Dooden.*

GElijk een visscher weet met kloek practijck te vissen;
So weet den Satan oock daer naerfigh op te gissen.
Gelijck den Visscher stelt een fuyckjen op de grond;
So weet den Satan mee die gauwigheyt terstont.
Siet! hoe den helschen gaffijn fuycken weet verhoolen
Te leggen gins en weer, daer sulcke Visschen schoolen:
Die 't hem zijn aengenaem, daer hy met lust na fiet.
Maer wat voor visschē zijn 't, (ô mensch!) en weet gy 't niet;
Gaet noch een weynig voort, ghy sult her licht bemerken:
Sy munten voor u uyt in Goddeloose wercken,
Het zy hier jonck of out, van hoogh of lege staet,
Wie dat met Toovery en Duyvels kunst om-gaet.
Al die met herten lust de Hoerery nae jaegen,
Al die op aerden doen stoutmoedige doot-slagen,
Al die af-goden dient, die leugen liegh en doet,
Dat zijnsē, die hem zijn soo aengenaem en soet,
Dees soeckt den helschen slang in sijnen fuyck te dringen,
Om haer met lijfen Ziel in 't eeuwigh vyer te bringen.
Och schrickt voor dese plaegh! en strijdet als een Helt,
Op dat u dese draeck hier namaels niet en quelt,
Hy sit seer fel en loert, en hoopt met groot verlangen:
Want sulcke Visschen zijn bequaem voor hem te vangen,
En raect ghy in sijn fuyck, ghy zijt in grooten noodt,
Hy leydt u onverwacht tot in de tweede doot.

DE wijle daer niet soeter op der aerden is als het leven, soo isser ter contrarie niet bitterder als de doot. Dese weynige woorden geven genoegsaem te kennen, de swaerwichtigheydt van de sonde, van dood-flagh, welcke uyt-munt boven veel andere sonden. Wie is 'er, die daer geen af-grijfen van heeft, wel wetende, dat een Doot-flager het Coningrijk der Hemelen niet sal besitten. Den doot-flag spruyt dickwils uyt veelderhande oorfaecken: maer voornamentlijck spruyt sy uyt den dronck, waer uyt dat vloeyen verkeerde ende lichte sinnen, daer uyt het dobbelen ende spelen sijn oorsprong neemt, ende de vrucht van dese tuysscherije is kijvinge, vloecken ende sweeren, slaen ende stooten, dickmaels vechten ende smijten, en vervalt eyndelijck tot een doot-flagh. Hierom seyt niet sonder reden den Apostel Paul. *Drinckt niet droncken in Wijn, waer in dat overdaet is.* Ende onsen Salighmaker. Luc. 21. 31. *Siet wel toe, dat uwe Herte niet te eeniger tijdt beswaert en werdt met spijsse ofte dranck.* d'Ervaerentheyte leert het ons klaer, hoe gevaerlijck dat den dronck is. Wat blijft in den Menschē doch verborgen, wanneer als hy droncken is?

is? Niet als de deugt, als den dranck is in den Man, so sietmer niet als on-deught an. Vele mogen dan in de oogen haere Egade niet lijdē, slaen ende smijten, jaē traēcteren seēf deerlijck haer eygen bedgenoot. Andere wilē ieder sijn leet ophalen, het welke de voetspooren ende de voorbereytselen van doodtslagen zyn. Daerom is 't hoog-noodigh, om den dronckenschap te mijden : want die insonderheyt een Christen mis-staet.

Wie

Wie reynheyt lieft, en kuysheyt mint,
Die is 't dat ed'le vruchten vint.

Wanneer de banden van het Huwelyck door overspel gebroken zijn, soo is het Huwelyck als een huys dat op schroeven ofte stutten staet, het welck geen tegen-stoot van stercke winden, of ander ongemack, verdragen kan; indien men eenigh aenstoot daer tegen doet, het geheele huys valt met een seer grooten slag om-verre: Alsoo tusschen Man ende Vrouw, daer het Bebbe geschient is, daer is de liefde wegh. De liefde, die het noodighste is, tusschen geboude Personen vertrocken zijnde, komt in plaetse alle baet ende nijt, twee-dracht ende kijvinge, ende eyndelyck een schandelyke ruine van het geheele Huysgesin.

I. Cor. 7. 2.

Want om der Hoererye wille, sal een iegelyck Man sijn eygen Wijf hebben, ende een iegelyck Wijf haer eygen Man.

Proverb. II. 22.

Een schoon Wijf sonder zedigheyt, is gelijk een Zogh met een Gulden Spanfel op der Neuse.

I. Cor. 6. 18.

Schuwet Hoererye: alle sonden, die den mensche doct, is buyten den lichaem: Maer die Hoererye bedrijft, die sondicht in sijn eygen lichaem.

Dat Sevende Gebodt.

Ghy en sult niet Echt-breken.

DE lusten vanden mensch die loopen heel verscheyden,
 Des menschen finnelijkheyt die weet het so te leyden,
 Dat in de sin 't vermaeck en 't wel genoegen steeckt,
 Een Ambacht sonder sin seer licht 't wel varen breeckt.
 Maer eer ick vorder gae, soo heb ick voorgenomen,
 Om tot een Hovenier, en tot sijn plicht te komen,
 Vermits my sulck een Beeldt gediensstigh wesen kan,
 Waer door ick seer bequaem mijn sin sal wijsen an:
 Een kloecken Hovenier neemt waer bequame tijden,
 Nae d'ord're sijns beroep, om Lootjens af te snijden,
 En op een vreemde stam te griffen aerdigh in,
 Op hoope van de vrucht, vernoegingh van de sin;
 En voort hy dan verwacht met lijtsaemheyt de jaren,
 Op dat hy dan hier na de vruchten magh vergaren;
 En door den snelsten gangh, door 't loopen van de tijt,
 Soo werd het Boomtje groot, den Planter hem verblijt.
 Nu staet het wonder schoon met vruchten overladen,
 Seer lieffelijck en soet verciert met groene Bladen.
 Hy werd van d'Hovenier gehouden lief en waert,
 De vrucht hy tot een pronck op 't alderleste spaert.
 Maer lacij! eer hy 't giff, daer komt een Boef in sluypen,
 Die weet in 't heymelijck het Boomtjen te bekruypen,
 En slaet sijn plompe handt aen dese brave ent,
 Hy neemt de vruchten wegh, en jammerlijck hem schent,
 Hy siet gelegentheyt, met snoode boose streken
 Weet hy het schoon cieraet van sijnen stam te breken,
 Al staet hy in sijn fleur, te dragen meerder vrucht,
 Hy scheurt en breeckt vast toe, sijn herte daer nae sucht.
 Daer komt den Hovenier, sijn Boom die iste schanden,
 Nu staet hy gants verlast, en wringht in beyd' sijn handen,
 Hy

64 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Hy klaeght wel : maer vergeefs, de daet is al geschiet,
 De Guyt is op de loop, het klagen baet u niet ;
 Vriendt so ghy d'eygenschap van dese sin wilt weten ;
 Let neerstigh op 't vervolgh, ghy sult seer licht af-meten ;
 't Geen wat ick seggen wil, voorwaer, in dese sin,
 Die slecht eenvoudigh is, sluyt ick d'Echt-schender in,
 Sijn daet is diergelijck, soo dra hy weet te ruycken ;
 Dat hem fortuna dient sijn lusten te gebruycken,
 Hy is niet luy noch traegh ; hy spoeyt hem op de been,
 'tSy waer het schuylen mag, hy voegt hem derwaerts heen ;
 Hy slaet wel naerstigh gaed', de lust dient niet verkeken :
 So langh tot dat een Vrouw werd van haer eer verstecken,
 Tot dat sy is geschent : want als sy is onteert ;
 Men achtse voor een Hoer, en alle schandē weert ;
 Haer gieraet die is wegh, ja selfs haer jonge loten,
 Die sy in d'Echte Trouw heeft eerlijck geschoten,
 Die moeten dese spot gestadigh nu en dan,
 Met lachen en geschimp, van yder hooren an,
 Haer soet gewenste vreught, haer lief, haer waerde trouwe ;
 Die werd haer tot een last, tot smert en groote rouwe :
 Dewijl haer teere schoot is van een vreemt Gesel
 Soo schandelijck ont-eert, geschent door over-spel.
 O! alte snoode daet, dat oock getrouwde Wijven,
 Maer om een hand vol vreugt, al sulck een schand bedrijvē.
 O schijn van eerbaerheyt ! het welck doch in der daet
 Is door bedrogh vermomt, met uytterlijck gelaet.
 Is 't niet een wonder saeck, dat onder 't vrouw geslachte
 Oock d'aert van geylheit schuylt? waer door sy mede trach-
 Door een onkuyfse drift, die haer den wegh bereyt, (te,
 Behendigh onder schijn dickwils van eerbaerheyt,
 Om 't vyer van Venus lust noch meerder aen te steken :
 Gelijck men dickmael fiet, van dees en geen uyt-breken,
 Veel forte klapperny, vol vreeschelijcke aert,
 Die noyt een Vrouw betaemt : vermits het sonden baert.
 Want d'oorpronck van dit quaet zijn d'ongefouten redē,
 Vermenght met wulpsicheyt en ongebonde zeden,

Een Vrouw moet stadigh zijn met zeden gemaniert,
Sachtmoedigh ende stil, dat is 't, dat haer verçiert.
Een keye Vrouw of Maegt aensteeckt het vyer te branden;
En brenghet haer in veel smert, in on-eer ende schanden.
Wijckt af van sulck een wegh, laet nimmer u gelaet.
Lichtvaerdigh zijn gestelt, zijt eerbaer in een praet:
Want soo ghy Venus-lust u herte laet bekooren,
U Lichaem ghy besmet, u Ziel gaet ghy verfmoooren.

E

De

DE eerbaerheyt is het edelste cieraet, dat een Mensch nae den Lichame heeft, wiens heerlijcke glants aen alle Menschen behoort gesien te werden : maer insonderheyt onder het geslachte der Vrouwen moet sulcx boven al uytsteken, want om dat sy boven de Mannen met schoonheyt ende een seer gratieuse aenlockende bevalligheyt vanden Heere begaest zijn ; soo ist oock noodigh, dat sy voor-al met eerbaerheyt zijn verciert : want haer vercieringe, seyt den Apostel, 1 Petr. 3. 3. en is niet in 't hayr-vlechten, noch in gout om-hangen : maer in een stillen ende sachtmoedighen Geest, wiens zedigheyt, met schoonheyt vermenght, vermaeckelijck is te aen-schouwen ; welckers vrucht de eerbaerheyt een heerlijcke Kroone, met deughden doorvlochten, vereert. Maer als de Vrouwen dertel, wulps ende ongebonden zijn, so werdt de Echt-schenderye gebaert : wanneer als de Moabijten Israël tot den val sochten te brengen, soo brachten sy hare Dochteren, die schoon waren ; doch sonder zedigheyt, veel min eerbaerheyt, voor hen : waer aen de Israëliten, door de sonde van on-kuysheyt, haer vergrepen, ende Godt vertoorden,

Num. 25. 1. Maer dit gebodt, ghy en sult niet echt-breken, zijn niet alleen subjeet de vrouwen : maer oock de Mannen , dewelcke elck over sijn Egade als een Hooft-man van Godt is gestelt, ende daerom, als een getrou Overste oock schuldigh is , met goede exempelen haer voor te lichten ; om welcke oorfake de Heere Christus de Mannen oock so nauw bepaelt, dat hy selfs de oogen bestrafte , seggende : *Wie een Vrouwe aen-siet, om die te begeeren, die heeft alreede over-spel met haer in sijn herte gedaen, Matth. 5. 28.*

Het stelen schijnt een soet gewin :
Maer 't alderbitterst steeckt daer in.

Als dieverije sonder straffe wierde toegestaen, soo was het on-noodigh, ende te vergeefs, eenige schatten te vergaderen : maer nu soo vint men (Goet zy lof) in onse Vaderlant Christelijcke Wetten, tot bescherminge der goeden, ende tot straffe der quaden. Het ware te wenschen, dat ieder dese Wetten als een Leverije ofte Wapen op sijnen borst droege, want daer soude in geschreven staen (conform de Wet Godts) ghy en sult niet stelen, het welcke den Mensche geduerigh tot een getuyge soude zijn, dat alle soorte van dieverije straf-waerdigh is. Vele meynen, dat onrecht vaerdigheyt geen dieverije en is : maer noemen sulckx een gauwigheyt, het welcke in de ondervindinge by-wijlen wel te bespeuren is, dat dese bekendige dieverije in 't werck gestelt werdt. Maer lieve, wat meynt ghy, of sulckx verborgen blijft ? O neen, den Mensche is van naturen, wanneer hy rijck werdt, so laet hy (gelijck men seydt) aen sijn Voormouwen blijcken, en brenghet het selven aen den dagh : maer of sulckx al voor de Menschen verborgen bleve, so siet ende weet het den oppersten Rechter, die het tot sijnder tijt met straffe sal beloonen.

Jerem. 5. 25.

Alsoo zijn haer huysen diesvol, dat sy met bedrogh en boeverije genomen hebben. Daer af worden sy rijck en machtigh, vet ende glat.

Proverb. 26. 24.

Wie met Dieven deel heeft, die haet sijn Ziele.

Dat

Dat Achtste Gebodt.*Ghy en sult niet steelen.*

WAer breecker's Nachts een Minnaer in,
Uyt liefd' alleen tot sijn Vriendin?
Waer siet men oyt een Vryer gaen,
Die steelens-wijs iet durf bestaen?
Wie sulcke streecken onderwint,
Die meent te steelen wat hy vint.
O Dief! al let ghy noch soo wel,
Al siet g'op straet niet een gezels,
Al hoort ghy binnen in het huys,
Of buyten nieuwers geen gedruys,
Al is het doncker over-al:
Nochtans ghy loopt recht in den val;
Het gene dat den Muys bedrieght,
Is't Aes, dat hy so dom na vlieghet,
En loopt al sot'lijck in de dood.
O Dief! ghy zijt gewis in noot,
Den Magistraet die heeft geset,
Op Dievery een strenge Wet,
Hebt ghy geweest een eerlijck Man,
U naem is wegh, ghy zijtter van,
Ghy werdt niet g'acht, ghy hebt geen eer,
Hierom (ô mensch!) steelt nimmermeer:
Want wie met dievery om-gaet,
Al sit hy oock in groote staet,
Hy is een boef, een snoode gast,
Op wien de straf van't steelen past.

Dieverije is een snoode aen-lockende sonde; overmits een Dief verrijckt werdt, door het stelen van eens anders goet. De dieverije is van veelderleye soorte, ende brenght met hem veel practijcquen, somtijdts werd sy begaen met een openbaer geweld, somtijdts door behendige in-fluypingh, ofte oock door huys-brekerije: maer och! of daer alleene maer openbare dieven waren, voor wien dat men de deuren en veynsters vaste toe-fluyt; maer hoe klaer leert de ervarenheyt, met wat een vermomde schijn de dieverije in 't werck ghestelt werdt, het welcke met recht dieverije mag geheten werden, want niemant ongelijck ofte on-recht te doen, dat is oock een soorte van dief-stal, het zy in mate, elle, gewichte of waren, wiens bederf met listigheyt men weet te bedecken; het is een schandelijcke saccke, dat een Christen-mensch met dieverije orn-gaet. Daerom den Apostel Petrus den Christenen vermaent, segghende: *Maer niemant lijde onder u als een Moorder, ofte een Dief, of als een Misdader, oft als die na ander lieden goet staet.* In somma, de veelderhande maniere, die in het stelen ghebruyckt wert, en kan onderscheydelijck hier niet opgehaelt

gehaelt werden : maer een iegelijck laet hem de dieverije doch mishagen, want daer is gesproken tot den gantschen schare van Israël, *Ghy en sult niet stelen*, Deuter. 5. 19. Ende wederom, *Soo wie de Name Christi noemt, die wijcke af van alle ongerechtigheyt*. Hierom, lieve, laet u de vermaninge des Apostels Pauli doch geluften, die aldus spreeckt : *Wie gestolen heeft, en stele niet meer : maer hy arbeyde, ende wercke met sijn handen, dat goet is, op dat hy hebbe te geven den Behoeftigen*, Ephes. 4. 28.

Een valsch getuyge die bedrieght,
Om dat hy stoutelijck leugens lieght.

DE wereltlijcke ende Geestelijcke rechten houden een valschen Eedt voor een afgrijsselijcke sonde: daerom so werden oock, nae 't recht in de Policie, als oock volgens de Kerckelijcke ordonnantie, sulcke Personen met een meynedige tijtul gestraft. Wie en soude niet schricken voor een valschen Eedt? want als iemant een Eedt doet, is so veel geseyt: doodet my, of laet my leven, in-dien ick recht getuyge, ick roep den Amachtigen Schepper aen tot mijnder hulpe: maer so ick valschelijck spreek, de straffe des Heeren zy op dese uur in gelijcke mate op my, gelijck ick spreek, het uytterste vonnisse van den Rechter steunt op dese spreucke: een Eedt gedaen zijnde, is het eynde van alle tegensprekinge. Soo heeft dan een Chriстен wel toe te sien, dewijle het eedtsweeren een swaresaek is, dat hy tot geenen tijde, door valsche getuygenisse, den Rechter soeckt te verleyden; waer door hy den rechtvaerdigen Godt bespottet, ende sijn Ziele in groote perijckel stelt van tegenwoordige ende toekomende straffe.

Rom. 1. 18.

Want den toorn Godts is ontdeckt van den Hemel, over alle Godtloosheyt ende ongerechtigheyt der Menschen, die de waerheydt in on-gerechtigheyt t'onderhouden.

Proverb. 12. 17.

Wie de waerheyt spreek, die openbaert de gerechtigheyt: maer een valsche-getuyge bedrieght.

Proverb. 6 19.

De Heere haet valsche getuygen, die stoutelijck leugen spreken, ende die twist tusschen Broeders maect.

Dat

Dat Negende Gebodt.

*Ghy en sult geen valsche getuygenisse spreecken
tegen uwen Naesten.*

WAnneer in 't Woudt hem openbaert
Een felle Draeck van boosen aert;
Als hier of daer een Slange leyt,
Dicht voor u voeten uyt-gespreyt;
Wie isser dan soo stout in 't landt,
Die on-bevreesft durf houden stant?
Schoon of hy dit Gedierte siet,
Hem niet ontfet, niet voor haer vliedt.
Ach Christen-mensch! wel hoe dus bangh,
Vreesft ghy op aerden voor een Slangh?
Vliedt ghy dus snel voor haer fenijn,
Om niet daer van gequest te zijn?
Weet ghy te schuwen 't schaed'lijck kruyt,
Soo schiet het nimmer selven uyt:
't Fenijn oock by den Mensche woont,
Als hy sijn naesten niet verschoont.
Wanneer hy lieght en valsch getuyght,
En 't goede recht vast krommer buyght,
Als hy sijn Broeder brengh op niet:
Dan is 't, dat hy met pijlen schiet,
Met pijlen fel tot in het hert,
Die gantsch fenijnigh zijn vol smert,
Vol van bedriegerije boos,
Vol vals bedrogh seer trouweloos.
Vol honigh en Syroop in schijn:
Maer in der daet vol snoot fenijn,
Vergift dat niemant schuwen kan,
Dat licht wel raeckt een eerlijck man,

En werdt geschent al eer hy 't weet,
 O al te droevigh herten-leet!
 O stout bestaen! O grove sond!
 Die sweeren durf op valsche gront,
 Die sonder mate leugen spreeckt;
 Waer door sijn naesten 't herte breeckt.
 Wie dat sulcke doet in schijn van recht,
 Hy is een boose Satans Knecht,
 Voorwaer sijn loon is hem bereyt,
 Hier namaels inder eeuwigheyt.

ONsen Heylant ende Saligh-maker Jesu
 Christi seght by Matth. 5. 33. *Ghy en sult
 geen valschen Eedt doen: maer ghy sult Godt
 wren Eedt houden, ende ick segge u-lieden, dat
 ghy in geenderley manieren sweeren en sult,
 noch by den Hemel, want hy den Stoel Gods is,
 noch by de Aerde, want se sijn Voet-banck is:
 Noch by Jerusalem, want se een Stadt van een
 grooten Coningh is. Noch by u Hooft en sult
 ghy niet sweeren, want ghy niet een Hayr
 swart ofte wit maken en mooght: maer u woor-
 den sullen zyn ja, ja: neen, neen, ende al dat
 hier boven toe-gedaen werdt, dat is vanden
 quaden. O! hoe afgrijffelijck is het dan, een
 valschen Eedt inde tegenwoordigheyt Gods
 te sweeren; wat mensche en soude daer voor
 niet schricken ende beven? Salomon seyt:
 Een*

*Een valsche getuyge en blijft niet ongestraft : Ende soo wie vry leugen spreeckt , die sal vergaen, Proverb. 19. 9. Wanneer men nu eens overdacht , aengaende den Christelijcken Eedt, of die al met eerbiedinge ende ontsagh (ten opfichte van den grooten Godt) ghesdaen werdt, soude met waerheyt den oprechtigen daer over niet suchten ende klagen? Soude den Heere van den Hemel niet seggen : *Waerom neemt ghy mijn Verbont in wwen boosen Monde , daer ghy doch mijn onderwijsinghe hatet in den gronde?* Psal. 50. 17. gewisselijck het is een grouwel voor den Heere, ende is een sonde, waer aen de Ziele verstickt. Den Propheet David spreeckt: Psal 24. *Wie sal op des Heeren Bergh gaen, ende wie sal in sijn Heylige plaetse staen? Die ontschuldige handen heeft, ende reyn van herten is : dien sijn Ziele niet te vergeefs en verheft, ende en sweert niet valschelijck. Die sal segeninge van den Heere ontfangen, ende gerechticheyt van den Godt sijnder saligheyt.**

Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge
 Begeerlijckheyt veel sonden baert:
 Want Ziel en Lichaem sy beswaert.

Gelijck den Crocodil altoos genegen is, om te verderven, en een bysonder practijcque heeft boven andere dieren, om sijn aes te bekomen, niet alleen trachtende na kruyden, oft eenige onredelicke schepselen: maer weet met een maniere van schreyē t edelste schepsel (welcke is de mensche) te bespringen: In sulcken wijze doet oock de begeerlijckheyt, dewelcke, door de werckinge des Satans, den mensche weet aen te locken, het zy door vriendelick lachen, ofte beweeghlick schreyen, waer door hy de Ziele, die het alder edelste op Aerden is, soeckt te verstricken. d' Eygenschap van die geene, die de begeerlickheyt beminnen, zyn dese beeltenisse heel gelijck, sy weten met een groote listigheyt en begeerlickheyt na te jagen: gelijck de Crocodil sijn aes, en in plaetse van sat te werden, so groeyen sy in dese sonde noch langs hoe meerder, en kunnen door de quade gewoonte niet af-laten, de eene sijn onkuyskeyt, den ander sijn onrechtveerdigheyt, den derde sijn spaersame gierigheyt, en woorts alle begeerlijcke lusten, soo lange als haer leven is geduerende, tot dat de dood haer op de schouderen sit, ende wasschen alsoo met den Crocodil midden onder de doot, tot het eynde toe. Dat

Dat Thiende Gebodt.

Ghy en sult niet begeeren.

GEen schadelijcker vyer is oyt op Aerd gevonden,
Het welke snelder brant, als d'oorfprong vande zondē,
Dat is begeerlijckheyt: want als die heeft ontfangen,
Dan werdt de zond gebaert, met hertelijck verlangen,
Het vyer hijght na den brant, dat fijn de boofe lusten;
Het Duyvels wapentuyg dat geeft den menfch geen ruftē:
Maer port geduerigh aen, om met het vleefch te mallen;
Soo langh dat in den doot den Sondaer is gevallen.
Siet, hoe den hellschen Slang het vier ftoockt met vermakē,
Sijn dienaer fit en blaest, om tot een vlam te raken.
O menfch! let op het ftock, het vyer dat zijn u harten,
Waer in den Sathan ftoockt fijn geyle boofe parten,
Een vlam vol fnoode luft: maer vliet voor fulcke fchanden,
Want fiet, der fonden ftraf is naemaels eeuwich branden.

De

DE Wet des Heeren verbiedt wel expres, ghy en sult niet begeeren, nochtans en kan niet geseyt werden, dat alle begeerlijckheit on-gheoorloft is: want daer is een begeerte, die welcke goet genaemt werdt: namentlijk een begeerte, om Godts wille te doen, een begeerte, om Christelijcke Deughden te oeffenen, een begeerte, om gerechtigheydt te hanteeren, welck begeerten verre zijn af-gescheyden van de verboden begeerlijckheden des Wets, te weten, dat men niet sal begeeren sijns naesten Huys, noch sijnes naesten Huysvrouwe, noch sijn Knecht, noch sijn Jonck-wijff, noch sijn Offe, noch sijnen Ezel, noch eenigh dingh dat hy heeft: want sulck een begeerte is gegront op het fundament van de gierigheyt, om het gene, dat sijnes naesten eygen is, gierighlijcken te begeeren. Voorwaer hoe gelucksalig is dat Volck, diens begeerte geneyght is, om Godts woort te hooren, de liefde te oeffenen, ende ootmoedigh te zijn voor haren God. Die Mensch sal segeninge ontfangen, wiens herte dat dorstigh is na den levendigen Godt. Die met Paulus van herten begeert ontbonden te sijn, en by Christum te wesen. Die alle begeerlijck-

lijckheden des Werelts verfaeckt, ende Heyligh leeft voor sijnen Schepper, tot welcken eynde den Apostel Joannes oock een iegelijk vermaent, dat men de Werelt niet lief sal hebben, noch die dingen die in de Werelt zijn; ende soo iemant de Werelt lief heeft, dat in die de liefde des Vaders niet en is: want al wat in de Werelt is (namelijck de lust des vleesches ende de lust der oogen ende hooghmoet des levens) en is niet van den Vader, maer van der Werelt. Ende de Werelt vergaet met hare lusten. *Maer wie de wille Godts doet, die blijft in der eeuwigheydt,*
1 Joan. 2. 15.

Godt boven al.

TOE-

T O E - E Y G E N I N G E

Aen alle Christenen ;

Over de Thien Geboden.

Komt ghy Christenen, komt aenschouwt,
 Hier is stof voor jongh en oudt,
 Heerlijck voor den Magistraet,
 Leerfaem voor den Onderfaet.
 Hier werdt elck geleert seer soet,
 Wat hy doen of laten moet.
 Komt dan hier ghy menschen lauw,
 Hier zijn u gestelt seer nauw,
 Thien Geboden op een ry,
 Arme Mensche daer moet ghy
 Onder buygen, schoon ghy hier
 Zijt op Aerden trots en fier,
 Rijck en machtigh, hoogh van staet,
 Overheed of Onderfaet.
 Yder werdt hier klaer bericht,
 Wat sijn schult is en sijn plicht,
 Dese Spiegel luchtet sijn,
 Klaerder als de Sonne-schijn :
 Dese Wet die heeft geplant,
 Op de Aerde Godes handt.
 Dit soo leert hy boven al,
 Dat men Godt lief hebben sal,
 Eeren, vreesen, t'aller tijt,
 Geen Gebeelte tot sijn spijt
 Maken, nu noch nimmermeer :
 Of haer aen-doen eenigh eer,
 Want tot in den hooghten graet
 Godt d'Afgoderije haet.

Siet wel toe tot allen tijdt,
 Dat ghy fulcke dienften mijt,
 Die u Godt soo streng verbiert :
 Maer hier dient vergeten niet,
 Dat de gierigheyt gewis
 Oock Af-goderije is.
 Wie 't geloove buyght en dreyt
 Tot een schijn van heyligheyt,
 Om daer door te werden groot,
 Rijck en machtigh voor sijn doot,
 Dat is gruwelijck en boos :
 Want hy dient Godt trouweloos :
 Wie hy zy hoe groot of kleyn,
 Hoe Godt-vreesend' en hoe reyn
 Dat hy schijnt voor 's menschen oogh,
 Schoon sijn roem oock bloeyden hoogh,
 Wie met sulck een schijn om-gaet,
 Al is hy van groote staet,
 't Woordt Godts leert, dat sulck een Sot,
 Dient sijn buyck voor sijnen Godt.
 Nu soo laet ons vorder gaen,
 Dese Wet die wijst ons aen,
 Dat men niet lichtveerdigh sal
 Godes Name by geval,
 Noch veel min tot aller stondt,
 Stout gebruycken in den Mondt.
 Dit is Ouders uwen plicht,
 Dat g'u Kinders onderricht,
 En haer leer uyt dit Gebodt,
 Niet te sweeren by haer Godt,
 Niet te spreken licht en stout,
 By Gods-naem, 't zy jongh of oudt,
 Noch soo is hier meerder schult :
 Want het vierde seydt, ghy sult
 In ses dagen doen u werck,
 Langer niet, dat is u perck :

Maer den Sevende sult ghy
Zijn van al u arbeydt vry ;
't Zy u Dienst-maeght of u Knecht,
Moet hy wercken, 't is niet recht:
Vrouw of Meeſter ſoo ghy doet,
Dat u Dienaer wercken moet
Op den Sabbath met verdriet,
Al vereyſcht de daet het niet,
't Is een teken, dat ghy blind
't Aertſch verr' boven 't Hemels mint :
Want ghy overtreet de Wet,
Die van Godt u is geſet,
En veracht alſoo ſijn raet,
't Welck hy ſonder ſtraf niet laet.
't Zy dan Meeſter ofte Vrouw,
Ey, ick bid u, blijft getrouw
Uwen Schepper, die daer leeft
Eeuwich, die 't u alles geeft.
En ghy kinders neemt dees Leer
Doch ter herten meer en meer,
Eert u Ouders t'aller tijdt,
Haer beſtraffingh willigh lijdt;
Al zijt ghy geworden groot,
En u Ouders arm en bloot,
Evenwel u neerſtigh wacht,
Dat ghy nimmer haer veracht;
Schoon ghy rijk zijt en vermaert,
Hout haer evenwel in waert.
Noch ſoo is hier by gedaen,
Dat men niemant dootd ſal ſlaen,
't Zy door booſe haet of nijt,
Door bedrogh of ander ſpijt,
Zijt langhmoedigh, en verdraeght,
Want den dootd-ſlagh Godt miſhaeght.
Oock ſtaet hier, dat Man of Vrouw
Niet magh breken d'Echte trouw,

Soo hem iemant onderwint
Echt te breken, die bemint
't Overspel, hy is oock waert,
Eere loos te zijn verklaert:
Lieve, mijdt d' Echt-schendery,
Want het is oock Dievery,
Ghy ontfteelt u s'naesten eer,
Die ghy niet kunt geven weer.
't Stelen geeft de eygenschap
Vaude boose achter-klap,
Achter-klap genoeghsaem is
Vals en snoo getuygenis,
't Reyckt hem beyde even veer,
't Zy in 't Goet of in de eer.
Let hier op vriendin of vriendt.
Wat u hier noch vorder diendt,
Noodigh is het u voor-al,
't Geen de Wet u leeren sal:
Want seer strengh hy ons verbiet,
Ghy en sult begeeren niet
Uws naesten huys, Wijf of Knecht,
Dienst-maeght noch sijn Vee, hoe slecht;
Openbaer Godts woordt verklaert,
Dat begeerte sonde baert:
Als de sonde is volbracht,
Dan soo heeft de plage kracht,
Dan soo is den Mensch in noodt:
Dan soo komt de bitt're doot,
Dan loopt soo de saeck gevaer:
Dan soo fietmen bangh en naer,
Dan soo vreesst men d' Helsche pijn,
Die hier na sal eeuwich zijn:
Ach! laet ons van nu voortaan,
Godts Geboden nemen aen.
Overheden van het Landt
Neemt dees Wet doch in de handt,

84 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

s'Is u dienstigh over-al,
Gebruyck haer meer als by geval,
Straftse, die daer tegen gaen ;
Dan sal Godt u oock by-staen,
Indetijdt van noodt en smert :
Maer siet toe, dat ghy niet werdt
Selven schuldigh aen de daet,
Vroomheyt past een Magistraet,
En ghy Onderfaten hoort,
Luyftert na Godts Heyligh woordt:
't Geen dat hy aen u gebiet,
Doet terstont, vergeet het niet.
Godt, die ons geschapen heeft,
Die ons goedigh 't leven geeft,
Die komt toe, als Petrus seyt,
Glory in der eeuwigheyt.

Schriftmatige

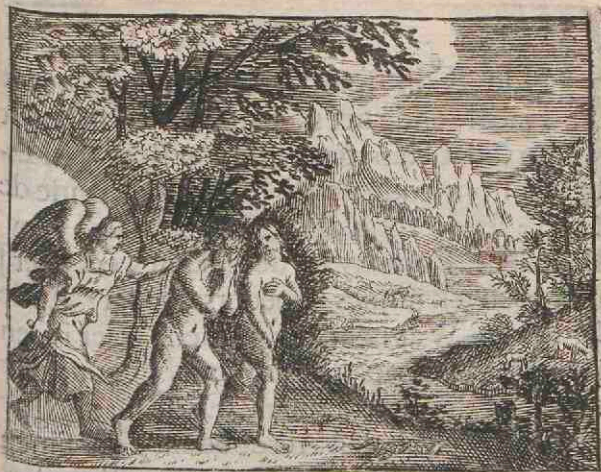
EXEMPELEN,

Van de schadelijckheyt der
Sonden.

Eccles. 21. 10.

De vergaderinge der Godtloosen is als vergaderde stoppelen, ende haer vol-eyndinge is een vlamme des vyers tot verderffenisse. Den wegh der Godtloosen is on-essen ghemaeckt met steenen, ende in haer eynde sijn der Hellen afgront ende duyfternisse.

DE Slange nu was listiger dan al 't Gedier-
te des Veldts, het welcke de Heere Godt
gemaect hadde : ende sy seyde tot de Vrou-
we : Is 't oock, dat Godt geseyt heeft, ghy-
lieden en sult niet eten van allen Boom deses
Hofs? Ende de Vrouwe seyde tot de Slange:
van de vrucht der Boomen deses Hofs sullen
wy eten : Maer van de vrucht des Booms, die
in 't midden des Hofs is, heeft Godt geseyt :
Ghy en sult van die niet eten, noch die aen-
roeren, op dat ghy niet en stervet. Doe seyde
de Slange tot de Vrouwe: ghy-lieden en sult
den doot niet sterven. Maer Godt weet, dat
ten dage als ghy daer van etet, soo sullen uwe
oogen geopent worden : Ende ghy sult als
Godt wesen, kennende het goet ende het
quaet. Ende de Vrouwe sagh, dat die Boom
goet was tot spijsse, ende dat hy een lust was
voor de oogen, jae een Boom, die begeerlijk
was, om verstandigh te maken, ende sy nam
van sijn vrucht, ende at : Ende sy gaf oock
haren Man met haer, ende hy at : Doe wer-
den haer beyder oogen geopent, ende sy
werden gewaer, dat sy naect waren.

ô Eerste sond'! ô hoovaerdy!
Ghy brenghet de felle dootd voor my.

DE Slang, die nijdig was, en listiger dan allen, (vallen.
Heeft d'eerste mensch verleydt, in sonden hem doen
Nu fiet hy hem daer naeck, ellendigh en vol spot,
Straf-waerdigh, (ach, eylaes!) gefondicht tegen Godt.
Nu leydt sijn hoovaerdy, om Godt gelijk te wesen,
Ter neder in den asch, sijn hert dat is vol vresen.
Wat is 'er nu begaen, wat is 'er nu gewracht?
Het menschelijck geslacht is in de dootd gebracht:
De Aerde is vervloect, den mensch die heeft verlooren
Gods Heyligh even-beeldt, sijn stem durf hy niet hooren.
Door anghst verberghet hy hem: Maer lacy! al te lact,
Hy moet uyt 't Paradijs, nae-klagen niet en baet.

Genesis 4. 8.

ENde Kain sprack metijnen Broeder Habel: ende het geschiede als sy in 't velt waren, dat Kain tegensijnen Broeder Habel op-stont, ende sloegh hem dood. Ende de Heere seyde tot Kain: waer is Habel, uw Broeder? Ende hy seyde: Ick en weet [het] niet: ben ick mijnes Broeders hoeder? Ende hy seyde; Wat hebt ghy gedaen? Daer is een stemme des bloets uwes Broeders, dat tot my roept tot den Aerdbodem. Ende nu zijt ghy vervloecht; van den Aerdbodem, dieijnen Mondt heeft op-gedaen om uwes Broeders bloet van uwe handt te ontfangen. Als ghy den Aerdtbodem bouwen sult, hy en sal u zijn vermogen niet meer geven: Ghy sult swervende ende doolende zijn op Aerden. Ende Kain seyde tot den Heere: Mijne misdaet is grooter, dan dat sy vergeven worde. Siet, ghy hebt my heden verdreven van den Aerdbodem, ende ick sal voor u aengesicht verborgen zijn; ende ick sal swervende, ende doolende zijn op der Aerde, ende het sal geschieden, dat al die men vindt, my sal doodt slaen.

Genesis 4. 8.

Het is een wijs en deftigh Man,
Die sijn toorn matigen kan.

WAnneer des Menschen hert in gramfchap worde
ontfeken,
So fal feer lichtelijck noch boofer daer uyt breken.
De gramfchap van den mensch die baert veel inoordery,
Sy geeft geen reden plaets, 't moet alles aen d'een zy.
Als Kain hem ontstack in toornigheyt feer groot,
So floegh hy op het veldt sijn broeder Habel doodt,
On-noofel tegens reen, stort hy sijn broeders bloedt,
Waer door hy feer verbaeft velt-vluchtigh wesen moet:
Hy is vermaledijt van Godt in 't Aerdtfche dal,
Hy vreeft, wie dat hem fiet, dat die hem dooden fal:
Nu is de Ziel benauwt, waer heenen dat hy keert,
Het ruyffen van een bladt dat maeckt hem stracx verveert,
Sijn Herte dat getuygt de schrickelijcke moort,
Hy leeft niet soo geruft, gelijk het wel behoort,
Hy draeght in sijn gemoet een Goddelijcke Wet,
Die naderhandt den mensch tot straf is voor gefet.
Om dat de moordery door moet-wil of geweld,
Niet verder en fouw gaen, is dese wet gefelt:
Wie menschen-bloet vergiet, gelijk wy kunnen lesen;
Sijn bloet moet wederom op Aerd vergoten wesen.

Genesis 6. 5.

ENde de Heere sagh, dat de boosheyt des Menschen menighvuldigh was op der Aerde, ende al het ghedichtsel der ghedachten sijnes Hertent' allen dage alleenlijck boos was : Doe berouwde het den Heere, dat hy den mensche op der Aerde gemaeckt hadde, ende het smertende hem aen sijn herte. Ende de Heere seyde : Ick sal den Mensche, dien ick geschapen hebbe, verdelgen van den Aerd-bodem, van den Mensche tot het Vee, tot het kruypende gedierte, ende tot het gevogelte des Hemels toe : want het berouwt my, dat ickse gemacckt hebbe.

Genesis 7. 17.

ENde die Vloet was veertig Dagen op der Aerde, ende de wateren vermeerderden, ende hieven de Arcke op, soo datse op-rees boven de Aerde. Ende de Wateren namen d'overhand, ende vermeerderden seer op der Aerde : ende de Arcke gingh op de Wateren. Ende de Wateren namen gantsch seer d'over-handt op der Aerde : soo dat alle hooghe Bergen, die onder den gantschen Hemel zijn, bedeckt werden. Vijfthien Ellen om hooge namen de Wateren d'overhant : ende de Bergen werden bedeckt. Ende alle vleesch, dat sich op d'Aerde roerde, gaf den geest, van 't Gevogelte, ende van 't Vee, ende van 't wilt Gedierte, ende van al het kruypende Gedierte, dat op de Aerde kroop, ende alle Mensche. Al wat eenen adem des Geestes des levens in sijne neus-gaten hadde, van alles wat op het drooge was, is gestorven. Also werdt verdelght al wat bestont, dat op den Aerdbodem was, van den Mensche aen tot het Vee, tot het kruypende Gedierte, ende tot het Gevogelte des Hemels, ende sy werden verdelght van der Aerde : Doch Noach alleen bleef over, ende wat met hem in de Arcke was. En de Wateren hadden d'overhandt boven d'Aerde hondert ende vijftigh Dagen.

Gene-

Genesis. 7. 17.

Der zonden vrucht dat is de doot,
Sy brengh den mensch in grooten noot.

H Et gene dat den mensch aenbrengh veel sware plagen:
Dat sijn de sonden boos, die God niet kan verdragen.

Een klare Spiegel is het menschelick geslacht,
Dat in de eerste wer^{lt} door 't water is verfmacht.

Diens sonden voor Gods Troon so groulijk sijn gekomen,
Waer door dat alle vleesch van d'aerd is wegh-genomen.

Als Godt van boven sagh des menschen over-daet,
Ten eynde van de tijdt hy met sijn roede slaet,

Hy laet de gantsche aerd met water-vloet verderven,
Wat op het drooge leeft, dat moet ellendigh sterven,

De Moeder met haer Kindt, de Vrouwe met haer Man,
Elck vlucht uyt groote vrees, al wat hy vluchten kan.

Maer lacy! 't is vergeefs, daer baet geen droevigh karmen,
De Vrouwen drijven wegh met Kinders in de armen,

De Mannen gaen te grondt, men is in groote noot,
Elck geeft de laetste kus, in 't midden van de doot.

Geen rots noch hooge Bergh, en kan het leven schincken:
Waer dat den Mensch klint, daer moet hy oock ver-

drincken.

O sonde! hoe benauwt hebt ghy den Mensch gemaeckt,
Wanneer de bracke vloedt de Lippen heeft genaeckt,

Ach! wat een naer geweest, wat kermen ende schreyen,
Heeft daer geweest, als elck op 't laetst hem most bereyen

Tot sterven, als de vloet is over 't hooft gegaen:
O mensch! tot allen tijdt, soo spiegelt u hier aen.

Genfis 19. 15.

ENde als de dageraet op-gingh, drongen de Engelen Lot aen, seggende : maeckt u op, neemt uwe Huys-vrouwe, ende uwe twee Dochteren, die voor handen zijn, op dat ghy in de ongerechtigheyt deser Stadt niet om en komt. Maer hy vertoefde; soo grepen dan de Mannen sijne hant, ende de hant sijner Vrouwe, ende de hant sijner twee Dochteren, om de versoeninghe des Heeren over hem : Ende sy brachten hem uyt, ende stelden hem buyten de Stadt. Ende het geschiede, als sy hem uyt gebracht hadden na buyten, soo seyde hy : Behoudt u, om uwes levens wille, en siet niet achter u om, ende en staet niet op dese gantsche vlackte : behoudt u nae 't geberghte hœnen, op dat ghy niet om en komt.

Vers 33.

DE Sonne gingh op boven de Aerde; als Lot te Zoar in quam : Doe dede de Heere Swevel ende Vyer over Sodom ende over Gomorra regenen, van den Heere, uyt den Hemel. Ende hy keerde de selve Steden om, ende die gantsche vlackte; ende alle Inwoonders deser Steden, oock het gewas des Lants. Ende sijne Huys-vrouwe sagh omme van achter hem; ende sy werdt een Sout-Pilaer. Ende Abraham maeckte hem des selven morgen vroegh op na die plaetse, daer hy voor 't Aengesichte des Heeren gestaen hadde. Ende hy sagh na Sodom ende Gomorra toe, ende nae het gantsche Landt van die vlackte: Ende hy sagh, en siet, daer gingh een roock van den Lande op, gelijk de roock eenes Ovens.

Genesis 19.

Hoe hooger dat de sonde gaet,
Hoe swaerder dat de Heere slaet.

WAnneer in Sodom geen thien rechtveerdigh waren,
Om wien de goede Godt het Landt noch woude
sparen,
Soo werdt de Heere gram, om haer Godloose daet,
Die sy seer schandelijck bedrev en opstinaet.
Maer als de boosheyt haer noch dagelijcks vermeerde;
Doe quam de Heere af, en Sodoma omkeerde,
Met swavel ende vyer verdorf hy 't gantsche Landt,
Al wat daer binnen was is jammerlijck verbrandt:
Alleen de vroomē Lot, die vaeck sijn Ziele quilde,
Die na des Heeren woort sijn gantsche leven stelde,
Is door Godts stercke handt seer wonderlijck bewaert,
Waer uyt het seker blijktt, dat Godt de vroomē spaert.
Den goeden Patriarch, die Godt soo had gebeden;
Voor het verdoolde volck, en voor de schoone steden,
Die voor den Heere stondt, en badt soo menighwerf,
Ootmoedigh aen sijn Godt, voor sulck een groot verderf:
Die quam des morgens vroeg, en sloeg sijn oog na boven,
Hy sagh den roock en damp op-gaen gelijk een Oven,
Hy sagh het Oordeel Godts met over-groote smert;
Denckt, hoe dien vromen Man bedroeft was in sijn hert,
Hoe Abram heeft gesucht, geweent op dese stede,
Al-waer hy om genaed soo yverigh had gebede.
Daer leyt nu Sodoms pracht, daer leyd nu al 't gewoel,
Daer leyt die schoon Lantsdouw, verandert in een poel.

Genesis 37. 19.

ENde sy seyden d'een tot den anderen : Siet daer komt dese Meeſter-droomer aen. Nu komt dan, ende laet ons hem doot-ſlaen, ende hem in eene deſe Kuylen werpen ; ende wy ſullen ſeggen , een boos Dief heeft hem op-gegeten : ſoo ſullen wy ſien , wat van ſijne droomen worden ſal. Ruben hoorde dat, ende verloſte hem uyt hare handt ; ende hy ſeyde : Laet ons hem niet aen het leven ſlaen. Oock ſeyde Ruben tot hen : vergiet geen bloet, werpet hem in deſe Kuyl, die in de Woefſtijne is, ende en legget de handt niet aen hem , op dat hy hem uyt harer hand verloſte, om hem tot ſijnen Vader weder te brengen. Ende het geſchiede , als Joſeph tot ſijnen Broederen quam, ſo togen ſy Joſeph ſijnen rock uyt, den veelverwigen Rock, die hy aen hadde. Ende ſy namen hem, ende wierpen hem in den Kuyl.

Genesis 42. 21.

DOe ſeyden ſy , de een tot den anderen, voorwaer wy zijn ſchuldigh aen onſen Broeder, wiens benauwtheydt der Ziele wy ſagen, doe hy ons om genade badt, maer wy en hoorden niet : daerom komt deſe benauwtheyt over ons. Ende Ruben antwoorde hen, ſeggende : hebbe ick het tot u niet geſeyt, doe ick ſeyde, en ſondiget niet aen deſen Jongelingh, maer ghy en hoordet niet : ende oock ſijn Bloet, ſiet, het wordt geſocht. Ende ſy en wiften niet, dat het Joſeph hoorde, want daer was een Taelman tuſſchen hen.

Genesis 37.

Wee hem, die nijdigh is van aert :
Want nijdigheyt veel zonden baert.

Door boose haet en nijt werd Joseph, den oprechten,
Verkocht om weynigh Gelts aen d'Ismaelijtsche
Knechten.

Sijn Broeders dreyghden hem moedwilligh doot te slaen,
Op dat sijn heerschappy niet boven haer soud' gaen :
Maer als sy sulck een quaet aen haren Broeder deden ;
So smaectt hy Gods genaed in sijn ellendigheden :
Want Joseph werdt een Prins in het Egypten-Land,
Hy deelt het Kooren uyt met Coninghlijck verstandt.
Wanneer den hongers-nood nu hadde toe-genomen,
So moesten sijn Gebroers om zaet by Joseph komen,
Sy meynden, dat het was met Joseph al gedaen :
Maer voor sijn aengesicht onwetende sy staen.
Sy groeten dese Vorst met vreesen ende beven,
Sy vallen hem te voet, en bidden voor haer leven,
Nu zynse seer ontstelt, beanght in haer gemoet,
Waer op dat Ruben seyt, nu werdt ons Broeders bloet
Van onse handt ge-eyfcht, doen wy hem niet en hoorden,
Wanneer hy op het Veldt ons badt met soete woorden,
Nu is dit onse loon, nu weet ick geenen raet,
Dit hebben wy verdient door ons on-trouwe daet.

Nume-

Numeri 16. 31.

ENde het geschiede, als hy ge-cyndigt hadde alle dese woorden te spreken; soo werdt het Aerdrijck, dat onder hen was, gekloven: ende de Aerde opende haren mondt, en verflontse met haer huysen; en alle menschen, die Korah toebehoorden, en alle de have. Ende sy voeren neder, sy en alles wat hare was levendigh ter hellen: ende de Aerde overdecktse, ende sy quamen om uyt het midden der gemeynte. Ende het gantche Israël, dat ront om haer was, vloot voor haer geschrey: Want sy seyden: dat ons de Aerde misschien niet en verslinde. Daer toe gingh een vyer uyt van den Heere, en verteerde die tweehondert ende vijftigh Mannen, die reuck-werck offerden.

Exodus 32. 9.

VOorder seyde de Heere tot Mose: Ick hebbe dit selve volck gesien, ende siet, het is een hartneckig volck. Ende nu, laet mijn toe, dat my toorn tegen haer ontsteke, ende haer verteere: Soo sal ick u tot een groot Volck maken. Doch Mose aen-badt het aengesichte des Heeren sijnes Gods: ende hy seyde, o Heere, waerom soude uwen toorn ontsteken tegen u Volck, 't welck ghy met groote kracht, ende met een stercke handt uyt Egyptenlandt uyt gevoert hebt? waerom soude de Egyptenaers spreekken, segghende: In quaetheyt heeft hysse uytgevoert, dat hysse doode op de Bergen; ende op dat hysse vernielde van den Aerd-bodem.

Vers 27.

ENde hy seyde tot hen, also seyt de Heere de God Israëls, een yder doe sijn sweert op sijn heupe: gaet door, ende keert weder van poorte tot poorte in het Leger, ende yegelijcke doode sijnen Broeder, ende elck sijnen vriendt, ende elck sijnen naesten. Ende de Sonnen Levi deden na het woort Mose: ende daer vielen van den volcke op dien dag omtrent drie duysent Man.

Numeri.

Numeri 16.

De Waerheyt is een stercke helt;
Die haest de leugen neder velt.

Als Korah Dathan stout met Abiram opstonden,
En streden tegens Godt, soo zijn sy haest verslonden;
De Aerde opeent hem, en scheurt op Moyses woort;
En Korah met sijn volck al levendigh verfmooort:
De rest verslint het vyer. O schrickelijcke daden!
Wie durf Godts Heyligh woordt hartneckigh noch ver-
smaden?

Wilt ghy ô menschen kindt de waerheydt tegen staen,
Denckt eerst, hoe dat het is met Israël gegaen,
Godts uytverkoren volck, wanneer sy hem niet hoorden,
Als vreemd' Afgodery haer stalen hert bekoorden,
Als Aron Godt verliet met al het sondigh rot;
Terwijl den Harder was, en sprack met sijnen Godt,
Als sy op vreemde wijs Af-godery bedreven;
Terwijl en dat de Wet aen Moyses wierd' gegeven,
Hoe dat de sonde stack, en wat een groote smert
Dat ieder heeft gevoelt in 't binnenst van sijn hert:
Hoe datse zijn geplaeght, om haer seer stoute sonde,
Dewijl dat Godes eer ten hooghsten was geschonden:
Haer eynde was de doodt, sy storven met verdriet,
Het welcke tot een schrick recht vaerdigh is geschiet.

G

Exod.

Exodus 14. 26.

ENde de Heere seyde tot Mose : streckt uwe handt uyt over de Zee, dat de wateren weder keeren over de Egyptenaers, over hare wagenen, en over hare Ruyters. Doe streckte Mose sijne Handt uyt over de Zee, ende de Zee quam weder tegen 't naecken van den Morgen-stont tot hare kracht, ende de Egyptenaers vluchten diete gemoete : ende de Heere storte de Egyptenaers in 't midden der Zee. Want als de Wateren weder-keerden, soo bedeckten sy de Wagenen, ende de Ruyters der gantschen Heyers Pharaos, dat hen nae-gevolght was in de Zee : daer en bleef niet een van haer overigh. Maer de Kinderen Israëls gingen op 't drooge, in 't midden der Zee : ende de Wateren waren haer een Muer, tot hare rechter, ende tot hare slinker-handt. Alsoo verlostede Heere Israël aen dien dage uyt de handt der Egyptenaren : ende Israël sagh de Egyptenaren doodt aen den Oever der Zee. Oock sagh Israël de groote handt, die de Heere aen de Egyptenaren bewesen hadde : Ende het Volck vreesde den Heere : ende geloofde in den Heere, ende aen Mose, sijnen Knecht.

Cap. 15. I.

DOe song Mose ende de Kinderen Israëls den Heere dit Liedt, ende spraken, seggende : Ick sal den Heere singen, want hy is hooghlijck verheven, het Paert ende sijnen Ruyter heeft hy in de Zee geworpen. De Heere is mijn kracht ende Liedt, ende hy is my tot een heyl geweest : dese is mijn Godt, daerom sal ick hem lieffijcke wooninge maken, hy is mijnes Vaders God, dies sal ick hem verheffen. De Heere is een Krijghsman, Heere is sijn name.

Geluc

Geluckigh is de mensch, die leeft,
Die Godt tot cenen hulper heeft.

Als Pharao op den Wegh wil Israël na-jagen,
Soo valt hy onder voet met Ruyters ende wagen,
In 't roode Meer verdrenkt Pharonis groote macht:
Maer Israël die werdt droogh-voets daer door gebraght.
Gelijck een stalen muer, soo staet aen beyde sijden
Het Water, door Godts kracht, en gaet also bevrijden
Sijn uyt-verkooren Volck; dies sy met bly gefanck,
Van herten seer verheught, hem singen lof en danck.
O heerlijcke daet! waer in men kan aen-schouwen,
Hoe troostelijck en hoe soet dat Godt is in 't benouwen.
Wel zaligh is de mensch, die hem op Godt verlaet,
Die nimmermeer sijn oogh op vreemde Goden slaet;
Sijn kruys, al is het swaer, dat sal sijn Ziel niet schaden,
Hy sal met Israël gevoelen Godts wel-daden.

ENde het geschiede, als haer herte vrolijck was, dat sy seyden: roept Simson, dat hy voor ons spele: Ende sy riepen Simson uyt het Gevangen-huys, ende hy speelde voor hare aengesichten, ende sy deden hem staen tusschen de Pilaren. Doe seyde Simson tot den jongen, die hem by de handt hielt; Laet my gaen, dat ick de Pilaren beraste, op de welck het Huys gevestight is, dat ick daer aen leene. Het Huys nu was vol Mannen ende Wijven; oock waren daer alle Vorsten der Philistijnen: ende op het dack waren omtrent drie-duysent Mannen ende Vrouwen, die toe sagen, als Simson speelde. Doe riep Simson tot den Heere, ende seyde: Heere, Heere, gedenckt doch mijner, ende sterckt my doch alleenlijck ditmael, ô God! Dat ick my met eene wrake voor mijne twee Oogen aen de Philistijnen wreke. Ende Simson vattede de twee middelste Pilaren, op dewelcke het huys was gevestight, ende waer op het steunde; den eenen met sijne rechter-handt, ende den anderen met sijne slincker-handt. Ende Simson seyde: Mijne Ziele sterve met de Philistijnen; ende hy boog sich met kracht, ende het huys viel op de Vorsten, ende op al het Volck, dat daer in was: Ende der dooden, die hy in sijn sterven gedoot heeft, waren meer, als die hy in sijn leven gedoot hadde.

Judicum 16.

Niet steect den mensch meer in 't gemoet,
Dan als een spotse tonge doet.

En spottelijck geschimp is swaerlijck te verdragen ;
Het is een zielen smert, het doet de mensche klagen,
't Zijn pijlen vol vergift, die bitter zijn als roet,
Die door het herte gaen, en steken in 't gemoet :
Het is een wacker man, die spottery kan lijden,
Die midden in de smaet hem selven kan verblijden ;
Het is een groote kunst, het is een kloecke daet,
Die midden in de spot als onbeweeghlijck staet ;
Wiens herte niet beroert, wiens sinnen niet verstooren,
Als hy veel smadigheyt moet van sijn vyandt hooren :
Geluckigh is de mensch, die soo verdragen kan ;
Maer 't is niet wel te doen, waer vindt men sulck een man ?
Doen Simson wierdt bespot, belaght van sijn vyanden :
Soo werd sijn Ziel bedroeft, hy bidt Godt in sijn banden ;
Sijn Geest die werdt gesterckt, hy spreeckt in sijnen noot,
Mijn Ziel die sterve met den Philisteen de doot.
Hy buyght die twee Pilaers, en doetse nedervallen ;
Waer door den Philisteen moet sterven met hun allen :
Soo lastigh is den spot, die gene diese proeft,
Die weet, hoe schrickelijck dat sy den mensch bedroeft.

I Samuel 17. 45.

DAVID daer-en-tegen seyde tot den Philistijn, ghy komt tot my met een Sweert, ende met een Spieffe, ende met een Schilt: Maer ick kome tot u in den name des Heeren der Heyrscharen des Godts der slach-orderen Israël, dien ghy ghehoont hebt. Te desen dage sal de Heere u besluyten in mijne handt, ende ick sal u slaen, ende ick sal u Hooft van u wegh nemen, ende ick sal de doode Lichamen van der Philistijnen Leger desen dagh den Vogelen des Hemels, ende den Beesten des velts geven: Ende de gantsche Aerde sal weten, dat Israël eenen Godt heeft. Ende dese gantsche vergaderinge sal weten, dat de Heere niet door het Sweert, nochte door de Spieffe en verloft: want de krijgh is des Heeren, die sal u lieden in onse handt geven. Ende 't gheschiede, doe de Philistijn sich op-maecte, ende henen gingh, ende David te gemoete naderde, soo haestede David, ende liep na de slagh-orden toe, den Philistijn te gemoete. Ende David stack sijne handt inde taffche, ende hy nam eenen steen daer uyt, ende hy slingerde, ende trof den Philisteyn in sijn Voor-hooft: so dat de steen sonck in sijn Voor-hooft; ende hy viel op sijn Aengesichte ter Aerde. Alsoo overweldighde David den Philistijn met eenen slinger ende met eenen Steen, ende hy versloegh den Philistijn, ende doode hem: doch David en hadde geen sweert in de hand; Daerom liep David, ende stont op den Philisteyn, ende nam sijn sweert, ende hy trock het uyt sijn scheyde, ende hy doode hem, ende hy hieuw hem den Kop daer mede af: Doe de Philistijnen sagen, dat haren geweldighste doodt was, soo vluchten sy.

I Samuel 17.

Het is een spreek-woordt over-al,
Hoe hooger moet hoelager val.

DE hoogh-moet kan den Mensch seer laegh doen neder-dalen,
En hem van sijnen God doen trouweloos afdwalen.
Den hoogh-moet werdt gepleeght op veelderleye maect,
Op Landen, Huys en Hof, op rijckdom, eer en staet,
Op konst en wetenschap, op hoogh geleerde gaven,
Op schoonheyt ende kracht, daer vele foo na draven;
Op, ick en weet niet wat, ja op een ydel niet,
Is dat men heden daeghs gemaecte hoogh-moet fiet :
Want by een slechte bloet daer sult ghy oock bespeuren
Een trots hooghmoedigh hert, al soud' hy moeten treuren.
Den hoogh-moet heeft'er veel in groot verdriet gebraght;
Een op-geblasen geeft, die sefs hem waerdigh acht,
Is voor den grooten Godt een gruwel over maten;
Wie op sijn hoogheyt steunt, die werdt van God verlaten.
Aenschouwt den Philisteen, die als een Reuse staet,
Die Godt geduerigh terghet, en Israël versmaect,
Die op sijn krachten roemt, stout-moedigh en vermeten,
Die Israël beschimpt, veel smaetheyt heeft verweten,
Die met sijn groote Spies daer staet gelijk een helt,
Werdt op een oogen-blick ter Aerden neer gevelt :
Den trotsen Goliath van David is verflagen,
Sijn macht die wert verstroyt, noch binnen weynig dagen.
Daer leyt hy nu in 't Sant, die soo gesproken heeft :
Het welck een spiegel is, wat vrucht dat hoogh-moet geeft.

2 Samuel 17. 23.

ALs nu Achitophel sagh, datijnen raet niet gedaen en was, fadelde hy den Ezel, en maecte sich op, ende toogh nae sijn huys in sijn Stadt, en gaf bevel aen sijn huys, ende verhingh sich : Also sterf hy.

Capittel 18. 8.

WAnt de strijdt werdt aldaer verspreyt over al dat Landt : En het Wout verteerde meer van den Volcke, als die het Sweert verteerde, te dien selven dage. Absalon nu ontmoete voor 't aengesichte der knechten Davids : ende Absalon reet op eenen Muyl ; ende als de Muyl quam onder de dichte tacken van een groote Eycke, so werdt sijn Hooft vast aen de Eycke, dat hy hanghen bleef tusschen den Hemel ende tusschen de Aerde ; ende de Muyl, die onder hem was, gingh door. Als dat een Man sagh, soo gaf hy 't Joab te kennen, ende seyde : Siet, ick hebbe Absalon sien hangen aen een eycke. Doe seyde Joab tot den man, die 't hem te kennen gaf : Siet doch, ghy hebt gesien, waerom dan en hebt ghy hem niet aldaer ter Aerden geslagen ? Also het aen my [stont,] om u thien Silverlingen ende een Gordel te geven. Maer die Man seyde tot Joab : Ende of ick al duysent Silverlingen op mijne handen mochte wegen, so en soude ick mijne handt aen des Koninghs Sone niet slaen : want de Koningh heeft u, ende Abisai, ende Ithai voor onse ooren geboden, seggende : Hoet u, wie [ghy zijt] van den jongeling, van Absalom : of ick al valschelijck tegen mijn ziele handelde, so en soude doch geen dingh voor den Koningh verborgen worden : oock ghy selfs soudet u van tegen over stellen. Doe seyde Joab : ick sal hier by u alsoo niet vertoeven : Ende hy nam drie Pijlen, ende stackse in Absalons herte, daer hy noch was levende in het midden der Eycke.

2 Samuel 17.

Wie dat sijn Ouders dreyght te slaen,
Het sal op Aerd' hem qualijck gaen.

A Chitophel die geeft aen Absolon de schoone
Een schandelijcke raet, dat hy sijn Vaders Kroone
Met list berooven soud. O schrickelijck bestaen,
Hy soude onverfiens in 't Velt sijn Vader slaen:
Maer Godt, die alles siet, en die haer boosheyt kende,
Die laet dit schandigh stuck, dit quaedt contrary wende.
Den raedt van Husai by Godt gezegent werdt,
Waer door Achitophel haest speelt een ander pert:
Nu hem sijn raet misluckt, nu treurt hy alle dagen,
Nu is hy desperaet, en vol benauwde vlagen,
Nu moet hy aen de bast, daer is geen praten an;
En naer een korte tijdt, daer hanght die wijse Man:
Dien Raets-Heer, hoogh geacht, by David en sijn Sone,
Daer hanght hy tot een schand, voor yder een ten toonc:
De saeck die loopt in 't wild, elck drijft nu sijnen spot
Met hem, die in het Hof geacht was als een Godt.
En Absalon, die schoon en suyver was van leden,
Is, tot sijn ongeluck, door 't woeste Wout gereden,
Sijn hayr dat hecht hem vast, als Samuel beschrijft:
Want aen een Eycke-boom hy deerlijck hangen blijft,
En werdt van Joab selfs soo levendigh doorsteken:
Dus weet die goede Godt der boosen kracht te breken.

2 *Samuel* 11. 2.

S Oo geschiedet tegen den avond-tijdt, dat David van zijn Leger op-stont, ende wandelde op het dack van het Coninghs-huys, ende sagh van het dack eene Vrouwe, haer wasschende: dese Vrouwe nu was seer schoon van aensien. Ende David sondt henen, ende ondervraeghde nae dese Vrouwe: Ende men seyde; Is dat niet Bath-seba, de Dochter Eliams, de Huys-vrouwe van Uria den Hethiter? Doe font David boden henen, ende liefse halen; ende als sy tot hem in-gekomen was, lagh hy by haer; (sy nu hadde haer van haere on-reynigheyt gefuyvert:) daer nae keerde sy wederom nae haer huys.

Genesis 6. 1.

E Nde het geschiede, als de Menschen op den aerdbodem begonnen te vermenighvuldigen, ende hen Dochters geboren werdē. Dat Godes sonen de dochteren der menschen aensagen, dat sy schoon waren, ende sy namen hen Wijven uyt alle, die sy verkoren hadden. Doe seyde de Heere: mijn Geest en sal niet in eeuwigheyt twisten met den mensche, dewijle hy oock vleesch is: doch sijne Dagen sullen zijn hondert ende twintigh jaer.

2 *Sam.*

2 Samuel 11.

Het oogh heeft menigh Mensch verleyt :
't Is het Compas daer 't hart na dreyt.

Niet iffer, dat de Mensch meer prickelt tot de sonden
Als het gesichte doet, het maect hem on-gebondien,
Het brengt veel sonden aen; daer dient wel op gelet,
Het ooge maect het hert door sijn gesicht besmet.
Soo ras als David sagh de schoonheyt van de Vrouwe,
Sijn herte dat ontsteeckt, hy siet op Wet noch trouwe,
Hy valt in over-spel, in doodt-slagh, als men leeft;
Waer af dat sijn gesicht de oorsprongh is geweest.
Wanneer de Kindren Godts in d'eerste werelt sagen
De schoonheyt, soo nam elck een Wijf na sijn behagen,
Een yder heeft getrouwt, en na sijn lust gespeelt,
Of Heydens, ofte niet, men sagh maer op het Beeldt,
Als dat maer aerdigh was, en lieffelijck van wesen;
Waer uyt dat naderhandt veel plagen zijn geresen :
't Gesicht verleydet haer, 't welck Godt seer heeft mis-
haeght;
Waer over sy al t'saem zijn grouwelijck geplaeght.
Daerom (ô Christen mensch!) wilt ghy u suyver houwen,
Soo went u oogen af voor-al van schoone vrouwen,
Het streckt u tot verderf, haer ed'le schoonigheyt
Heeft menigh oprecht hert tot over-spel verleyt.

Doch Eli was seer oudt, ende hoorde, al wat sijne Sonen aen gantsch Israël deden, en dat sy sliepen by de Wijven, die met hoope t'samen quamen aen de deure der Tenten der t'samen-komste. Ende hy seyde tot hen, waerom doet ghy al-fulcke dingen, dat ick dese uwe boose stucken hoorre van desen gantschen volcke? Niet mijne Sonen: want dit en is geen goet geruchte, dat ick hoore, ghy maeckt, dat het volck des Heeren overtreet. Wanneer een mensche tegen een mensche sondight, so sullen de Goden hem oordeelen: maer wanneer een mensche tegen den Heere sondight, wie sal voor hem bidden? Doch sy en hoorde de stemme hares Vaders niet, want de Heere wilde se doodden.

Cap. 4 14.

Ende als Eli de stemme des geroeps hoorde, so seyde hy, wat is de stemme deser beroerte? Doe haestede hem die man, en hy quam ende bootschaptet Eli. (Eli nu was een Man van acht-en-tnegentigh jaren, ende sijne oogen stonden stijf, dat hy niet sien en konde.) Ende die man seyde tot Eli: Ick ben die, die uyt den slagh-orden kome, en ick ben heden uyt de slagh-orden gevloten: hy dan seyde, wat is'er geschiet mijn sone. Doe antwoorde hy, die de bootschap bracht, ende seyde: Israël is gevloten voor het aengesichte der Philistijnen, ende daer is oock een groote nederlage onder den volcke geschiet: daer-en-boven zijn uwe twee Sonen Hophni en Pinehas gestorven, en de Arke Godes is genomen. En het geschiede, als hy van de Arke Godes vermeldde, so viel hy achterwaerts van den stoel af, aen de zijde der Poorte, ende brack den necke, ende sterf.

2 Regum 2. 23.

En hy ging van daer op na Bethel: Als hy na den weg opging, so quamen kleyne jongens uyt de Stad, die bespotteden hem, en seyde tot hem, kael-kop gaet op, kael-kop gaet op. En hy keert sich achter om, en hy sach se, en vloeckte se in den name des Heeren: Doe quamen twee Beeren uyt het wout, en verscheurde van deselve twee-en-veertig kinder.

I Samuel 4.

Een Godtsalige jonge Jeught
Dat is voor d'Ouders groote vreught.

HEt geen den Ouderdom aen-brenght de meeste
vreughde,
Dat is, wanneer de jeught uyt-steeckt in alle deughden :
Want als den grijsen tijdt eerbiedigheyt ontmoet,
Dat is seer aengenaem, gantsch lieffelijck en foet.
O! dat 's een schoone saeck, gezegent zijn die Landen,
Alwaer de jeught hem schaemt de on-eer ende schanden;
Daer is geen beter stant, noch prijffelijcker deught,
Dat meerder voordeel geeft, als een geschickte jeught :
Ghy Ouders, leert haer doch van jongs op God te vresen;
Dan sal u gantsche staet van hem gezegent wesen :
Maer zijt ghy luy en traegh, in straffen van het quaet,
Soo gaen sy uyt het spoor, en doen noch booser daet.
Als Eli al te sacht bestrafte sijn twee soonen ;
Soo wilden sy daer op geen beterschap betoonen:
Het swaert dat nam haer wegh, het welcke was de vrucht,
Om dat hy niet in tijds sijn Sonen had getucht.
Wanneer de dert'le jeugt door moetwil niet verschoonde
Elifa, daer den Geest des Heeren binnen woonde;
Als sy hem op den wegh beschimpen al te stout,
Soo quamen onversiens de Beeren uyt het Wout,
Die hebben haer verscheurt, en ingeflockt tot voetsel :
Siet sulck een eynde neemt het Goddeloos gebroetsel.

Matth. 7.

Matth. 7. 13. 14.

GAet in door de enge Poorte: want wijt is de Poorte, en breed is de wegh, die tot het verderf leydt, ende vele zijnder, die door den selven in-gaen. Want de Poorte is enge, ende de wegh is nauwe, die tot het leven leydt, ende weynige zijnder, die den selven vinden.

Matth. 13. 41. 42. 43.

DE Soone des Menschens sal sijne Engelen uyt-senden, ende sy fullen uyt sijn Coninghrijck vergaderen alle de ergenissen, ende de geene die de ongerechtigheyt doen: Ende fullen de selve in den vyerigen oven werpen: daer sal weeninghe zijn ende knersinghe der tanden. Dan fullen de rechtveerdighe blincken, gelijk de Sonne, in 't Coninghrijck haers Vaders. Die Ooren heeft om te hooren, die hoore.

Apocalypsis 20. 11.

ENde ick sagh eenen grooten witten Throon, ende den geenen die daer op sat, van wiens Aengesichte de Aerde ende de Hemel wegh vloot, en geen plaetse en is voor die gevonden. Ende ick sagh de doode, kleyn ende groot, staende voor Godt: ende de Boecken wierden geopent: ende een ander Boeck wierdt geopent, dat des levens is, ende de doode wierden geoordeelt uyt 't geene, in de Boecken geschreven was, nae hare wercken. Ende de Zee gaf de doode, die in haer waren; ende de doot, ende de Helle gaven de dooden, die in haer waren: ende sy wierden geoordeelt een yegelijck nae hare wercken. Ende de doot ende Helle wierden geworpen in den poel des vyers: Dit is de tweede doot. Ende soo niemant niet gevonden en wierdt geschreven in het Boeck des levens, die wierdt geworpen in den poel des viers.

Hoe

Hoe soeter haer de zond vertoont :
Hoe strenger dat sy namaels loont.

AL't quaet dat iemant oyt op aerden heeft vernomen,
Al wat den armen mensch voor leet is aen-gekomen,
Al't quaet dat huydendaeghs den mensche noch aenkleeft,
Dat is der zonden schult, die sulcke vruchten geeft.
De zonden brengen aen veel schrickelijcke plagen,
De zond' heeft lange tijdt de Christenheyt gellagen.
De zonde brengt met haer den swarten hongers-noot,
De zonde is't vergif, dat veele doet de doot,
De zond' doet over-al den Oorlogh domineeren,
Sy is gelijk een vyer, die 't alles doet verteeren.
De zonde is een poel, die sonder end' op-geeft
Al-sulck een snooden vrucht, gelijk sy in haer heeft :
Want Duyvel, Doodt en Hel, die zijn in haer verborgen ;
En fiet, met dese strick veel Zielen sy verworgen :

Dewijl

112 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Dewijl de sonde is van veelderleye soort ;
 Soo wert den eenen dus den ander soo bekoort,
 Waer door hy vrolijck reyft na desen poel der schanden,
 Daer oogen-weningh is, en knersinge der tanden,
 Daer midden in de vlam veel Nickers zijn vergaert,
 Die boos zijn van natuer en schrickelijck van aert.
 Hierom (♁ mensch) aenschout het rechte beelt der sondē,
 En treckt u ziels-prōsijt daer uyt tot allen stonden,
 Dit beelt u klaer vertoont, hoe haest het rat om-dreyt,
 Die huyden vrolijck lacht wel morgen droevigh schreyt :
 Die heden met vermaeck de werelt gaet na-jagen ;
 Wel morgen door de doot moet reysen met veel klagen.
 Die heden is vervult na wensch met volle vreught,
 Met wereltsche welluft, met blijdschap en geneught.
 Die heden heeft op aert al wat sijn hert magh wenschen ;
 Dat die licht-morgen is d'ellendighst aller menschen :
 Want aen den breeden wegh daer paelt den afgront aen,
 Waer na dat door de fond' veel menschen henen gaen :
 Wiens pijnē dat geen mensch op aerde kan beschrijven :
 Wanneer sy op den wegh van desen afgront blijven.

t'Samen-spraeck tusschen

Den

Geeft en het Vleesch,

Over

Het gebruyck der tijdelijcke
gaven.

I Cor. 14. Vers 1.

Staet na de liefde, bemint naer-
stelijck de Geestelijcke gaven.

DE wercken des vleesch
nu zijn openbaer, welcke zijn overspel
hoererije, onreynigheyt, ontuchtigheyt, Afgoderije, fenijn-gevinge, vyantschap, twisten, afgunstigheden, toorne, gekijf, tweedracht, ketterijen, nijt, moordt, droncken
schappen, brasseryen ende diergelijcke : van
de welcke ick u te vooren segge, gelijk ick
oock te vooren geseght hebbe, dat die sulcke
dingen doen, het Coninghrijcke Godts niet
en sullen be-erven. Maer de vrucht des
Geefts, is liefde, blijtschap, vrede, langhmoedigheyt, goedertierenheyt, goetheyt, geloofve, sachtmoedigheyt, matigheyt. Tegen de
soodanige en is de Wet niet.

t'Samen-spraeck tusschen

Den

Geest ende het Vleesch.

Den Geest.

O Trots en nietigh mensch ! wie had dit oyt gedacht,
Dat ghy de hoovaerdy, de staet-sucht ende pracht,
Die als een bloem vergaet, so dierbaer sout waerdeeren ?
Dat ghy daer door verismaet, de vreesse Godts te leeren,
Tot welvaert van u Ziel, tot eeuw'ge saligheyt.
Elaes ! hoe lauw en traegh werdt Godes eer verbreyt :
Daer is in dese eeuw niet anders by de menschen
Als welluft en vermaceck ; al wat sy kunnen wenichen,
Dat hebben s'abondant, de Aerde is haer lust,
Daer 't hert met al sijn kracht lief-koosende op rust.
ô Vleesch ! ô aertsche Vleesch ! al zijt ghy hoog verheven :
Nochtans geen vreucht noch troost kunt ghy in 't eynde
geven.

Het Vleesch.

I S tijdt, dat ick nu spreek : wie klaeght dus over my ?
Zijt ghy 't ô slechte Geest, packt u vry aen d'een zy,
Ick heb de Werelt in : want siet ick gae verkeerren
By ieder, jongh en oudt, by Knechten ende Heeren,
By Maeghden fraey en schoon, by Vrouwen trots en eel,
Ick vlucht voor niemant niet, 't is my nu in 't geheel.
Ick ben een Heer van als : want ieder is genegen
Het vleesch te volgen na, om Aerdtische vreucht te plegen.
O wonderlijcke Geest ! treet vry nu aen een kant,
U hoopken dat is kleyn, ghy hebt geen onderstant.

Den Geest.

S Acht, sacht ghy weligh vleesch, vol wulpfe ydelheden,
 Stelt in u sotte roem u selven niet te vreden,
 Daer zijn in dese tijt noch Vromen in het Landt ;
 Die oock Godtsaligh zijn in 't midden van den brandt,
 Die met voorfichtigheyt u hellsche lock-aes schouwen :
 Daerom u troste roem die sal u haest berouwen :

Het Vleesch.

O F ghy my gants veracht, ick ben doch niet verveert,
 Mijn krachten nemen toe, mijn Rijck noch veel ver-
 meert ;

Gaet soeckt vry door het lant, hoe weynig zijn de vromen,
 Gelijck als David klaeght, 't getal heeft afgenomen :
 Ick heb van ouden tijt verr boven u gestaen,
 Men heeft in 't Paradijs al na mijn wil gedaen.
 Ghy zijt een vijfse Geest, niet louter by de menschen :
 Maer ick geef yder een al 't gene wat sy wenschen,
 Ick ben soo liberael, dat yder my bemint,
 Elck krijght van my sijn lust, na dat hy is gesint,
 Ick laet het alles toe, hoe dat het oock magh wesen,
 Niemant gaet sonder vreucht, sy hoeven niet te vresen.
 Waer isser een gellacht, daer ick niet werdt gedient ?
 De gantsche werelt hout my voor een waerde vrient,
 Ick hebse over al, die 't Venus-spel behagen,
 Die naer dit soet bedrijf met grooten yver jagen,
 De daed betuyght het klaer ; wat isser menigh Maeght ?
 Die doorde lust van 't vleesch een seltsaem teken draeght :
 Ick swijgh : maer soo men socht, men vonde noch wel
 Vrouwen,

Die haer in d'Echte-staet niet kunnen eerbaer houwen.
 Somma, 't zy Man of Vrouw, van hoogh of lage staet,
 Hoe edel dat sy zijn, het vleesch werdt niet versmaet,
 Ick staec op d'hooghste trap : want in des Coninghs hoven
 Daer werd' ick meest gedient, en alderminst verschoven,

Daer

Daer woont de Venus lust, gelijk een Borgerin,
 Daer heb ick na mijn wens een over groot gewin, (tigh,
 Daer groeyt en bloeyt mijn rijck, hoogmoedigh en prach-
 Geen Coninghlijcke staet is op de Aerd soo machtigh.
 En als ick vorder gae, en kome tot de Jeught,
 Daer vind ick wederom het vleesch met volle vreught,

Ja 't is in dese tijt met die verr', verr' gekomen,
 Men vrijt nauw eerlijck, de schaemt is wegh genomen ;
 Wat vindt ghy doch voor tucht, wanneer een eenigh paer
 Gaet buyten op het Velt, of elders hier of daer ?
 Als haer in eenfaemheyt geen oogh en kan aenschouwen,
 Een wonder soete lust, met kusjes door gebrouwen,
 Vertoont hem daer terstont, en siet, het recht bescheyt,
 Waerom dus werdt gestreelt, waerom de Linckert vleyt,
 Dit is het oogemerck van Venus jonge knapen,
 Den Maeghdelijcke bloem te handelen wanschapen.
 Indien ghy meer begeert, ick sal noch hooger gaen,
 My dunckt, het is genoegh, ick kan voor u bestaen.

H Et wereltsche geslacht is waerdigh te beklagen,
 Om dat haer boosheyt groeyt in dese laetste dagen:
 Ghy broos en nietigh Vleesch ghy poght dus op u macht,
 't Is ydelheyt, dat ghy soo stoutelijck my veracht,
 U roemen is vergeefs, ghy sult u selfs verraden:
 Want ghy de goetheyt Gods misbruyckt tot uwen schade;
 Ghy prijft d'onfuyverheyt, en roemt van 't overspel,
 Ghy noemt het Venus lust, het haeght u wonder wel:
 Maer weet ghy niet (ô vleesch!) dat hier de wet strijt tegen,
 En seyt den vloeck haer aen, die sulcke boosheyt plegen:
 Of sal de schoonheyt fleur, die Godt den mensche geeft,
 Alleen de oorfaeck zijn, dat ghy ontuchtigh leeft:
 Of zijn de Vrouwen dan geschapen tot dien ende,
 Op dat ghy naer u wensch haer soudet mogen schende?
 Voorwaer 't is heel gemist, hoe ghy de saecke keert,
 Siet maer op d'eerbaerheyt, die is 't dat anders leert.
 Het is heen kleyne saeck, Gods Wet te overtreden,
 En achten min als niet de Christelijcke zeden:
 Het is geen kleyne saeck, in zonden voort te gaen,
 En seggen daer by stout, ick heb geen quaet gedaen:
 Het is geen kleyne saeck, sijn Ziele te besmetten,
 En die in p'rijckel van verdoemenis te setten;
 Al meynt ghy, 't sal wel gaen, 't is soo des werelts loop:
 Ghy dwaelt bezijden af, ghy hebt een yd'le hoop,
 Met schanden sult ghy staen; want Godt die sal u plagen,
 Uw' misdaet die sult ghy noch jammerlijck beklagen:
 Daerom ghy Man of Vronw, ghy Jongelingh of Maeght,
 Veracht de onreynigheyt, en suyverlijck u draeght;
 Een overspeelder is een schantvleck in de oogen,
 Een overspeelder kan die reyne Godt niet doogen,
 Al schijnt de zonde soet, het is een snoot bedrijf,
 Een overspeelder is een schandvleck van sijn lijf,
 Hy leyt altijt en loert, en fiet na schoone Vrouwen,
 En sondigh in hem selfs: Wie soud hier van niet grouwen?

De vrucht van dese zond is alssem ende roet,
Die beyde, lijf en ziel, brengt in de Helsche gloedt:
Keert van u dit serpent, sy geeft seer sware slagen,
Die door den grooten last het lichaem niet kan dragen,
Ick laet de straffe staen, die noch hier nae sal zijn,
Die 't aertsch verr' overtreft, welck is die helsche pijn:
Wat heeft een onkuys mensch al jammer te verwachten?
Sijn vlees en bloet verteert, hy wil van stanck versmagten,
Sijn krachten dwijnen wegh, ellendigh leyt hy daer,
Beladen met veel smert, sijn lijden valt hem swaer,
Hy weet door pijn hem nauw te wenden of te keeren.
En als dan sijn gewis hem oock begint te leeren:
Dan voelt den armen mensch een Beul in sijn gemoet,
Die 't schrickelijcke Boeck der schanden open doet.
Wanneer doots bitterheyt den mensch begint te naken:
Dan leyt het al ter neer, niets kan sijn ziel vermaken,
Want als hy overdenckt wat namaels sal geschien:
Dan klaeght hy, och! had ick de werelt noyt gesien;
De straffe van de zond die doet dan lamenteren,
Uyt vrees dat hy altijt Gods aenschijn sal ontbeeren;
Sijn lieffelijcke gunst, sijn goetheyt en genaed,
Dat prickelt oock de ziel tot in de hooghste graed:
Dan valt den last te swaer, dan schijnt men gants verlaten;
Dan kan het swacke vleesch met al sijn lust niet baten,
Dan komter op een nieuw een desperaet gemoet,
Waer door het sondigh hert hem selven noch verdoet.
O al te droevigh leet! ô bittere Sodoms vruchten!
Die soet zijn in 't begin: maer eyndelijck doen suchten,
De vreughde die vergaet, de lust verdwijnt tot niet,
Den mensch die is benauwt, de ziel steeckt vol verdriet.
O Vleesch! ghy weet met schijn u aerdigh te bedecken:
Maer als men u eens magh dat mom-aensicht afstrecken,
Dat liefsijck hem vertoont, dan sal men in der daet
Terstont wel kunnen sien, hoe dat u trony staet,
Dan sal vertoonen klaer de leelijckheyt uws wesen,
Verschricklijck, daer den mensch geduerig voor sal vresen,
Maer

Maer door u schoone glants van wereltsche wellust
 Ghy's menschen oogh verblint, het licht wert uytgeblust
 Het lock-aes tot de zond' dat stelt ghy soet voor oogen,
 Waer door den mensch (eylaes) seer deerlijck wert bedro-
 Al't gene wat gy doet, dat is maer schijn-bedriegh, (gen)
 Dat in een oogenblick als stof daer henen vlieght,
 U vreughde die geeft pijn, u loon is eeuwich lijden,
 Een ysselijck geschrey, in plaetse van verblijder.
 Hierom elck Moeders Kindt bedencke wat hy doet,
 Op dat de helsche plaegh hem naemaels niet gemoet,
 't Onkuysche Oyerspel dat zijn de boose netten,
 De geyle lusten zijn de Bracken en de Fretten,
 Die 't Wilt vast jagen op, en fiet, den Helschen gast
 Is meester van dat werck, die op het vangen past.
 O gruwelijcke zond! die niet is te verschoonen,
 Geen overspeelder hoort in 't Christenrijk te wonen.

Het Vleesch.

H Et is een slecht propoost, een kinderlijck besluyt,
 Dat ghy u onderwint mijn roem te blussen uyt,
 Wat wilt ghy Godes straf den mensch voor oogen stellen,
 En swijght daer van vry stil, de meeste Christ'nen hellen,
 Gelijck een yder weet, na sulck een medecijn,
 Die haer genesen kan van d'alderswaerste pijn,
 Schoon datter iemant heeft een sware sond' bedreven,
 Het hoeft, het opper-hoof die kanse haer vergeven.
 Hoe soud dit domme volck hier beter zijn geleert?
 Al is haer sonde swaer, s'is haest geabsolveert,
 Sy itaen vast op haer stuck, hoe soud ick dese menschen,
 Tot mijnen dienst bequaem, in blintheyt anders wensché.

Den Geest.

O Ch! waer den mensche wijs, en woud hy my verstaen,
 Hy soud haest zijn geleert, een ander wegh te gaen:
 Maer overmits dat hy van 't vleesch hem laet verleyden,
 En gaet hem trouweloos van sijnen Godt affcheyden:

Soo is hy gantsch verkeert in wille en verstant,
Sijn herte blijft verstockt, hy leeft in zond en schant.
O wee ghy sondigh volck! die tot de stom Afgoden
In dese laetste eeuw moedwilligh zijt gevloeden,
Meynt ghy den grooten Godt te dienen na u sin?
O lieve, let hier op, daer steeckt wat anders in:
Meynt gy den toren Gods, die schrik'lijck is 't ontvlieden,
Door u Afgodery? 't en sal soo niet geschieden;
Want over sijn naems eer is hy een jelours Godt,
Die niet verdragen wil, dat iemant hem bespot,
Sijn roem, die heerlijk is, wil hy geen Afgodt geven,
Dat stomme blocken zijn, die selven niet en leven,
Die, of men schoon al roept, geen hulp en bieden weer,
Sy zijn van Baals geslacht, sy hooren nimmermeer:
Maer God, die nimmer slaept, die haestelijck kan hooren,
Komt op het onversiens met een verbolgen tooren,
En slaet met eenen slagh het alles onder voet,
Den Afgodt, en die geen, die eenigh dienst hem doet,
Gelijck ghy dit bespeurt aen d'Israijtsche bende,
Doen sy met volle lust haer na den Afgodt wende,
Als sy een goten Kalf aenbaden in haer noot,
Soo werdt de Heer jeloers, hy plaeght haer met de doot,
Alleen om dese daet soo zijn in weynigh dagen
Drie duysent door het Sweert in Israël verslagen.
Daer is geen zond soo groot, die dees te boven gaet,
Daer is geen zond op Aerd, die Gode meerder haet,
Een hout of steenen Beeldt in plaets van Godt te eeren,
En d'Heylige Schepper selfs in 't Schepfel te verkeerren,
Dat is verschrickelijck, een zond, die niet verschoont,
O wee alfulck een Landt! daer dese zonde woont
Ach, laet doch nimmermeer u van die Babels hoere,
Door noch soo soet gevley, bedriegelijck vervoeren:
Want droef heyt en ellend, verschrickingh ende vrees,
Benauwtheyt ende smert, komt over alle vlees,
Die 't grouwelijcke dier vol lasterheyt aenhangen,
Die met een bly geneught d'onfuyverheyt ontfangen,

122 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Een klagelijck geweent, vernielingh en ellent,
 Komt haer op 't alderfwaerft ontmoeten op 't ent.
 Den Poel, die heftigh brant, die staet met open kaken,
 Wiens vlam en heete gloet den Babels hoer moet smaken,
 Met al haer groosgevolgh, van hoogh of lage stant,
 't Zy Boer of Edel-man, hy moet nae dese brant,
 Diens roock altijt opgaet, daer weeningh is der oogen,
 Daer alle hoop tot troost geheel is wegh getogen,
 't Is wonder, dat een mensch dit groot verderf bemint,
 Offchoon de waerheyt licht, blijft even fiende blindt.
 Waeckt op, 't is meer als tijt, want God die heeft verboden,
 Op straf van 't eeuwich vyer, te dienen geen Af-goden.

Het Vleesch.

U Reden, die ghy doet, die schijnen wat te zijn:
 Maer't is u kleyn profijt, elck luystert meest na mijn,
 In 't Werelts regiment gae ick vast domineeren,
 't Staet al tot mijnen dienst, ick ben een Heer der Heeren:
 Ick hebse, die den twist aensteken als een vyer,
 Die vyantschap en haet noch achten voor pleyfier,
 En scheppen, oock daer in een wonder groot behagen,
 Het is haer hooghste lust de tweedracht na te jagen.
 Ick hebse hier en daer, die Secten voeren in,
 En houden muyttery voor een seer groot gewin,
 Want by het heyligh Volck daer spelen oock al parten,
 Het welcke dees of die in 't heymelijck doet smarten.
 Hoe gaet het huysden toe, men roofst malkanders eer,
 Door valsche achterklap en diergelijcke meer:
 Den mensch die is vervult met bitter nijdigheden,
 't Gaet na mijns herten wensch, daer is geen rechte vrede,
 De liefd is langh verdooft, elck past maer op het sijn,
 Schoon of men 't recht wat buyght, als 't maer heeft eenig
 schijn,
 Sijn Broeder, sonder schult, met voeten te vertreden,
 En hem tot in den gront te stooten sonder reden,

Dat

Dat is een kunst, die mv heeft lange tijt behaecht :
Maer nu vermeert haer kracht, nu werdt sy na gejaecht;
En waer dit werdt gepleeght, by Burgers ofte Boeren,
Daer kan de nijt en twist behendigh haer in voeren,
En nijdigheyt die baert terstont een stercke haet,
Dit is 't fundament daer al mijn kracht op staet.

Den Geest.

AL meynt ghy door u roem de deught te overfelpen,
't Sal anders met u gaen, u pochen sal niet helpen,
Of ghy op u practijcq en boosheyt u verlaet,
Men seyt, de boevery sijn eygen meester slaet,
Ghy kunt doch niet bestaen, ghy sult haest neder vallen,
Al is u aenhangh groot, u kracht is niet met allen :
Een rijck, dat in hem selfs gedeelt is, kan niet staen,
Het moet, al is het sterck, tot sijnder tijdt vergaen.
Wat vrucht kan u den haet, den twist en tweedragt geven?
Wat nut brenghet u den nijt en vyantschap beneven,
De Sect en muysterij? is 't niet een rechte smert,
Die't lichaem gants doorsteect, en maect het al verwert?
Voorwaer het is een Pest, die 't alles gaet bederven,
Die ook den mensche doet met een bedroeft hert sterven :
Want als den haet en nijt, den tweedracht ende twist,
Na wensch al lange duert, (ô lieve vriendt) wat ist?
Wat is al fulck een strijt? want of men al veel dagen (gen.
Daer in loopt met vermaeck, noch eynd'lijck volghet kla-
Wanneer des werelts vrient waerschijnelijck beleeft,
Dat hem des werelts soet met al sijn vreught begeeft,
Dan rijstet in het hert een deerlijck bitter kermen ;
't Is op het alderbest, ô Godt wilt my ontfermen.
Dan klaecht men och ! hoe sot heb ick mijn schoone tijt
Met haet en nijt verquist, ick was daer in verblijdt,
Met hertelijck vermaeck was ick daer toe genegen :
Maer ach ! nu 't my ontvalt, nu stae ick heel verlegen,
Nu klaegh ick met verdriet, ick sie, ick ben verleyt.
ô Heere ! u genaed' my sondaer niet ontseyt.

124 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

O werelt ! hoe steeckt ghy nu met vergifte steken.
 O Godt ! verhoort my doch, 't hert wil van smerte breken.
 O werelt ! hoe hebt ghy de oogen my verblint.
 Ach Vader ! neemt weer aen my arm verlooren kint,
 O werelt ! vol bedrogh, hoe ben ick nu bedrogen,
 Nu voel ick s'werelts loon, nu sie ick klaer voor oogen,
 Het eynde van het vleesch, welck bitter is als gal,
 Wiens vreuchde haest verkeert in droevigh ongeval ;
 Ach ! so ick Godts genaed en goetheyt niet magh hooren,
 Veel beter waer het my, dat ick noyt was geboren.
 Nu leyt het al ter neer, nu ben ick gants ontbloot,
 En vind aen alle kant my in seer grooten noot.
 Dus siet den armen mensch hem deerlijck dan verlaten,
 Sijn steunsel dat verdwijnt, sijn twist en kan niet baten,
 't Is alles dan vergeefs, sijn nijt en boose haet
 Die is 't, dat eyndelijck dan om sijn tanden slaet.
 Maer siet de ware vrucht van eendracht ende vrede,
 Wat brenghet sy voor een vreucht in vlekken ende steden,
 Hoe bloeyt een Republijck, die in de vrede staet.
 Den Huys-stant werdt vervult met zegen, ja men gaet
 Door Christelijcke Deucht malkander dan behagen,
 De eendracht doet de last aen alle kant licht dragen,
 De vrucht van eendracht is seer aengenaem en soet,
 Een onbeveynsde vreed het volck verheugen doet.
 Wat wil ick vorder gaen, ick hoef niet op te proncken
 Mijn saeck door valsche schijn, en so den mens toelonken,
 Om, door een soet gevley, te krijgen in het net
 Die gene, die sijn hert vast op de Werelt set.
 Als ghy (ô listigh vleesch) doet met veel loose treken,
 't En is met my soo niet, de vrucht sal selven spreken
 Van mijn oprechte daet : daerom de waerheyt leyt
 Niet in het woort alleen, maer in d'ervarentheyt.
 Gaet tot die geen, die sulcx wel hebben ondervonden,
 Die klare spiegels zijn voor yder t'allen stonden,
 Waer in geschreven staet, dit les : dat ghy u toont
 Wel soet in het begin : maer naemzels bitter loont.

Het Vleesch.

AL die den Leverey van mijn Velt-teken dragen,
Die dienen my altoos met hertelyck behagen :
En fiet, dewijle sy my trouwe dienaers zijn,
Waer op ick my verlaet, en speel de heyl'ge schijn,
Soo schenck ick noch een gaef aen dese mijn trouwanten,
En gae tot mijn profijt sulcx in haer herten planten ;
Diens eygenschap bestaet in 't wel-gebrouwen nat,
Dat soo den mensch bevalt, dat hy het dierbaer schat,
Waer door ick aerdigh weet Collegiens op te rechten,
En 't herte van de mensch soo vast daer aen te hechten,
Dat hy gaet of en aen, ja op bestemde tijt,
Al waer mijn knapen zijn van herten seer verblijt.
Daer suyptmen lustigh om, met loutre volle kannen,
Soo langh, tot dat den buyck wert op den leeft gespannen.
En ondertusschen dit, soo brengh ick oock noch met
Een heerlijck tijtverdrijf, een hemelsche bancket,
Gedisteleert seer schoon op veelderley manieren,
O ! dat gaet aldermeest mijn dis noch braef verçieren ;
Want 't is alfulck een dranck die aerdigh is gemaect,
Die vele wert gebruyckt, en op de tongh wel smaect,
Daer brengh ick dan een kruyt uyt Indien gekomen,
Dat by het meeste volck voor goet werdt aengenomen,
Waer mede dat men smoockt, gelijk den smit Vulcaen,
Die dese scherpe roock door neus en mont liet gaen.
Met noch meer diergelijck weet ick mijn volck te peyen,
En onder mijn banier noch dagelijcks te leyen,
So dat hem menigh mensch, van groot en kleyn staet,
By nacht en dagh op dit banket hem vinden laet.

Den Geest.

OVleesch ! is dit de lust, zijn dit de schoone gaven,
Die ghy uyt liefde schenckt ? ô lacy ! arnie slaven,
Recht slaven van het Vleesch, en Bachus dienaers boos,
Des Satans instrument, voor Gode trouweloos.

Neen

126 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Neen vlees, ick hoop, den mens die sal hem door u vleyen
 Niet laten in 't verderf, en in de sonde leyen:
 Want al u soete vrucht, die ghy op aerden schenckt,
 Is niet als quaet vergif, dat ziel en lichaem krenckt,
 Insonderheyt dit stuck, waer van ghy hoogh gaet roemen;
 Dat welcke men te recht den Bachus-seeft magh noemen;
 Al waermen drinckt en klinckt, en milt is by de kan,
 En roockt, en smoockt, gelijk de swarte bulleman.
 Ghy schenckt een schoone gaef, die kostlijck is te houwen,
 Wat segh ick, jae een gaef door Duyvels list gebrouwen.
 O Vleesch, dit is te slecht, hoe listigh dat ghy zijt,
 Het is maer enckel wint, en vorders niet een mijt.
 Dat ghy den mensche meynt soetvoerigh wijs te maken,
 Dat Bachus dronckerny zijn treffelijcke faken,
 En dat het is gelijk een hemelsche Bancket:
 Men vanght u klaer genoegh hier in u eygen net,
 De dronckenschap die maect de wijfen haest tot sotten,
 Men vinter geen respect, de kinders haer bespotten.
 De dronck beneemt den mensch sijn eer en goede naem,
 Schoon of hy is geleert, hy maect hem onbequaem.
 En noch behalven dit, s'is moeder vande sonde,
 Sy baert aen alle kant, sy is als ongebonde,
 Gods naem die wert geschent, door sno lichtveerdigheyt
 Van woorden, die seer stout een dronckaert henen seyt,
 Onkuisheyt brengt sy mee, want fiet, dat boos hoereren
 Dat spruyt meest uyt den dronck, en doeter veel boeleren;
 By sulcke snollen, die geduerigh daer op gaen,
 Die door de dronckenschap so meenigh mensch verraen,
 Die anders niet en doen, als leggen daer op lagen,
 Die welcke waerdigh zijn de Landen uyt te jagen.
 En noch beneffens dit, soo voeght hem oock daer by
 Dat dobb'len en gespeel, die boose tuyffchery, (ten,
 Waer door men lichtelijck raect aen 't vechten ende smij-
 Uyt oorfaeck dat men wil malkanders leet verwijten.
 Summa recht uyt geseyt, den dronck die is soo quaet,
 Dat sy de oorsprongh is, daer d'ondeught uyt ontfaect,

Sy smijt het al om verr', sy weet van geen bedaren :
Wel wijs is hy, die hem kan voor den dronck bewaren.
De Heydens hebben dit geweten in haer tijt,
Sy hebben oock dit quaet voorfichtelijck gemijt ;
Want dit was onder haer een schande boven maten :
Een Christen moet veel meer de dronck geduerigh haten :
Sy Heydens konden sien, dat door de gulligheyt
Den mensch, al eer hy 't weet, werdt in 't verderf geleyt.
O Vleesch! men magh met recht u een bedrieger noemen :
Maer ick magh in der daet met lof en eere roemen,
Vermits ick aen den mensch een beter gaef vereer,
Die hem in deughden voedt, tot lof van sijnen Heer ;
Een Sonne voor de ziel, wiens heerelijcke stralen
Den mensch geduerigh licht, op dat hy niet sal dwalen
In woeste Wildernis, in duyftere donckerheyt,
Op wegen die den mensch tot in de Helle leyt.

Het Vleesch.

DEn naem, daer ghy op steunt, is niet veelaen be-
dreven,
Hy sal (nae mijn verstant) u weynigh voordeels geven :
Maer stelt het my eens voor, hoe edel en hoe braef
Dat ghy den tijtel noemt van dees u groote gaef.

Den Geest.

OF ghy met spotterny my heden komt begroeten,
Nochtans ick houdt daer voor, dat ghy sult buygen
moeten :
Want 't geen daer ick op bouw is vast van fundament,
Mijn edele gaef en werd door spotten niet geschent.
Den tijtel die sy draeght roemt selfs haer eygen fame,
Het is de matigheyt die is haer oude name,
Wiens eygenschap den mensch in 't minste niet matteert :
Maer hout het lichaem fris, en daer by noch vereert
Met schoonheyt van colour, met kloek en scherpe sinnen,
Met hertelijck begeert, om Gode te beminnen.

Dat

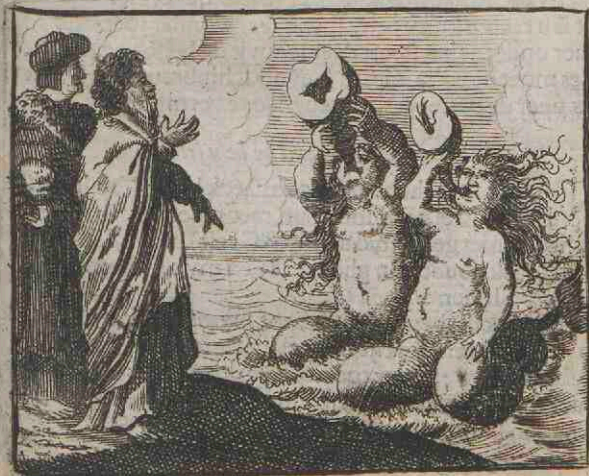
Dit is die hooge deught, die ghy altoos veracht;
 Wat dunckt u weligh vleesch, waer is u trotse kracht,
 Daer mede dat ghy my voor desen woudt verdrucken,
 En door u groote hoop my 't hoeft doen neder bucken?
 Sal nu u de sotte roem van uwe dronckerny
 Wel machtigh kunnen zijn, te kampen tegens my?
 O neen; want uyt den dronck daer vloeyen schaeden en
 schanden.

De wijsheyt die vergaet, en druypt snel door de handen,
 Het lichaem dat verdwijnt, de krachten nemen af,
 Het aenschijn miscoleurt, en fiet nae 't nare graf,
 De boosheyt is gebaert, men vreeft daer voor geen plagen;
 Daer groeyen op het lef moedwillige doot-slagen,
 En als sy is begaen, dan werdt te spaed geseyt,
 Och! hoe koom ick hier toe, den dronck heeft my ver-
 leyt;

Dan is men in de noot, dan gaet het op een klaghen,
 Dan moet de stercke dranck de schult alleene dragen.
 Maer lieve mensch ghy dwaelt, 't is al vergeefs gekalt,
 Het is u eygen schult, dat ghy in sonden valt:
 Wie is hy, die misbruyckt, den dranck van Godt gegevert
 Tot Lichaems onderhout, hier in dit tijd'lijck leven,
 Zijt ghy die gene niet, die gulfigh u vervult,
 Waerom soo geeft ghy dan Gods goede gaef de schult?
 Het is genoegh bekent, waer uyt veel sond en schanden
 Van oudts gesprooten zijn in dese Nederlanden,
 Hoe dat het plagh te gaen, hoe gulfigh dat men dronck,
 Veel plaetsen daer de Kroegh was even als een pronck.
 Niet verre van de Zee, dicht by de zoute baren,
 Daer heeft men 't wel gemerkt, dat vele dronkaerts waren,
 Een waterachtigh volck, meest al van bracken aert,
 Genegen tot den dranck, die vele zonden baert, (den
 Hoe heeft het doe gegaen, hoe gingh het op een moor-
 Het was by na in 't wild, veel ongeval men hoorde.
 Wat saghmen doen in 't Veen, hoe gingh 't in Waterlant,
 De Noorderlant'sche Boer was oock een hertigh quant,
 Hier

tot Christelycke Deughden

Hier hingh men messen uyt, daer gingh het op
De Boeren waren dol, sy konden niet verdragen
Het wel ghebrouwen vocht, dat versch van Haer
quam,
Elck Boer was een Soldaet, sy vochten en sy smeten,

Sy laten nacht en dagh, sy droncken en sy kreten,
Het mes dat gingh in swangh, men stack het in de mou,
Men trotste yder een, wie dat maer vechten wou,
Den doot-slagh was gemeen, men hoorde alle dagen
In dees en geen gewest, daer wasser een gellagen.
't Landt was geheel ontfelt, veel leefden als een beest,
Want op den Sabbath-dagh dan dronck men aldermeeft.
Wie soud al sulck een doen des Menschen niet mishagen,
Soud niet een vrome Ziel met smart daer over klagen?
My dunckt (ô listigh vleesch!) u eygenschap die is
Van trony heel gelijk als dese beeltenis.

Wien-Spiegel, ofte Opweckinge

y pronckt u selven op gelijk de Meereminnen,
ghy foeckt maer door een schijn de herten te gewinnen;
Siet hoe de Meeremin haer lieffelijck vertoont,
Maer hoe sy met de steert bedrieghelijcken loont:
Den Zee-Man staet versuft, heeft Schip en goet verloren,
Haer valsche melody kon haer te seer bekoren:
Dit is u rechte kunst, ghy speelt seer wonder soet;
Maer onder aen u steert daer schuyt de helsche gloet,
Dies moet de ed'le Ziel in 't eynd schipbreuckingh lijden,
't Is veer de beste raet, u vreughde te vermijden.

Het Vleesch spreeckt by hem selven.

NA dat ick recht bemerck, de saeck hem alsoo keert,
Dat ick wel haest soudt zijn met reden overheert:
Ick hadde niet gelooft, dat ghy (ô Geest) in strijden
Soo kloeck soudt zijn gheweest, en my aen doen sulck
lijden:
Maer nu ick dit bevind, soo dient my goeden raet,
Op dat niet t'een'ger tijt mijn Rijck te gronde gaet:
Wel aen, ick weet hier toe noch veelderleye saecken,
Waer mede dat ick sal ten strijde my op maecken,
En na een korten stoot floreren over al,
Ick sal den wyse Geest haest brengen tot een val:
Nu dan, om dese kamp kloeckmoedigh te beginnen,
Soo rust ick my wel toe, om hem te overwinnen:
Maer ben ick al voorsien, om tegen hem te staen,
Die my met gantscher kracht ter neder meynt te slaen?
Dat ick my wel beraed; want soo 't eens werdt verloren,
Dan is 't met my ghedaen, in schanden soudt ick smoo-
ren.
Ick moet in Redens-konst uytnemend' zijn geleert,
En door wel-sprekentheyt my maecken lief en weert:
Wat segh ick, 't is alsoo, in Reden-kavelingen
Moet ick uytmuntend' zijn, en aerdigh die voortbringen:
Maer dits al niet met al, dit heeft den Geest gemeen,
En staet met my gelijk in wetenschap en reen:

Hoe dan, is raedt ten eynd? neen, 'k schep weer nieuwe krachten,
Vermits het meeste volck de redens-konst licht achten :
Maer 't is een ander stuck waer op ick my verlaet,
Om dat des werelts vreucht den mensch voor oogen staet,
Om dat hy die geniet, soo laet hy hem verleyen,
En met een slechte pop gelijk de kinders peyen :
Ick weet, hy is soo blindt, hy fiet niet verder heen,
Als op die aerdsche vreucht; hy denckt op geen geweent,
Ick weet, dat hy 't vermaeck, het welck hy fiet voor oogen,
Van sijnder jonckheyt aen heeft in sijn borst gefogen :
Terstont des werelts lust te hebben na sijn sin,
Dat treckt soo menigh Prins en Ridder tot my in :
Maer had ick 's werelts lust niet tot mijn metgefelle,
Ick was al langh vergaen, ick soud my oock niet stelle
In sulck een swaer perket, in sulck een ongeval,
't Welck in balance staet, wie of het winnen sal :
Maer hoe, wat twijfel ick, ick sal gewis floreeren,
Daer is niet in de weegh, wie sal my kunnen deeren :
Daerom ick gae ten strijdt als een kloeck inoedigh helt,
En 't gae my soo als 't wil, ick ruym niet uyt het velt.

*Het Vleesch spreekt wederom tegen
Den Geest.*

AL schoon dat u bewijs de waerheyt kan doen blijcken.
So klaer gelijk den dagh, noch sal ick niet beswijken,
Mijn eygentchap die is van sulck een dieren schat,
Dat al u redens-konst in 't minst daer op niet vat :
Ghy roemt veel van de deught, en van het loon der deug-
den,
Van blijdschap sonder end, van groote hemels vreugde,
Die namaels komen sal : maer wat is dit geseyt,
Het is noch verre wegh, ô ! al te slecht bescheyt.
Wie weet, of 't inder daet hier na soo breed sal wesen,
Gelijk als ghy wel seght, en als men wel kan lesen :

Maer of het alsoo waer, wanneer komt noch die tijt,
 Dat in het Paradijs den mensch sal zijn verblijt?
 Zijn hert bemint veel meer 't geen dat hy kan aenschou-
 wen,

Hy sal 't geen dat hy fiet veel kostelijcker houwen:
 Daerom mijn waerdigheyt treft u verr' over 't hooft,
 Mijn dadelijcke vreucht de hoope gants verdooft,
 Om dat des werelts lust staet voor den mensche open,
 Soo soeckt elck sijn vermaeck, elck tracht daer in te loo-
 pen,

Want yders sin'lijckheyt seer aengenaem en soet
 Die vint men op de aerd met volle overvloet.
 Ick sal hier op een ry, de meeste gaen verhalen;
 Komt laet u geestigh oogh omtrent mijn reden dalen;
 Soo sult ghy heden sien mijn kracht aen alle kant,
 Dat ick een Heere ben, oock in dit Nederland.
 Wie gelt en goet bemint, wie spaersaem is genegen,
 Wie dat een giergaert is, voor hem zijn vele wegen,
 Den armen geeft hy niet, maer hout het in de kas,
 En gaert al meerder op, en denckt, of 't quam te pas,
 Hy durf by wijlen schier van 't overschot niet eten,
 Tot 's Lichaems onderhout, nochtans hy wil 't niet weten,
 Maer noemt het matigheyt, want hier steeckt waerlijck in
 Sijns herten sinlijckheyt, door een vernoeghde sin.
 Noch zijnder neffens dit veel wonder gauwe treken,
 Waer door den eygen-baet seer listigh kan uytbreken,
 En komt heel wel te pas die niet soo rijck en zijn,
 Als voor het oogh verthoont, in d'uytterlijcke schijn,
 Uyt oorfaeck dat haer staet, die sy geduerigh houwen,
 Is meer dan als gemeen, dat vele doet benouwen:
 Die segh ick, weten oock terstont wel goeden raet,
 De wereltsche practijcq haer strackx ten dienste staet,
 Want in de Koopmanschap daer kanmen licht bedriegen,
 't Zy door vervalste waer, of door behendigh liegen,

Het zy door kleyne wight, door valsche el of maet,
Dat anders niet en streckt dan als tot eygenbaet.
Dit is terstont een vrucht, die veel kan profijteeren,
Waer nae een gierigh hart verlanght met groot begeeren.
Die gulfigheyt bemint, en leeft in overdaet,
Die vint al me sijn volck, daer hy met omme gaet,
Die anders niet en doen als houden van het brassen,
Die op een goeden roes heel licht'lijck niet en passen,
Die op een goeden roes heel licht'lijck niet en passen,
En waer een maeltijt is, daer vint den gulfigaert
Terstont gelegentheyt, te drincken dat hy itaert,
En gaet hem tot een lof noch roemende vermeten,
Dat hy de meeste was van suypen ende vreten.
En vorder wie oock graegh de Venu -'ust hanteert,
Wert op een korte stont voldaan na sijn begeert.
Ghy siet het immers klaer, dat selfs de schoonste Vrouwen
Haer lieffelijcke schoot niet kunnen suyver houwen,
En schoonheyt treckt den mensch tot Venusjanckerny,
Waer door hy in sijn sin geluckigh is en bly.
Wie oock tot achterklap geduerigh is geneegen,
Het alderminste dingh dat kan de tongh beweegen,
Wanneer het Hert maer denckt, den Mont die staet be-
reyt,
Om vaerdigh te voldoen al sulcke finn'lijckheyt.
Soo iemant snappigh is, ghy sult het sien uytbreken,
Daer 't herte vol van is, daer sal den mont afspreken.
Die gene, die oock zijn tot hoovaerdy gesint,
Diens herte boven al de pracht alleen bemint,
Die hebben na haer wensch de kostelijcke waren,
Ja al het werelts mooy gaen sy by een vergaren,
En munten soo seer uyt, dat yder op haer acht,
En siet op haer gewaet, of diergelijcke pracht.
Daerom soo gaet den mensch gieraedigh hem op-pron-
ken,
Vermits de oogen meest op gierlijckheden loncken.

Noch hebben sy hier by, al wat de nieuwe tijt.

Voor vreemde kledingh brengh, daer trachtmen na met
vlijt,

Dan magh het Kleet heel ruym, dan moet het nauw be-
fmeden,

Dan dus, en dan weer soo, somwijl heel tegens reden:

Siet, dus wert elck gelieft, elck wert na wensch gedient.

O! wat een groot vermaeck heeft hier des werelts vrient,

Wat zijnder op der aerd ja duysent sin'lijckheden,

En elck werdt na sijn lust terstont gestelt in vreden.

Het is een vaste pijl, den mensch die grijpt na 't gees,

Dat hy gevoelt en smaect, hy denckt, 't is verre heen,

Dat ons den geest belooft; en noch beneffens desen

Soo fiet hy, dat het blijft, gelijk het plagh te wesen,

Dat alle dingh behout sijn oude kours en loop.

Vertreckt waenwijse Geest, voor u is kleyne hoop,

Om tegens my in strijdt kloeckmoedigh te floreeren,

Ghy sult haest sonder roem te rugge moeten keeren.

Den Geest.

WAnneer als in u woordt de waerheyt recht bestont,
't Is waer, ick soud voor u versmoren in den grondt,

Maer nu is in der daet al u gesuyckert spreken

Niet als bedriegery, niet dan als loofse treken.

Wat ist, of ghy al poght op ydele werelts vreught,

Die haestelijck vergaet in droevigh ongeneught.

Het is, ghelijck ghy seght, veel Menschen haer verga-
pen,

Maer sulcke zijn noch blindt, die legghen noch en sla-
pen

In haer onsuiverheyt: maer siet eens op den standt

Van die, die vyandt zijn van zonden ende schandt,

Die met een reyn gemoet tot haren Schepper keeren,

Die welcke zijn verlicht van d'opper-Heer der Heeren,

Die voelen beter troost, die hebben beter lust

Aen 't eeuwigh als aen 't aertsch, sy zijn daer in gerust:

Die

Die willen liever zijn in Godes Huys hier boven
Een wachter aen de deur, om hem aldaer te loven :
Die willen liever zijn met Moyses in 't verdriet,
Dan 's werelts lusten soet, die haestigh gaen te niet,
Met volle overvloed gebruycken by d'onvromen :
Vermits haer oogen sien, op 't loon dat na sal komen:
Het is een wanck'le brugh, die op de Werelt bouwt,
Sy valt al eer men 't gift, gelijk men dat aenschouwt ;
Want als den grooten Vorst van Hemel ende Aerde
Maer spreeckt, ghy sult vergaen, soo leyt dan hoogh ver-
maerde

Ter neder in de afch; en fiet in korte stoot,
Soo vindt dat arme stof seer droevigh hem ontbloomt
Van al 't vermaeck, dat ghy soo breed hebt gaen verhalen,
En wie op 't vleesch dan steunt, hoe droevigh moet hy
dwalen :

Dan vindt hy, dat den mensch is als de bloem des gras,
Die snel is afgemaeyt, doen hy op 't schoonste was :
Dan fiet hy, dat hem slechts een schaduw heeft beschenen,
Wiens heerelijcke glants seer haestigh is verdwenen:
En tot een klaer bewijs van 't geen ick heb geseyt,
Dat dit de waerheyt is, blijkt in d'ervarentheyt :
Maer ghy maect een besluyt op 't eynde van u reden,
Gants sonder fundament, vol snoode ydelheden,
Slechs op een nietigh woordt volkomen ghy vertrouwt :
Om dat des werelts loop sijn oude wesen houdt :
O al te slecht propooft ! dat my seer gaet mishagen,
Om dat de goede Godt langhmoedigh is in 't plagen,
En geeft den armen mensch, die sondigh is, respijt,
Door sijn barmhertigheyt al vry een ruyme tijt ;
Sult ghy dan sulck een goet tot uwen voordeel trecken,
Als of Godt nimmermeer sijn hant uyt soude strecken,
Tot trooste van sijn volck, en haer sijn heerlijckheyt
Niet maken openbaer ? ó ! laet u zijn geseyt,
Godt sal tot sijnder tijt gewisselijck noch komen,
Dan sal u weeligh vleesch een ander lesje droomen,

136 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Met al u snood gebroed, die u schiltknepen zijn,
 O spotters ! let wel op, u naect noch helfche pijn,
 Verlaet u spotterny, tot Godt wilt u begeven,
 Leert aen u onderganh, en aen u sterflijck leven.
 Siet hoe den strenghen Vorst hem als een helt vertoont ?
 Met sijn vergifte pijl, die niemant niet verschoont,
 Geen Coningh, Vorst noch Prins, en magh hy 't leven
 schencken,

Maer steeckt haer onder voet, als sy daer minft op denken,
 En maect haer tot een stanck, een ander tot een schrick,

Die noch in 't leven is. Och ! denckt op dese strick,
 Die haest dé mensche stelt voor d'opper Heer hier boven,
 En brenghet in 't Paradijs, of in den vier'gen oven,
 Want alsoo sekerlijck als ghy hier sterft de doot,
 Alsoo sal oock gewis voor yder, naect en bloodt.
 Met grooter Majesteyt den hooghsten Godt verschijnen,
 Voor wiens gherecht uyt vrees den Zondaer sal verdwij-
 nen.

Daer

Daer sal hy op sijn troon als recht en souvereyn
Dan fitten, en voor hem soo fullen groot en kleyn,
Rijck, arm, jongh en oudt, daer moeten compareeren,
En voor den Vierschaer staen van desen Heer der Heeren.
Och! hoe sal 't daer dan zijn, wat mensch is noch so stout,
Die hier aen denckt, en niet van zonden af en hout?
Daer sal dan yder een Gods stemme moeten hooren,
Dan sal behouden zijn, of eeuwich gaen verlooren,
Den mensch, na dat hy heeft gedaen, 't zy goet of quaet:
Och! werdt noch hyden wijs, van zonden doch af staet,
En valt den Heer te voet: want hy is seer weldadigh,
Seer vriendelijck en goet, barmhertigh en genadigh.

Het Vleesch.

WEl, sal den mensch altijd gedencken aen sijn doot,
Genoeghsaem is hy dan van alle vreucht ontbloot.
Dat 's wel een lastigh pack, en swaerlijck om te dragen;
Want siet, doots bitterheyt brenghet anders niet als klagen,
En sal hy noch daer by benevens sijn doots-pijn
Bedencken, datter sal op 't laetste een oordeel zijn,
Daer hy van yder woort sal klaerlijck moeten geven
Oprechte rekenenschap, van al sijn gantsche leven.
Dit is ondragelijck, een al te swaren last,
Het welck den swacken mensch in 't minste niet en past;
Geen dingh soud hem op aerd vermakelijck toefschijnen,
Hy soud door groote vrees als sneeuw op 't Velt verdwij-
nen.

Den Geest.

Voorwaer alfulk een stant dat waer den mensche goet,
Wie aen de doot gedenckt geen stoute sonden doet,
Te recht geschreven staet, gedencken om het sterven,
(Gelijck 't oock waerheyt is) dat doet de sonden derven:
Wanneer dat in 't gemeyn het menschelijck geslacht,
Geduerigh met verstant op 't laetste oordeel dacht,

Sy fouden 's werelts lust soo vyerigh niet na jagen,
Het ware Hemels goet foud haer veel meer behagen.

Het Vleesch.

WEl hoe! en magh den mensch des werelts foetigheyt
Niet hebben tot vermaeck? dat waer te veel gefeyt,
Of meynt ghy, dat vergeefs de werelt is geschapen,
En dat den mensch al dood foud in de werelt slapen,
Van alle vreucht berooft, en leven als een beeft,
Die eynd'lijck niet en weet, waer dat hy heeft geweest?

Den Geest.

NEen Vleesch, ghy gaet te veer, men magh de Werelts
vreughde
Wel hebben tot vermaeck, in eerbaerheyt en deughde,
Het recht gebruyck van dien ick noyt en heb veracht:
Gebruyckt de werelt vry; maer u voor 't misbruyck wacht,
Want in het misbruyck leyt de dadelijcke zonden,
Die (als hy is begaen) den mensch geeft diepe wonden.

Het Vleesch.

HEt is wel haest gefeyt, misbruyckt de werelt niet:
Daer is geen mensch op aerd so vroom, of dit geschiet;
Hy is daer toe te swack, hy sondicht alle dagen,
Godt weet het selven wel, hy fal soo hart niet plagen,
Gelijck als ghy wel roept, den mensch is hem te waert:
Hy heeft sijn eygen Soon niet voor de doot gespaert;
En wie dat hem bevindt met sonden overladen,
Door dese offerhand soo krijght hy weer genaden.

Den Geest.

O Ghy geslepen Gast! hoe Goddeloos gaert
Zijt ghy in al u doen, wat slangh heeft u gebaert?

Den

Den ouden Helsche Draeck heeft u dus leeren spreken,
Want dit zijn in der daet des duyvels loofse treken;
Somtjits komt hy den mensch gelijk een Leeu aen boort,
En seyt, 't is al vergeefs; want Godt u niet en hoort,
U zonden zijn te swaer, Godt sal's u niet vergeven,
En doet den armen mensch in desperaetheyt leven:
Dan stelt hy wederom Godts goetheyt en genaet,
Soo ruym en liberael, ja hout daer in geen maet,
En maect den mensche wijs, hy magh wel henen loopen,
Dewyl dat Godts genaed altijt staet voor hem open:
Dus gaet hy oock te werck, en treckt alsoo met list
Des duyvels schoenen aen; maer lieve vrient ghy mist,
Al is hy u patroon, nochtans sy u niet passen,
Sijn schoenen zijn te glat, ghy sult u selfs verrassen;
Ten past u niet, dat ghy van 't Geestelycke spreeckt,
Waer onder u fenijn tot uwen schade steeckt:
Ick raed u, swijght vry stil van Goddelijcke saken,
Soo 't eens komt tot het stuck, ghy sult haest onder raken;
Want wie maer het begin van 't Hemels heeft gesmaect,
Die is sfracx soo beroert, dat hy het alles staect,
Die weet u geyle lust, u vreughde te verachten,
Sijn hope die staet vast, hy wil 't van Godt verwachten.
Hy acht het alles dreck, hy schouwt het werelts quaet,
Hy strijdet als een helt daer tegen met der daet;
Hy bouwt op dese gront: wie Godt oprecht wil vresen,
Die moet geduerighlijck des werelts vyant wesen.

Het Vleesch.

W El Geest, wel hoe dus trots! my dunckt, al wat ghy
denckt,
Dat segt ghy op het vuylst, mijn roem die werdt gekrenckt,
Ghy raectt my aen het hooft met dese harde reden,
Ick sie, ghy soudt seer graegh my op den neckend treden:
Want ghy tot sulck een end' het spreken my verbiedt:
Maer ick veel liever vlucht, eer dit van my geschiet,
Wanneer

140 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Wanneer ick niet en magh na wil en wenschen spreken,
Soo is het u geen kunst mijn krachten te verbreken,
Voor my is dan geen hoop, en licht soo krijgh ick schaed,
Het vluchten is my best, want ick my soo beraed.
Helpt my het geest'lijck niet, so raeck ick wel licht onder;
My selven tot een spot, de werelt tot een wonder:
Maer eer ick van u sichey, soo segh ick op het lest,
Ghy valt my al te wreet, ghy zijt voor my een pest,
Ick magh uyt enckel spijt u naem niet langer noemen,
Ick segh ô vuyle gast, ick sal u lof niet roemen,
Maer ick sal noch mijn saeck wel geven vry wat schijns,
Hier mede ick vertreck, adieu ick denck het mijns.

Godt boven al.

Kleyn

Kleyn Tafelreelken,

O F

Vertooninge van het misbruyck
der tonge.

H Et beste dat een mensche heeft,
 Dat uytterlijk aen 't Lichaem leeft,
 Waer door de meningh van sijn hert
 By yder mensch geopent werdt :
 Dat is de tongh, die loofse tongh,
 Die noyt op Aerd geen mensch en dwongh,
 Dat is de tongh die altijd relt,
 En steets sijn even naesten quelt.

Achterklappende tonge.

Die altoos en geduerigh inapt,
 En vals'lijck achter-rugge klapt :
 Die anders niet als liegen kan,
 En spreken quaet van yder man.
 En vorder gaet in kort gefeyt,
 In ongebonden Godloosheyt :
 Al sulck een tongh heeft in sijn mont
 Een achterklapper vals van gront,
 Want als 't niet gaet na sijnen wil,
 Soo kan hy oock niet swijgen stil,
 Wanneer 't die mensch niet qualijck gaet,
 Op wien hy draeght een stercken haet ;
 Voorwaer dan weet hy noch terstont,
 Door Sathans list een nieuwen vont.
 Dan is sijn tongh soo vol fenijn,
 Als oyt een Adders tongh magh zijn :
 Dan spreekt hy oock seer opstinaet,
 Stracx van de vromen alle quaet,
 Dan heeft men yets van dit of dat
 Gehoort, terstont wert hy beklat,

Den achter-klapper staet bereyt,
Den Slangen-tongh veel wonders feyt,
Hy spuwt vast uyt veel vyer en vlam,
En maectt sijn even-naesten gram;
Want door veel leugens, dien hy hoort,
Soo werdt hy oock met recht verstoort.
Den een moet hooren, dat hy heeft,
Door vuyle drift, onkuys geleest,
En dat hy heym'lijck is gesien
Van fulcke (k'weet niet wat voor lien)
Die met veel leugens swanger gaen,
Die soo tot Sathans dienste staen,
Dat of den mensch onschuldigh is,
Noch geven vals getuychgenis,
Al is het, dat aen fulck een daet
Niet eenen titel waerheyt staet:
Nochtans den klappaert even seer
Berooft sijn naesten van sijn eer.
O achterklap! ô snappery!
Wie isser voor u tonge vry?
Wie leeft soo vroom en soo oprecht,
Daer noyt u tonge quaet van seght?
Al siet ghy iemant, die daer gaet,
In sijn beroep hier langhs de stract,
En dat ghy juyft daer na hem groet
Ter Stede, daer hy wesen moet:
Al ist een plaetse, die de Stadt
Heeft ingestelt, en eerlijck schat,
U oordeel staet terstont gereet,
Ghy seght al quaet, eer dat ghy 't weet,
En schelt hem voor een dronckaert uyt,
En maectt alsoo een quaet besluyt:
Och lieve vriendt! dit is verkeert,
U selven cens examineert,
Of ghy wel alsoo goet bevalt
Als dese, daer u tongh af kalt,

Geen quaet gerucht brengh op de baen.
Men soud wel kunnen verder gaen :
Daerom spreeckt van geen ander quaet,
Wie weet, of 't beter met u staet.
Al fiet ghy dees, of geenen quant,
Met iemant gaen, en spreeckt geen schant,
Noch oneer, dat noyt is gedaen :
Offal men uyt de werelt gaen ?
En dolen in de Bosschen groen,
Gelijck als d'Heremijten doen ?
Op dat als dan geen klappers tongh
In 't Bosch den mensche noyt besprongh :
O neen, mijn vriendt dat waer verkeert,
De reden ons heel anders leert,
Men hoeft niet in de wildernis :
Maer dit dunckt my, dat beter is,
Dat ieder uyt de werelt scheidt,
En hem tot ware deught bereyt,
En vyant is, soo langh hy leeft,
Van 't geene, dat hem oorfaeck geeft
Tot quaet doen, ofte eenigh schijn,
Dat sonde, of dat schand magh zijn.
O ! dat was wel een schoone faeck,
De vromen tot een groot vermaeck :
Och ! stont het hier in sulck een stant,
Geen klapse tongh was meer in 't Landt.
Wel op ghy luyaerts, die u tijt
Met klappen by de straet verslijt,
Die op een prick weet over al
Waer 't school is, daer men klappen sal :
Komt leert, hoe qualijck dat het sticht
Wanneer als ghy u eygen plicht
Niet onderhout, alsoo 't behoort,
En vaert met achterklap noch voort ;
Voorwaer het is een leelijck werck,
Een groote smet in Godes Kerck,

Dat selven luyden van fatsoen
Al sulcken achterklapping doen.

Nijdighe Tonge.

Elaes het is een droeve tijd,
Daer gaet in swangh veel bit'tre nijt.
Wie gunt sijn naesten eenigh goet,
Al is hy oock sijn eygen bloet.
Al is de maeghschap noch soo na,
Die nijdigheyt die doet hem scha.
De tonge raest, de tongh die bijt,
Uyt nijdigheyt hy hem verwijt,
Al't gene dat aen hem mis-staet,
Al't gene dat hy doet of laet.
Isiemant van een kleyn geslacht,
De nijdigheyt hem stracx veracht.
En soo hy is in korte stoot
Van kleyne staet geworden groot:
Dan steeckt den nijt noch aldermeest,
En seyt, wel wat heeft hy geweest,
Van waer komt hem sijn grootsheyt an,
Het schijnt, als of hy niemant kan,
Dus weet hy met een loofse treck;
Te seggen alle mans gebreck.
Somma geen Lant, geen Stadt noch Vleck,
Of nijdigheyt speelt met sijn beck.
Ja dickwils daer hy niet en hoort,
Dicht onder Godes Heyligh woort,
En steeck vast nijdigh met sijn steert,
Soo langh tot dat het iemant deert,
O snoode tongh! ô valsche gast!
Die aldermeest op ondeught past,
Die na den mensch sijn boofse raet
U als een weerhaen dreyen laet.

Spotse Tonge.

Die u tot spotternye keert,
En maect u over al onweert;

Die altyt lacht gelijk een sot,
En houdt met yder een de spot,
Die over al waer dat hy raect
By yder een grimmaten maect ;
Die noyt geen reden selven seght,
Of 't is met spotterny doorvleght ;
Die als een Nar de trony staet,
En giggelt om sijn eygen praet,
Het welcke geen verstandigh Man
Verdragen ofte lijden kan.
Het is een werck dat niet en deught,
Het geeft sijn Meeester vrucht noch vreught :
Och ! was de tongh na veel haer wensch,
Ick seggh de tong, maer meen den mensch,
Het spotten was wel haest gedaen ;
Men soud een ander wegh in gaen.
Indien ghy noch wilt zijn geacht,
Siet dat ghy u van spotten wacht ;
Wie hem tot sulck een quaet begeeft,
Die is niet waerdigh dat hy leeft :
Dit is de vrucht, den schimp en spot,
Die maect hem vyant van sijn Godt.
Met recht soo wert dit teere lit
Geordonneert een strenghe gebit,
Op dat het niet soud buyten slaen,
En ongebonden henen gaen :
Maer wel tot spreken zijn bereyt,
Doch machtigh met bescheydenheyt.

Neus-wijsige Tonge.

Niet in het praten al te gauw,
Oock niet neuswijsigh al te nauw,
Gelijk als vele die seer sijn,
Ja al te nauw besneden zijn,
Die 't minste dingh, hoe kleyn het is,
Licht houden voor een ergernis,

Die d'oogen gins en weder slaen,
 En sien hoe dat d'habijten staen,
 En siften aen veel leuren swaer,
 Die sy bemercken hier of daer,
 Hoe wel het in der waerheyt gaet,
 Niet buyten regel ofte maet,
 Nochtans sy meenen dit gewis
 Dat sulck een doen Religie is,
 Haer reden die gaen woort aen woort
 Soe effen, 't is by na accoort,
 Men speurt wel in haer statigheyt,
 Een geestelijck hoovaerdigheyt.
 't Is droevigh dat het also staet,
 En dat de tongh dus buyten slaet.

Leugenachtige Tonge.

Die soo by veele werdt misbruyckt,
 Dat hy op 't lest na leugens ruyckt,
 Dat hy wel lieght op eenen dagh,
 Veel meerder als de Klocke slagh,
 En lichtelijck soo veel begaet,
 Als hier de Klock in 't etmael slaet.
 Seght vrient, hoe zijt ghy dus ontstelt,
 Of wint ghy met u liegen gelt?
 Hoe zijn u oogen soo verblint?
 Dat ghy de leugentael bemint,
 Wat treckt ghy daer voor winningh uyt?
 My dunckt het is een vreemt besluyt,
 Dat u het liegen soo behaeght,
 Dat ghy om haer het alles waeght,
 Of doet ghy dit om u profijt?
 O slechte bloet, siet om 't is tijt:
 Want ghy verliest noch al veel meer;
 Ghy brengt tot schant u eygen eer.
 Maer dit is noch de minste daet,
 Denckt hoe het met u ziel dan staet,

Of die niet is in groote noot,
Of namaels niet de tweede doot,
Of u misdaet sal machtigh zijn,
U Ziel te brengen in de pijn.
Daerom staet op ghy menschen kint,
Geen leugens u meer onderwint,
Befwaert u naesten nimmermeer,
Soo houdt ghy oock u eygen eer.

Ongetrouwe Tonge.

Doch hier mee is de saeck niet goet,
Al is 't dat ghy u tongh behoedt,
Voor leugens vals, of diergelijck,
Sy kan oock welen al te rijck
In 't spreken, schoon sy met bescheyt
Van dees of die de waerheyt feyt,
Wie dat het doet, 't zy Man of Vrouw,
Voorwaer die tongh is ongetrouw,
Het is bedrogh, het is verraet,
Dat d'eene vrient van d'ander praet :
Want menigh mensch bevonden wort,
Die voor sijn vrient sijn hert uytstort,
Aen wien hy sijn secreten feyt,
En steunt op sijn getrouwigheyt :
Maer als die vrient sijn trouw vergeet,
En feyt noch meerder als hy weet ;
Dat zijn dan steken in het hert,
Het welck tot in de ziele smert.
Geen beter raet ghy oyt verkrijght,
Als dat ghy matigh spreecken swijght :
Valt u een goede vrient ten deel,
Vertrout hem wel : maer niet te veel,
Want is hy trouw, hy weet genoegh,
Het bladt wel eertijts omme sloegh,
Dat al de vrientschap gingh te niet,
En hy u werde tot verdriet ;

Ja tot een vyant in der daet,
 Die van u spreeckt het meeste quaet :
 Gelyck als menigh dat besift,
 Wanneer als hem een vrient begift,
 Hy licht tot achterklap vervalt,
 En schandeloose dingen kalt,
 Die hy seer nijdigh dan vertoont,
 En and'ren met sijn leugens kroont.
 Ha ! fulcke helden zijn geacht,
 Waer so? by Lucifaers geslacht,
 Die aerdigh schijnen vrient te zijn ;
 Maer spuwen dan daer na 't fenijn :
 Dat zijns, die men op het best
 Beminnen moet, gelyck de pest,
 Want sy genesen alle smert,
 Gelyck de Kancker doet by 't hert ;
 Sy vreten in hoe langhs hoe meer,
 En rooven vele van haer eer.
 Wat isser menigh lastermont,
 Die 't met sijn tongh maect al te bont,
 Die onbetamelijcken spreeckt,
 Waer door den bant der liefde breeckt.
 Het beste dat tot troost gedijt,
 Om alle laster, smaet en spijt,
 Seer licht te dragen met gedult,
 Al lijdt ghy hier oock sonder schult ;
 Dat is, dat Godt u saeck aenschout,
 En weet hoe dat hy wert benout,
 Die 't herte van den mensch door-siet,
 En weet wie schuldigh is of niet.
 De leugenaer die moet vergaen,
 Sijn eygen mont die sal hem slaen.
 Hierom staet dese regel vast,
 Hebt ghy geen schult, ghy lijdt geen last.

Godt boven al.

Eynde van het Eerste Deel.

Het Tweede Deel,

Vervattende

De goetheyt ende weldaden Godts over
den Boetveerdigen.

Psalm 125. 1.

Die op den Heere vertrouwen, zijn als de
Bergh Sions, [die] niet wanckelt,
[maer] blijft in eeuwigheyt.

Tot - A M S T E R D A M.

By MICHIËL de GROOT, Boeck-ver-
kooper op den Nieuwe-Dijck.

Openb. 3. 6.

DIe ooren heeft, die hoore wat den Geest tot den Gemeynten seght. Ende schrijft aen den Engel der Gemeynte, die in Philadelphia is, die seght de Heylige, de waerachtige, die den sleutel Davids heeft: die opent, ende niemant en sluyt: ende hy sluyt, ende niemant en opent: ick weet uwe wercken: siet, ick hebbe een geopende deure voor u gegeven, en niemant en kan die sluyten: want ghy hebt kleyne kracht, ende ghy hebt mijn woort bewaert, ende en hebt mijnen Name niet verloochent. Siet ick geve [u eenige] uyt de Synagoge des Satans, der gene die seggen datse Joden zijn, ende en zijn niet, maer liegen: siet, ick sal maken, dat sy sullen komen, ende aanbidden voor uwe voeten, ende bekennen, dat ick u lief hebbe. Om dat ghy het woort mijner lijdsaemheyt bewaert hebt, soo sal ick oock u bewaren uyt de ure der versoeckinge, die over de geheele werelt komen sal, om te versoecken die op de aerde wonen. Siet, ick kome haestelijck: houd dat gy hebt, op dat niemant uwe kroone en neme. Die overwint, ick sal hem maken tot een pilaer in den Tempel mijns Godts.

Op de woorden Godts, Genesis 9. 14.

Ende het sal geschieden als ick Wolcken over d' Aerde brenghe,
dat dese Boge sal gesien worden inde Wolcken. Dan sal ick ge-
dencken aen mijn verbont, 't welck is tusschen my ende tusschen
u, ende tusschen alle levendige Ziele van alle vleescke.

G Een lieffelijcker troost en vint men in 't benouwen,
Als Godes lieve gunst, sijn goetheyt ende trouwen,
Want hy, die krachtigh is, die 't al geschapen heeft,
Voor wiens geduchte macht de Aerde schut en beeft;
Die is seer vriendelijck tot hulpe dan genegen,
Wanneer den mensche treurt, en staet geheel verlegen;
Vermits men in de noot kan bidden na den Geest;
Soo vint men Godes gunst op die tijt aldermeest.
Vermits men in de noot kan bidden met het herte;
Soo vintmen oock genaed' in 't midden van de smerte.
Vermits men in de noot God bidt met vyerigheyt;
Soo werdt ons wederom genade toe-bereyt.
Aenschout die lange tijt, die God hadt voorgeschreven,
Die hondert twintigh jaer heeft tot respijt gegeven,
Tot boete en bekeer, de Arke werdt gebouwt,
Een yder die het hoort, dit voor een fabel hout,
Daer werdt geen reyn gebedt gesproken in die dagen,
Veel min met vyerigheyt, na Godes wel-behagen.
Elck leeft in overdaet, en maect den Schepper gram,
En denckt niet aen de straf, voor dat het eynde quam,
Dat Noach inde Arck ten laetsten is getreden,
Noch heeft men niet aen Godt hert-grondelijck gebeden.
En fiet, om dat de Heer geen bidden heeft gehoort,
Soo vaert hy met de straf rechtveerdighlijcken voort.
O stoute hoovaerdy! die vloet die komt genaken,
Het regent nacht en dagh, daer leggen alle faken,
Daer leyt het over hoop, en op een korte stont,
Gaen menschen ende vee ellendigh na den gront.
De werelt staet bedeckt, men hoorter niemant spreken,
Een schrickelijcke vloet, en duert verscheyden weken.

Men hoort geen haen-gekrey, geen schoone Vogel-sanck,
 Geen soete melody, geen lieffelijck geklanck.
 Men fiet geen groente meer, geen bergen, bos noch bomē,
 Noch eenigh schoon gebouw, 't is alles wegh genomen,
 Geen bloem noch aerdigh kruyt, of ander soet gewas,
 't Schijnt tot den Hemel toe niet anders dan een plas :
 En Noach met sijn Arck drijft midden inde baren,
 Van alles niet versien, als nu de Schippers varen,
 Heeft Ancker, zeyl noch touw, drijft los aen alle kant,
 In sulck een groote Zee, een water sonder lant,
 Een diepte sonder gront. Denckt hoe heeft hy gebeden,
 En Godt om troost gesmeect, en dat met groote reden,
 Alsoo het voor hem scheen, dat Godt vertoorent bleef,
 Vermits dat hy soo langh bedroeft op 't water dreef.
 Een Duyfje sent hy uyt, dit sal de Bode wesen,
 Op dat het van de Aerd' een teycken mochte lesen :
 (Gelijck als naderhandt ten tweeden-mael geschiet,
 Al waer hy voor sijn oogh een klare teken fiet)
 Het Duyfje dat is snel, en in der yl gevlogen,
 Nu hier, en dan weer daer : maer (lacy!) 't is bedrogen,
 Sijn vliegen is vergeefs, het vindt den g'heelen dagh,
 Geen plaetse noch soo kleyn daer het op rusten magh,
 En sonder langh beraet, 't is wederom gekomen,
 Hy heeft het met sijn handt terstont weer in genomen,
 Waer uyt dat Noach nu wel duydelijck verstaet,
 Dat Godt noch met sijn roed en met de straffe slaet :
 Waer door sijn herte treurt, geslagen is met vreesē,
 En bidt noch vyeriger aen Godt als oyt voor desen.
 Dit brenght het lijden mee : wanneer men is ontmant,
 Dan roept men aldermeest, om troost en onderstant,
 Hoe hoger in de noot, hoe stercker in gebeden,
 Dan is 't de rechte tijdt, dan komt den Herder treden,
 Dan werdt 't onnoefel Schaep, veel eerder als het meent,
 In plaetse van het kruys, een nieuwe vreught verleent.
 Siet, even in die tijt als Noach was beladen,
 Met anghste, hoop en forgh, komt Godt met sijn genaden

De Aerde die werdt droogh, hy maect aldaer terstont
 Met Noach, sijnen Knecht, een loffelijck verbont,
 Waer van wy in de lucht het teken noch aenschouwen,
 Welck heden ons getuyght Godts over-groote trouwe.
 Wel aen, ghy Christen mensch, u Oogen heft om hoogh,
 En leert met cerbaerheyt, u plicht uyt dese Boogh,
 Dit is een vast verbondt, waer aen Godt wil gedencken,
 Dat hy de Aerd' niet meer met water-vloot sal krencken:
 Daerom wie dat ghy zijt, gedenckt met vreught hier aen,
 Soo vaeck als ghy de boogh siet in de wolcken staen,
 Het is u tot een troost in droef heyt ende lijden,
 Vreeft Godt, als Noach dee, soo sult ghy u verblijden.

Genesis 8. 13.

Ende het geschiede in het ses-hondertste ende eerste jaer/
 in de eerste [maent] op den ersten der selven Maent / dat de Wateren
 drooghtden van boven der aerde: Doe dede Noach het deeksel der Arke
 af/ ende sagh toe/ ende siet/ den Aerdhodem was gedrooght: Ende in de
 tweede maent/ op den seven-en-twintigsten dagh der maent/ was de Aerd
 de opgedrooght. Doe sprack Godt tot Noach/ seggende: Gaet uyt de
 Arke: Ghy/ ende uwe Huys-vrouwe/ ende uwe Sonen/ ende de Wijven
 uwer Sonen met u. Al het gedierte / dat met u is/ van alle vleesche/ aen
 gebogelte/ ende aen bec/ ende aen al het kruypende gedierte / dat op der
 aerde kruypt/ doet met u uytgaen: Ende dat sy overbloedelijck door-ree-
 len op der aerde/ ende vruchtbaer sijn/ ende vermienighvuldigen op der
 Aerde.

Vers 21.

Ende de Heere roock dien lieflijcken reuck/ ende de Hee-
 re seyde in sijn herte: ick en sal voortaan den Aerdhodem
 niet meer verbloecken/ om des menschen wille / want het
 gedierte van 's menschen herte is boos van sijner jeught
 aen: Ende ick en sal voortaan niet meer al het levende
 slaen/ gelijk als ick gedaen hebbe. Voortaan alle de dagen
 der Aerde/ en sullen zappinge/ ende voght/ ende koude/ en-
 de hitte/ ende Sommer/ ende Winter/ ende Daght/ ende
 Nacht/ niet ophouden.

154 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*
Op de woorden Mose, Exodus 34. 6.

*Heere Heere Godt, barmhertigheyt ende genadigh, langhmoedigh
ende groot van weldadigheyt ende waerheyt.*

HEt hoogste goet dat ons den Schepper heeft gegeven
Waer door wy wederom in sijn genade leven,
Dat is de groote liefd' van sijn barmhertigheyt,
Die ons in 't Edens Hof van Godt is toegeseyt:
Gelijck geschreven staet, een helt die sal oprijfen,
Het zaed der Vrouwen sal den slangh sijn kop verbrijfen,
Een Helt die machtigh is, diens hert van liefde brant,
Een Koninghlijcke Vorst, ons tot een onderstant,
In wien de liefde Gods volkomen is besloten,
Door welcke Godts genaed' op ons wert uytgegoten.
O onvertsaeghden Helt, die ons de wegh bereyt,
U zy alleen den prijs tot in der eeuwigheyt,
Ghy doet den morgen-star in onse herten luchten,
Soo dat wy voor de doot noch voor de hel niet vluchten,
Ghy zijt die ons bewaert al voor 'et helsch fenijn,
Ghy doet de zaligheyt de vromen leker zijn.
O Heer! wy roepen uyt, want ghy zijt seer weldadigh,
Barmhertigh, vol van trouw, langhmoedigh en genadigh.

Genesis 3. 14.

Daer seide de Heere God tot die Slange: Dewijle ghy dit gedaen hebt
so zijt ghy verbloekt boven al het veer / en boven al 't gedierde des velds:
op uwen buyck sult ghy gaen / ende stof sult ghy eten alle de dagen uwer
levens. En ick sal vyantschap setten tusschen u / en tusschen dese Wyf-
we / en tusschen uwen zade / ende tusschen haren zade: Dat selve sal u den
hoop vermozelen / ende ghy sult het de versenen vermozelen.

Matth. 21. 5.

Segget de dochter Syon: siet uwe Koningh komt [tot] u sachtmoe-
dig en geseten op een Ezeltinne / ende een Weulen / zijnde een jonck coner joch-
dragende [Ezeltinne] Ende de Discipelen heenen gegaen zijnde / ende ge-
daen hebbende / gelijck Jesus haer bevolen hadde / brachten de Ezeltinne
en het Weulen / en leyden hare kleederen op de selve / en setteden hem daer
op. En de meeste schare spracden hare kleederen op den wegh / ende ande-
re hienwen tacken van de boontien / ende spracdense op den wegh. Ende
de scharen / die voer gingen en die volghden / riepden / seggende: Hosanna
den Sone Davids: ghezegent is hy die komt in den name des Heeren:
Hosanna in de hoogste Hemelen.

Op

Op de woorden Esaia. 1. 18.

Al waren uwe zonden als scharlaken, sy sullen wit worden als sneeuw.

HOe diep den armen mensch in zonden leyt verslopen,
 Nochtans so staet de deur van Gods genaden open :
 Want sijn barmhertigheyt is over al bekent,
 Alwaer dat zonde is, daer is genaed' omtrent,
 Ja daer de zonde heeft op 't hooghste toegenomen ?
 Daer is noch meer genaed' van Gode by gekomen.
 O Goddelijcke liefd' ! die nimmermeer vergaet,
 Die als een stercke rotz en onbeweeghlijck staet :
 Niet om dat wy daer op ons sullen vast betrouwen,
 Dat God genadigh is, schoon wy niet af en houwen
 Van sonden ; want alsoo wert God van ons veracht :
 Maer wie op God vertrouwt, en hem van zonden wacht,
 Die is hem aengenaem, die wert hier in dit leven
 Door Christum onsen Heer genade toe geschreven.
 Hierom soo weest getroost, wan-hoopt tot genen tijt,
 U is genaed' bereyt, soo ghy boetveerdigh zijt,
 Al zijn u zonden swaer, wilt in 't geloof volharden,
 Al waren sy als bloet, sy sullen sneeuw-wit werden.

1 Joann. 2. 1.

Mijn Kinderkens / ick schrybe u dese dingen / op dat gy niet en sondiget : Ende indien iemant gesondicht heeft / wy hebben eenen booz-sprake by den Vader Jesum Christum den rechtveerdigen. Ende hy is een versoeninge booz onse zonden : Ende niet alleen booz onse / maer oock booz [de zonden] der geheeler werelt.

Titum 2 II.

Want de salighmakende genade Godts is verscheenen allen menschen : Ende onterwijst ons / dat wy de Godtloosheyt ende de wereltse begeerlijcheden versaeckende / matighlijck / ende rechtveerdigh / ende Godtsalighlijck leden sonden in dese tegenwoordige Werelt : Verwachtende de zalige hope / ende verschijninge der heerlijkheyt des grooten Gods ende onses Salighmakers Jesu Christi : Die hem selven booz ons gegeven heeft / op dat hy ons soude verlossen van alle ongerechtigheyt / ende hem selven een eygen volck soude reynigen puerigh in goede wercken.

Op de woorden Christi, Luce 23. 43.

Voorwaer segge ick u, heden sult ghy met my in het Paradijs zyn.

DE werelt die seer schoon en sierlijck staet voor ooghen,
 Heeft menig mens (elaes) door hare schijn bedrogen;
 Het lock-aes toont seer soet, vermits het heerlijck schijnt;
 Maer die het wel besiet, als roock het haest verdwijnt.
 Wie dat de werelt kent, die sal hem niet vermaken
 Met 's werelts ydelheyt: maer sien op 't Hemels baken,
 Met een verslagen Geest sal hy tot Christum gaen,
 Gelijck den Moordenaer heeft aen het kruys gedaen,
 Die door een recht berouw, en leetschap van sijn zonden,
 Noch in de laetste uur genade heeft gevonden.
 Die sulck een soete stem van Christus heeft gehoord,
 Wiens Goddelijcke tongh uyt sprack dit gulden woordt:
 Voorwaer ick segge u, van nu aen sult ghy wesen
 Met my in 't Paradijs. δ Goetheyt hoogh gepresen!
 Die 't herte van den mensch volkomentlijck verblijt.
 δ ! Treet noch huynen toe, ghy die beladen zyt:
 Want siet, u Heylant staet met uytgestreckte armen,
 Wie dat boetveerdigh is die wil hy noch ontfarmen.

I Ioan. 2. 15.

En hebt de werelt niet lief/ noch 't gene in de Werelt is:
 soo iemant de werelt lief heeft/ de lief de des Vaders en is niet in hem.
 want al dat in de werelt is/ [namelijck] de begeerlijckheyt des vleesches
 ende de begeerlijckheyt der ooghen / ende de grootsheyt des levens en is
 niet uyt den Vader/ maer is uyt de werelt. Ende de werelt gaet hoor-ly/
 ende hare begeerlijckheyt: maer die den wille Gods doet / blijft in den
 ewigheyt.

Ioann. 12. 44.

Ende Iesus riep/ ende seyde/ die in my geloofst/ en ghe-
 looft in my niet/ maer in den genen die my gesonden heeft. Ende die my
 siet/ die siet den genen die my gesonden heeft. Ick ben een licht in de we-
 relt gekomen/ op dat een iegelijck/ die in my geloofst/ in de duysternisse niet
 en blybe. Ende indien ymaent mijne woorden gehoozt / ende niet geloofst
 en sal hebben/ ick en oordele hem niet. Want ick en ben niet gekomen op
 dat ick de werelt oordele/ maer op dat ick de werelt saligh maecte.

Op

Op de Woorden Petri. 2. Petr. 2. 9.

Soo weet de Heere de Godt salige uyt de versoeking te verlossen.

Ende Matth. 11. 28.

*Komt herwaerts tot my alle die vermoeyt ende belast zijt,
ende ick sal u ruste geven.*

AL wat den Schepper doet, dat moet het schepsel prijsē,
Geen menselijck vernuft behoeft hem t'onderwijten,
Hy is dien grooten Heer, die 't alles is bekend,
Geen heymelijcke plaets of Godt is daer omtrent,
Hy weet de moede ziel te troosten in het lijden,
En op het onversiens volkomen te verblijden :
Want hy in d'hooghste noot, nae sijn almogentheyt,
De sijne onverwacht verlossinge bereyt,
Wanneer de vrome schijnt van Godt geheel verlaten,
Dan is hy aldernaest met hulpe t'haerder baten,
Dit leert ons over al de Goddelijcke schrift.
Hoe, soud' een Christen ziel niet hebben stercke drift ?
Om op sijn Scheppers kracht volkomen te vertrouwen,
Op sijn barmhertigheyt ziels zaligheyt te bouwen :
Want Christus tot een troost uyt-roept, komt al tot my,
Ghy die beladen zijt met zonden slaverny,
Ick sal u dorre ziel verquicken ende laven,
U hert sal zijn vervult met geestelijcke gaven.

Matth. 8. 23.

Ende als hy in 't Schip gegaen was/ zijn hem sijne discipelen gevolgt. Ende siet/ daer onstant een groote onsuymighyt in de Zee/ also dat het Schip van de golven bebeckt wiert : doch hy sloop. Ende sijne Discipelen/ by hem komende/ hebben hem op-geweckt/ seggende : Heere behoedt ons/ wy vergaen. Ende hy seyde tot haer/ wat zijt ghy vreesachtich ghy kleyn-geloobighe ? Doe stont hy op/ ende bestrafte de winden ende de zee : ende daer werdt groote stilte.

Hand. 12. 6.

Doe sloop Petrus dien selven nacht tusschen twee krijgs knechten/ gebonden met twee ketenen : ende de wachterz booz de deure be- waerden de gevangnisse. Ende siet een Engel des Heeren stont daer/ en een licht scheen in de wooninge/ ende slaende de zijde Petri/ weckte hy hem op/ seggende staet haestlijcken op. Ende sijne ketenen vielen af van de handen. Ende de Engel seyde tot hem/ omgozt u/ ende bindt uwe schoen- solen an. Ende hy dede also. Ende hy seyde tot hem/ werpt uwen mantel an/ ende volght my. Ende upgaende volghde hy hem.

Op de woorden Davids, Psalm 36. 6.

O Heere, *wre goedertierenheyt is [tot] in de Hemelen; wre waerheyt tot de bovenste wolcken toe.*

DE goetheyt onses Gods schijnt bovē 't licht der Sonne; 't Licht heeft de duysternis seer krachtig overwonnen; De stralen van het licht die schijnen over al, Gods goetheyt fiet men klaer hier in dit jammer dal. Waer is den stoute mensch met sijn hooghmoedigh herte; Waer is dat trotsse dier, dat licht vertsaeght in smerte? Treet uyt ghy aertschen worm, en schout den hemel aen, Dit heerelijck cieraet dat sal u doen verstaen De wonder wercken Godts, die boven al uytsteken, Waer over dat ghy sult met grooter blijtchap spreken: O Heer! u goetheyt is in 't werelts regement, U Goddelijcke kracht die wert daer door bekend: U trouwe ghy betoont aen veelderleye volcken, De aerde die is vol, sy reyckt tot aen de wolcken.

Ephef. 1 3.

Gezegent zy de Godt ende Vader onses Heeren Jesu Christi / die ons gezegent heeft met alle geestelijcke zegeninge in den Hemel in Christo. Gelijck hy ons wytkerkeren heeft in hem / vooz de grondt-legginge der Werelt / op dat wy soudē hepligh ende onberispelijck zyn vooz hem in de liefde.

Psalm. 19. 1.

De Hemelen vertellen Godts eere / ende het uytspansel verkondicht sijner handen werck. De dagh aen den dagh stozt overvloedighlyck sprake uyt; ende de nacht aen den nacht toont wetenschap. Sijne sprake / noch gene woorden zijnder / daer hare stemme niet en wordē gehoozt. Waer richt swoer gaet uyt over de gantse aerde / ende hare redenen aen 't eynde der werelt; hy heeft inde selve een teute gestelt vooz de Sonne. Ende die is als een Wyndegom / uytgaende uyt sijne slacp-kamer; sy is vrolijck als een hert / om 't padt te loopen. Haren uytgangh is van 't eynde des hemels / ende haren onnelooy tot aen de eynden des selven; ende niets is verborgen vooz hare herte.

Apoca-

Apocalypsis 14. 13.

Saligh zijn de doode, die in den Heere sterven.

DE menschen, die op aerd hier door malkander sweven,
 Gelyck de Visschen doen, die in het water leven,
 Den mensche, die als nu, en nu gelyck als dan,
 Gaet swerven gins en weer, moet eyndelijck hier van,
 't Is alles voor een tijt, een tijt is hem gegeven,
 Hy magh een kleyne tijt maer op de aerde leven,
 Sijn aertscche glants die is met nietigheyt bekleet.
 Geluckigh is die mensch, die Goddelijck bestet
 Sijn tijt, en vast vertrouwt met al sijn kracht op Gode,
 En uyt een oprecht hert betrachtet sijn geboden.
 Die met een recht berouw sijn Heylant valt te voet,
 En tot den eynde toe 't geloove blijcken doet,
 Die sal het hemelrijck hier na gewis be-erven :
 De dooden Saligh zijn, die in den Heere sterven.

Apocal. 2. 25.

Maer 't gene ghy hebt/ houdt dat/ tot dat ick sal komen/
 Ende die overwint/ ende die mijne wercken tot den eynde
 toe behaert/ ende ick sal hem macht geven over de Heyde-
 nen : Ende hy salse hoeden niet eenen yseren straf : sy sullen
 als Pot-backers baten vermorselt worden: gelyck oock ick
 van mijnen Vader ontfangen hebbe. Ende ick sal hem de
 morgen-sterre geven. Die oozen heeft / die hoore wat de
 Geest tot de Gemeente seght.

Apoc. 7. 13.

Ende een uyt de Ouderlingen antwoorde / seggende tot
 my/ dese die bekleet zijn met lange witte klederen / wie zijn sy/ ende van
 waer zynse gekomen? Ende ick sprack tot hem/ Heere ghy weet het. Ende
 hy seyde tot my/ dese zijn 't/ die uyt de groote verdrukkinge komen : ende
 sy hebben haer lange klederen gewassen/ ende hebben hare lange klederen
 wit gemaccht in het bloet des Lams. Daerom zijn sy voor den thron
 Gods/ en dienen hem dagh en nacht in sijnen Tempel : ende die op oer
 thron sit/ sal haer overschadoken.

Op

Op de woorden Joannis. 2 Ioan. 1. 9.

Die inde leere Christi blijft, dese heeft beyde den Vader en de Sone.

DEn Goddelijcke wil is ons seer klaer beschreven,
 Wel zaligh is dat Volck, die hun daer toe begeven,
 Die soo des Heeren lof uytbreyden t'aller tijt,
 Dat sulcks tot Godes prijs en roem alleen gedijt.
 Hier aen kan yder een Godts Kerck onfeylbaer weten,
 Dit is de rechte proef, hier aen kunt ghy 't afmeten,
 Daer u des Heeren woordt werdt suyverlijck geleert,
 Daer Godt in alles werdt volkomentlijck ge-eert,
 Daer 's menschen kracht en wil met al sijn goede wercken
 Voor Godt vernedert werdt, daer is de ware Kercken,
 Daer 't alles uyt genaed den mensch werdt toegeseyt,
 Daer breeckt de hoovaerdy, daer komt de danckbaerheyt,
 Die port geduerigh aen, om Godt alleen te eeren.
 O domme aertsche mensch! hoe, kunt ghy dit niet leeren?
 Godts goetheyt is bekent, sijn macht is openbaer,
 Sijn waerheyt en sijn woort licht als den dagh soo klaer.
 Waeckt op in dese eeuw, het sijn de laetste tijden,
 Gaet op den rechten wegh, siet nimmermeer ter sijden,
 Hout u aen Christus woordt, dat is de rechte leer,
 Die geeft de zaligheyt, die streckt tot Godes eer,
 Al wie daer in volhart, die vint des levens kroone:
 Want hyse beyde heeft den Vader en de Sone.

Matth. 7. 16.

Aen hare vruchten sult ghyse kennen. Heeft men oock een dzyrpe ban
 doornen/ of vygen van distelen? also een yder goede boom brengh
 goede vruchten/ ende een quade boom brengh
 quade vruchten. Een
 goede boom en kan geen quade vruchten
 voort brenghen: noch een quade
 boom goede vruchten voort brenghen. Een yder boom/ die geen goede vrucht
 voort en brengh
 wortt uytgehoutwen/ ende in 't byer geworpen. So sult
 ghy dan de selve aen hare vruchten kennen.

Joan. 3. 25.

Daer rees dan een vrage [van eenige] u 't de Discipulen Joannis met
 de Joden over de reyninge. Ende sy quamen tot Isannen/ ende seyden
 tot hem/ Rabbi/ die met u was over de Jordaan/ welke ghy getuygen
 se
 gaest/ siet die doopt/ ende sy komen alle tot hem. Joannes antwoorde/
 ende seyde: een mensche en kan geen dingh aen-nemen/so het hem uyt den
 Hemel niet gegeven en sy. Ghy selve zyt mine getuygen/ dat ick geseyt
 hebbe/ ick en ben de Christus niet/maer dat ick hoor hem henen uytgeson-
 den ben. Die de Doopt heeft is de Dooptegom/maer de vrent des Doopt-
 degoms/ die staet ende hem voort/ verblijdt sich met blydschap an de
 stemme des Dooptegoms.

Op

Op de woorden Salomons, Proverb. 15. 29.

*De Heere is verre vande Godloose : maer het Gebedt
der rechtveerdigen sal hy verhooren.*

DEr Goddelosen hoop, die hier op Aerden swevet,
Die slimmer als het vee in gulsigheden levet,
Die met Godts mogentheynt bedrijven hare spot,
Die oock haer eygen buyck hun maken tot een Godt,
Die sijn (elaes!) seer wijt van Gode afgescheyden,
Godt is oock verr' van haer, sy gaen in sulcke weyden,
Daer van den Duyvel selfs den opper-Herder is,
Die eyndelijck haer sleept in d'heilsche duyfsteris.
Maer beter is het lot hier namaels van de vromen,
Die met een reyn gemoet by Godt om hulpe komen,
Schoon haer den lastermont van alle kant belet,
Sy hebben ander troost, sy gaen door haer gebedt,
Tot Godt die hun verhoort : want hy doorsiet het herte,
Hy weet d'onschuldige te helpen uyt haer smerte.
Daerom hebt goeden moet, ghy die verschoven zijt,
Al lastert ymant u soo ghy onschuldigh lijst,
Geen achterklapper sal met sijn fenijn u schaden,
Bidt Godt : want hy sal u verhooren uyt genaden.

1 Petr. 4. 12.

Geliefde en houdt u niet vzeemt ober de hitte [der ber-
druckinge] onder u/ die u geschiet tot versoeckinge/ als of u [vet] vzeemt
oberquame : maer gelijk ghy gemeenschap hebt aen het liden Christi/
[also] verblijft u : Op dat ghy oock in de openbaringe sijner heerlijkheyt
u mooght verblijden ende verheugen. Indien ghy gesmadicht wordt ont
den name Christi/ so zijt ghy zaligh : Want de Geest der heerlijkheyt/
ende [de Geest] Godts rust op u.

2. Petr. 2. 9.

Soo weet de Heere de Godsalige uyt de versoeckinge te
berlossen / ende de onrechtveerdige te bewaren tot den dagh des oordeels/
om ghestrast te worden. Maer aldermeest de geene die nae het vleesch in
onreynne begeerlijckheyt wandelen/ ende de heerschappye verachten : Die
stout sijn, haer selven behagen / ende die de heerlijkheden niet en schou-
men te lasteren.

Op

Op de woorden Christi, Matth. 24. 13.

Maer wie volhardend sal tot den eynde, die sal saligh worden.

HEt Hemels firmament, vergiert van God met lichten,
 Dat is een open Boeck, om yder t'onderchten,
 't Licht is feer wonderbaer elck aen sijn oort gestelt,
 Het welck Gods mogentheyt geduerigh ons vertelt.
 Soo oock, ghy die God vreest, vertelt sijn groote daden,
 Versmaet al wat sijn eer kan krencken ofte schaden.
 Siet, hoe aen 't firmament de sterren, Son en Maen,
 Gehoorfaem op Gods woort, elck in sijn order gaen,
 Soo moet ghy oock aen Godt gehoorfaemheyt bewijfen,
 En hem door 't goede werck voor al de werelt prijfen,
 Het Hemels licht dat is bequaem voor alle man,
 Elck werd daer door verligt, wie 't licht aenschouwen kan,
 Bemint ghy 't ware licht, Godt sal u ziel genesen,
 Soo ghy volstandigh blijft, soo sult ghy saligh wesen.

Jacobi 1. 12.

Saligh is de man/ die versoekinghe verdraeght: want
 als hy beproeft sal geweest zijn/ so sal hy de kroone des levens ontfangen/
 welcke de Heere beloofd heeft den genen die hem lief hebben. Niemand
 als hy versocht wordt/ en segge/ ick worde van Godt versocht: want
 Godt en kan niet versocht worden met het quade/ ende hy selve en ver-
 soecht niemant. Maer een iegelijck wordt versocht/ als hy van sijne
 eygene begeerlijckheyt afgetracken en verlocht wordt.

1 Cor. 3. 11.

Want niemant kan een ander fondament leggen dan
 't gene gelegd is/ welck is Jhesus Christus. En indien iemant op dit fon-
 dament bouwt/ gont/ silver, kostelijcke steenen/ hout/ hoy/ stoppelen.
 Een iegelijcks werck sal openbaer worden: Want de dagh sal het verklare-
 ren; dewijle het door hier ontdeckt wordt: Ende hoedanigh eens iegel-
 ijcks werck is sal het hi er beproeben. Soo iemants werck blijft/ dat hi
 daer op gebouwt heeft/ die sal loon ontfangen.

Op

Op de woorden Jeremia. 31. 16.

*Soo seyt de Heere : bedwinght uwe stemme van geweens,
ende uwe oogen van tranen ; Want daer is loon voor
uwen arbeyt, spreeckt de Heere.*

HEt is een schoonen troost op Aerden voor de vromen,
Dat waerlijck in der daet haer loon hier na sal komen :
Want Godt met grooter kracht, nae sijn rechtveerdigheyt,
Sal maken hoeft voor hoeft in 't laetst een onderscheyt,
Wanneer des werelts oogst ten vollen rijp sal wesen,
Dan sal een Vorst uytgaen, die sal sijn dors-vloer lesen,
Die sal seer wonderbaer ordentlijck scheidten af,
Het goede van het quaet, het kooren van het kaf,
En sal het snoode kaf, vol fonden en vol schanden,
Rechtveerdigh ende streng met eeuwig vyer verbranden.
Wel op, ghy die nu treurt, die nu verschoven zijt,
Hout op van u geschrey, in Gode u verblijdt,
Hy sal u trooster zijn, u arbeyt sal hy loonen,
Hy sal met saligheyt u uyt genaden kroonen.

Matth. 15. 31.

Ende wanneer de Sone des menschen komen sal in sijn
heerlijckheit/ ende alle de Heplige Engelen met hem/ dan sal hy sitten
op den thron sijnner heerlijckheit. Ende voer hem sullen alle de volcker
ren vergadert worden / ende hy salse van malckanderen scheidten / gelijk
de Herder de Schapen van de Bocken scheidet. Ende hy sal de Schap
pen tot sijnner rechter-[handt] setten : maer de Bocken tot [sijnner] sin
ner-[handt].

Matth. 5. 11.

Saligh zijt ghy/ als u [de menschen] smaden/ ende ber
volgen/ ende seggende alle quact tegen u spreken/ om mijnent wille. Der
blijdt ende verheught [u] / want uwen loon [is] groot in de Hemelen :
Want alto hebben sy vervolght de Propheeten : die voer u [geweest zijn].
Ghy zijt het zout der aerde : Indien nu het zout smakeloos wordt/ waer
mede sal [het] gezouten worden ?

Op

Op de woorden Luce. vers 10. 11.

*Ick verkondige u-lieden groote blijtschap, die alle den
volcke wesen sal.*

W At sal den mensch aen God tot een verlossing geven,
Op dat sijn ziel hier na magh eeuwigh vrolijk leven,
Sal hy sijn rijcke schat, de vruchten van sijn Lant,
Op-dragen aen sijn Heer, hem tot een Offerhandt?
Of sal hy voor sijn ziel sijn eerst-gebooren Sone
Op-offeren, dat Godt met zaligheyt hem kroone,
Of sal hy hier en daer uyt vinden eenen vrient,
Die hem verfoent? o neen! want Godt is niet gedient
Met uytterlijcke schat, met schapen ofte ossen,
Het werck is veel te swaer, 't en kan ons niet verlossen.
Geen vaderlijcke gunst, geen broederichap soo waert,
Die ons bevrijden kan, of Godes vrient verklaert.
Maer beter Offerhandt is ons van Godt den Vader
Geschoncken, die ons brenghet de saligheyt veel nader,
Als oyt van aenbegin, d'af-beeldingh heeft gedaen
De schaduw heeft een eynd: komt laet ons henen gaen,
Het heyligh Hemels heyr dat is van Godt gefonden,
Om ons de zaligheyt met blijdschap te verkonden,
Dat wy van slaverny, van helle, doot en pijn,
Door dese Offerhandt verlosser fullen zijn.
O wonderlijcke daet! lofzy u Godt Almachtigh!
Dat ghy aen u genaed ons allen maect deelachtigh.

Matth. 16. 26.

Want wat hatet een mensche/ so hy de geheele Werelt getwint/ ende lij-
schade sijner ziele? ofte wat sal een mensche geven/ tot verlossinge van
sijne ziele? want de Sone des menschen sal komen in de heerlijckheyt
sijns Vaders met sijne Engelen/ ends als dan sal hy een pegelijck ver-
gelden na sijn doen.

Ioan. 1. 14.

Ende het woort is vleesch geworden/ ende heeft onder ons gewoont/
ende wy hebben sijne heerlijckheyt aenschoutet/ eene heerlijckheyt als des
enigh-gebooren van den Vader vol van genade ende waerheyt. Joannis
getuyghet van hem/ ende heeft geroepen/ seggende: dese was 't van welc-
ken ick se. de / die nae my kwant/ is voor my geworden/ want hy was eer
dan ick. Ende uyt sijn volheyt hebben wy alle ontfangen/ doch genade
voor genade. Want de wet is door Moesem gegeven/ de genade ende de
waerheyt is door Jesum Christum geworden.

Op de woorden Davids, Psalm 47. 6. 7.

Godt vaert op met gejuygh; de Heere met geklanck der Basuynen.

Psalm-singet Gode, Psalm-singet : Psalm-singet onsen Coning.

Hoe grooter dat een Prins van rijckdom is en staten,
 Hoe vaster dat sijn volck op haer hem magh verlaten,
 Wanneer als sulck een Vorst getrouw is tot de doot,
 Soo is hy voor sijn volck een trooster in de noot,
 De minste van sijn Rijck sal hem met lof vereeren.
 Wel aen (ô Christen Ziel!) den groten Heer der Heeren,
 Die eeuwiglijck regeert, wiens macht dat niet bewijckt.
 Geeft die de hoogste lof; want uyt sijn daden blijkt
 Sijn liefde ende trouw, sijn goetheyt boven maten;
 Want hy, om onsent wil, den Hemel heeft verlaten,
 En is een weynigh tijds in minder staet geweest
 Als die, die voor sijn Throon geduerigh staen bevreesst,
 Nochtans hy is een Vorst, die niemant is gelijcke,
 Hy heeft in eeuwigheyt een Hemels Coninghrijcke,
 Door hem zijn wy verfoent, en van den vloeck bevrijdt.
 Ghy alle, die God vreesst, in Gode u verblijdt,
 Den klager, d'helsche Draeck, kan ons niet meer beswaren;
 Want Godt, tot onsen troost, is heerlijck opgevaren,
 En sal oock nemen op, die vast op hem vertrouwt,
 In d'Hemels Melody, die nimmer op en hout;
 Daer sal het Heyligh Coor in dese gulde Wooningh
 Met stemme roepen uyt, lof-singet onsen Coningh.

Hand. 1. 9.

Ende als hy dit geseght hadde/ wierdt hy opgenomen daer sy het sagen/
 ende een wolcke nam hem wegh van haren oogen. Ende alsoo sy hare
 oogen na den Hemel hielden/ terwile hy henen voer/ siet/ twee Mannen
 stonden by haer in witte kleedenge : Welcke oock sepden/ ghy Galileetsche
 Mannen/ wat staet ghy ende siet op na den Hemel? Dese Iesus/ die van
 u opgenomen is in den Hemel/ sal alsoo komen/ gelyckerwijs ghy hem na
 den Hemel hebbet sien henen varen.

Ioannes 14. 1.

Wt' herte en worde niet ontroert : ghy lieden geloost in Godt/ geloost
 oock in my. In het huys mijns Vaders zijn vele wooningen : andersints
 soo soude ick het u geseght hebben : ick gae henen / om u plaetse te berey-
 den. Ende soo wanneer ick henen sal gegaen zijn / ende u een plaetse sal
 bereypt hebben soo come ick weder/ etc.

M

Op

Op de woorden Christi, Matth. 25. 34.

*Komt gy gesegende mijns Vaders, be-erst dat Coningrijk, 't welck
u bereyt is van de gront legginge der werelt.*

WAer isser iemant oyt so kloeck op aerd' gevonden,
Die Godes grote magt of wijsheyt kan doorgronden,
Het nauste onderfoeck dat iemant heeft gedaen,
Om Gods verborgentheyt natuerlijck te verstaen,
Dat is soo dwaes geweest (hoe schoon het schein te blinken)
Als of een kint de Zee woud' in sijn Lichaem drincken.
Hierom soo roept met recht d' Apostel Paulus uyt,
O diepe rijckdom Godts! wie weet van sijn besluyt,
Wie heeft des Heeren sin bekent voor 's werelts gronden
Wie heester tot sijn raet een tittel by gevonden?
Godts dienaers hebben ons soo veel daer van geseyt,
Als even nodigh is tot onser zaligheyt.
Wegh dan hooveerdigheyt, die tot den Hemel binnen,
Wilt gaen met u verstant, ghy kunt geen Zielen winnen,
Door al te hooge drift, wat tracht ghy na die dagh,
Die Godt verborgen hout, en niemant weten magh;
En hoe veel datter zijn, die door de poorte dringen,
Die nauw is ende engh, en diergelijcke dingen,
Het is maer tijdt-verdrijf, 't is sottelijck gedaen.
Doet ghy na Christus woort, op dat ghy mooght bestaen
Voor 't Goddelijcke recht, dat ghy als dan meught horen
Die liefelijcke stem met al de uytverkoren,
Komt ghy gezegende, besit in eeuwigheyt
Het Hemels Paradijs, dat voor u is bereyt:
Want in mijn Coninghrijck daer sult ghy triumpheren,
En altijt vroolijck zijn voor 't aengesicht des Heeren.

2 Tim. 2. 22.

**Maer bliet de begeerlijckheden der soncksheyt: en jaeght
na rechtveerdigheyt/ gelove/ liefde/ vrede met de gene die den Heere aen-
roepen mit een reyn herte. Ende verwerpt die bzagen die dwaes en son-
der leerlinge zijn/wetende datse wilstingen voort bringen. Ende een dienste-
knecht des Heeren en moet niet twisten/ maer vriendelijck zijn tegen alle
bequaem om te leeren/ [ende] die de quade kan berdzagen.**

VER-

V E R V O L G H

Van de goetheyt ende weldaden Godts
over de boetveerdigen.*Jacob werdt van Godt met rijckdom gezegent.*

D En alderwijsten God, den grooten Heer der Heeren,
 Die Hemel ende aerd' kan wonderlijck regeeren,
 Wiens Goddelijcke maght, en heerlijkheyt bestaet,
 In eeuwich sonder eynd, dat nim mermeer vergaet,
 Die selfs de volheyt is met vruchten overladen,
 Die alle soete lust en heerelijcke daden
 Gelijck een rijcke stroom geduerigh tot ons brenghet,
 En sonder na verwijt mildadigh aen ons schenckt :
 Die zy voor eerst geseyt, van u en my te samen,
 Lof, eer en danckbaerheyt, in eeuwicheden, Amen.
 Vermits hy aen den mensch, die aerd' is ende stof,
 Sijn mildigheyt betoont, soo keert hem alle lof
 Tot Godt, die goedertier ons noch beneflens 't leven,
 Heeft alles in de hant en tot een spijs gegeven,
 Die ons met rijckdom vult, in volle overvloed,
 Hy is die rijcke Godt die ons dit alles doet.
 Dit heeft den vromen man, den Jacob ondervonden,
 Die uyt sijn Vaders huys tot Laban is gefonden :
 Maer enckel met een staf, en sonder rijckdom meer,
 En is in korte tijt geworden als een Heer,
 Die in de koude nacht, die in de heete dagen,
 Ginch dwalen met het Vee, en moest sijn leven wagen,
 En stellen in gevaer, van eenigh wilt gediert,
 Dat in de duysternis omtrent de kudde swiert,
 Die dick en menighmael het loon, by hem bedongen,
 Niet suyver en verkrijgt : maer van sijn Oom gedwongen,
 Tot dienft voor hem alleen, en dat soo lange tijt,
 Waer door hy op het velt veel hit en koude lijt.
 Die om een soete-maeght wel veerthten jaren diende,
 En werde noch benijt van al sijn naeste vrienden,

168 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Waer dat hem Jacob keert, het Aengesicht dat staet
 Van Laban niet als 't plagh, hy werdt van hem gehact,
 Hy is hem wonder stuer, in alle saken tegen:
 Des even niet te min des Heere rijcken zegen
 Die houdt sijn ouden gangh, en neemt geen ander wijck,
 Dus werdt den goede Man in korte Jaren rijck,
 Sijn Schapen nemen toe, het vloeyt aen alle zijden.
 Dit is een soete les, voor ons in dese tijden,
 Dat niemant op het aertsch hem al te seer bedroeft,
 Schoon hy een kleyne tijdt van Gode werdt beproeft,
 En weynigh is versien met tijdelijcke have,
 Dat hy op aerde is als een geringe slave,
 Dat hy aen alle kant in kommernisse leeft,
 In quellingh en verdriet, om dat hy weynigh heeft :
 Des Heeren milde hant die kan het haest verkeeren,
 Oock selven, daer niet is, de goederen vermeerren,
 Kan geven rijcke schat, daer niemant het vermoet,
 En na veel slaverny weer rijckelijck verfoet.
 Die oock in hooge staet en rijckdom is geseten,
 Die moet dit soete-les oock mee tot leeringh weten,
 Dat hy voorsichtigh leeft, dat niemant hem verftout,
 Te steunen op sijn goet, op rijckdom hem vertrouut.
 Men vint een gulden spreuck, God gaf en nam het weder :
 Het goetje dat stuyft wegh, gelijk een lichte Veder.
 Dit heeft den vromen Job 100 bitterlijck gesmaeckt,
 't Is beter niet geroemt al eer men onder raect.

Genesis 31. 1.

Doe hoorde hy de woorden der **Sonen Labans** / seggen-
 de / Jacobi heeft genomen alles wat onses Daders was : Ende van 't gene
 dat onses Daders was / heeft hy alle dese heerlijckheit gemaect. **Jacob**
 sagh oock het aengesichte **Labans** aen : ende siet / dat en was tegen hem
 niet als gisteren [ende] eergisteren. Ende de Heere seyde tot **Jacob** ; keert
 weder tot het lant utwer **Daderen** / ende tot uwe maeghschap : ende ick sal
 met u zijn. Doe sount **Jacob** henen / ende riep **Rachel** ende **Lea** op het
 veldt tot sijne kudde. Ende hy seyde tot haer : Ick sie uwes Daders aen-
 gesichte / dat het regens my niet en is / als gisteren (ende) eergisteren; doch
 de Godt mijnes Daders is by my geweest. Ende ghy-lieden wetet / dat
 ick met alle mijne macht uwen Dader gediend hebbe.

Joseph

Ioseph, een Heere in Egypten, spijst en behoet sijns Vaders huys.
Als voor het swacke vleesch geë uytkomt is voorhandē
 Als 't arme Schaepken dwaelt, niet weet waer 't sal be-
 Wanneer het in een Put vol jammer en verdriet (landen:
 Moet lijden, en daer na in vreemde handen siet, (den;
 Wanneer men door het kruys hem nauwlicx weet te wen-
 Dan weet den Schepper ons verlossingh toe te senden.
 Had Joseph niet gedwaelt, was Joseph niet verkocht,
 Was Joseph niet in 't huys van Potipher gebrocht,
 Waer soud' den Patriarch met al sijn lieve kind'ren
 Gebleven zijn, doen 't zaet nu hart begon te minderen?
 Tot wien had hy gereyft, waer had hy heen gekeert,
 Wanneer de dieren tijdt het alles had verteert?
 Sijn Landen, Huys en Hof, ja selfs sijn eygen leven,
 Had hy om weynigh broot aen Pharo moeten geven.
 Had Joseph niet geleest, den scherpen hongers-noot
 Die had hem andersints gebraght tot in de doot:
 Maer hy nu tot een Vorst van Godt aldaer gesonden,
 Laet aen sijn Vader selfs sijn groote staet verkonden,
 Hy spijst het huys-gesin, de Broeders aen sijn dis:
 Ons heden tot een troost, dat Godt Almachtigh is.

Genesis 45. 7.

Doch God heeft my booz u-lieden aengesicht henen ge-
 fonden/ om u cen oberblijffel te stellen op d aerde; ende om u by het leven
 te behouden/ booz eene groote verlossinge. Nu dan / ghy en hebt my her-
 waerts niet gesonden/maer God selve/ die my tot Pharaos Vader gestelt
 heeft/ ende tot eenen Heere ober sijn gantsch huys/ ende Regeerder in 't
 gantsche land van Egypten. Haestet u/ ende treckt op tot mijnen Vader/
 ende segget tot hem/ also seyt uw' Sone Joseph: God heeft my tot eenent
 Heere den gantschen Egypten lande gestelt: komt af tot mi/ en vertoest
 niet. Ende ghy sult in den Lande Gosen woonen/ ende na by mi wesen/
 ghy/ ende utwe Sonen/ ende utwe Sonen/ ende utwe schapen/ ende
 utwe Runderen/ ende al wat ghy hebt. Ende sels sal u aldaer anderhou-
 den: want daer sullen noch vijf Jaren des hongers zijn; op dat ghy niet
 en verarmt/ ghy/ ende u Huys/ ende alles wat ghy hebt. Ende siet/ utwe
 oogen sien 't/ ende de oogen mijnes Broeders Benjamins/ dat mijn Mont
 tot u spreekt. Ende bootschappet mijnen Vader alle mijns heerlijkheyt
 in Egypten/ ende alles wat ghy gesien hebt: ende haestet u/ ende hzenget
 mijnen Vader herwaerts af.

Jacob werdt in sijn ouderdom door Josephs heerlijkheit verblijdt.

O Soon! dewijlick nu metoogen magh aenschouwen
 U groote heerlijkheit, hoe soud'ick my onthouwen
 Van vreughde? want mijn hert inwendigh is verblijdt,
 Vermits mijn oogen sien, dat ghy in 't leven zijt.
 Ach Sone! sulck een Prins, dus van Godt opgerogen,
 Van blijdschap drucken my de tranen uyt mijn oogen.
 Een Heere van het lant, het schijnt voor my een droom,
 Dat sulck een groote Vorst seyt (Vader) wellekoom,
 Voor wien wy heden staen, voor wien wy neder buygen,
 Wiens Princelijck ontsagh u staet ons doet getuygen.
 Mijn Kindt, men seyde my, dat ghy verslonden waert:
 Maer Godt, die machtigh is, heeft u soo langh gespaert,
 Ons tot een hooge troost, in dese droeve tijden,
 Waer in ick my (ô Soon!) volkomen kan verblijden,
 En leve nu gerust, ick stel my nu bereyt,
 Te scheyden van de Aerd', te gaen in d'eeuwigheit:
 Hadt ghy hier niet geweest, wy hadden moeten sterven,
 Wy souden dese gunst aen Pharo niet verwerven.
 De Heere zy gedanckt, die u alsulck een maght
 Heeft na sijn goede wil geluckigh toegebracht,
 Waer door ghy met een woort ons kunt ten vollen spijsen.
 Komt siet ô Christen mensch! hier kan me klaer bewijsen,
 Dat somtijts in de noot de Kinders zyn een stut,
 De ouders tot een troost, tot welvaert en tot nut:
 Een Kindt werdt menighmael tot grooter staet verheven,
 Elck houdtse vry in waerd', die vroom met Joseph leven.

Genesis 46. 28.

Ende hy sont Juda voor sijn aengesichte henen tot Joseph / om voor sijn aengesichte aentwijssinge te doen na Gosen: ende hy quam in het lant Gosen. Doe spande Joseph sijn wagen aen / ende toogh op sijnen Vader Isracl te ontmoete na Gosen: ende als hy sich aen hem vertoonde / soo viel hy hem aen sijnen hals / ende weende lange aen sijnen hals. Ende Isracl seyde tot Joseph: Dat ick nu sterve / na dat ick u aengesichte gesien hebbe / dat ghy noch leeft.

Moyse

Moyſes geboorte. Exodus 2.

E Een Kindt, een teere wicht, in Iſraël geboren,
 Een Kindt, van d'eerſte uur by Gode uytverkoren,
 Een kindt, dat door 't gebodt des Conings wierdt gebracht
 In 't water, om alſoo te ſterven onverwacht,
 Wiens leger-plaetſe was een kiftken maer van bieſen,
 Met lijm en peck verſien, dit moeſt die moeder kieſen:
 Daer leyt 't onnooſel dier, en drijft vaſt op genaect,
 Daer leyt het in en ſchreyt, en weet van goet noch quaet:
 Hier komt by avontuer, een Juffer om te baden,
 Die ſiet dit kleyne wicht, 's ontfanght het in genaden,
 Sy die een dochter was van Pharao, niet te min
 Betoont barmhertigheyt, met toe-genegen ſin,
 Neemt ſy dit Kint tot haer, het welck alree moeſt derven
 Sijn Moeders lieve borſt, en eyndelijck daer ſterven;
 Maer door des Heeren raet, door Godes wiſſe macht,
 Werdt Moyſe wederom ſijn moeder toegebracht,
 Die 't Kindt heeft opgeſoogt, kon liefd' aen hem betoone,
 Schoon dat hy droegh de naem van Pharos Dochters ſone.

Moyfes een leyder van Godts volck.

ALs Moyfes in sijn tijdt, in 't midden van sijn jaren,
 Was befigh op het velt, komt Godt hem openbaren
 Sijn heymelijcke ract, en toont sijn heerlijckheyt
 Hem in den dooren-bos, daer werdt hem opgeleyt
 Een Goddelijcke last, die Moyse doet verschricken,
 Uyt vreesse dat sijn ziel hier aen hem sal verstricken,
 Een last om Godes volck te voeren uyt het Landt,
 (Daer Pharos maght regeert) door een verheven handt :
 Hier wordt dit kleyne wicht door 't loopen van de jaren
 Een baken, een pylaer, een leyder van de scharen,
 En voert op eenen dagh, door 't Goddelijck bewint,
 Ses-hondert-duysent Man, behalven Vrouw en Kint,
 Uyt slaverny, en gaet door 't roode Meyr met vreughden
 So dat oock Israël haer op den wegh verheughden.
 Met Princelijck verstant hy dese Schaer regeert,
 In noot hy voor het volck by God intercideert,
 Hy leyt haer tot gen strijt, en biddet Godt almachtigh;
 Sy op dit trouw Gebedt verlaen haer vyandt krachtigh,
 Een yder is bevreesst, een yder staet beducht,
 Waer heen het Leger keert, den Vyant voor haer vlucht,
 Sy nemen Steden in, ja gantsche Coninghrijcken,
 Waer aen Gods groote magt sijn mogentheyt kan bliken.

Exodus 3. 7.

Ende de Heere seide / ick hebbe seer wel gesien de verdrukkinge mijnes Volckx / 't welck in Egypten is : ende hebbe haer gheschrey gehoozt van wegen hare drijvers / want ick hebbe hare smerten bekent. Daerom ben ick neder gekomen / dat ick het verlosse uyt de handt der Egyptenaren / ende het op-boere uyt dese Lande / na een Land vloepende van Melck ende Honingh : tot de plaetse der Cananten / ende der Hethten / ende der Amoriten / ende der Pheriziten / ende der Hebitten / ende der Jebusiten. Ende nu / siet het gheschrey der kinderen Israels is tot my gekomen : ende doech hebbe ick gesien de verdrukkinge / daer mede de Egyptenaers haer verdrukken. Soch kront nu / ende ick sal u tot Pharao senden / op dat ghy myn Volck (de kinderen Israels) uyt Egypten voeret.

Moyfes

Moyfes sterft.

WAnneer des levens draect met Moyfes liep ten ende ;
 So sprack hy voor het lest nu tot de gantche bende,
 En seyt haer als adieu, met zegen hoogh geroemt,
 En klam doen op den Bergh, die Nebo was genoemt,
 Alwaer den Grooten Godt, hem toonde al de Landen,
 Die hy noch Israël soud' geven inde handen,
 Waer uyt dat hy dat Volck, dat sterck was ende veel,
 Soud' drijven door het Swaert, hun tot een errefdeel.
 Hier mede quam het eynd, en Moyfes is gestorven,
 In stilheyt ende rust, en heeft alsoo verworven
 Genade by sijn Godt, die voor 't beloofde Landt.
 Hem voert in 't Hemels-hof, stelt in volmaeckter stant.
 Nu is des Heeren Knecht in blijtschap ende vrede,
 Geen mensch en weet sijn graft tot op den dagh van heden,

Deuter. 34. I.

Doe gingh Mose op uyt de blacke belden Moabs nae
 den Bergh Nebo / op de hooghte van Pisga / welke recht
 tegen Jericho over is : ende de Heere wees hem dat gant-
 sche Lant / Giliad tot Dan toe : Ende het gantsche Nap-
 thali / en het lant van Ephzaim / ende Manasse : ende het
 gantsche lant van Juda / tot aen de achterste Zee. En het
 Supden / ende het effene-belt der valepe van Jericho / de
 Palmstadt / tot Zoar toe. En de Heere seyde tot hem : Dit
 is het lant dat ick Abraham / Isaac ende Jacob gesworen
 hebbe / seggende ; uwenzade sal ick het geven : ick heb 't u
 met uwe oogen doen sien ; maer ghy en sult daer henen niet
 overgaen. Also sterf Mose / de knecht des Heeren / aldaer
 in den lande Moabs / nae des Heeren mont. Ende hy be-
 groef hem in een dal / in den lande Moabs / tegen ober
 Beth Deoz / ende niemant heeft sijn graf geweten / tot op
 desen dagh.

Josua tot een Regent in Moyses plaetse gestelt.

W Anceer des Heeren oogh draecht forge voor de menschen,
 Wie soude schoonder saeck hier in dit leven wenschen;
 Een Oogh dat nimmer slaept, dat alle dinck voorfiet,
 En weet wat hier op aerd' geschieden sal of niet,
 Een Oogh, een machtigh oogh, dat alles kan verflinden,
 Waer in dat Godes volck kan vreught en trooste vinden:
 Gelijk als hier geschiet, door wiens voorfichtigheyt,
 Dat Josua het volck als schapen henen leyt,
 En brengt haer in dat lant daer schoone vrugten groeyde,
 Daer honingh ende melck ten vollen overvloeyde,
 Alwaer dat Israël in weelde sit en rust,
 En dient sijn Schepper daer met vreught en volle lust:
 Dus weet den grooten Heer noch Princen te verwocken,
 Die voor het Vader-lant met Josua uyt-trecken,
 En strijden tot der tijt, dat ons de Heere geeft,
 Dat al de Christenheyt in rust en vrede leeft.

Josua I. I.

Het geschiede nu na de doot van Moysse des knechts des Heeren/ dat de Heere tot Josua/ den sone Nun/ Moysse die naer/ sprack/ seggende: Mijn knecht Moysse is gestorven; soo maecht u nu op/ trecht ober dese Jordane/ ghy en al dit Volck/ tot het lant dat ick hen/ den kinderen Israels/ gebe. Alle plaetse/ daer u-lieden moet-sole op treden sal/ hebbe ick u gegeven: gelijk als ick tot Moysse gesproken hebbe. Van de Woestijne ende desen Libanon af/ tot aen de groote Kiebiere de Kiebir Phrath/ het gantsche landt der Herfiten/ ende tot aen de groote Zee/ [tegen] den ondergangh der Sonne/ sal u-lieder Landt-pale zijn. Niemant sal voer u aengesichte bestaen alle de dagen uwes lebens.

Josua

*Josua doet de Sonne stil staen, verstaet een-en-dertigh
Coningen.*

H Et swaert geluckigh is van sulcke Potentaten,
Die haer volkomentlijck op Godt alleen verlaten,
Dit heeft dien trouwen Helt, dien Iosua gedaen,
Op wiens gebedt (terstont) de Son heeft stil gestaen,
En is alsoo de nacht niet over haer gekomen,
Een Goddelijcke gunst heeft Josua vernomen:
Den Hemel is hem mee, de nare nacht vertreckt,
De Son aen 't firmament hem tot een hulpe streckt,
Sijn Vyandt hy verstaet, de Coningen seer prachtigh,
Tot een-en-dertigh toe, die overwint hy machtigh,
't Wert alles uytgeroeyt, sy vallen voor hem neer,
Godt strijt voor Israël met hagel, windt en weer,
Een wonderlijcke daet. O Heer! wilt t'allen tijden,
Ons loffelijcke Prins also oock leeren strijden,
Op dat hy door u kracht de Vyandt magh verstaen:
Gelijck als Josua heeft in sijn tijdt gedaen.

Josua IO. II.

't **G**eschiede nu doese vooz 't aengesichte van Israël
vluchtenden / zijnde in den afgangh van Bethozan / sus wterp de Heere
groote steenen op haer van den Hemel / tot Azeka toe / dat sy slozhen: daer
warender meer die van de hagel-steenen slozhen / dan die de kinderen
Israels met den sweerde dooden. Doe sprack Josua tot den Heere / ten
dage als de Heere de Amoniten vooz het aengesichte der kinderen Israels
over gaf / ende seyde vooz de oogen der Israelsiten / Sonne staet stille te
Gibeon / ende ghy Maane in het dal Jajalon. Ende de Sonne stont stil-
le / ende de Maane bleef staen / tot dat sich het volck aen sijne vpauden ge-
wooken hadde. Is dit niet geschreven in 't Boeck des oprichten? De
Sonne nu stont stille in 't midden des Hemels / ende en haestede niet on-
der te gaen omtrent eenen volkomenen dagh. Ende daer en was genen
dagh desen gelijck / vooz hem / noch na hem / dat de Heere de stemme eenes
mans [also] verhoorde: want de Heere streef vooz Israël.

Josua

*Iosua leert als een getrouw Overste het Volck
Godts Geboden te houden.*

En treffelijck patroon voor alle vroomen Menschen
Is Iosua geweest, vol zegeningh na wenschen,
Hy heeft hem aen sijn Heer geduerigh vast gehecht,
En altijd na Godts woordt sijn wegen aengerecht,
Hy heeft het swacke volck in deughden voor getreden,
En haer altoos geleert Godts Wet en goede zeden,
Noyt heeft hy op hem selfs noch op sijn kracht gestaen :
Maer nae des Heeren wil en wijse raet gedaen,
Nu in sijn ouderdom, en in sijn hooge jaren,
Soo doet hy Israël voor 't lest by een vergaren,
En spreeckt : ick ben nu out, ghy hebt Godts stercke hant,
Sijn wonderlijcke daet gesien aen alle kant,
Hoe machtigh dat hy heeft in noot voor u gestreden,
Waer door ghy nu besit veel Landen en veel Steden,
Dus hout nu sijn Gebodt en gaet kloeckmoedigh voort,
Vertrouwt op hem alleen, en luyfert na sijn woort ;
Soo sult ghy vast bestaen, u staet die sal vermeerden.
Het Lant geluckigh is, daer Prinçen selven leeren.

Iosua 23. 1.

Ende 't geschiede nae vele dagen / nae dat de Heere *Israël*
rael ruste gegeven hadde van alle sijne byanden rontom henen : ende Iosua
sua out geworden / [ende] wel bedaeght was : Soo riep Iosua gantich
Israël hare oudtste / ende hare Hoofden / ende hare Richters / [ende] hare
Kint-lieden / ende hy seyde tot haer : ick ben out geworden / [ende] wel
bedaeght. Ende ghy-lieden hebt gesien alles wat de Heere uwen Godt ge
daen heeft allen desen volckeren dooz u aengesichte : Want de Heere uwen
Godt selve is het / die dooz u gestreden heeft. Siet ick hebbe u dese overige
volckeren dooz het lot doen toe-ballen / ten erf dese uwen stammen / vande
Jordane af / met alle de volckeren die ick uptgeroept hebbe / ende tot de
groote Zee tegen den ondergangh der Sonne. Ende de Heere uwe Godt
selve salse uptstoten dooz u-lieder aengesichte / ende hy salse van dooz u-
lieder aengesichte verdryven ; ende ghy sult haer Landt erflijck besitten /
ghelijck als de Heere uwe God tot u gesproken heeft. So weest seer sterck /
om te bewaren / ende om te doen alles / dat geschreven is in het Wet-boeck
Moyses : op dat ghy daer niet af en wijckt ter rechter noch ter slucker-
handt

Iosua

Iosua sterft.

Als Iosua het volck nu hadde voor-ge dragen
 De groote weldaet Godts, die in voorgaende dagen
 Soo heerlijck was geschiet, soo heeft hy een verbont
 Met Israël gemaect, en op dien selven stont
 Noch in het wetboeck Godts met eygen hant geschreven,
 Waer af den grooten steen getuygenis soud' geven,
 Dat nu de gantsche schaeer verbonden wasaen Godt,
 Te dienen sijnen Heer, te houden sijn Gebodt,
 Waer op dat yder een het ja-woordt heeft gesproken,
 En Iosua terstont sijn oogen heeft geloken.
 Doen hy sijn trouwe dienst ten vollen had gedaen,
 Soo is hy op den wegh van alle vleesch gegaen,
 Nu sal hy's levens kroon gewisselijck be-erven.
 Geluckigh is een Prins, die zalighlijck magh sterfen.

Iosua 24. 22.

Iosua nu seyde tot den volcke / ghy zijt getuygen ober u
 selven / dat ghy u den Heere verkooren hebt / om hem te dienen : Ende sy
 seyden toy zyn getuygen. Ende nu / doet de vzeemde Goden wegh / die in
 't midden van u zyn / ende neyght uwe herten toe den Heere den Godt
 Israels. Ende het volck seyde tot Iosua : Wy sullen den Heere onsen
 Godt dienen / ende wy sullen sijne stemme gehoorzamen. Alsoo maecte
 Iosua op dien selven dagh een verbont met den volcke : Ende hy stelde 's
 daer tot een insettinge ende recht te Sichem. Ende Iosua schreef dese
 woorden in het Wet-boeck Godes : ende hy nam eenen grooten steen / en
 de hy rechte die daer op onder de eyckie / die by het Heylighdom des
 Heeren was. Ende Iosua seyde tot den gantschen volcke / siet desen steen
 sal ons tot een getuygenisse zyn / want hy heeft gehoozt alle de redenen des
 Heeren / die hy tot ons gesproken heeft ; ja hy sal tot een getuygenisse te-
 gens u lieden zyn / op dat ghy utwen Goden niet en sieght. Doe sont Jo-
 sua het volck wegh / een yder na sijn erf-deel. Ende 't geschiede na dese
 dingen / dat Iosua / de sone Nun, de knecht des Heeren sterft / oudt zijnde
 hondert ende thien Jaeren.

Elias werdt van den Engel gessijst.

Door Jesebels gebodt soo moet Elias vluchten,
 En met een stercke drift tot Godt inwendig suchten,
 Hy roept vast om de doot, en met een naer geklagh,
 Soo bidt hy sijnen Heer, dat hy doch sterven magh,
 Hy vint hem nu alleen, en stelt hem om te sla pen:
 Maer Godt, die dese Man heeft tot sijn dienst geschapen,
 Die gaet een ander wegh, die wil sijn doot noch niet:
 Hier siet ghy nu perfect, hoe menschen wil geschiet,
 Een Engel hem verschijnt, die port hem om te eten;
 Die laet een ander les als sterven aen hem weten,
 Die weckt hem twee-mael op, en seyt hem heftigh aen,
 Staet op, en eet terstont, ghy sult noch verder gaen,
 Den Engel die vertreckt, terstont soo moet hy rijzen,
 Gaet veertigh dagen langh op eenderleye spijsse.
 Daer komt geen bleecke dootd, al gaet hy lange tijdt,
 't Is Godt die nae sijn wil die enge draet afsnijt.
 Indien de lesten snick stond selven aen de menschen,
 Elck soud in tegenspoet gewis om sterven wenschen,
 Geen mensch en leet hier pijn, noch smart of kommernis,
 't Is best dat een alleen daer van de Meester is.

3 *Regum* 19. 4.

Waer hy selfs gingh henen in de Woestijnen eene daegh
 reyse/ ende quam/ ende sat onder eenen Jeneberboom: ende badt dat sijn
 ne ziele storve/ ende seyde: 't Is genoegh/ neem nu Heere mijne ziele:
 want ick en ben niet beter dan mijne vaderen. Ende hy leyde sijn neder
 ende sliep onder eenen Jeneberboom: Ende siet/ doe roerde hem een
 Engel aen/ ende seyde tot hem: staet op/ eet. Ende hy sagh om/ ende siet
 tot sijn hooft-cynde was een koecke op de holen gebacken/ ende eene flesse
 met water; also at hy/ ende dranc; ende leyde sijn wederom neder. Ende
 de Engel des Heeren quam ten ander-mael weder/ ende roerde hem aen
 ende seyde: Staet op/ eet: want de wegh soude booz u te veel zijn: Soo
 front hy op/ ende at/ ende dranc; ende hy gingh booz de kracht der selve
 spijsse/ veertigh dagen ende veertigh nachten/ tot aen den Bergh Goddy
 Hozeb.

2 Regum. 2.

Elias werdt in een tempeest ten Hemel opgenomen.

AL wat hier voor den mensch niet mogelijk kan wesen,
 Geschied door Godes kraght, en dat een yder vresen,
 Wat heeft des Heeren Knecht al wonderen gedaen,
 Geen water ofte vyer en kon hem tegen staen :
 Maer eyndelijck heeft Godt een wonder willen wercken,
 Waer aen men sonderling sijn mogentheyt kan mercken,
 Een wonder noyt geboort, van Adams tijden af,
 Een mensche sonder doot, een mensche sonder graf,
 Een mensch, die onverfiens ten Hemel werdt genomen,
 Om wien dat yligh is een Hemels jacht gekomen ;
 Diens Paerden vyerigh zijn, de wagen niet te min
 Is rontom als een brandt, daer sit Elias in.
 Gelijck een groote Vorst, van ongemeene krachten,
 Verciert met Hemels tuygh, en diergelijcke machten,
 Hy vaert ten Hemel op in onweer en tempeest,
 En werdt alsoo in kort een Goddelijcke Geest.

Eliza

Elisa ontfanght den Geest van Elia.

Elisa staet en kijckt, en roept met luyder stemme,
 Hy weet door dit gesicht hem selven niet te temme,
 Hy star-ooght nae de Lucht, en roept noch even sterck,
 Mij'n Vader waer dus heen? hy fiet het wonder werck,
 Sijn alderlieffste vriendt dus van hem afgetogen,
 En op een oogen-blick gellingert uyt sijn oogen,
 Hy staet geheel verlust, verslagen en bevreesst:
 Maer sonder langh vertreck, hy krijght een ander geest,
 Den Mantel heft hy op, die door de snelle rede
 Sijn vriendt ontvallen is, en doeter wonder mede,
 Hy slingert die te saem, en heftigh daer mee slaet,
 Waer door het water splijt, soo dat Elisa gaet
 Nu midden door de Stroom, en vint in alle wegen,
 Dat hy de selve geest van Godt nu heeft verkregen,
 Om welcke dat hy badt. O troostelijck besluyt,
 Dus sent die selve Godt noch harders voor ons uyt,
 Die 't woordt des Heeren recht in dese ooghte snijden,
 En wijcken niet daer after recht noch flincker zijden,
 Ten eynde dat de draeck geen zielen meer verslint,
 O mensch! om Godes wil de herders doch bemint.

4 *Regum. 2. 11.*

Ende het gebeurde / als sy doortgingen / gaende ende
 sprekende / fiet / so wasser een yperige wagen met yperige Peerden / die tuff-
 schen hen beyden schepdinge maecten : also voer Elia met een onwedder-
 ten Hemel. Ende Elisa sagh 't / ende hy riep : mijn Vader / mijn Vader /
 wagen Israels / ende sijne Ruytteren : ende hy sagh hem niet meer : Ende
 hy battede sijne kleederen / ende scheurdese in twee stucken. Hy hief oock
 Elias Mantel op / die van hem afgevallen was ; ende heerde weder / en
 front aen den oever der Jozdane. Ende hy nam den Mantel van Elia
 die van hem afgevallen was / ende sloegh het water ; ende seyde / waer is
 de Heere de Godt van Elia? Jae de selve? Ende hy sloegh het water /
 ende het wert herwaert ende derwaert verdeelt / Elisa glingh daer door.
 Als nu de Kinderen der Prophteten / die tegen Jericho waren / hem sagen /
 so seyden sy de Geest van Elia rust op Elisa : ende sy quamen hem te ge-
 moete.

Elisa.

Elisa verblijt een bedroefde Vrouwe, die veel schulden hadde.

HOe menig oprecht hart moet heymelijk gaen klagen,
 En leven ongerust door veel bedroefde vlagen.
 En soo my yemant vraeght, waerom dit nu geschiet,
 O vriendt! let op de tijt, die ghy voor oogen siet,
 De tijt die brenght het mee, wat sal den mensch beginnen,
 Och! 't is een slechte staet, daer is niet om te winnen,
 De schulden nemen toe, (eylaes!) den vromen man
 Die siet het huys-gefin met droeve oogen an,
 De tranen is de dranck, het treuren is de spijsse,
 Soo langh dat Godt sijn gunst en liefde komt bewijsen;
 Tot dat Elisa komt en vult met overvloed
 De Vaten, daer de Vrouw haer Schult-Heer mee voldoet,
 Wiens herte was bedroeft, met schulden overladen,
 Nu van haer Man berooft, en weet haer niet te raden.
 De Schult-Heer is te wreet, hy dreyghet met ongedult,
 Haer Sonen alle bey te nemen voor de schult.
 Sy bidt in dit geval, en krijght terstont genade:
 Dus geeft de Heere noch sijn zegen vroegh en spade.

2 Regum. 4. 1.

Eene Vrouwe nu upt de Wijben van de Sonen der
 Propheten riep tot Elisa/ seggende: utwe knecht/ mijn Man/ is gestor-
 ven/ ende ghy weet/ dat utwe knecht den Heere was vreesende: nu is de
 Schult-Heere gekomen/ om mijne beyde kinderen vooz hem tot knech-
 ten te nemen. Ende Elisa seyde tot haer: wat sal ick u doen? geeft my te
 kennen/ wat ghy inde Hupsse hebt: Ende sy seyde/ utwe Dienst-macghit en
 heeft niet met allen in den Hupsse/ dan een Krupcke met Olpe. Doe seyde
 hy gaet/ eyscht vooz u Vaten van buyten/ van alle utwe na-bueren ledige
 vaten/ maectter niet weynigh te hebben. Komt dan in/ ende slyt de deu-
 re vooz u/ ende vooz utwe Sonen toe; daer nae giet in alle de Vaten/ ende
 dat vol is/ set wegh.

Vers 7.

Doe quam sy/ ende gaft de Man Godts te kennen: en-
 de hy seyde/ gaet henen/ verkoopt de Olpe/ ende vergelt u wen Schult-
 Heere: ghy dan/ [met] utwe Sonen leeft hy het overige.

R

Elisa

Elifa verwerft vanden Heere voor een Vrouwe, die geen kinderen hadde, een Sone stervende, maect hy hem weder levendig.

H Et was van ouden tijdt een wonder groote zegen,
Wanneer een jonge Vrouw veel Kinders hadt ver-
kregen,

Wanneer sy vruchtbaer was, men spracker deftigh van,
De Vrouwe tot een lof, en eere voor de Man,
Al was de rijckdom groot van huysen, hof en Landen,
Men leefde sonder kindt, dat was een groote schande,
Dit wist Gehasi wel, die tot Elifa seyt,
Mijn Heer so 't u belieft, so wilt uyt danckbaerheyt,
Voor al de trouwe dienft de Vrouw een Sone geven,
Op dat sy met haer Man in vrolijkheyt magh leven.
Gehasi dit versoeckt, waer op het is geschiet,
Dat sy na seecker tijt met vreught een Sone siet,
De vrouw is seer verblijt : maer siet na weynigh jaren,
Het kindeken dat sterft, en doet op nieuw beswaren
Het moederlijcke hert, schoon datse treurigh leeft,
Noch is 't dat sy de moet niet heel verlooren geeft,
Sy roept, en bidt om trooft, Elifa laet hem seggen,
Hy gaet hem op het kint en op sijn aensicht leggen,
Het leven komter in. O wonderlijcke kracht !
Het kindt is wederom sijn moeder toegebracht,
De Ouders zijn verblijdt, sy hebben Godt geprefen :
Terwijl dat aen haer Soon veel gunste was bewesen.
Wel op, ghy die nu leeft, aenschout die groote vlijt,
Die dickmael is geschiet : nu is 't een ander tijt,
Het bladt is omgekeert, de jaren zijn verlopen,
Indien het wesen mocht, men soude sien verkoopen,
Daer soud' een kinder merckt versaker gins en hier
Oprijfen, als men siet tot Thunis en Agier,
Alwaer de soete jeught, de sterckste jongelingen,
Voor dit vervloecte volck het meeste gelt opbringen,
't Schijnt offer nu geen Godt soo wel als doe en leeft,
En dat hy maer voor een of twee de spijsje geeft,

Dat

Dat meerder in 't getal de saecké doet bederven;
 En hout de weyde kael, soo langh tot dat sy sterven.
 My dunckt, dit is te slecht, dat nu een Christen aert
 Schier hout als voor een vloeck: wanneer de Vrouwe
 baert,

Het gaet niet als het plach, men foeckt wel om te trouwen,
 Maer veel die in der daet het kinderbaren schouwen,
 Het spreek-woordt heeft sijn kracht, men roepter wel
 om ien,

Maer so ghy 't wel verstaet, men wenschter om geen tien,
 Men stuertse suyd en noort, sy moeten dickmael swerven,
 Ja, in haer hooghste noot de gunst van ouders derven.

O Jeught, wie dat ghy zijt, hout dit in u gedacht,
 Die van u Ouders selfs noch waerdigh zijt geacht,
 Beroont u danckbaerheyt, en wilt haer oock verblijden,
 Ghy hebt een groot geluck in dese leste tijden,

2 Regum. 4. II.

Ende het geschiede op eenen dagh / dat hy daer quam :
 ende hy weech in de opper-kamer / ende leyde sich daer ne-
 der. Doe seyde hy tot sijnen jongen Gehazi / roept dese Su-
 namitische : en als hyse geroepen hadde / stontse vooz sijn
 aengesicht / (want hy hadde hem gesept : seght nu tot haer /
 siet / ghy zijt sozghbuldigh vooz ons gewoest met alle dese
 sozghbuldighheyt ; wat isser vooz u te doen ? isser yet / om
 vooz u te spreekken tot den Coningh / ofte tot den Krijgh-
 obersten ? ende sy hadde gesept / ick woone in 't midden mij-
 nes volcks. Doe hadde hy gesept / wat isser dan vooz haer
 te doen : Ende Gehazi hadde gesept / sy en heeft doch gee-
 nen Sone / en haer Man is out. Daerom hadde hy ge-
 sept / roept haer / ende als hyse geroepen hadde stont sy in de
 deure.) Ende hy seyde / op desen gesetten tijt / omtrent desen
 tijt des levens sult ghy eenen Sone omhelsen : ende sy sey-
 de / neen mijn Heere / ghy Man Godts en lieght tegen u-
 we Dienst-maecht niet.

H E S T E R

*Tot Coninginne gekroont, bidt voor de
Joden, ende behout haer by het
leven.*

ALs door het strengh Placcaet, de lieve Coningin
Was van haer Throon geset, uyt al haer Huys-gesin,
Als Vasthi door 't gebodt Asuëros moet verlaten,
Wat isser op gevolght? men heeft in alle Staten,
Gefoght en na gespeurt, wie of de schoonste vont,
Die wederom de plaets, die noch als open stont,
In 't Coninghlijcke Hof mocht na waerdy bekleeden,
En voor des Coninghs stoel als Coninginne treden.
Men brengt een Maeghden-rey te Susan op het Slot,
Elck ciert haer lange tijt na 't Coninghlijck gebodt,
De Dagen gaen voor by, den tijt die is gekomen,
Dat nu den Coningh heeft de sake voorgenomen,
En dat men voor den dagh het Maeghdelijck gelaet,
Het alder-aengenaemst, het over-schoon cieraet,
Sal brengen, en terstont Asuëros gaen vertoonen,
En wie dat hy verkieft, die sal hy mogen kroonen,
Die sal door al het Landt geluckigh ende sijn
Voor Echte-Coningin strackx uytgeroepen sijn.
Elck is nu wel versien met Balssem en met Kruyden,
Die nu een soete stem laet voor den Coningh luyden,
Die nu een klaer gesicht, een aerdigh lonckend' oogh,
Vertoont, Dat menigh Prins een jonge Vorst bedroogh,
En tot een ydel vyer, tot geyle lust opweckte:
't Welck tot een ander eynd' als dese saccke streckte,
Nu siet men op het loon, nu dient het tot een lof,
Nu strijt men om de Kroon, en om een hooger stof.
Ciert Maeghden, ciert nu vry, en na de beste kunstte,
Op hoop van echte trouw, op hoop van 's Conings gunste,
Op

Op hoop van hooger loff, om door de soete min
Te werden op een uur een groote Coningin.
De tijt die is vervult, daer komen snelle boden,
Die met expresse last de teere Maeghden nooden,
Een yder staet bereyt, hier op soo treet men uyt,
Elck wenst nu haest te zijn Asuëros lieve Bruyt,
Des Coninghs-bedgenoot, met hem te mogen trouwen,
En so te mogen zijn het Hoofd van alle Vrouwen.
Den Camerlingh die brengh nu dees en gene maeght,
Ordentelijken voor : maer geen hem noch behaeght,
Hy kan geen soete min uyt haren boesem lesen,
Hy fietter noch al meer, die deftigh zijn van wesen,
In alles schier volmaect, die luchtigh henen gaen,
Die voor sijn Aengesicht als een Goddinne staen.
Het loopt schier al te slecht, hy vintter noch niet eenen,
Die hem vernoegen kan, men leydtse weder henen,
Sijn herte dat ontsteect noch tot geen soete min,
Hy voelter noch geen treck noch geen bewegen in,
Hy fiet de Maeghden aen : maer sonder minne-voncken,
Hoe aerdigh datse zijn, hoe dat haer oogen loncken,
't Is al te mael vergeefs, hy blijft de selve man,
En fiet de soete Jeught gelijk een droomer an.
Indien dat menigh Vorst quam sulck een saeck te voren,
Daer wierd in korte tijt een vreemde lust geboren,
Wat segh ick van een Vorst, daer soud geen aerdigh quant,
Geen rappe Jongh-ghesel, gevonden zijn in 't Lant, (wen,
Die sulck een schoon toneel van maeghden kon aenschou-
En hem van Minnens-lust volkomentlijck onthouwen,
Dit is van ons geweest een Bileams practijck,
En bracht wel in de gront een gantsche republijck.
De saken die gaen voort, de uur die is gekomen,
Dat Hester by der hant werdt vriendelijck genomen,
Sy met een heus gemoet, met lieffelijck gelaet,
Nu kostelijck verciert, terstont ten hove gaet : (stert,
Daer staet die gulde Son, wiens glants soo krachtigh luy-
Dat hem des Coninghs Ziel met haer te samen kluyftert.

186 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Daer staet die morgenstar, en blinckt seer wonder schoon;
 Beweecht des Coninghs Hert, en wint alsoo de kroon.
 Nu voelt hy eerst een brant in sijn gemoet oprijzen,
 Nu kan hy aen sijn lief haest wederlied' bewijzen,
 Nu is hy niet gestelt gelijk voor desen plagh,
 En schein, of al 't vermaeck by hem ter neder lagh, (ken)
 Of noyt geen schoone Vrouw sijn hert soud' kunnen trecken
 Sijn al te doffe geest tot vrolijkheyt verwecken,
 Nu brant hy als een vyer, en heeft geen ander lust,
 Als dat hy inde schoot van sijn beminde rust.
 Nu schiet hy stroomen uyt van liefd' vol minne treken,
 En leeft in groote vreught, gelijk het is gebleken:
 Want Hester wert terstont tot Koningin gekroont,
 En door het gantsche Lant veel eer en lof betoont.
 De Coninghlijcke pracht die sal men nu hanteeren,
 Het hof dat is vervult met Princen en met Heeren,
 Met Vorsten groot en kleyn, met Juffers abundant,
 Waer dat men went of keert het is aen alle kant
 Versien met groote staet, den Coningh heeft geboden,
 Men sal door al het Rijck tot dese maeltijt nooden,
 Al wat de name draeght van Prins of edel bloet,
 Alleen om Hesters wil hy dese maeltijt doet.
 Daer komt het al te saem uyt veel verscheyden Landen,
 Elck kust met groot ontzagh de Coninghlijcke handen,
 En wenscht hem toe geluck, in sulck een blijden staet,
 Waer op dat yder een aen dese maeltijt gaet,
 Daer vreught in overvloeten vollen is bedreven.
 Noch werdt benevens dien aen yder uytgegeven,
 Geschencken na den eysch, na Coninghlijcke aert,
 Geen kosten wert ontsien, of elders in gespaert.
 Als nu de groote feest naer veel verscheyden dagen
 Ten eynde was gebracht, men hoorder niemant klagen
 Van eenigh overlast, of ander ongemack,
 Een yder was vernoeght, en van de vreughde sprack.
 Het heeft hier niet gegaen, gelijk men siet gebeuren,
 Dat, als men scheyden sal, dan gaet het op een treuren,
 Dan

Dan rijfter een gewoel, een wonder groot gedruys,
Dan baert de foete vreught wel licht een bitter kruys,
Dan gaet men menighmael malkander meest belaften,
In 't fcheyden van de merckt dan kentmen eerst de gaften.
Hier gaet het anders toe, de bruyloft is gedaen,
Elck soeckt nu wederom sijn eygen wegh te gaen,
Daer is om eer noch staet of diergelijck gestreden,
De Princen sijn geruft, het rijck dat is in vreden.
De Vorsten wederom die komen op een nieuw,
En seggen 't lieve paer met danckbaerheyt adieu,
Elck gaet van daer hy quam, en sonder langh te dralen,
Het Hof is als het plagh, en sonder vreemde talen.
Dit is de rechte wijs, dat oock een bruylofs gaff
Ten eynde van de tijt wel op het fcheyden past.
Schoon dat een Koningh selfs een maeltijt laet bereyen,
De reden die heeft plaets, op 't eynde moet men fcheyen.
Als iemant hier of daer ter Bruyloft werdt genoot,
Blijft langer als sijn tijt, en maectt hem al te groot,
Als iemant wil sijn vrient in 't lant of inde stede
Besoecken al te langh, het spreekwoort brengt het mede,
Dit lesje past op hem, dat aen den derden dagh
De Gast al louter stinckt, en vry vertrecken magh.
Ghy dan, indien ghy wilt nu elders speulen varen,
En wilt u waerde vriendt niet al te veel beswaren,
Vertreckt na korten tijt, en hebt een weynigh schroom,
Als ghy dan weder komt, soo zijt ghy wellekoom.
Terwijl den Coningh nu gerustigh is van leven,
Soo heeft hy in sijn Rijck tot grooter staet verheven
Nu dees en gene Prins: maer, fiet voor alle man
Is Haman groot gemaectt, en fit nu boven an,
Sijn Stoel die is verhooght, elck moet de sake prijsen,
En door een nieuw gebodt hem lof en eer bewijsen,
Een yder neyght en buyght, ootmoedigh aen hem bidt,
't Is Haman, die seer trots nu naest een Coningh fit.
Sijn herte dat verheft, men fiet het aen sijn wesen,
Hy wil van yder een ten hooghsten zijn gepresen,

Hy voert een Coninghs pracht, een kostelijcke staet,
 Een al te grooten roem, die buyten schreve gaet.
 Hy treet gelijk een Pau, hy kan de Vorsten dwingen,
 Hy spreeckt geen enckel woordt of 't zijn van groote din-
 't Is alles hem subject, wie dat hem oock ontmoet, (gen,
 Die is 't dat dese Prins ja tot der aerden groet,
 Al wat hy voor hem neemt moet yder een behagen,
 O! 't is een sterck Gebeent, dat weeligh Vleys kan dragen:
 Heer Coningh weet het vry, en hout het voor gewis,
 Hoe hoogh dat dese Man van u gezegent is,
 Schoon dat hy met sijn Stoel is neffens u geseten,
 En weet der Landen kracht, haer innighste secreten,
 Aen wien ghy alle dingh soo overvloedigh schenckt:
 Dat ghy door sulck een staet hem aenden Galligh brenckt,
 Sijn Princelijck gemoet en kan die staet niet lijdén,
 Sijn eygen ongeval en kan hy niet vermijden.
 Het is, na ick bespeur, geen ongeluckigh Man,
 Die in de middelmaet soo proper leven kan,
 Die in de polocy al sachjes werdt vergeten,
 En die sijn eygen Broodt (gelijck men seyt) magh eten,
 Die heeft in dese tijt al vry een beter lot,
 Die leeft gerustelijck, en dient alsoo sijn Godt.
 Een Mensch, wanneer hy is tot ampten opgetogen,
 d'Eervarentheyt die leert, hy werdt so licht bewogen
 Tot pracht en hoovaerdy, hy lijdt al vry wat last,
 Mijn vriendt besiet het wel, daer is al wat aen vast,
 Indien ghy tot het ampt van Rechters werdt verkoren,
 Het is een sware saeck, wat komt u al te ooren!
 Ghy staet soo menighmael en weet niet hoe ghy sult,
 Ghy hoort aen wederzijd, niemant en heefter schult;
 Het Vonnis even-wel dat sult ghy moeten vellen,
 Het recht het Rechter-ampt dat kan al vry wat quellen.
 Dit heeft den wijssen Man, dien kloecken Salomon,
 Terstont al mee gevoelt, soo ras als hy begon,
 Justici ende recht, tot troost voor alle vromen,
 Siet, wat een swaren saeck is stracx voor hem gekomen,
Door

Door welkers daet hy noch ter werelt is beroemt,
By yder soo bekent, onnoodigh dat men 't noemt.
Verkrijght ghy by het Hof of elders groote machten,
Ghy moet u swarigheyt daer van al mee verwachten,
Alis't dat Haman heeft in 't Hof de tweede stem :
Nochtans hy is de Vorst, die haest loopt in de klem,
Die midden inde vreucht het alles moet verlaten,
Sijn rijckdom, eer en pracht, met al sijn hooffe staten.
Nu is hy opgepronckt, en munt oock boven al,
Seer weynigh dat hy denckt op sulck een ongeval,
Dat Haman, die na wensch kan alle dingh verwerven,
Dat die na korten tijt so schandelijck sal sterven.
Hy treet nu naer het Hof met groote hoovaerdy,
Elck acht hem als een Godt, wie dat hy gaet verby,
Die ziddert en die beeft, en buyght voor hem seer aerdigh,
Hy denckt in sijn gemoet, hy is het alles waerdigh,
Hy is de grootste Prins, waer isser sijns gelijk
Te vinden naest de Kroon in al het Coninghrijck.
Terwijl hy door sijn staet, door sijn hooghmoedigh leven,
En door een hooger loften Hemel was verheven,
Als al de werelt nu hem naest den Coningh prijst :
Soo vint hy noch een Jood, die hem geen eer bewijst,
Een slechte Mardachai die wil niet voor hem buygen,
Schoon dat hem door 't gebodt de Dienaers overtuigen,
Hoe dickmael dese Vorst het Hof gaet uyt en in,
Den Jode groet hem niet, noch heeft niet in den sin,
Om eenigh cortesy aen Haman te betoonen,
Hy wil hem met geen lof (gelijck als and'ren) kroonen.
Hoe moedigh en hoe trots, hoe deftigh dat hy gaet,
Niet eens dat Mardachai verandert sijn gelaet.
Dit kan dien grooten Vorst, Prins Haman, niet verdragen,
Dit gaet op 't alderhooghst hem in sijn hert mishagen,
Hier door is hy terstont nu in sijn eer geraeckt,
Dit is een slechte saus, die hem niet wel en smaectt,
Dat hem den Mardachai dus kleyn en slecht sal achten ;
Dat is een groote schant, dit kunnen sijn gedachten

In 't alderminste deel niet lijden noch verstaen,
 Daer dient een ander wegh om dese saeck gejaen.
 Hy met een groote nijt wraeckgierigh in genomen,
 Is wederom ten Hoof op seker tijdt gekomen,
 Hy stelt de saeck in 't werck, en met een snoot beleyt,
 Noch op die eygen dagh hy tot den Coningh seyt:
 O groot en machtigh Vorst! van so veel rijcke stroomen;
 Voor wiens verheven troon de Princen moeten komen,
 En buygen voor u neer, op off'ren hare kracht,
 Ghy hebt nu al het lant tot rust en vreed' gebracht,
 Ghy hebt u volle wensch verkregen door het strijden:
 Maer een dingh (letter op) dat staet u niet te lijden.
 Daer is een seltsaem volck verstrooyt door al het lant.
 En soo het langer duert sy nemen d'overhant,
 Haer Wet die hebben sy verkregen uyt de Wolcken,
 Sy leven op haer selfs, en niet als and're volcken,
 Sy stellen nimmermeer hun na der landen wet,
 Maer blijven op haer stuck altoos soo vast geset;
 Dat eer het Coninghrijck soud' barsten ende scheuren,
 't Is best daer in versien, al eer het lant moet treuren.
 Indien 't u mogentheyte belieft, en dit toe laet,
 So schrijft men over al, en dat op versche daet,
 Dat hem het Jootsche volck tot sterven moet bereyden;
 Soo wil ick oock terstont, en sonder langh te beyden,
 Vereeren aen het Hof thien duysent ponden net
 Aen Silver, soo dit werck sijn volle voortgangh het.
 Den Coningh hoortet aen, is wonder wel te vreden,
 Hy staet het alle toe, alleen op losse reden,
 Is dit niet al wat licht, een oordeel soo terstont
 Te vellen, eer men weet de saeck sijn rechten gront?
 O Coninghlijcke Vorst! ghy laet te licht verwerven,
 Om soo veel duysenden van menschen te doen sterven,
 Te storten in u lant soo veel onnoosel bloet,
 En dat noch aen een volck dat niemant leet en doet.
 O oversotte daet! lichtveerdigh uytgesproken,
 De wijsheyt heeft (eylaes!) haer oogen toegeloken,

Men fiet hier op geen recht, de saeck wert met bescheyt
 Niet eens gebalanffeert, met niemant overleyt,
 Men geeft het weligh Paert sijn vol en losse toomen,
 Siet, Haman is verblijt, heeft nu sijn wensch bekomen,
 Tot wraeck van Mardachai. Wee, wee, alfulck een Lant!
 Al waer de Vorsten zijn als kinders in 't verstant:
 Wanneer ghy sulck een daet fiet in het lant geschieden.
 Dat wil een groote plaegh tot sijnder tijt bedieden.
 Ghy Princen leert hier uyt een beter wegh te gaen,
 Ghy Rechters laet die les voor u geschreven staen,
 En wilt 't onnoesfel bloet niet al te licht verwijfen,
 So sal u al het volck als trouwe Rechters prijzen,
 Godt heeft geen aertsche mensch in hooge staet gestelt,
 Dat hy regeeren sal met macht en door geweld,
 Dit zijn de vruchten noyt van Godes lieve zegen,
 Des Heeren suyver woort is over al daer tegen,
 Die wijft een ander spoor, die leyt als met de hant,
 Tot oordeel ende recht, tot reden en verstant.
 Al is des Coninghs gunst by Haman nu verkregen,
 Afuërus niet te min, die gaet verkeerde wegen,
 Hy weet niet wat hy doet, hy kent hem selven niet:
 Want hy sijn eygen rinckaen dese Joncker biet,
 En spreeckt met volie mont, het silver, my geboden,
 Dat sckenck ick wederom aen u met al de Joden,
 Doet soo als u belieft, en naer u eygen lust:
 Op dat mijn Coninghrijck magh blijven in sijn rust,
 Hier op soo is terstont een strengh Gebodt gegeven,
 En in verscheyden tael ten Hoof aldus geschreven.

D *En Artaxerxes, die van 't Indiaensche strant
 Met Coninghs macht regeert, tot aen het Moren-lant,
 Die onder sijn geweld verscheyde Coninghrijcken
 Heeft wonderlijck gebracht, gelijk de daden blijcken,
 Die is 't dat heden nu na sijn believen doet,
 De Vorsten van het lant een vriendelijcke groet.
 Als ick een Heere ben geworden over allen,
 Als my de gantsche aerd' is tot mijn deel gevallen:*

192 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Soo heb ick in mijn macht noyt uyt vermeetenheyt,
 In dees mijn groote staet, tot hooghmoet my bereyt:
 Maer heb het vreemde Volck sachtmoedigh kunnen leeren,
 En blijf noch soo gesint de Landen te regeeren.
 Als ick nu in mijn raet op vrede heb gedacht;
 Soo is een wichtigh stuck terstont voor my gebracht,
 Van Haman, die getrouw kem quijt in alle saecken.
 Waer op het gantsche Hof met reden heeft te waken,
 Hoe dat door al het Landt en Steden is verspreyt,
 Een Volck, een vreemde aert, en vol rebelligheyt,
 Dat noyt hem onderwerpt het Coningblyck gebieden,
 En heeft een groot verskil met alderhande lieden:
 Daerom dat onse rijck stant vastigh magh bestaen,
 Soo isser een gebodt by ons aldus gedaen,
 Dat die in het geschrift (welck onder Hamans handen
 Voorfichtig nu berust, als Vader van den Lande)
 Geschreven zijn terstont, en sonder langer spijt,
 Met Vrouwen ende Kindt op ons bestemde tijt
 Door 't Swaert op eenen dagh al 't samen sullen sterven,
 En geen barmhertigheyt aen iemant meer verwerpen.
 Dit is dan onse wil, begeert en hooghste lust:
 Op dat ons Regiment in vreed' volkomen rust.

ALs nu voor alle Man 't gebodt was aengeslagen,
 Soo werdt de Stad beroert, vol kermen en vol klagen,
 Daer is een groot geween, waer dat men hoort of fiet,
 't Is over al vervult met droefheyt en verdriet,
 Elck heeft in grooten ernst, met vasten en gebeden,
 In dese hoogen noot als voor de doot gestreden,
 De Mannen groot en kleyn, de Vrouwen neffens haer,
 Die leggen op de Aerd', bedroeft en vol gevaer,
 Elck bidt met vierigheyt aen Godt nu om het leven,
 Wie soud' voor sulck een daet niet schricken ende beven?
 Het is een slechte stant, en baert licht ongeval,
 Wanneer den mensche weet wat Daghy sterven sal,
 Een droefheyt die het hert des mensche licht bekommert,
 En dickmael met een anghst de ziele soo beslommert;

Uyt vreesse van de doot, en door aenstaende smert,
Dat al de Godes-dienst daer door verdonckert werdt.
Het is een beter werck, tot Godt oprecht te suchten,
En midden in het kruys tot hem alleen te vluchten,
Tot Godt met sijn Gebedt hertgrondelijck te gaen :
Wanneer men oock de doot fiet voor sijn oogen staen,
Gelijck als hier geschiet in dees bedroefde Joden,
Die in haer hooghste noot tot Gode sijn gevloten.
Nu is 't dat Mardachai seer jammerlijcken treurt,
En met verslagen geest sijn kleederen verscheurt,
Hy doet een sack om 't Lijf, gaet midden door de stede,
Roept klaegelijcken uyt, en gaet noch vorder treden,
Tot in des Coninghs Poort, alwaer dat niemant mocht
Verschijnen, die een sack op 't Lichaem mede brocht :
Maer ester niet te min, hy stelt het op een klagen,
De Maeghden van het Hof die komen om te vragen,
Wat of sijn klacht bediet : sy hooren treurigh aen,
In wat bedroefden staet dat al de Joden staen,
Hoe dat den Coningh selfs door Haman heeft geboden,
Dat hy op eenen dagh sal al de Joden dooden.
De Maeghden nu terstont die treden op het Hof,
Met treuren overstort, en brengen dese stof,
Dees al te droeve maer, voor Hester, ende spreken :
Hoe dat den Mardachai sijn herte schier wil breken,
Van droef heyt ende leet, hoe deerlijck dat hy klaeght,
En dat hy om sijn Lijf een sack tot teken draeght,
Dat Haman het Geslacht der Joden wil uytroden,
Hoe dat hy door het Lant heeft scherpelijck geboden,
Wanneer, en op wat tijt, dit alles sal geschien :
Gelijck men in 't geschrift kan voor sijn oogen sien.
De Coningin verschrickt, verandert al haer wesen,
Besterst gelijk een doot, en is vol groote vresen,
Vernedert haer terstont, en bidt in dese smert
Beweeghlijck aen Godt, met een gebroken hert.
Haer kostelijck gewaet dat leyt nu in de hoecken,
Sy wil met Mardachai der rechten trooster soecken.

Nu spreekt een Coningin, aldus in haer verdriet :
 O Godt ! met u genaed' u dienstmaeght doch aensiet ;
 Die nu verlaten ben, in sulck een groot onweder,
 Och Heere ! fiet ons aen, wy leggen voor u neder,
 Ootmoedigh in het stof, en bidden lijfs genaet,
 Geeft my doch nieuwe kracht, en zegent mijnen raet,
 Gunt my een soete stem, en leert mijn tonge smeken :
 Wanneer ick voor de Leeuw sal om genade spreken.
 Bekeert het wreede hert, dat hy't onnoosel bloet.
 U eygen Tortelduyf niet van de aert verdoet.
 Als Hester nu tot God dus vyerigh had gebeden ;
 Soo gaet sy wederom op 't cïerlijckst haer verkleeden,
 En op den derden dagh sy voor den Coningh treet,
 Met lieffelijck gelaet, en kostelijck gekleet,
 Haer aengesicht dat blinckt, geeft vriendelijcke stralen,
 Maer 't hert dat is benauwt, met anghst en groote quale.
 Daer staet de schoone Vrouw, Afuerus bed-genoot,
 Verwacht nu met een woort, het leven ofte doot.
 Den Coningh sit en blinckt van Gout en ed'le stenen.
 O schrickelijck toneel ! waer wil dit stuck noch henen,
 Daer is geen enckel woort noch uyt sijn mont gegaen,
 Hy fiet in toornigheyt sijn lieve huysvrouw aen,
 Sy door dit fel gesicht, valt neder met verschricken,
 In onmacht, en werdt bleeck, haer asem wil versticken,
 Het Coninghlijck gemoet dat ziddert ende beeft,
 Waer door de goede Godt terstont genade geeft,
 Sijn hert is omgekeert, vertoont hem nu sacht moedigh,
 Door Hesters ongeval soo werdt hy heel weemoedigh,
 De anghst die drijft hem voort, hy treet van sijnen troon¹¹⁾
 Omhelst sijn echte Vrouw, en smeeckt haer wonder (choon¹¹⁾
 En seyt : mijn Coningin bedaert, ghy sult niet sterven,
 Och ! hoe soud' ick dit beelt mijn leven kunnen derven ?
 Hy op het aldersoetst sijn vrientschap haer verklaert,
 Waer op de jonge Vrouw een weynigh is bedaert,
 En sprack, ô groote Vorst ! ick heb Godt aengebeden,
 Inwendigh na den Geest, daerom soo heb ick heden

U mogentheyt gefien, soo helder als de Son,
Gelijck een Engel Godts; soo dat ick niet en kon
My door de groote schrick voor u gesicht onthouwen;
Want fiet u Majesteit is wonderlijck t'aenschouwen.
Terwijl dat Hester dus haer reden openbaert,
Soo werdt sy weder flauw, en zijght nu op de aert,
Daer leyt de Coningin ter neer als sonder leven.
En schijnt de leste snick uyt haren mont te geven,
Daer is nu al het Hof beroert in groote noot,
Men hout het voor gewis de Coningin is doot,
Den een die roept om dit, den ander om te laven,
Daer is een groot verstel, men fiet het alles draven.
Den Coningh is vervaert, en weet niet wat hy sal
Beginnen (och, eylaes!) hy fiet het ongeval
Nu met bewegen aen, vol vreesse ingenomen.
De swacke Coningin is wederom bekomen,
En is nu by haer selfs tot redelijck verstant,
Elck troost haer wat hy kan, en neemt haer by de hant.
De Coningh wederom op sijnen troon geseten,
Siet Hester vriend'lijck aen, laet haer genade weten,
Hy reyckt sijn gulden staf, sijn Schepper over haer,
Betoont sijn goede gunst nu in het openbaer,
Met liefelijcke stem begint hy dus te spreken:
Wat is u Coningin, wat mach u oock ontbreken?
Eyft naer u eygen lust, al wat ghy dencken kunt,
De helfte van mijn Rijck dat zy aen u gegunt.
Doen sprack sy met een woort, kan ick genade vinden,
Soo komt den Koningh selfs met Haman, sijn beminde;
Ter Maeltijt, dien ick heb u heden toebereyt.
Den Vorst die staet gereet, en stracx soo werdt geseyt,
Dat Haman in der haest moet tot de maeltijt komen,
Die Hester nu ter tijt heeft by der hant genomen.
Terstont zijn dese twee tot Hester in gegaen,
En zijn met groote vreught en blijdschap aengedaen.
Den Coningh, als hy nu had van den wijn gedroncken,
Soo heeft hy aen sijn Vrouw sijn halve rijck geschoncken,
Indien

Indien sy 't maer begeert : maer sy met soete tael
 Vefoeckt hem wederom, nu voor de tweede-mael,
 Dat hy met Haman wil ter Maeltijt weder-keren,
 Afuërus consenteert des Coningins begeeren.
 Hier op gaet Haman uyt, is vrolijck van gemoet :
 Maer als den Mardachai hem weder niet en groet,
 Soo werdt hy heel ontstelt, in toornigheyt ontsteken,
 Sijn herte wil uyt spijt door nijdigheyt schier breken.
 Hy gaet hooghmoedigh voort, treet na sijn Logiment,
 Terstont hy om sijn Vrouw, en om sijn Vrienden sent,
 Hy toont sijn heerlijckheyt, sijn rijckdom boven maten.
 Hoe dat hem alle dingh in 't Hof werdt toegelaten,
 Hy spreeckt, den Coning selfs heeft my hier toe gebracht,
 Ick ben de grootste Prins, en boven al geacht.
 Dien Haman, voor wiens macht de Vorsten moeten buy-
 Gelijck als noch de daet u heden kan getuygen, (gen-
 Want oock den Coningin heeft niemant meer genoot
 Ter maeltijt, dan als my, ick Haman ben nu groot,
 En op de hooghste trap in 't Coninghrijck verheven.
 't Is alles in mijn hant tot eygendom gegeven :
 Maer noch soo ben ick niet in dese staet geruft,
 En schep in desen al geen vreught noch soete lust ;
 Soo langh als ick den Jood den Mardachai moet lijden,
 Soo kan ick in mijn staet my selven niet verblijden.
 Sijn Vrouwe spreeckt hier op : verandert u gelaet,
 Zijt fris en wel gemoet, ick weet u goeden raet,
 Ghy sult terstont een Boom voor desen Jode maken,
 Van vijftigh ellen hoogh, en neerstigh daer op waken,
 Dat ghy des Coninghs gunst in dese sacck geniet,
 Ten eynde dat u wil door sijn gebodt geschiet,
 Wel aen, geen tijt versuymt, soo ghy dit kunt verwerven ;
 Soo sal den Mardachai aen desen Galligh sterven,
 En hangen tot een spot, tot schrick van yder mensch,
 Soo leeft ghy dan geruft, en hebt u volle wensch :
 Dan sult ghy met geneught tot dese maeltijt treden,
 En by den Coningin met vreught u tijt besteden.

Als hy nu dese raet had van sijn Vrouw gehoort,
 Hy isser in vernoeght, en vaert daer mede voort,
 Den Boom die wert bereyt, daer schijnt nurgene genade,
 Siet, Haman gaet ten hoof, en slaet wel neerstigh gade,
 Hy toest geen oogenblick, noch op dien eygen dagh,
 Op dat hy dese Jood terstont op-hangen magh :
 Terwijl hy als een geest gaet in het Hof te waren,
 Komt hier een vreemde saeck, een wonder, openbaren,
 Niet sonder Godts beleydt, verkregen door 't gebedt,
 Waer door dat Hamans wil en boosheyt wert belet.
 Den Koninck op dien tijdt tot slapen niet genegen,
 Heeft door des Heeren wil een ander lust gekregen,
 Een lust, die niet en streckt tot spijs of eenigh dranck,
 Noch tot geen snaren-spel, of ander soet gesanck :
 Maer om den ouden staet van sijnen Rjck te weten,
 Het welcke door de tijdt te met nu was vergeten.
 Daer werdt op sijn gebodt terstont een Boeck gebracht,
 Waer uyt dat is gevolght het geen dat niemant dacht,

Men leeft den Coningh voor van dees en gene saken :
 Dit is een lof'lijck werck, het doet de Princen waken,
 Het is een noodigh dingh, de reden wijst het aen,
 Te lesen watter is voor desen omgegaen,
 Hoe light de Vorsten zijn in ouden tijt bewogen,
 En eer men omme sagh door valsche schijn bedrogen,
 Hoe deerlijck dat men heeft het Landt met bloet bedeckt,
 Waer van so menigh Boeck noch heden tot ons spreckt,
 Het is een fraye saeck, Chronijcken door te lesen,
 Al watter is geschiet, en hoe het plagh te wesen,
 Het scherpt (insonderheyt) de sinnen voor die geen,
 Die nu in dese eeuw gestelt zijn voor 't gemeen,
 Voor onse Magistraet, voor onse Overheden,
 Die nu schier in 't verbont met haren Vyandt treden,
 Tot vreed' en soete lust, tot welvaert van het Landt.
 Och Vaders ! neemt altoos den spiegel in de handt :
 En spiegelt u alsoo in waerheyt ende trouwe,
 Leert op een vaste gront en niet op zant te bouwen :
 Als nu den Lijf-trouwant wat vorder was gegaen,
 Soo heeft den Coningh dit perfect daer uyt verstaen :
 Hoe dat op eene tijt twee stoute Kamerlingen
 Hun hadden onderstaen, den Coningh om te bringen,
 Hoe dat door Mardachai de sake werdt bekent,
 En aen den dagh gebraght, ten besten is gewendt :
 Terstont soo spreeckt de Vorst : wat hebben wy gegeven
 Aen Mardachai, die my gehouden heeft in 't leven ?
 Voor sijn getrouwe dienst, wat is aen hem geschiet ?
 Daer op soo werdt geseyt : Heer Coningh hem is niet
 Van iemant aengedaen, tot op den dagh van heden :
 De Coningh overtuyght hem selven door de reden,
 En spreeckt : wie is in 't Hof, wie hoor ick hier omtrent ?
 Terstont den grooten Heer een Bood' t ot Haman sent :
 Daer komt dien felle Prins, die Mardachai wil doden,
 En niet alleenigh hem : maer al 't geslacht der Joden,
 Daer staet hy meteen hert vol wreedtheyt en vol moort,
 Die uyt des Coninghs Mondt een seltsaem wonder hoort,
 Hy

Hy hoort met groot verlang, om haest te mogen wreken:
Den Coningh onder des begint tot hem te spreken,
En seyt: wat sal men doen (indien het soo gevil)
Den Man, die nu terstont den Coningh eeren wil:
Dit klonck hem in sijn oor, hy eygent dese woorden
Voor al hem selven toe, met vreughde hy dit hoorde,
En denckt vast by hem selfs, gewis ick ben de Man,
My sal die eer geschien: hy spreekter deftigh van,
Hy seyt: alfulck een Helt die sal men doen vergieren
Met Coninghlijck gewaet, op aerdige manieren,
En setten op sijn Hooft de Coninghlijcke Kroon;
Gelijck de Coningh plagh te sitten op sijn Throon;
Noch sal men 't beste Paert, waer op tot allen tijden
Den Coningh door de Stadt en elders plagh te rijden,
Gebruycken tot dit werck. Ey hoort, wat Haman seght,
Dan sal men dese Man, dus edel afgereght,
Met groote heerlijkheyt, door al de Straten leyden,
Hier toe sal men een Vorst gewilligh dan bereyden,
Die sal daer voor hem gaen, en roepen overluyt,
Tot eer en groote lof, voor alle Menschen uyt:
Dus sal men doen den Man met hertelijck begeeren,
Die heden desen Dagh den Coningh wilde eeren.
Soo ras als Haman nu sijn reden had gedaen,
Soo is een strengh gebodt strax over hem gegaen:
Dat hy met Mardachai, den Jode, soo sal leven,
En hem door al de Stadt al-fulck een eere geven:
Denckt nu eens, hoe dien Prins door dit gebodt verschiet,
Hoe dat hy by sijn neus ter aerden neder fiet:
Daer staet hy nu en kijckt, sijn hoogmoet die vermindert,
Sijn voorgenomen raet die werdt hem daer verhindert,
Hy moet een ander wegh, het zy hem lief of leyt,
Het oordeel is gegaen, het woordt dat is geseyt,
Hy gaet'er mede voort, en doet het aller wegen,
Maer is het met sijn wil? ô neen! die isser tegen,
Had hy naer eygen lust te wercke moet gaen;
Den Galligh had soo langh hier niet vergeefs gestaen,

Hy had dat gierlijck kleet terstont hem uytgetrocken,
 Hy soud hem van het Peert wel haest ter aerden rocken,
 Had Haman mogen slaen, ô vriendt, dit vry geloof,
 Hy hadde Mardachai den kop aen twee gekloof.
 Dat menigh haestigh Mensch niet wierde ingebonden,
 Terstont soo was de Man genoeghsaem als geschonden,
 Op wien, door beufelingh, sijn nijdigheyt dan viel,
 Hy haeld hem (soo hy kon) tot onder door de kiel,
 Indien het hier toe quam, en woud men onderwinden,
 Men soud in korten tijt, noch al veel Hamans vinden.
 Als nu dus over-al den Joode was ge-eert,
 Is Haman seer bedroeft terstont naer huys gekeert,
 Vertelt het aen sijn Vrouw en aen sijn naeste Vrienden,
 Die hem voorfichtelijck met reden daer op dienden :
 En spraken : is de saeck ten hove dus beleyt,
 Soo isser dan voor u een ongeluck bereyt,
 Siet voor u, wat ghy doet : dus midden in de reden
 Soo komen van het Hoffde Boden aengetreden,
 En drijven Haman voort, vermits hy was genoot
 Ter Maeltijt : maer (claes) hy gaet tot in sijn doot,
 Sijn hert is vol van vrees, sijn hooghmoet is gesoncken.
 Den Coning nu verheught, en van de Wijn beschoncken,
 Die spreeckt seer liberael, en met een goeden sin,
 Hy tot sijn Huys-vrouw seyde : wat bidt ghy Coningin ?
 Al eyft ghy 't halve Rijk, het sal alsoo geschieden,
 Verfoeckt, wat ghy begeert, ick sal het oock gebieden.
 Hier op de Coningin ten hooghsten is verheught,
 En siet den Coningh aen, nu in sijn groote vreught,
 Sy bidt haer lijfs genaed, en valt voor hem ter aerden,
 Met smecken sy haer nood aldus hem openbaerden :
 O Coninghlijcke Vorst ! indien het u behaeght,
 Soo ghy een gunstigh hert tot my waerts heden draeght,
 Soo wilt op mijn gebedt, de misdaedt my vergeven,
 Die ick oyt heb begaen, en schencken my het leven,
 Met mijn ellendigh Volck. Ach ! soo het wesen mocht,
 Want wy zijn al te saem seer jammerlijck verkocht,

En tot de doot gebracht, wy moeten alle sterven,
Ach, ach, in dit verdriet, laet my genaed verwerven.
Als hy in dese vreught van Hester dit verstaet,
Soo barst den Coningh uyt, en met een stuer gelaet,
Spreeckt hy: wie is de man, die dit heeft voorgenomen!
Laet hy op varsche daedt hier voor mijn oogen komen,
Wie isser doch soo stout te vinden in het Landt,
Die sulck een swaren saeck durf nemen by der handt,
Te trachten nu of dan, mijn Coningin te doden,
Dien ick noch dese uur mijn gunst heb aengeboden,
Dit is een vreemde saeck, waer magh de Linckert zijn:
Dit hoort des Coninghs Vrient, met hertseer en met pijn.
Terwijl dat Hester dus den Coningh hoorde vragen,
Soo antwoordt sy daer op, met droef heyt en met klagen,
De oorfaeck van dit werck is Haman, die hier sit,
Waerom u Coningin soo treurigh leyt en bidt,
't Is Haman, die persors de Jooden wil uyt roden,
't Is Haman, die alree heeft door het Landt geboden,
Om sulck een daedt te doen, ô schrickelijck beleyt:
't Is Haman, die het hert steeckt vol hoovaerdigheyt.
Dit moet den fellen gast met lijtsaemheyt aenhooren,
Asuërus die staet op in sijn verbolgen tooren,
Gaet buyten in den Hof, nu is de man bevreesst,
Die op sijn hooge staet soo moedigh is geweest,
Hy valt de Coningin met schricken en met beven
Ootmoedigh nu te voet, en bidt haer om sijn leven:
Maer lacy, 't is te laet, 't zy of hy bidt of niet,
Wanneer den Coningh hem soo dicht by Hester siet,
Soo spreeckt hy wederom, het is my niet verborgen,
Wilt ghy noch in mijn Huys de Coningin verworgen.
Sijn aensicht werdt bedeckt, nu leyt de moet in 't Sant,
Sijn oordeel werdt gevelt, hy moet nu aen een kant.
Harbona leyt de brugh, Harbona baent de wegen,
Harbona weeght de saeck voorsichtigh en te degen,
Hy seyt den Coningh aen, hoe Haman sijnen knecht,
Hoovaerdigh in sijn huys een Boom heeft opgerecht,

Van vijfthien ellen hoogh, om Mardachai te krencken:
 Dit is soo veel gefeyt: Heer Coningh wilt gedencken,
 Dat Haman dese straf veel beter heeft verdient,
 Door zijn hooghmoedigheyt, als dese trouwe vrient,
 Die in het openbaer zijn goetheyt heeft bewesen,
 Gelyck voor yder een noch huynen staet te lesen.
 Harbona heeft hier van zijn reden nauw gedaen,
 Den Coningh geeft gehoor, siet Haman moeder aen,
 Het werdt hem aengefeyt, dat hy sal moeten hangen,
 Oock aen dien eygen Boom, waer aen hy met verlangen
 Den Jode woud' verdoen, dien slecht en goede Man:
 Maer 't valt heel anders uyt, hy moeder selven an.
 De Joden zijn verblijdt, haer Vyandt is gestorven,
 Zijn Vrouw met al 't Geslacht is in den gront bedorven,
 Sijn Sonen zijn gedoot, sijn goet geconfisceert,
 Een ander in sijn plaets en op sijn Hof regeert,
 't Is alles overhoop, en onder voet gesmeten,
 Dit machmen wel te recht de vrucht van hoogmoet heten.

SUSAN-

S U S A N N A,

Door onkuysse begeerte van twee
oude Rechters ter doot veroordeelt, wert
door den Propheet Daniël verlost.

MEn leeft in Godes Woord, wanneer als Daniel
Noch was een teere spruyt, een kleyne Jongefel,
Soo woonder op die tijt tot Babyloni vreedigh,
Een Man van vromen aert, Godtvreesend' ende zeedigh,
Een Man vol eer en deught, gelijk het woordt vermelt,
Die nae Gods goede Wet sijn leven heeft gestelt,
Een Man van groote staet, die heeft hem onderwonden,
En na des Heeren woort hem aen een Vrouw verbonden,
Een Beelt seer wonder schoon is dat Jojakim trouwt,
Hy heeft haer seer bemint, in waerden hy haer hout,
Haer schoonheyt is verciert met Christelycke zeden,
Dit Beelt, dit aerdigh beelt, munt uyt in eerbaerheden :
In liefd' en groote vreught, is dat Sufanna leeft, (nen,
Nu met haer tweede ziel, die sy verkoren heeft,
Haer herten zijn gemeen, Gods woort dat woont daer bin-
Elck draeght des anders kruys, malkander sy beminnen,
Daer is een trouwe bant, en waerom veel geseyt,
Daer is een goede gront van eersten aengeleyt.
't Is yder een bekent, men fiet het oock gebeuren,
Dat selfs aen't nieuw Geboude Mueren dikmael scheuren,
Het kraecktvast hier en daer, het barst aen alle kant,
Het Huys staet al te los; men fiet van hant tot hant,
Hoe dat het langer staet, hoe't meer begint te hellen,
Den Huys-heer moet uyt noot daer stutten tegen stellen,
Het opstal is wel goet, en fraeytgens opgepronght :
Maer't schort hem onder aen, het deert hem by de gront,
Daer heeft geen fundament van eersten aen gelegen.
Dit is het rechte beelt, daer valt geen spreken tegen,

Dus gaettet over-al, wanneer daer iemant trout,
 En sonder achterdocht op losse gronden bout :
 Wanneer men in 't begin wil wauwen ende byten,
 Ick bid u, letter op, de mueren willen splijten ;
 Indien men niet voor al van 't eerste kijven wacht,
 Het huys, het Huw'licx-huys, verliest sijn eerste kracht :
 De saeck die loopt gevaer, wat sal ick meerder seggen,
 't Is best van eersten aen een vaste gront te leggen,
 Waer op ghy sonder vrees u dan vertrouwen meught,
 U selven tot een lof, tot eer en groote vreught.
 Jojakim was een man vol eer en reputatie,
 Hy stond by 't Joodsche Volck volkomen in de gratie,
 Terwijl hy was geacht, van yder een ge-eert,
 Soo heeft hem al het Volck tot dese Man gekeert,
 En koosen op haer wijs twee wel-geleerde Mannen,
 Wiens geeft en wetigh breyn ten vollen was gespannen
 Op oordeel ende recht, op wetenschap der wet,
 Die in voorgaende eeuw van Godt was in-geset.
 Nu op een seker tijt, soo wierde na behooren,
 Gelijk men was gewent, twee Rechters uyt-gekooren,
 Aen wien dat al het volck haer selven over-gaf,
 De goede tot een troost, de quade tot een straf :
 Een yder komt tot haer, een yder magh daer spreken,
 Een yder is te vreen als 't vonnis is gestreken ;
 Sy dragen nu het swaert rechtvaerdigh so men meent,
 Geen mensch en wert van haer een gunstigh oor verleent :
 Sy nemen van het volck geen gaven noch geschencken,
 Waer door men 't goede recht seer lichtelijk kan krencken.
 Het gaet nu wonder wel, de Rechters zijn bemint,
 Geen aensien van Persoon is dat men by haer vint :
 Sy zijn voor 't oogh verciert met deughdelijcke zeden,
 Sy sitten in het recht, een yder is te vreden,
 Sy gaen voor alle-man gestadigh uyt en in ;
 Sy houden (so het schijnt) het recht niet om gewin,
 Haer roem is door het lant, elck gaet haer dapper prijsen,
 En met een groot ontsagh geduerigh eer bewijfen,

Sy staen in d'hooghte graad van loffelijcke eer:
Maer laes! het duert niet lang, het neemt een ander keer,
De Rechters die het Volck rechtvaerdigh fouden richten,
Vergeten alle bey haer aen-gebonde plichten,
Daer is, ick weet niet wat, in 't hert van haer ontstaen
Een heymelijcke brant die heeft hem op-gedaen,
Een vonck van Venus-lust die heeft haer beyd ontfteken
Een wonderlijcke smert die 't herte schier wil breken,
Een vlam die stijgt haer op met kracht uyt d'helsche kolk,
Sy toonen haer gelaet schijn-heylic voor het volck:
Sy spreken met de mont van kuys en reyne wetten;
Maer 't hert is in der daet onfuyver en vol smetten.
Men houtse voor een licht, een baken aen de strant,
Maer 't is een ander vyer dat in de Rechters brant:
Sy wijfen dees en geen wel tot de rechte haven,
Maer selfs verzeylt haer schip, en blijven arme slaven,
Sy klagen menighwerf met smert in eenfaemheyt,
Want niet een enckel woort elck ander daer af seyt,
Schoon dat de lust vermeert, noch durfmen niet verklaren
Noch schaemt men dese saeck aen iemant t'openbaren.
Sy sitten noch in 't recht, elck houdt sijn goede naem,
Geen mensch oock anders denkt of zijn daer toe bequaem.
Maer 't vyer brant meer en meer, het krijght vast nieuwe
krachten:
Want op een schoone Vrouw daer spelen haer gedachten,
Sufanna is het wit, waer op het ooge siet,
Haer schoonheyt hun verleyt: maer ach, sy weet het niet,
Haer lieffelijck gesicht dat gaet haer meest bekoren,
De lust die klimt so hoogh, men weetse niet te smoren.
Sufanna is het lief, Sufanna wert bemint,
Waer dat de Rechters gaen, haer oogen zijn verblint,
Sy werden door een strijt van ongetemde tochten
Geduerigh aen-geparst, so heftigh aen-gevochten,
Dat sy nu door bedwangh niet langer zijn beschaemt:
Maer gaen al-tulck een wegh die haer niet en betaemt:
Een Rechter moet voor-al in hooge deught uyt steken,
Een Rechter die magh noyt onkuyffe woorden spreken,
O 5 Een

Een Rechter, die het quaet van and're straffen sal,
 Moet selfs ontschuldigh zijn, of 't heeft geen rechte val,
 Indien hy schuldigh is, hy sal 't recht corruppeeren,
 Hy sal niet glorieus in deughden triumpheeren,
 Hy sal het selve quaet, dat hem sijn hert bekoort,
 Al sachjes gaen verby, niet straffen soo 't behoort.
 Terwijl nu dese twee, door lusten aengedreven,
 Swaermoedigh by haer selfs om haer beminde leven,
 So rijstet uyt dit vyer noch al een grooter brandt,
 Het hert en denckt niet eens op sonde noch op schandt,
 Het moeder nu toe staen, al soud men daer om treuren,
 Het moet nu voor den dagh, al soud het alles scheuren,
 En sonder langh vertreck den een hem onderwint,
 Vrymoedigh, sonder schaemt, sijn reden dus begint.
 O Frater! dien ick nu volkomen sal vertrouwen,
 Ick bid u, wilt geen gunst noch hulpe achter houwen,
 Vermits ick in mijn noot, in mijn bedroefde smert,
 U raet van nooden ben, soo toont een gunstigh hert
 Tot my, want ick terstont aen u sal openbaren,
 Wat my op 't herte leyt, en wat my doet beswaren.
 Den ander staet en kijckt, en seyt wat magh dat zijn,
 Of is het kinder-spel, vermomt met loofse schijn,
 Wel wat is dit geseyt, te spreken van beswaren,
 En dat ghy wilt den gront my als een vriendt verklaren,
 Het schijnt my al wat vreemt, van waer komt u de noot,
 Wie isser in het lant in eer en staet soo groot
 Als wy, bedenckt u wel, wie sal u kunnen deeren?
 't Moet al tot onsen dienst en nuttigheyt hem keeren,
 Indien het u belieft, vertrouwt my als u vriendt,
 Spreeckt vry en sonder vrees, ick bender me gedient,
 Dit woordt bevalt hem wel, hy opent sijn secreten,
 Hy seyt: ô trouwe vriendt, ick heb een wijl geseten
 Beneffens u in 't recht: maer nu op dese stont
 So ben ick heel gequetst, en tot de ziel gewont,
 Nu gae ick sonder vreught in stage droefheyt dolen,
 Vermits my al mijn kracht is van een vrouw ontstolen,

Een Vrouw, wiens aerdigh Beeldt volkomen my behaegt,
 Die vreught en soete lust in haren boesem draeght,
 Een Beeldt als een Godin, in schoonheyt boven maten,
 Die treckt my langhs hoe meer, die kan ick niet verlaten,
 Die is my nacht en dag in 't herte vast geprent,
 Het is dat gulden beelt, Sufanna die ghy kent,
 Sufanna is het Hof, met Vruchten overladen,
 Sy is het badt, waer in mijn ziertje soeckt te baden,
 Dit is mijn hooghste vreucht, mijn troost en Medecijn,
 Och! moght ick maer een uur met haer vereenight zijn.
 Als hy sijn geyle lust sijn schand dus had beleden,
 Soo vint hy stracx sijn maet, die isser me te vreden,
 Die draeght in sijn gemoet oock even dese last,
 En is aen dese sieckt soo wel als d'ander vast:
 Terstont zijn dese twee in eenigheyt verbonden,
 En hebben haer dit stuck eendrachtigh onderwonden:
 Nu is men in de weer, nu tracht men na de daet,
 Elck past nu wacker op, waer dat Sufanna gaet,
 Sy soeken met practijck veel listen alle dagen,
 Sy geven om geen recht, al soud het Godt mishagen,
 d'Oprechte liefd is wegh, haer hert is omgekeert,
 Sy volgen nu cen wet, die haer heel anders leert,
 Haer snoode linckerny die weet haer om te voeren,
 Haer oogen over al vast op Sufanna loeren,
 Sy leven ongerust, en trachten naer het quaet,
 Sy vinden haer tot nut een schandelijcke raet.
 Jojakim had een Hof omtrent de selve Stede,
 Daer quam die schoone Vrou vol deught en goede zeden
 Op haer bestemde tijt, in stilligheyt en rust,
 Daer heeft sy haer vermaeck, haer vreucht en soete lust,
 Daer komt sy menighmael, en wast haer sonder schromen,
 Heeft noyt geen ongeval of eenigh leet vernomen.
 Dit was haer hooghste vreught: maer ach! het duert niet
 Haer ziel die wordt benout, het Hof is haer te bang, (lang,
 Sy gaet met vrolijkheyt, ten hoof met haer twee Maegden:
 Maer eer sy weder keert de vreught sy wel beklaeghde,
 Het

Het hof, het droevigh hof, waer heen sy werdt geleyt,
 Dat is dien eygen plaets, die sy noch soo beschreyt.
 O reyn en fuyver Wijf, wat sal u overkomen,
 Het geen ghy niet en denckt, noch oyt en hebt vernomen.
 Sufanna die gaet voort, gelijk sy was gewent,
 Sy vint oock niet een mensch in 't hof noch daer omtrent.
 Maer 't is een loose schijn, daer schuylen valsche streken,
 De Rechters hebben haer in 't heymelijck verfteken,
 Het loeren met haer oogh is nimmermeer gedaen,
 Sy gluren over al hoe dat de saken staen,
 Sy sullen in 't secreet Sufanna nu belesen,
 't Schijnt of sy meer den mens als haren Schepper vresen.
 Dit is van overlanch een groote fout geweest,
 En gaet in desen tijdt noch op den ouden leeft,
 Veel sonden gaen in swangh, die heymelijck geschieden,
 Men weet voor 's menschen oog uyt schaepte weg te vlie-
 Want soder eenig mens quam nevens haer te staen, (den
 Het soude menighmael licht blijven ongedaen.
 Men denckt in dit geval niet op het oogh des Heeren,
 Hoe dat hy 't alles siet, dat hem geen mueren keeren,
 Hoe dicht de Kamer is, of schoon in duysterheyt,
 Dat alles naeckt en bloot voor Godes oogen leyt,
 Dit wert hier niet gedacht, als 't maer geen menschen we-
 Het oog, dat nimmer slaept, dat is hier al vergeten. (ten
 Sufanna gaet in 't hof, en denckt op geen verraet,
 Verciert met eerbaerheyr, en weet van goet noch quaet,
 Sy siet het groene lof, sy hoort de Vogels singen,
 Op veelderhande wijs, en door de Boomen springen.
 Sufanna is verheught, sy stuert haer Maeghden uyt,
 Om Oly en Melis of eenigh ander kruyt,
 Sy blijft in eenfaemheyt, vrymoedigh sonder sorgen,
 De Rechters niet te min die loeren in 't verborgen,
 De faeck die staet nu schoon, het is haer wel bekent,
 Dat sy alleenigh is, en niemant meer omtrent,
 Sy weten uur en tijt en alles wel te gissen,
 Het schijnt nu voor het oogh haer lust die kan niet missen,
 Sy

Sy branden als een vyer, haer finnen zijn op rol,
 Elcks hart is als een damp van geyle lusten vol.
 Noch blijven sy al stil, en heymelijck verholen :
 Maer sitten even wel met smert op hete kolen,
 Terwijl haer nu de tijt gelegentheynt aen biet ;
 Elck wacker uyt sijn oogh gelijk een Arent fiet.
 O snoot verradery ! Susanna te verrassen,
 En juyft op sulck een uur als sy haer wilde wassen.
 Sy is alleen in 't Hof, sy schreumt voor niemant niet,
 En weet nu van geen leet, noch denckt op geen verdriet,
 Haer Lichaem wil sy nu geheel en al ontblooten,
 Sy denckt, ick ben alleen, de deuren zijn geslooten,
 Haer oogen slaet sy om, en fiet vast hier en daer ;
 Sy vint haer nu alleen, wordt niemant noch gewaer ;
 Sy sचेयt haer onder kleet van hare naeckte leden,
 En gaet alsoo met vreught terstont in 't water treden,
 Daer schijnt een Spiegel schoon, een Lichaem als Albast,
 Vertoont hem sich ter plaets, daer 't met prielen wast.
 De Rechters daer omtrent, die leggen vast te loeren,
 Sy durven haer voor al niet reppen noch verroeren :
 Maer 't oog staet nimmer stil, dat vint voor hem geen rust,
 Dat fiet als vyer en vlam, na d'oonsprongh van haer lust,
 't Gesicht heeft haer soo sterck en dapper aengedreven,
 Dat sy haer in het hof schier openbaer begeben :
 Want op die schoone vrouw het oogh soo vyerigh schiet,
 Sy willen voor den dagh, en dan als weder niet, (men :
 't Schijnt offer noch wat schuylt, en waerom dat sy schro-
 Maer 't is wel haest gedaen, de vrees wort wegh genomen,
 Terwijl dat haer 't geluck vertoont een open baen,
 Soo dient het niet versuymt, het moeder nu toestaen,
 Hier door heeft haer de lust soo heftigh aen gedrongen,
 Dat sy in 't openbaer zijn uyt haer hol gesprongen,
 En treden alsoo voort, met blijtschap en geneught,
 Om aen dat schoone beeldt te doen dat niet en deught.
 Susanna die verschrickt, en fiet de Rechters komen,
 Haer Geest die is ontroert, haer sinnen opgenomen,

210 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Sy vrees in dese noot, wat of het magh bedien,
 Sy ziddert ende beeft, dat haer de Boeven sien,
 Haer Verruw die ontgaet, de leden staen en trillen,
 Van schaemte voor haer eer en kan sy haer niet stillen,
 Haer kracht is of verdwijnt, het herte dat beswijckt,
 Van angst en groote vrees sy aen d'een zijde wijckt,
 Men siet geen aerdigh root omtrent haer teere wangen,
 Maer op dien eygen plaets veel droeve tranen hangen,
 Men siet geen schoon gedaent, gelijk men eertijts plagh,
 Het is nu al verstelt, vol droef heyt en geklagh,
 Men hoort geen soete stem nu van Susanna spreken,
 Och! 't is nu al gedaen, en van haer afgeweken,
 Hoe droevigh dat sy sucht, de Rechters evenwel,
 Die gaen haer oude gangh, en zijn noch bijster fel:
 Eerst met een soet gevley, daer na met sture sinnen
 Sy tot de jonge vrouw haer reden dus beginnen:
 Susanna weest te vreen, en zijt dus niet ontstelt,
 Het is een slechte saeck, dat ghy u selven quelt,
 Waerom aldus verbaest, ghy pronck van alle Vrouwen?
 Op u gedwegen aert volkomen wy vertrouwen,
 O ghy beminde Bruyt, grijpt weder nieuwe moet,
 En schaemt u niet voor ons, maer lieve doch voldoet,
 Voldoet nu onse lust, wilt u met ons vermengen, (gen
 Geen mens sal 't aen den dag noch voor den rechter brengen
 Wy zijn nu hier alleen, o soet en aerdigh beelt,
 Op wien dat onse oogh heeft lange tijt gespeelt,
 Welaen, bereyt u dan, het moet terstont geschieden,
 Het is nu al te laet, ghy kunt ons niet ontvlieden,
 Bedaert, en weest gerust, het beste dan verkieft,
 Al eer ghy noch daer by u goede naem verliest:
 Want soo ghy niet en wilt, ghy sult in schanden leven,
 Wy sullen tegens u getuygenisse geven,
 Dat ghy op dese plaets onluyver hebt geleest,
 En dat den snooden ghist hem op de vlucht begeest,
 Hoe listigh dat ghy hebt de Maeghden wech gefonden,
 Dan zijt ghy deste meer in 't openbaer geschonden.

O schric

O schrickelijcke tongh! die sulcke woorden seyd,
Dit heeft sy by haer selfs een weynigh overleydt,
Sy weet niet of sy sal gewilligh consenteeren,
Dan of sy dese daet kloeckmoedigh sal af-weeren,
De Vrouw die staet beducht, en is in groote noot:
Maer kiest noch op het leest het leven uyt de doot.
Het herte swelt haer op, sy kan niet langer swijgen,
De droef heyt maakt haer sterk, haer borst begint te hijgen
Daer komt een nie. kracht, haer ingewandt ontsluit,
Haer woorden barstca nu met volle stroomen uyt.
Sy klaeght met groot verdriet, en seyt, waer wil dit henen,
Mijn hert dat smelt (elaes!) in tranen door het wenen,
Waer mee heb ick verdient, wat heb ick oyt begaen,
Dat my wert dese schant en oneer aengedaen?
Ach trouweloofse daet! die my doet bitter treuren,
En als een wreede Leeuw aen alle kant verscheuren:
Want soo ick consenteer, ick sondigh tegen Godt,
Indien ick tegenstaet, soo werd' ick tot een spot.
O vyer, ô schandigh vyer! vol schadelijcke voncken,
Ghy hebt in desen kroes my bitter roet geschoncken,
U boos en slim beleyt dat is my over al,
Waer ick my henen keer, niet dan als bitter gal.
Ach lacy! is het waer het geen my komt ter ooren,
Ick wenschte dat ick noyt op aerden was geboren,
Dat ick noyt leven had van Godes hant ontfaen,
Ach! soo het waerheyt is, hoe sel ick dit ontgaen,
Ick weet my genen raet, ick magh het wel beklagen,
Dat oyt mijn Moeder my ter werelt heeft gedragen,
Geen gruwelijcker quaet en isser oyt geschiet.
Wee my, in dese anghst, en over groot verdriet,
Ick sal (geloofst het vry) nochtans niet overtreden,
Mijn trouw, mijn waerde trouw, door ongetemde zeden.
Mijn trouwe dien ick schar verr' boven 's werelts goet,
De trouwe die mijn ziel op 't hooght verheugen doet,
Die sal ick naer u lust met sonden niet bewaren,
Daerom het is vergeefs, laet vry u boof heyt varen,

En spreekter niet meer van, ick ben geresolveert,
 Om nu noch nimmermeer te doen naer u begeert.
 Sufanna die begint te roepen en te tieren,
 En met een naere stem door al het hof te gieren;
 De Rechters zijn verbaest, daer staet men nu bekeyt,
 Men vint niet in de Vrouw als deught en eerbaerheyt.
 Dit is een schoon toneel, een spiegel voor de Vrouwen,
 Dat sy in d'Echte-staet haer moeten suyver houwen,
 Oock even op die tijt, als 't haer wort voor-gewent,
 Het zy of door gevley, of door een dreymement:
 Voor-al uteere schoot laet die van niemant smetten.
 Soeckt met u volle kracht die schande te beletten.
 Een Bloempjen als het is bemorselt met de hant,
 De schoonheyt die is wegh, men smijt het aen een kant:
 Als iemant met sijn voet treet op een suyver Laken,
 Hy sal 't in korten tijt vol vuyle smetten maken.
 Soo langh de soete druyf sijn eygen waesem heeft,
 Soo is hy noch verciert: maer als hem die begeeft,
 Wanneer hy wort gejoolt, befoedelt met de handen,
 De fleur die isfer of, hy wort daer na te schanden,
 Dus gaet het met de trouw, sy is een schoone bloem,
 Indien men haer bemorst, gedaen is al de roem;
 Sy is een suyver kleet, men magh het niet betreden,
 Sy is een druyven-tros, het magh noyt zijn geleden,
 Dat iemant met sijn hant de waessen daer af strijckt,
 Al was het oock maer eens, ter stont de fleur beswijckt,
 Wel aen dan, wie ghy zijt, wilt met Sufanna leeren,
 De snoode boevery met reden af te keeren,
 En laet u niet voor al ontvallen hier of daer,
 't Goen dat u krencken magh, of ander sot gebaer.
 Wanneer als ymant hoort een Vrouw ontuchtig spreken
 Hier door soo werdt het vyer van geyllheyt aengesteken,
 Der Vrouwen sot discours dat is soo veel geseyt:
 Dat sy van 't overspel de eerste gronden leyt.
 Als nu dit snoot bedrijf voor al niet wilde wesen,
 En dat de faeck nu was vermenght met duysent vreesen,
 Dat

Dat elck van 't Hof-gefin den Boomgaert nu beklam,
 Al waer men dese drie en niemant meer vernam:
 Susanna als een dood, de Rechters daer en tegen
 Verbaest in haer gemoet, en by haer selfs verlegen.
 De knapen staen en sien, het stuck is ja te slecht,
 Waer op van stonden aen de reden werdt geseght,
 De Rechters alle-bey, en als met volle monden,
 Die seggen: fiet dit werck, dus hebben wy 't gevonden,
 Is dit geen fraye saeck van sulck een schoone Vrouw,
 Die soo ontuchtigh leeft, en schent haer waerde trouw;
 Dit is op varsche daet, wat sal men daer af seggen,
 Ghy fiet de saeck hier klaer, en voor u open leggen.
 Wie dat de reden hoort, die iss'er door beschaemt,
 Want noyt dit reyne beeldt on-erlijck was genaemt,
 Geen mensch en heefter oyt tot nadeel van gesproken.
 Sy heeft geen echte trouw door over-spel gebroken,
 De Vrouwe sit en kermt, en klaeght vast met verdriet,
 En seyt soo menighmael al watter is geschiet,
 Dat sy onschuldigh is: maer (lacy!) 't magh niet baten,
 Sy vint haer over al in dese noot verlaten.
 Dus naer een lange twist, den dagh die is passeert,
 Elck is weer uyt het Hof en na sijn huys gekeert,
 De saeck werdt opgestelt, Susanna magh wel sorgen,
 En seggen by haer selfs (elaes!) bedroefde morgen.
 De duyfter nacht vertreckt, den dageraet komt aen,
 Elck is nu wederom in sijn beroep gegaen,
 Als op bestemde tijt de uure was gekomen,
 Soo zijn de Rechters boos, met valscheyt in genomen,
 Tot haer voorgaende ampt en heerlijcke staet
 Aensienelijck gekeert, doch met een valsch gelaet,
 Daer sitten dese twee, en schijnen sulcke Mannen,
 Wiens herten zijn versteent, wiens breynen zijn gespan-
 nen,
 Op enckel leugentael, op schandelijck verraet,
 Op sulck een fieltory, 't welck regel heeft noch maet.
 Om eer en goede naem schijn-heylich te bewaren,
 Soo willen sy parfors 't onnoosel bloet niet sparen;

214 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Sy hebben eer geen rust, wat dunckt u waerde vriendt?
 Susanna moet ter doot al heeft sy 't niet verdient. (went
 Waer magh men met sijn hert op menschen nu vertrou-
 't Is vry een vaster borgh op Godt alleen te bouwen.
 Aensiet des werelts loop, op Coningh, Prins of Vorst,
 Wie is hy, die op haer hem vast vertrouwen dorst?
 Ghy vintse menighmael oock in den Raet geseten,
 Die u afgustigh zijn, en geven Slange beten,
 Oock met een loose trek, als of het niemant wist,
 De wonde staet en swelt, al-eer men 't selven gist,
 Soo dat ghy door 't vergif wel haest moet suysebollen,
 Al soud' u gantsche staet tot in 't verderref rollen.
 Aenschouwt 't gemeene Volck, fiet, watter omme gaet,
 Wat schuylder al bedrogh en heymelijcke haet.
 Nu op een seker uur, Susanna werdt ontboden,
 Men wil haer tot een schant op 't alderwreeft uytroden.
 Daer staet die kuysche ziel ontschuldigh voor 't Gerecht,
 Wiens herte dat aen Godt door liefd' is vast gehecht,
 Daer staet de teere blom met Ouders, Vriendt en Magen^{en}
 Met Kinders aen haer hant, die alle treurigh klagen,
 Daer moet sy ongedeckt voor dese Boeven staen,
 En hooren met gedult haer valsche woorden aen;
 Sy spreken overluyt, wy hebben haer gevonden,
 Terwijl sy in het hof wierd' met haer wil geschonden,
 Haer maeghden font sy wegh, en bleef daerom alleen,
 En fiet, een Jongelingh die was met haer gemeen,
 Den Gast, een rap Gesel, wist vaerdigh hem te buygen.
 En sprongh ter deure uyt, dit is 't, dat wy getuygen.
 Terstont heeft al het Volck volkomen dit geloofst,
 Nu is sy van haer eer en goede naem berooft,
 Hoe datter wiert gesmeekt, men mach'er niet verwerven^{en}
 Daer is geen bidden voor, Susanna die moet sterven.
 Sy slaet haer oogen op in 't midden van haer spot,
 En weent vast bitterlijck, en roept tot haren Godt,
 Sy klaeght haer hooge noot aen hem, die alle saken
 Weet in het openbaer en aen den dagh te maken.

Terwijl

Terwil het lieve Schaepe werdt na de doot geleyt,
 Soo isser noch een Kindt dat seltsaem wonder seyt:
 Een wonder daer oock selfs geen menschen op en denken,
 Een wonder waer door God de Rechters weet te krenken,
 Hy roept met luyder stem, en met een gram gemoet,
 Dat hy ontschuldigh was van dit onnoosel bloet.
 Elck keert hem wederom, daer komt een groote vreesse,
 Daer is een nieuw proces van sonden aen geresen.
 Den jonge Daniel die krijght een geestigh hert,
 Hy stelt op heeter daet de Rechters nu apert,
 En door des Heeren kracht begint te procederen,
 Hy vraeght de eerste (dit) en gact hem wel toetzeeren,
 Waer op het is geschiet, hy antwoordt sonder schroom,
 En noemt een Moerebes, dat was dien eygen boom,
 Waer onder dat hy had Susanna sien boelceren,
 En met een jongh Gesel onkuysche lust hantceren,
 De eerste die vertreckt, de tweede komt nu voort,
 Die van den Jongelingh strack dese reden hoort:
 Voorwaer de schoon' gedaent' die heeft u selfs geschonden;
 Nu seght, waer is de plaets daer ghyse hebt gevonden?
 Hy noemt een ander boom, en waer het is geschien,
 Want onder een Granaet daer heeft hy haer gesien,
 Nu is het pleyten uyt, sy hebben valsch gelogen,
 Sy hebben al het volck en meest haer selfs bedrogen.
 Susanna is verblijt, geniet een dubbelt lof,
 De Rechters staen bedroeft, haer saeck is al te grof,
 Nu moeten sy de plaets van eer en hoogheyd derven,
 Het radt is om-gedraeyt, sy moeten beyde sterven.
 Dit is der sonden loon, de vruchten van het quaet,
 De boevery op 't lest sijn eygen Meester slaet.

DEs Heeren groote naem die hoort men dickmael loven
 In 't midden van het kruys, selfs in den vierigen oven.
 Geen Vlam en gaet soo hoogh, die dit beletten kan.
 O! singht den Heere lof, en spreekter wonder van,
 En buygt u voor geen beelt, wilt Godt sijn lof toe bringens
 Al moest ghy in het vyer met dese Jongelingen,
 Al moet ghy door de Zee vol droeve smerten gaen,
 Vertrouwt den grooten Heer, ghy sult door hem bestaen.
 Sy die de eere Godts voor niet wilden besmetten,
 Sy gaen haer alle drie met kracht daer tegen setten;
 Den Coningh die wordt gram: des even niet te min,
 Sy blijven onbeweeght op haer voorgaende sin.
 Den Oven werdt gestooct, en seven-mael noch heter
 Als oyt; maer wat is dit? het is niet als te beter,
 Hoe hooger in de noot, hoe stercker dat hy dwinckt;
 Hoe schoonder dat de daet van Godes goetheyt blinckt,
 De Mannen alle drie die worden nu gebonden,
 En met een wreet gemoet terstont oock heen gesonden,

Na dit verschrick'lijck vyer, na dese felle brant,
Waer in de stokers selfs vergaen aen alle kant, (pen,
Elck vlucht met groote vrees, wie 't niet en kan ontloo-
Die moet het dier genoegh en met sijn lijf bekoopen.
Den Coningh onderwijl die komter neffens staen,
En sieter nu wel vier, die in den Oven gaen,
Hy seyt: wel dit is vreemt, dit kan ick niet geloven,
En zijnder dan geen drie gebonden in den Oven?
Wel hoe! daer zijnder meer, 't en is geen valsche schijn,
Ick sien haer ongequetst, dit wil een wonder zijn,
De vierde staet en blinckt soo klaer gelijk de Sonne.
O! dit is Godes werck, wat hebben wy begonnen,
Den Coningh treet nu toe, en roept in dit verdriet:
Komt uyt ghy Mannen Godts, u is geen recht geschiet.
Sy komen onverseert uyt desen Oven treden,
Daer hapert niet een Lidt aen al haer gantsche Leden,
Haer Godt die werdt ge-eert, gepresen door het lant.
Dus helpt den grooten Vorst noch menigh uyt den brant,
Dus sent hy over al in dees bedroefde tijden
Sijn boden tot een troost, oock in het meeste lijden,
Daer is, al eer ghy 't weet, een Engel u omtrent,
Hoe wel niet openbaer, die 't al ten goede went.
Godt laet oock menighmael de Vromen hier bedroeven,
Hy wil het dierbaer Gout in desen Oven proeven,
Niet tot haer groot verderf: maer 't wordt alsoo beleyt,
Het streckt tot Godes eer, en haer tot zaligheyt.
Wel aen ô Christen ziel, in leven of in sterven,
Vertrouwt alleen op Godt, soo sult ghy troost verwerven.

D A N I E L

*Wert van Godt in der Kuyl der Leeuwen
bewaerd.*

DEs Heeren Rechter-hant die kan het al verwinnen,
 Hy weet des Vyants list, hy kan haer boose sinnen,
 Des Heeren Rechter-hant is yder een te sterck,
 Het is een vaste rotz, een groot en wonder werck,
 Hy breekt der Leeuwen kracht, en weet haer so te binden,
 Dat sy geen Jongelingh, geen Daniel verslinden.
 Het is een groote saeck, gezegent is die Man,
 Die oock d'Afgodery met kracht beschamen kan,
 Daer is geen felder haet op aerden in dit leven;
 Dan als op sulck een mensch, die d'Afgodt wil vergeven,
 Dit blijkt in Daniel, haer haet die is soo groot,
 Sy dreygen oock haer Vorst, haer Coningh met de doot.
 Indien hy niet en wil terstont hem overgeven,
 Want hy geen ogenblick uyt spijt moet langer leven:
 Om dat hy haer convent had openbaer gestoort,
 Soo moet hy na de Kuyl, en sonder eenigh woort,
 Hy werdt van stonden aen seer wreet daer in gesmeten,
 De Leeuwen sitten stil, en hebben niet gebeten,
 Ses dagen sit de man in sulck een diepen gat,
 Elck denckt nu by hem selfs hoe treurig dat hy sat. *(wens)*
 Den Coningh hem beweent, begint seer luyd' te schreeu'
 Hy fiet den jongen Helt in 't midden van de Leeuwen,
 Hy treckt hem uyt de Kuyl, hy vint hem noch gesont,
 Oock aen het minste lidt en is hy niet gewont.
 Den Coningh wordt gestoort, en sonder langh te dralen,
 Hy laet een ander proey nu voor de Leeuwen halen,
 Hy stoot haer in den kuyl, wat is daer op gebeurt?
 Al eer men omme sagh, soo waren sy verscheurt.
 Dit is der sonden vrucht, dit zijn de rechte proeven,
 Voor sulcke, die met smert de vroomen hier bedroeven.
Chri-

Christelijcke Vertooninge

V A N D E

Goetheydt ende Weldaden
Godts, over de Kinderen Israëls:

Vergeleken

By de heerlijcke zegeninge over den Staet
van dese Nederlanden.

Inleydinge.

Soo langh als Israël bleef in des Heeren wegen,
Soo was sijn gunst met haer, sy waren noyt verlegen,
Of strack was Godes handt, door sijn al-mogenthey, t,
Het arm verlagen Volck tot hulp en troost bereyt.
Maer als dat Israël, dat volck, dat Godt beminden,
Begonnen hier en daer haer sel ven uyt te vinden
Verkeerde wegen, die daer streckten tot het quaet,
Gelijck sy menighmael betoonden met der daet,
Soo werden sy seer strength bestrafft om hare sonden ;
Doch midden in de plaegh sy Gods genaed' weer vonden,
Soo dickmael als sy haer vernederden, terstont
Is goetheyten en genaed' gegaen uyt Godes mont.
O! dit is 't rechte beeldt, een Spiegel in de handen,
Voor elck Moeders-kindt van dese Nederlanden,
Een gulde beeltenis, staet op, besiet het wel.
O ghy gezegent Volck! ghy tweede Israël,
Ghy zijt het gulden beelt, siet maer op and're Volcken,
Hoe zegent u de Heer van boven uyt de Wolcken,
Van onder uyt de Aerd', rontsom aen alle kant
Is Gods Barmhertigheyt te vinden abundant,

Wanneer men van 't begin u staet wil onderfoecken,
 Men weet niet wie ghy zijt : want in de oude Boecken,
 Daer vintmen wat of niet van u geschreven staen,
 Wie weet den rechten gront, waer dat ghy zijt van daen?
 Wat hebt ghy oyt geweest, wat zijn u eerste jaren,
 't Register uws Geslacht waer sult ghy dat vergaren?
 Wat zijt ghy voor een Volck, wie heeft u opgevoet,
 Waerom is 't dat de Heer soo veel weldaden doet
 Aen u, dewijl ghy zijt van d'Heydens afgekomen? (men
 Van sulck een Volck die noch van vreemde Goden droeg
 Die oock na Godes woort noyt hebben recht geleest,
 't Is wonder, dat u Godt soo uytverkoren heeft.
 Voorwaer het is met u als met de Israëlitē,
 Ghy zijt oock van 't Geslacht der boose Amoriten,
 Ghy waert ghelijck een Kint dat in sijn bloede leyt,
 Veracht, niemant bewees aen u barmhertigheyt:
 Maer Godt die sagh u aen, hy is tot u gekomen,
 Hy heeft u tot sijn Volck uyt liefde aengenomen,
 Sijn Vaderlijcke gunst is over u gegaen,
 Sijn Goddelijcke kracht die heeft u by-gestaen.
 U Lant is als een krans rontom soo veel gepeerelt
 Met zegen, dat ghy zijt een wonder voor de werelt.
 't Is waer, ghy voelt somtijts de straf van Godes handt,
 Nochtans u staet vermeert in 't midden van de brant,
 Ghy werdt met Israël geplaeght om u misdaden:
 Maer tegens eene straf geniet ghy twee genaden,
 Ghy zijt voor veel een schrick, sy vreesen voor u kracht.
 Vermits daer onder woont Godts mogentheyt en macht.
 O groote goetheyt Godts! ô wonderlijcke wercken!
 O Heer, wilt ons voortaan na Ziel en Lichaem stercken.

Nederlandt zijnde vooz vele Jaren (volgens de oude
 de Scribenten) een woest ende wildt Ghetweste/
 vol Bossen en Wildernissen/ eertijts niet/ ofte seer wens
 nigh met on-goddelijcke Menschenelwoont / detwelcke
 noch heden tē dage Heydenen ghenacet werden. Het

is onsecker / of dit Nederlant noch in sulcke forme van
 hooghte / ofte diergelijcke maniere gelegen is / als in sijn
 oude ende woeste standt / alleen dit onderschept hebbende /
 dat de Bossen ende Boomen sijn uptgeroept / ofte door ou-
 derdom verballen / ende dat het Landt nu ordentlijck ende
 op behoorelijcke wijze werdt gebouwt. Het is eerder te ge-
 looben / gelijk veel dingen haer gedaente keranderen / dat
 oock alsoo dit Nederlant is getransformeert in een ander
 fatsoen : insonderheyt also men veel teykenen op verschey-
 den plaetsen vindt van Boomen / die op meenighste wel vijf
 ofte ses speten onder de aerde alle op eenen coers leggen /
 zijnde door hooge water-stroomen / of door harde winden /
 apparent (doch onsecker) neder-getvelt. Mede soo kan
 men wt de oude Historien bewijzen / dat de Winne-landtse
 Zee / die ettelijcke Provintien nu van malkander scheid-
 den / schoone Landen sijn geweest / gelijk als de oude me-
 morien daer af getuygen : Dat men niet een pols ober den
 Hals van Nedenblich op Staveren konde gaen : So dat
 het Lant geensints sijn oude gestalte heeft behouden. Doch
 het is hoe 't is geweest / altoos in dese tijt is het genoegh-
 saem het beloofde Landt ; want in gelijckenisse van dien
 magh het wel met recht vertoont werden / so als in vrucht-
 baerheyt / als in overbloet van Honigh ende Melck / dat
 is / van alle kostelijcke waren upt alle gewesten der werelt.
 De weldaden / die den grooten Godt ons daer ingedaent
 heeft / en sijn niet minder als ten tijde van Mose ; des
 Heeren woordt ende supbere leere staet oock neffens de
 Israeliten op den gulden Kandelaeer door het gantsche
 Nederlant. Geluckigh sijn de Inwoonders / soo sy het
 woordt supberlijck beleben.

I S R A E L.

HEt Coninghlijck gemoet van Pharao wierdt verhart,
 Soo dat hy Israël aendoet veel meerder smart,
 Hy leyt haer lasten op, die swaer zijn, om te dragen: (gen,
 Sy, door den nood geparft, aen Godt haer droef heyt kla-
 Die na een korten tijt twee Helden doen op staen,
 Die voor 't verdruckte Volck om troost by Pharo gaen,
 Wiens stenen hart niet wil door smeken noch door klagen
 Hun van haer last ontslaen, ten zy dat Godes plagen
 Seer strenghe hem over al benauwen tot de doot ;
 Waer door hy Godes Volck laet gaen met kleyn en groot.
 O wonderlijck bestier ! ô Goddelijcke krachten !
 Die Israël bevrijt, doen sy daer minst op dachten.

Exodus 9. 12.

Doch de Heere verstockte Pharos herte / dat hy niet
 haer niet en hoorde / gelijk de Heer tot Mose gesproken hadde. Doe se-
 de de Heere tot Mose / maecht u morgen vroege op / ende stelt u voor Pharo
 aengesichte / ende seght tot hem : Soo seyt de Heere der Hebreen Godt
 laet mijn Volck trecken / datse mij dienen : Want ditmael sal ick alle mij-
 ne plagen in u herte senden / ende ober utwe knechten / ende ober u Volck /
 op dat ghy wetet / datter niemant is ghelijck ick op de gantsche Aerde.
 Want nu hebbe ick mijne handt uptgestreckt / op dat ick u ende n Volck
 met de Pestilentie soude slaen : ende dat ghy soud van der aerde verdelgh
 worden : Maer waerlijck daerom hebbe ick u verwerckt / op dat ick mijne
 kracht [aen] u betoonde / ende op dat men mijnen name vertelle op de
 gantsche aerde. Verheft ghy u selven noch tegen mijn Volck / dat ghy het
 niet en wilt trecken laeten ? Siet ick sal Morgen ontrent desen tijt een
 s waren Hagel doen regenen / desgelijcke in Egypten niet geweest en is
 van dien dagh af / dat het gegrondet is / tot nu toe.

N E D E R L A N T.

Wanneer als Nederlandt het Spaensche jock moest
 dragen ;
 Dat soo tyrannigh was, dat yder een moest klagen,
 Wanneer de Staten selfs, den Edeldom van 't Lant,
 Door 't bloedige Placcaet nu stonden als ontmant,
 Waer op oock is gevolght dat schrickelijcke moorden,
 Van soo veel duysenden, soo dat men niet en hoorde
 Een plaetse groot noch kleyn, of 't was vol droef geweest,
 Elaes ! wanneer de moet nu heel verlooren schein,
 Siet, in die hooge noot de Nederlantsche Heeren
 Ootmoedigh voor het Volck haer tot den Coningh keren,
 Sy smecken hem om troost, hy door een fel gemoet,
 Veel strenger hem betoont, stort veel onnoosel bloet,
 Den Hemel staet bedroeft, de aerde die moet suchten,
 Elck met sijn vrouw en kint die stelt hem om te vluchten,
 Den Prince kloeck en wijs, door sulck een wreet besluyt,
 Treckt met veel Edelen betreurt ten Lande uyt.
 Nu leyt het over hoop, wat isser nu gewonnen ?
 Door 's Conings wreetheyt is 't lants vryigheyt begonnen.

1 Bar. Fol. 30.

In 't Jaer 1566. hebben eenighe groote
 Heeren / en principael de Edelen des Lants / een verbondt
 met malkanderen gemaecht / om de strenge ende bloedige
 Placcaten te sruypen / die 1550. tegen de Ketters door de
 gantsche Nederlanden gepubliceert waren / ende hebben
 sulckx met ootmoedigheyt aen den Coningh versocht, doch
 met wepnigh boozdeels / ende is naderhant uyt breefe den
 Prince van Orangien / met verschepde Edelen / als ontal-
 wicke veel particuliere Personen / uyt dese Nederlanden
 geblucht.

ISRAEL.

I S R A E L.

ALs Israël nu was bevrijt door Godes hant,
 Soo trecken sy met macht veel verder in het Lant,
 Sy stellen haer ten strijt, sy soecken t'overwinnen :
 Maer in de vrese Godts met Moses sy beginnen,
 Sy gaen geluckigh voort, in volle overvloet,
 Maer 't was noch al vermenght met sware tegenspoet,
 Waerom sy tegens Godt hertneckigh murmureerden,
 En tot Afgodery haer Aengesichten keerden.
 Sy keecken menighmael naer het Egypten-lant,
 En wensten wederom haer in den ouden stant,
 Waer over dat hun Godt alsoo oock heeft geslagen ;
 Dat sy 't beloofde Landt haer leven noyt en sagen.

Exodus 16. 1.

Doe sy van Elim geresst waren/ so quam
 de gantsche bergaderinge der kinderen Israels in de woestijne Sin/ welke is tusschen Elim ende tusschen Sinai :
 Men den vijf-thienden dagh der tweeder maent / na dat sy
 uyt Egypten-lande uytgegaen waren. Ende de gantsche
 bergaderinge der kinderen Israels murmureerden tegen
 Mose/ ende tegen Aaron in de woestijne. Ende de kinde-
 ren Israels seyden tot hen / och dat wy in Egypten-lande
 gestorven waren door de hant des Heeren / doe wy by de
 Vleesch-potten saten/ doe wy tot versadinge Broot aten
 want ghy-lieden hebt ons uytgeleyst in de woestijne/ om des-
 se gantsche Gemeente door den honger te dooden.

N E D E R L A N T.

T Erwyl het arme Volck als ballingh moften vluchten,
En 't gantsche Nederlandt van droefheydt moefte
fuchten,

Soo brengt de goede Godt Perfoonen voor den dagh,
En gaet met haer ten strijt, en maect een groot ontsagh.
Den loffelijcken Prins, die heeft hem noch bekommert,
Om 't droevig Nederlandt ('t welck deerlijck was beslom-
Met wreede tyranny) t'ontlasten van sijn druck, (mert,
Hoewel in tegenspoet: nochtans met veel geluck.
Hy stelt hem tot den strijt, hy vint des Heeren zegen,
Hy heeft door Godes gunst de vryheyd ons verkregen,
Lof zy den opper-Heer, die ons heeft bygestaen,
Lof zy den trouwen Prins, die voor ons heeft gegaen.

6 Bor. Fol. 281.

't Jaer 1572. Den Prince van Orangien/
niet konnende (door een sonderlinge schickinghe Gods)
Nederlandt verlaten/ doet alle neerstigheyt/ om haer te hul-
pe te komen/ werft met groote moeyte/ omtrent seben duys-
sent Mannen; doch alsoo het aen de macht manqueerde/
om het Volck ter stont te betalen/ stelt haer met goede ber-
sekerheyt te breden/ tot een onderpant stellende eenige Ste-
den in Nederlandt. Ende is alsoo na weynigh tijts/ (niet
sonder murmeratie onder het Konijghs-bolck) in de Neder-
landen gekomen.

ISRAEL:

I S R A E L.

W At isser voor een noot in Israël geresen, (vresen)
 Nu staet de gantsche Schaer in anghst, en duyfent
 Daer komt een Pharo wreet, een felle moordenaer,
 Daer staet het arme volck, en weet niet hoe of waer,
 De Zee daer staen sy voor, sy sien geen open wegen,
 Haer Vyant achter haer, (elaes) geheel verleegeu.
 Terwijl dat Godes Volck dus al te treurigh staet,
 Soo komt een Engel Godts, die voor haer henen gaet,
 Hy scheyt de Vyant af, noch laet de Heere weyen
 Een stercken oosten windt, en weet sijn Volck te leyen,
 Het Water splijt van een, sy gaen door Godes kracht
 Nu midden door de Zee, met al haer groote macht,
 Het Water valt weer toe, dit is des Heeren zegen,
 Die Israël van Godt uyt liefde heeft verkregen.

Exodus 14. 5.

Doen den Coning van Egypten wiert gebootschapt,
 dat het Volck bluchtete : soo is het herte Pharaos ende sijnre knechten
 verandert tegen den Volcke / ende sy seiden / waerom hebben wy dat ghe-
 daen / dat wy Israel hebben laeten trecken / dat sy ons niet en dienden
 Ende hy spande sijnen Waghen aen / ende nam sijn Volck met hem.
 Ders 19. Ende de Engel Godts / die voor het heyl Israels gingh / ver-
 trock / ende gingh achter hen : De Wolcken-colomme vertroock oock van
 haer aengesichte / ende stont achter hen. Ende sy quam tusschen het Le-
 ger der Egyptenaren / ende tusschen het Leger Israels : ende de wolcke
 was te gelijcke duyfsternisse / en verlichte den nacht : soo dat d'een tot den
 anderen niet en naderde den gantschen nacht. Doe Mose sijn hadt uyt-
 streckte ober de Zee / so dede de Heere de Zee wegh gaen / door eenen stre-
 ken oosten windt / dien gantschen nacht / ende maechte de Zee drooge / ende
 de wateren warden gekloben. Ende de Kinderen Israels zijn ingegaen
 in 't midden van de Zee / op het drooge : en de Wateren waren haer een
 muur / tot hare rechter-hant / ende tot hare sincker-hant.

N E D E R L A N T.

DE oude weldaet Godts en moet men noyt vergeten,
 Hoe wel sy door de tijt te met nu wert versleten.
 Aensiet den ouden stant, hoe datter is geslooft,
 Hoe dat men heeft gevluht, hoe datter is gerooft.
 Had Godt niet by gestaen met sonderlinge daden,
 Men sacher nu geen kans, men wist het niet te raden.
 Een wonder werreck Godts geschiet in dese tijt,
 Hier op de Zuyder Zee den Vyandt tot een spijt,
 Daer leyt al onse macht nu in het Ys bevrofen,
 Men heeft de beste raet aen alle kant gekofen.
 De Vyant leyt en loert, het prijckel dat is groot,
 De Schepen leggen vast, men is in hooge noot.
 Godt geeft een stercke wint, het Ys begint te splijten,
 En hout dien selven streeck gelijk men wilde bijten,
 Sy komen in de Stadt, en siet dien and'ren dagh,
 Men in de gantsche Zee geen water meer en sagh,
 Het vriest weer even sterck. O goetheyt boven maten!
 U tweede Israël en hebt ghy niet verlaten.

6 Bor. Fol. 307.

1572. **Q**uam in de Winter een seer stercken ende onber-
 dachten Dorst / waer door onse Schepen (zijnde meest alle onse macht)
 in het Ys / tusschen Amsterdam ende Hoozu / op Pampus bevrofen : onse
 Heeren / niet min als onse goede Patriotten seer bekommert zijnde / upt
 breesse van den Vyandt / die hem hier en daer vertoonde / hebben groote
 neer stighydt gedaen / om de selve Schepen in te bijten : Maer eensdeels
 door het lage water / ende ten anderen het Ys krachtigh dicht zijnde / heb-
 ben niet ofte wegnigh kunnen uprechten ; doch in dese radeloose noot ge-
 resolueert zijnde / om de Schepen in haert te steecken / laet God de Heere
 een stercken Noordt-windt waegen / waer door het Water is op-
 geloopt / ende het Ys is tersont geborsen / makende een open Rebtore /
 streckende tot aen de Steden Hoozu ende Enckhuyzen / als of het met bij-
 ten gebeten was / komende met gemak de Schepen alsoo in de Haven.
 Des anderen daeghs 's morgens is de windt omgeslagen / en schoof het we-
 derom dicht / soo dat men geen Water in de Zee en sagh / ende broos we-
 derom eben sterck als te voozen. Het welck geen minder wonder en is /
 als doen het Water met de kinderen Israels haer verbeelde.

ISRA.

I S R A E L.

DE strijdt van Godes Volck haer kracht en wonder
wercken,
Daer kan men oock de macht des Heeren in bemercken,
Soo langh als Moses bidt met groote vyerigheyt,
Soo is 't dat Israël geduerigh boven leyt,
Maer als door Leeuwe kracht sijn handen neder sygen,
Dan is 't dat Ameleck kan overwinningh krijgen :
Doch Aron ende Hur, die weten goeden raet,
Het welck in dese strijt Godts volleck komt te baet :
Want Moses hout niet op voor d' onderganch der Sonne,
Alfoo is door 't gebedt den Ameleck verwonnen,
En Israël bevrijt van wreetheyt en geweld :
't Welck tot gedachtenis in 't Wet-boeck is gestelt.

Exodus 17. 9.

Mose dan sepdde tot Josua / kiest ons Mannen ende
recht upt/ strijt tegen Ameleck : Morgen sal ich op des heubels hooghe
staen/ ende de staf Godes sal in mijne hant zyn. Josua nu dede als Mose
hem gheseyt hadde / strijdende tegen Ameleck : doch Mose/ Aron ende
Hur klammten op de hooghte des heubels. Ende het geschiede / terwyl
Mose sijne hant op hief/ soo was Israel de sterckste : Daer terwyl
sijne handt neder-liet / soo was Ameleck de sterckste. Doch Mose han
den werden swaer/ daerom namen sy een steen/en leyden dien onder hem
dat hy daer op sate : ende Aron ende Hur onderstuttenden sijne handen
d'een op dese/ d'ander op d'ander [zijde.] Alfoo waren sijnen handen ge
wisse tot dat de Sonue onder gingh. Alfoo dat Josua den Ameleck ende
sijn Volck krenckte door de scherpte des Sweerts. Doe sepde de Heer
tot Mose/ schrijft dit ter gedachtenisse in een Boeck / ende legt het in de
kal van onder den Hemel.

N E D E R L A N T.

O Loffelijcke daet, ô schoone gulde tijden !
 Wie datter aen ghedenckt, die moet hem noch ver-
 blijden,
 Het Lant dat schut en beeft, den vyant die komt aen,
 Hy wil met Amaleck gantsch Israël verlaen :
 Hy komt met groote macht ; maer God heeft ons gegeven
 Oock Arons ende Hur, wiens namen zijn beschreven,
 Tot eer van haer geslacht, tot lof van dese daet,
 Die klampen hem aen boort, die weten noch wel raet.
 Hier is een Hoorens-hop, daer gaet het op een vechten,
 Daer fiet men 't eene Schip vast aen het ander hechten :
 Daer fiet men rechte liefd', daer doet men onderstant,
 Daer vecht men sonder gelt voor 't lieve Vaderlant.
 En sonder twijffel dit, daer zijnder oock in 't midden,
 Daer zijnder op het Lant die Godt met Moyse bidden,
 Tot dat men overwint : gelijk het is geschiet,
 Waer van men hyden noch een klare teken fiet.

6 Bor. Fol. 335.

Anno 1573. Is den Grave van Bossu met een seer
 stercke Vloote op de Zuyder-zee gekomen / meenende met eenen slag het
 gantsche Noorder-quartier af te loopen / even als Amaleck meende Is-
 rael te vertwinnen : maer is tegen sijn meeningh seer kloekmoedigh ghe-
 scut / ende contrary uyt-geballen : want gelijk als Amaleck van Israël
 is verslagen / also is oock den Grave van Bossu met sijn Vloote overwel-
 ticht gheworden. Byten twijffel / daer zijnder gekneest / die Godt met
 Moyses in dese hooge nootd hierigh hebben gebeden / waer dooz de Heere
 de herten gesterckt / ende niet lief de ontsteken heeft / ende is also dooz een
 vruchtighepdt / ende dooz Godts hulpe / den Grave van Bossu met sijn
 krijgshs-volck overwonnen. Welcke overwinninghe met een danckseg-
 pinghe Jaerlijchs behoorde gedacht te werden / om Godt de Heere tot een
 ewighe memorie dooz sodanige welbaet te loven en te prijzen.

I S R A E L.

H Et swacke Vrou-geflagt en magmen niet verfmaden
 Vermits het in de noot doet Princelijcke daden :
 Gelijk als hier vertoont, wanneer den Vyant quam,
 En legerd' hem rontom de Stadt Bethuliam :
 Wanneer als alle man van dorst begon te klagen,
 En dat men dese smert niet langer kond' verdragen,
 Wanneer als alle hulp en troost ten eynde scheen :
 So gaet een swacke Vrouw in eenfaemheyt alleen,
 En bidt met vyerigheyt, dat Godt haer wil verstercken,
 Op dat sy dese daet kloeckmoedigh magh uytwercken.
 Hier op soo treet sy uyt, alleenigh met een Maeght,
 Daer gaet het schoone beeldt, dat alle Man behaeght,
 Wiens vriendelijck gelaet, wiens lieffelijcke stralen,
 Tot in het Princen Hert van Holofermus dalen.
 Sy vint voor hem genaed^s, haer schoonheyt hem bekoort^s;
 Het welcke naederhant hem in sijn Bloede smoort,
 Want als hy in den Wijn hem hadde vol gedroncken :
 So wierden hem sijn straf rechtveerdigh in-geschoncken,
 Terwijl en dat de Vorst aldus lagh vol en sat,
 Grijpt Judith naer het Sweert, en by sijn hayren vat,
 En slaet hem on verwacht het Hoofd af sonder vruchten,
 Waer door het gantsche heyr voor Israël moet vluchten.

Judith 13. 5.

Ende Judith staende voor sijn bedde / seyde in haer herte / o Heere ghy Godt aller kracht / siet te deser upren aen de wercken uwer handen / tot verhooginge Jerusalems : want het is nu bequamen tijt / om uwe erbe te hulpe te komen / ende mijnen aenslagh uyt te voeren / tot verwonderinghe der Vyanden / die tegen ons opgestaen sijn. Ende sy ginch nae de sponde van het bedde / die aen Holofermus hoest was / ende sy nam sijn Sabel daer van / ende na-by komende aen het bedde / greep sy het hayn van sijn hoest aen / ende seyde / Sterckt my / o Godt Israels / op desen dagh. Ende sy sloegh tweemael in sijnen hals niet alle hare kracht / ende hiew hem sijn hoest af.

NE.

N E D E R L A N T.

D On Frederick seer wreet soeckt Alckmaer te bespringen,
 En door sijn groote macht de Stadt in kort te dwingen,
 Hy slaet een vaste ringh met seshien duysent Man,
 En hout een lange tijt met forsse daer op an.
 De Stadt die wordt bestormt op twee verscheyde steden,
 De Burgers in haer noot die hebben kloeck gestreden,
 De Vrouwen neffens dien zijn wacker van gemoet,
 Sy rechten meerder uyt als oyt een Krijghsman doet,
 Sy vreesen Kruyt noch Loot, noch voor geen blancke har-
 Sy stuyten over al den Spaenschen Holofermus. (nus,
 Schoon sy met Judith hem sijn kop niet af en slaen,
 Nochtans hy neemt de vlucht, en ruymt alsoo de baen,
 Een yder is verheught, de Stadt die is behouwen
 Door Godes stercke hant, en hulpe van de Vrouwen.

6 Bor. Fol. 333.

In't Jaer 1573. Is Alckmaer met heyl-kracht onder het beleyt van Don Fredrick belegerd / ende seer hestigh aengestast / en wierde met groote forsse bestormt op twee herscheyde plaetsen / door welke oorsaecke de Burgers genootsaecht waren / om haer alle / groot ende klein / in de wapenen te begeven / ende met kloeckmoedighen den Spangiaerts af te keeren / onder welke de Vrouwen van de minste niet en zijn geweest / meerder uytrechende als een Krijghs-man met sijn Swaert / hebbende met steenen seer dapper geworpen / ende met brandende peck-hoepen / en diegelycke vier-wercken soo surteus van de Wallen afgesmeten ; dat daer om trent oock niet een Spangiaert konde dneren / ende is eydelijck (door de goetheit des Heeren) de Stad van de woertheyt der Spangiaerden hebzijt geworden.

I S R A E L.

ALs God ten strijde gaet, dan moet den vyant wijcken,
 Dan moet de aldersterckst' in korten tijt beswijcken,
 Dan helpt geen swaert of boog, noch eenigh grof geschut:
 Schoon of de grachten zijn gelijk een diepe put:
 Geen Slot, geen vast gebouw, geen poorten ofte deuren,
 En kan voor Godt bestaen, sy barsten en sy scheuren.
 Aensiet de stercke Stadt die Israël omringht,
 En sonder Swaert of Spiets naer seven dagen dwinght;
 Wiens mueren onversiens van selfs ter neder vallen,
 Waer door dat Israël beklimt haer stercke wallen,
 En alles overwint, oock in een korte tijt,
 Dus gaet het over al voor wien de Heere strijt.

Josua 6. 1.

Jericho mi sloot [de poorten] toe/ ende was gestooten
 booz het aengesichte der kinderen Israels/ daer en ginck
 niemant upt/ noch daer en ginck niemant in. Doe seide
 de Heere tot Josua/ siet ick hebbe Jericho met haren Ko-
 ninck [ende] strijtbare Helden in uwe hant gegeven. Ghy
 dan alle/ die Krijghs-lieden zijt/ sult rontom de Stadt
 gaen/ de Stadt omringen eenmael: Alsoo sult ghy doen
 ses daghen lanck. Ende seven Priesters sullen seven
 Rams-Basupnen dragen booz de Arcke/ ende ghy-lieden
 sult op den sevensten dagh de Stadt seven-mael omme-
 gaen: ende de Priesters sullen met de Basupnen blasen.
 Ende 't sal geschieden/ als men langsaem met den Rams-
 hoorn blaest/ als ghy-lieden het geluyt der Basupne hoor-
 soo sal al het Volck juychen met een groot gejuych/ dan sal
 de Stadts-muer on- r sich vallen/ ende 't Volck saldet
 in-slimmen/ een iegelijck tegen ober hem.

N E D E R L A N T.

O Leyden! wel re recht een Spiegel aller eeuwen,
O Leyden! die ons stof van danckbaerheydt moet
geven:

O Leyden! die ons leyt, en wijft als met de hant,
Wat Godt al heeft gedaen in onse Vaderlant:
Aen u soo kan men klaer met Israël bemercken
Gods goetheyt ende gunst, sijn kracht en wonder wercken.
O droefheydt hoogh toneel! wel waerdigh noch gedacht,
De Stadt die was benauwt, van hunger men versmacht:
Maer fiet wanneer de noot op 't hooghste was gekomen,
So speurt men Godes hulp selfs in de water-stroomen,
De muer als met een kracht valt wonderlijck ter neer,
De vyant v lucht verbaest, en doet geen meerder weer,
In plaetse dat de Stadt lagh voor den vyant open,
So schrickt elck door 't gedruys, en stelt het op een loopen,
Waer door dat Nederlant met vreugt wel seggen magh,
Wy houden dese Stadt schier sonder Swaert of slagh.

7 Bor. Fol. 61.

Annus 1574. is een wonderlijcke sake (en wel aenmerckens
waerdigh) geschiet in dese Nederlanden. De Stadt Leyden by den
Spangiaert seer sterck belegert zynde / ende tot de hooghste noot van
honger gebracht / waer door de Burgers so gematterert waren / dat sy qua-
lijck langhs de Straten / of de Buggen konden op gaen: wanneer de
Stadt nu tot de uiterste benauwtheyt was gebracht / ende geen uytkomst
oste ontfet scheen vooz handen te zyn / so heeft Godt na sijn almachtigheyt
de Water-stroomen gebracht / ende doen op-bloepen / tegen alle menschen
opinte: oock Disch doen hanghen / daer het vooz d'ooogen onmoghelijck
scheen / ende de Stads Mueren laten om-ballen / gelijk aen Jericho ge-
schiede: maer eventwel vooz den Vyant bewaert / op dat sijn goetheydt te
meerder soude blijcken / gebende den Vyant een vertsaege herte / in plaetse
van na de Stadt te loopen / die open lagh / soo is elck op de vlucht getroc-
ken / komende also de Schepen met victualije aen de Stadt / waer door de
Burgers langhs de straten zyn gelooopen met het broot in de hant / en heb-
ben Godt gedanckt / uyt-roepende: Godt zo geloost / Leyden is ontfet.
Welcke schoone en heerlijcke weldaet in eeuwigheyt noch by ons / oste by
onse nakomelingen niet behoorde vergeten te worden.

Q 3

Israël.

I S R A E L.

UIs den strijt ô Heer, u moetmen daer voor loven,
Daer baet geen stercke macht, het heyl dat komt van
boven,

Als Hemel ende aerd', de Sterren, Son en Maen,
De Vromen Nacht en Dag tot haren dienste staen :
Dan heeft men groot geluk, dan kan men Legers dwingen,
Dan neemt men Steden in, dan doet men groote dingen.
Wanneer den hooghsten Vorst selfs in de spitse gaet :
Dan is 't dat Josua sijn Vyant neder slaet,
De Sonne die staet stil, den Hemel is bewogen,
En op een oogenblick met dampen overtogen,
Geeft Hagel-stenen uyt, en stort den Vyant neer,
Dit is geen mensché werk:maer komt van d'Oppen-Heer.

Josua 10. 15.

Doe keerde Josua weder / ende gantsch Israel met
hem/ nae 't Leger te Gilgal. Maer die vijf Coningen waren gebloden/
ende hadden haer verborgen in de speloncken by Makkeda. Ende Josua
wierdt gebootschapt/ mits te seggen : Die vijf Coningen zijn gebonden/
verborgen in de speloncke by Makkeda : So seyde Josua : wentelt groot
te stenen booz den mont der speloncke / ende stelt Mannen daer booz/ om
haer te bewaren. Maer staer ghy-lieden niet stille/ jaecht utwe Dyanden
achter-nae/ ende slaetse in den steert : En laetse in hare Steden niet ho-
men/ want de Heere utwe Godt heeftse in utwe hant gegeven. Ende het
geschiede doe Josua ende de kinderen Israels ge-eyndicht hadden/ haet
niet een seer groten slagh te slaen / tot dat sy verniest waren ; ende dat de
overgeblevene/ die van hun overgebleven waren / in de vaste Steden ge-
komen waren : So keerde al het Volck tot Josua in 't Leger by Makkeda
da in byde ; niemant hadde sijn tonge tegen de kinderen Israels geroert.

N E D E R L A N T.

Dat Godt voor Nederlandt heeft wonderbaer gestreden,
 Dat blijkt, en kunt ghy sien, tot op den dagh van heden,
 Infonderheyt, wanneer men seftchien-hondert schreef,
 Al waer so menigh helt en stoute Krijghs-man bleef.
 De Sonne straelt seer sterck de Vyandt in de oogen,
 De Wint haer tegen is, het stof dat is gevlogen
 Gelijck een duyft're damp, en maect haer als verblint;
 Soo dat d'Orangien-boom Bourgondien overwint,
 In Vlaend'ren is de strijt seer dangereus begonnen,
 In Vlaend'ren is de slaghe seer wonderbaer gewonnen,
 Tot's Lants behoudenis, den Vromen tot een vreught,
 Singht lof den grooten Heer, en zijt in hem verheught.

7 Bor. 40. 41.

In 't Jaer 1600. heeft den Hoogh-loffelijken Prince van Orangien de heerlijcke victorie van den bloedigen ende verschrikelijcken slaghe in Vlaenderen verkregen / niet sonder merckelijcke gunste van den oppersten Krijghs-man hier boven / de welke niet min als ten tijde van Josua in 't spitse van den strijt is geweest / die ons met sijn Sonne is te hulpe gekomen / ende heeft hem met klaerheyt aen den Hemel laten vertonen / so dat hy met sijn stralen den Wyandt haer oogen verblint. De Windt (als een Goddelijcke middel) is haer tegen gegaen / ende heeft opgeblasen; also dat het stof is gevlogen als een dicke damp / ende duyfsternisse: Want den Wyant tegen de Sonne ende het Stof moesten aenken / het welke haer niet wepigh en verhinderde. Doorwaer merckelijcke tekenen van Godes gunste / ende is eyndelijck in so dangereusen slaghe de victorie aen des Princen zijde gekomen / ende also met Israel een schrik booz hare Wyanden geworden.

I S R A E L.

DEn vromen Josua die Godt heeft aengebden,
Heeft voor des Heeren Volck met groot geluck ghe-
streden,

Hy slaet het heydens rot, en brenghet haer onder voet,

Hy neemt haer Steden in met weynigh tegenspoet :

Hy voert des Heeren Strijt, heeft wonder groote zegen,

Slaet Koningen ter neer, en doet soo aller wegen.

Wie tegen Josua hartneckigh opposeert,

Die brenghet hy haest tot niet, verwint haer door het sweert:

Hy heeft het vræemde volck voor Israel verdreven,

En brenghet haer in het Landt dat Godt hun wilde geven,

't Welck Moyfes was beloofst, en lange tijt voorseyt,

Hier siet men Godes gunst, en sijn barmhertigheyt.

Josua 10. 36.

Daer nae toogh Josua op / ende gantsch Israel met
hem / van Eglon na Hebron : ende sy kriegghden tegen haer. Ende sy nam
mens in / ende sloegense met de scherpte des Sweerds / soo haren Kon-
inck / als alle hare Steden / ende alle Ziele die daer inne was / hy en liet
niemand in 't leven overigh blijven / na alles dat hy Eglon gedaen hadde :
ende hy verbanste / ende alle Ziele die daer inne was. Doe keerde Josua /
ende gantsch Israel met hem nae Debir : ende hy kriegghde teghen haer.
Ende hy namse in / met haren Koninck / ende alle hare Steden / ende sy
sloegense met de scherpte des Sweerds / ende verbanden alle Ziele die
daer inne was / hy en liet geen oberige over blijven / gelijck als hy Hebron
gedaen hadde / alsoo dede hy Debir ende haren Koninck / ende gelijck als
hy Albona ende haren Koninck gedaen hadde. Also sloeg Josua het gant-
sche Landt / het Geberghre / ende het Zuiden / ende de Leeghte / ende de
af-loopingen der wateren / ende alle hare Koningen / hy en liet geen ober-
rige over blijven : jae hy verbant alles wat adem hadde / ghelijck als de
Heere de Godt Israels geboden hadde.

N E D E R L A N T.

Wanneer men Nederlandt in alles wil gelijcken,
 Voorwaer, 't sal Israel in weldaet niet beswijcken:
 Hoe strijt den vromen Prins, wat heeft hy al gewin?
 Hy neemt met Josua in 't kort veel Steden in.
 Telt eens de Jaren op van d'eerste Reformatie,
 Tot nu op dese tijdt, waer isser fulck een Natie?
 De Wapens zijn een krans rontsom het lieve Beelt,
 Van onsen Josua, die 't Lant heeft aen-geteelt:
 Die door des Heeren kracht veel Steden heeft gewonnen,
 En is met Israel door weynigh macht begonnen;
 Maer van den goeden Godt gezegent en verrijckt,
 Gelijckt als aen den dagh voor al de werelt blijckt.

Men leest in de Chronijcken met wat een kleyn beginsel
 dat dese Republijck van Nederlandt in vryheyt is ghe-
 komen/ welckers Inwoonders onder swaere Tyrannye
 hebben gheleest: ghelijck de Kinderen Israels onder de
 handt Pharaos/ ende dat Godt (in gelijckheyt) vooz Ne-
 derlandt een Moyscheeft verweckt. Den hoogh-beroen-
 den lof waerdighen zalig: Prince Wilhelms / uyt den
 Huse van Nassou/ die vooz het verdruchte Volck ten strij-
 de is ghegaen/ ende naer hem een Godbzuchtigen Josua/
 wiens salighe gedachtenisse nimmermeer moet vergeten
 zijn/ die onse Landen heeft uyt-gebreyt/ die Steden heeft
 verwonnen/ den Wyandt verslagen/ ende ons door Godes
 goetheyt tot een beteren staet gebracht: Waer vooz wy
 den Heere met Israel moeten loben ende dancken/ ende
 hem dienen alle de dagen onses lebens.

I S R A E L.

DEs Heeren handt verheft die gene, die hem vresen,
 Hy bout haer mueren op : gelijk wy kunnen leven,
 Hy heeft een wonder werck in Israël gedaen,
 En met een groote lust de schare voorgegaen.
 Nu sit des Heeren Volck gerustigh in den Lande,
 En woont des niet te min in 't midden der Vyanden,
 Sy leven sonder sorgh : maer (lacy !) Israël
 Betoot geen danckbaerheyt, en wordt geheel rebel,
 Sy treden van den wegh, die Godt haer had geboden,
 Haer Vyandt hun verleyt, sy dienen stomme Goden,
 Waer op dat is gevolght veel jammer en verdriet,
 Soo dat gantsch Israël hem nu bedrogen siet.

Judicium 3. 1.

Dit nu zijn de Heerdenen / die de Heere liet blijven / om
 dooz haer Israel te versoeken / alle die niet en wisten van alle de krijgen
 Canaans. Alleenlijck op dat de geslaghten der kinderen Israels / (die)
 wisten / op dat hyse den krijgh leerde / ten minste de gene / die daer te wo-
 ren niet van en wisten. Wyf Dorsten der Wyllsteynen / ende alle de Ca-
 naaniten / ende de Zidoniers / ende de Hebiten / woonende in 't Geberghe
 des Libanons : van den Bergh Baal Hermon / tot daer men komt te Ma-
 math. Dese dan waren / om Israel dooz haer te versoeken : op dat men
 wiste / of sy de geboden des Heeren soude horen / die hy haren Vader dooz
 de hant van Mose geboden hadde. Als nu de kinderen Israels woonden
 in 't midden der Canaaniten / der Hethiten / ende der Amoriten / ende der
 Phereziten / ende der Hetiten / ende der Jebusiten. So namen sy hen der
 selver Dochteren tot Wyven / ende gaven hare Dochteren acn der selver
 Sonen : ende sy dienden haren Goden. Ende de kinderen Israels deden
 dat quaet was in de oogen des Heeren / ende vergaten den Heere haren
 Godt : ende sy dienden den Baalim / ende den Boscchen. Doen ontstach
 den roozn des Heeren tegen Israel / ende hy verkochtse in de handt van
 Cusehan Rischataim / Coningh van Mesopotamien.

N E D E R L A N T.

MEn leeft een ouden spreuk, ook waerdig te bedenken,
 Dat wellust ende vreugt de Landen dikmael krenken,
 Wat isser meenigh rijck in weeld en lust geweest,
 Dat nu verdorven leydt, en daer men is bevreest.
 O Nederlandt ! hier is een Spiegel voor u oogen,
 Aensiet u Broederschap, en zijtter mee bewogen,
 Ghy zit noch in u Landt als op een gouden Boom,
 U Vyant is rontom gelijk een water-stroom,
 Ghy woont beneffens haer, gelijk als d' Israelijten,
 Och ! wilt den gulden tijt niet sorgeloos verslijten,
 Vermits het Israël soo menighmael bedroogh,
 Weest danckbaer, en vreeft Godt, en hout een waeckend'
 Oogh.

Is niet dit Nederlandt sonderlingh van Godt bewaert
 boor sijne vyanden ? het welcke midden onder de selve is woonende / ge-
 lijck de kinderen Israels onder de Canaaniten. Och / dat wy ons niet
 en vergripen in Afgoderpe / ende de weldaden des Heeren vergeten : ghe-
 lijck die van Israel hebben gedaen ; waer over de Heere hem vertoognde /
 ende sijn Volck verhochte onder de handen des Coninghs tot Mesopo-
 tammien. Want wyt byzheyt komt dickmael weeldrigheyt / ende wyt weel-
 deligheyt spruyt veeltijts moetwille / ende moetwille veroorzaccht sonde /
 ende de sonde baert de straffe des doodts. Wat isser menigh schoon Lant
 ende heerlijk Republijck / selfs van onse naburen / in moort ende bzant
 gestelt / ende van den Vyant tot steen-hopen gemaect / die in bzede / weel-
 de ende in wellust des leuens hebben geleest. Waer dat men siet / soo wel
 in 't Zyden als in 't Roorden / soo wel in 't Oosten als in 't Westen /
 men vint spiegel / die ons tot opwerkinge dienen / al eer wy niet
 Israel ende met onse Broederen onder de Spaensche Mandianten wer-
 den verhocht.

Opweckinge tot danckbaerheydt.

Buyght neder Hollants volck, met zegen overladen,
 En singht den Heere lof voor al sijn groote daden,
 't Is nu de rechte tijt, slaet eens u oogen neer,
 Siet op geen vreemt gewest, noch doolt niet al te veer,
 Hier is een schoon Toneel, wie kan het al verhalen?
 Hier is een dubbelt stof, selfs binnen uwe palen:
 Hier is des Heeren gunst, hier is sijn wonder-werck:
 Hier is de sjuyvere Leer, hier is de ware Kerck:
 Hier heeft hy over al sijn goetheyt willen toonen:
 Hier heeft hy onse Lant met vryheyt willen kroonen,
 Met sulck een overvloed dien ick niet seggen kan:
 O! buyght met Israel, en bidt Godt vierigh an;
 Daer is in dese tijt een wichtigh stuck voor-handen,
 De Vorsten zijn by een uyt verr' en vreemde landen,
 Het schijnt oft Godt belieft, dat naer een lange strijt
 Het herte van den menschen eynde wort verblijt,
 Dat ons den grooten Heer met vrede wil beschencken
 In onse Vaderlant. Wel op, wilt recht bedencken,
 Hoe vriend'lijck dat hy oyt met ons heeft om-gegaen,
 En wat hy in het Lant al wonder heeft gedaen. (tigh)
 Buygt neder voor sijn troon, en danckt den Heer almacht
 Bidt met een reyn gemoet geduerigh en aendachtigh:
 Bidt om oprechte vreed', bidt om getrouwigheyt.
 Bidt om een vast geloof dat niemant en verleyt,
 Bidt dat ons Godt bewaert voor tweedracht in den lande,
 Voor valsch bedriegery, voor sonden en voor schande,
 Voor al het geen dat ons naer Ziel en Lichaem deert,
 Dat gun ons 't eeuwich licht, die alle dingh regeert.

Christelijck Af-scheyt,

Ofte

Een Salige uyt-gangh van dit tegenwoordige leven.

EEn reyn en suyver hert, een onbesmette ziele, (len,
Die kan met groote vreught voor Gode neder knie-
Die stort sijn klachten uyt voor sijnen bruydegom,
Die roept op sijn vertreck : ô Heere Jesu kom :
Geluckigh is den mensch die sullex wert gegeven,
Sijn uyt-gangh saligh is, hy komt in 't eeuwich leven,
In 't nieuw Jerusaleem, wiens straten zijn van gout,
Diens glants dat eeuwich blijft, en nimmermeer verout,
Alwaer geen Son noch Maen geen Sterren meer en blincken,

Alwaer men uyt de stroom des levens dan sal drincken,
Daer oock geen duyft're nacht noch koud' of hitte koomt,
Alwaer des Heeren glants het alles overstroomt.

Geen sieckte, pijn of leet en sal daer geenfins wesen,
Men sal in vreughde zijn volmaect en sonder vreesse,
Een vreught daer duyfent jaer sal wesen maer een dagh,

Bedenckt ô Christen ziel ! hoe of dit wesen magh,
Hier is de beste vreught slechts na een weynigh dagen,
Een swaer en lastigh pack, men kans niet verdragen,

Hier is het snaren-spel en al wat vreughde hiet,
Wanneer het lange duert niet anders als verdriet :

Hier is het voor een tijt, hier leyt het haest ter neder,
Hier komt na sonne-schijn dickmael een groot onweder,

Maer in dat Hemels huys daer is een vreught bereyt,
Die niemant en beswaert, en duert in eeuwigheyt.

Het

242 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Het welcke noyt geen mensch op aerden heeft vernomen,
 Noch oyt in iemants hert of sinnen is gekomen.
 O! dat men dese vreucht en dese reyne Stadt
 Een oogenblick aensagh, of maer een uur besat,
 Wy souden 's werelts lust met al haer ydelheden
 Verlaten, en gewis door d'enge Poorte treden,
 Wy souden Godts gebodt wel beter gade slaen,
 En op een ander wijs voorsichtelijcker gaen,
 Het Hemels Paradijs dat soud' ons meer behagen,
 Indien wy maer een uur haer heerlijkheyt aensagen.
 Geen mensch bleef op de aerd', de soete melody
 Die troock ons al te mael uyt dese slaverny,
 't Gefelschap datter is, dat soud' ons so bekooren,
 Dat wy oock naer het vleesch niet langer souden hooren,
 De aerde soud' ons zijn met al haer schoon gieraet,
 Gelyck een vuyle slet, die eyndelijck vergaet.
 Het nieuw Jerusaleem met al sijn goude straten,
 Daer liefd' en vrede woont, wie soude dat verlaten?
 Wy souden met een vreucht uyt dese Werelt gaen,
 Geen mensch, geen eenigh mensch, en bleef'er stille staen.
 Wel op, ô reyne ziel! al kunt ghy 't niet aenschouwen,
 Wilt vry op dese gront u zaligheyt vertrouwen,
 Het sal veel schoonder zijn dan als men seggen kan,
 En tot een klaer bewijs, aenschouwt den solder an,
 Aensiet het firmament, dat sal u onder richten,
 Aensiet dat Hemels blauw met al die schoone lichten,
 Dit is het buyten werck, wat dienter meer geseyt.
 Wel zaligh is die geen, voor wien het is bereyt,
 Die Godt daer prijfen magh, en eeuwich hem versaden.
 Och! wilt het dreckigh kleet het werelts tuygh versmadden,
 Het is niet als ghy meent, 't is maer een valsche schijn,
 Let wel, want op het end' dan sal het ydel zijn; (woone,
 Schoon of ghy 't werelts huys met vreuchden meught be-
 Ey seght, wat is haer loon, wat is haer gulden kroone?
 Wat is haer Roosen-hoet? voorwaer het is de doot,
 Die niemant niet en spaert, hy sy dan kleyn of groot,

Die met sijn scherpe pijl geeft doodelijcke steken,
 Hy weet al 't soet vermaeck seer haestigh af te breken.
 Hy scheidet al van een, de Moeder van het kint,
 Als 't glas verlopen is hy neemt al wat hy vint,
 Daer baet geen groote schat, men moetet alles derven,
 Al wat op aerden leeft, dat moet in 't eynde sterven.
 Geen Man is met sijn Vrouw soo lief en vast gepaert,
 Die dese felle doot om reden wille spaert,
 Hy neemt het leven wegh, geen mensch en heester tegen,
 Hy is een strenge Vorst, hy laet hem niet bewegen.
 Hoe datmen klaegt en kermt en d'handen t'samen wringt,
 Och lacy ! 't is vergeefs, de doot het alles dwingt,
 Rijck, arm, jonck en oud, 't moet alles voor hem buygen,
 Dit is des werelts end', dit kan u klaer getuygen,
 Soo menigh jonge Maeght, soo menigh stercke helt,
 Die midden in haer jeught ter neder zijn gevelt,
 Die welcke onversiens sijn van de doot besprongen,
 En eer het iemant docht in haesten wegh gedrongen.

244 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*

Geluckigh is de mensch die hier oprechtigh leeft,
Die liefde en geloof in sijnen boesem heeft :
Die tot den eynde toe daer in oock kan volherden,
Die heeft het beste lot : want hy sal zaligh werden.
Wanneer hy God'lijck sচেyt van dees bedroefde aert,
Dan sal hy na den geest zijn eeuwichlijck gepaert
Met sijnen Bruydegom : dan sal hy niet meer sterven :
Maer 's levens gulden kroon genadelijck be-erven.
In 't Hemels Koninckrijck, dat nimmermeer vergaet,
Daer noyt geen wrange spijt den mensch om 't herte slaet :
Alwaer geen nijt en leeft met duysent slimme treken,
Alwaer men van geen leet noch droef heyt weet te spreken
Daer vreught de volheyt is, daer sal des Heeren Vrient
Gestadigh zijn verblijt, die Godt hier heeft gedient :
Daer sal het heyligh Volck des Heeren lof vermeerden,
Wiens uytganck zaligh is, die sal daer triumpheren.
Dit gun ons tot besluyt den Vader uyt sijn troon,
Door Christus onsen Heer sijn wel-beminde Soon.

G E B E D T

Over het eerste deel, sprekende tot Godt
over de verdorven nature der Menschen,
hem aen-roepende om troost ende by-stant.

O Eeuwige Vader / wiens onbegrijpe-
ke goetheyt hem streckt so wijt als de aer-
de / wiens barmhertigheyt en trouwe hem
uytspreyt van den opgangh tot den neder gangh
der Sonne / wiens genade ende vriendelijckheyt
Hemel ende Aerde verbult. **O** groote Godt / die
alle dingen soo goedertieren / om u selfs hebt ge-
schapen / op dat ghy daer dooz soudet ge-eert en-
de gedient werden / ghy die den Mensch na u-
wen eben-beelde boven alle creaturen in heer-
lijckheydt ende in schoonheydt hebt geschapen /
niet als vierboetige Dieren / niet als Dissen in
de Zee / noch als Vogelen onder den Hemel :
maer hebt hem een redelijck Mensch gemaeckt /
aensienlijck ende schoon / met den Hoofde op-
waerts nae den Hemel verheben / op dat hy sou-
de aenschouwen dat schoone uytgestrechte tapijt
vol glinsterende Diamanten / ghy hebt hem la-
ten vermenighbuldigen als het Zant aen den
Oever der Zee / uytneemende en heerlijcke macht
hebt ghy seer wonderlijck hier in gheopenbaert ;

246 *Gulden-Spiegel ofte Opweckeinge*
waer door den Menschē schuldigh is / om u hoop
sulck een uytmuntende weldaet oprecht gehoor
saem ende danckbaer te zijn. Maer o Heere / hoe
zijn wy aldus verkeert? hoe is het gantsche Ge
slachte der Menschen aldus verdozben? hoe
komt het (o goede Godt) dat wy nae u geboden
niet willen luysteren / ende na u wel-behagen niet
wandelen? daer ghy nochtans sulck een getrou
wen ende barmhertigen Vader zijt: ghelijck als
David getuyght / dat u genade ende barmhertig
heyt geduert tot in der eenwighejdt. Van waer
komt dan sulck een afgrijselijcken bozmpūt / waer
uyt niet anders en vloeyt als sonde ende schande?
welcke sonden u / die den alderheylighsten Godt
zijt / seer schrickelijck kunnen vertoornen. Maer
o vriendelijcke Godt / wanneer ick aldus spreke:
soo komt my eben door u genade te binnen / van
waer dat dese stinckende Fonteyne sijn oors
sprongh heeft. Och! wie is hy / uyt wien desen
poel der sonden is gesproten? soude nu de Bee
sten op den Veldē daer wel oorsaeck van zijn / of
de Dissen in de Zee / of sonde eenige andere on
redelijcke Schepselen dese verdozben natuere
hebben voortgebracht? voorwaer / onschuldigh
zijn de Beesten op het Veldt / onschuldigh zijn de
Dissen in de Zee / onschuldigh zijn alle onrede
lijcke creatueren: maer laey! den schult van dese
schandelijcke daet moet het alder-heerlijckste
Schepsel / dat op der aerden leeft / geduerig dra
gen / het welke is den Menschē / die van den
goe

goeden Godt na synen eben-beelde was geschapen/ heyligh ende rechtbeerdigh/ een Heere ober alles/ wat een levende adem hadde/ een Coning in den Lust-hoobe/ onnoosel als een Duyve/ levende volkomen nae den wille des Alderhooghsten. Uyt hem is desen stinck-ader ontspongen/ de welcke het gantsche Geslachte der Menschen aenkleest/ ende niet een onreynen stroom overstort/ uyt wiens eenige hobacrdne is gesproten die eeuwige verdoemenisse ober alle. Ach! wie en soude niet klagen ende kermen ober dese bezwoef de stant/ wie en soude sijn ellendicheyt boozden Heere niet willen bekennen/ ende niet uytroepen: het is onse verdozben natuere / ja het is onse verdozben natuere / die ons so afkeerigh maecht / dat wy verkeerde wegen in gaen/ dat wy af-wycken van u/ die den levenden God zyt/ ende dolen in de Werelt/ ende soecken daer in onse heyl en troost/ ja onse sonden zyn 't Heere / die u ende ons van rialkanderen schepden/ onse sonden geben ghetuygenis tegen ons dat wy niet waerdig en zyn uwe barmhertigheyt deelachtig te zyn/ te meerder / alsoo die groote hoobeerdigheyt ende helsehe sonde van onse Dooz-ouderz in den Paradijse uyt haer eygen moetwilligheyt is begaen/ alleen tot haer doelwit hebbende / om u volmaecte Godheyt gelijk te wesen/ dooz welcke verdozbenheyt wy oock noch dagelijcks aengedrongen werden / ende tegen uwe Majesteit sondigen uyt onse eygen verkeerde ende boose wil

wille / sonder dat wy eenige de minste oorsaecke
 tegen u Goddelijcke Heyligheyt kunnen inbrin-
 gen : want wy vooz dat hooge en rechtbeerdige
 recht schuldigh staen in doot en eeuwige verdoe-
 menisse ; en soo ghy met ons wildet in 't gericht
 treden / wy souden op dupsenden niet eene heb-
 ben te antwoorden / wy zijn tien dupsent talenten
 schuldigh / en hebben niets om te betalen. Wy
 zijn Rentmeesters / die onse comptoiren soo heb-
 ben beswaert / dat / wanneer als de Heere komen
 sal / om van ons rekeninge te vorderen / wy alle
 wyt vreesse sullen bluchten in de speloncken ende
 bergen ; want so de rechtbeerdighste nauwlijcke
 sal behouden werden / waer sal de ongerechtige
 dan verschijnen. Maer o Heere / genadige Va-
 der / nademael wy in sulck een ellendige verdoe-
 venheyt gevallen zijn / isser dan nieuwers geen
 genade vooz onse zielen te binden ? isser dan geen
 hope noch troost by u Goddelijcke goetheyt / sul-
 len wy dan verflauwen / om u aen te roepen / als
 of daer nimmermeer barmhertigheyt vooz han-
 den was ? Neen / neen / goedertieren en welda-
 digen Vader / u goetheyt reyckt hem van den op-
 gangh tot den neder-gangh der Sonne / ghy zijt
 rijck in barmhertigheyt ende trouwe ; want ghy
 hebt ons geschoncken een Bruydegom vol goet-
 heyt / wiens herte van byerige liefde brandt te-
 gen sijn uytverkoren Bruydt / jae diens liefde
 stercker is als de doot / die komt seer trooste-
 lijk ons ten goeden / die heelet onse krankhes-
 den /

den/ en neemt onse smerten op hem. Daerom
 Heere/ ick wil opstaen/ en soecken mijn vriendt;
 maer waer sal ick soecken die geene/ die mijn be-
 mint? want hy is de lust mijnes herten/ geeft my
 te kennen/ o mijn vriendt/ waer ghy weydet/
 waer ghy rustet in den middage/ op dat ick niet
 herwaerts en derwaerts en dole in de duyster-
 heyt des nachts. Siet/ mijn vriendt gy zyt schoon/
 lae de schoonste onder duysenden/ ulve oogen zyn
 gelijk als Duyve oogen: siet/ mijn vriendt ghy
 zyt schoon en lieffelyck/ een Bloeme te Zaron/
 ende een roose in 't Dal/ gelijk een Appel-boom
 onder de wilde boomen zyt ghy onder de Sonen/
 ghy leydet my in de Wijn-kelder tot mynder ver-
 quickinghe/ ende de liefde is u baniere ober my.
 Mijn vriendt spreekt tot my/ mijn vriendinne
 mijn schoone/ ende komt herwaerts: maer wie
 is dese/ die voort komt als den dageraet/ schoone
 als de Mane/ uytberkooren als de Sonne/ ver-
 heerlijck als de heylscherpte: het is de Sone der
 gerechticheyt/ het is de schoonste onder de men-
 schen kinderen/ het is de Sone Godts. Heere
 Jesu ghy zyt dien lieffelycken Heylant/ heerlijck
 is u naem/ verschrickelijck is u Majesteit/ ghy/
 onse Buzpdegom/ hoort het klagen van ons/ wy
 roepen tot u/ den last onser sonden drucken ons/
 Heere laet ons niet ongetroost van u afscheyden/
 verbult ons niet geestelycke gaben/ wilt onse zie-
 len genesen bande beete der helsche slange. Heere
 treckt ghy ons/ so lopen wy: wilt oock de plagen

250 *Gulden-Spiegel, ofte Opweckinge*
berminderen / die soo swaer ons op den halse leg-
gen; want Oorloge Pestilentie is ober ons upt-
gestoort / jaer't schijnt / dat wy onder den last van
dien moeten bes wijken : daerom laet u bermher-
tighent doch roemen tegen het oordeel / en komt
ons met u genade te hulpe. Ghy zijt immer's dien
selven Godt die de kinderen Israels so menigh-
mael hebt geholpen / die al de Godtsalige Conin-
gen des Ouden Testaments in haren noot hebt
ben by geslaen. O Heere / streckt u handen upt
tot bescherminge / want wy in seer hooge noot
zijn gekomen / de Vyanden maken het te vele / sy
hebben al geroepen ober u liebe Blywt / reyn af-
reyn af / tot ten bodem toe / en hebben niets ober
laten blyben. O eeuwige goetheyt / kunt ghy
dit verdragen? ende dat om de sonde uwes volcs /
o schrickelijcke zonde! die soo de barmhertige oer-
gen onses Godts kunnen oertwolcken / dat hy
niet sien wil de onreynighent der Vyanden / dat
hy niet hooren wil dat suchten ende kermen der
ellendigen / dat hy geen eynde maecten wil van
moorden / byanden ende Vyantwen schenden. O
zonde! hoe gruwelijck zijt ghy vooz de ooghen
Godts. Heere ghy hebt ons gemaect / wilt ghy
ons wederom verderben? Wy zijn vooz u als hop-
ende stoppelen / den byant hebt ghy daer in geste-
ken; wanneer ghy daer in den windt van u God-
delijcke kracht daer in blaest / soo wert het alles
in korten tijdt verteert: het byer der pestilentie
heest lange tijdt ons gebyant / byerige kolen hebt
ghy

ghy laten uytstropen. Ach Heere! hout op/ het
 is genoegh der dooden getal is vele/ beveelt den
 slaenden Engel / dat hy niet meer vergifticht/
 want onse droefheyt schepnt geen eynde. Kan de
 sonde (o Godt) u genade ende barmhertighepdt
 so berduyfteren en verkleenen/ dat ghy geen goet-
 heyt noch trouwe meer bewijst. O ghenadige
 Vader/ wy keeren ons tot u/ wy belijden opent-
 lijck voor u Goddelijcke Majesteit / dat wy ar-
 me/ ja gruwelijcke zondaren zijn/ want wy heb-
 ben alle gezondicht/ so wel de Overheden als de
 Onderdanen / soo wel de Herders als de Scha-
 pen. Hoe sullen wy die kunnen verbergen/ de
 plagen die ghy over ons sent/ die roepen als met
 een klare Basynne uyt / dat het onser zonden
 schult is/ dat wy alsoo geslagen werden. Daer-
 om soo keeren wy ons tot den Throon uwer ge-
 naden / en smeken uyt hert-grondelijcke bewe-
 ginge/ dat ghy ons doch wilt in genaden aen-
 nemen/ ende sulcke lieden van ons maken/ die in u
 geboden wandelen/ die u rechten ende zeden hou-
 den/ op dat de plagen/ die ons drucken/ mochten
 af-gewendet werden/ ende wy van u Goddelijc-
 ke goetheyt met een heylsamen zegen mogen over-
 gestort werden ende hier namaels de kroone des
 lebens uyt genaden ontfangen/ Amen.

G E B E D T

Over het tweede deel, Godt danckende
voor alle sijn groote weldaden, ons nae
Ziele ende Lichaem bewesen.

O Heere/ eeuwighe ende barmhertige Va-
der/ Vader des Hemels ende der Aerden/
wy dancken u voor alle uwe groote ende
omuytsprekelycke weldaden / die ghy ons soo ge-
nadelyck aen Ziele ende Lichaem hebt bewesen/
insonderheyt voor dat groote ende gewichtige
stuck; waer door ghy ons nae der Zielen uyt de
Geestelycke duysternis tot het eeuwighe leven
hebt overgeset. **O** Heere/het is een werck/wiens
gelijcke noch in den Hemel / noch op der Aerden
en is gesien/ ofte gehoozt / voor welke de alder-
wijste staen gelijk onnoosele kinderen/ en zijn
herwondert/ niet wetende/ noch kunnende door-
gronden/ op wat maniere dese groote verlossinge
in eeuwigheyt is geordneert. Heere het is uwe
wijsheyt/ uyt de mont der Zungelingen moet u
lof verkondicht werden / uyt den mont van alle
die u bresen moet ghy gepresen zijn in der eeu-
wigheyt / obermits ghy u Heyligh woordt ende
Euangelium tot ons gebzacht hebt/ ende laet het
self de soo overbloedigh door u getrouwe Diena-
ren onder ons prediken. Wy moeten met den
Propheet seggen: wat is het van ons/ dat ghy u
sel

selven en u heerlijkheyt hoben anderen aen ons
 openbaert/ en verleent ons de subere Predicatie
 van u Hepligh en Goddelijck woordt/ het welke
 de kracht is om zaligh te maken/ die het in op-
 rechticheyt en niet ware gelobe aen-neemt. Wy
 roepen uyt met luyder stemmen/en seggen : Heer
 u goetheyt is groot/ en u vriendelijckheyt streckt
 tot hoben de wolcken/ lof zy u Vader der eeuwig-
 heyt/ die ons een eeuwighe versoeninge voor de
 gront-legginge der werelt hebt geordonneert.
 Lof zy u/ o Goddelijcke Sone/ die voor ons zyt
 bozge geworden/ die het hant-schrijft onser son-
 den heeft betaelt/ die uyt den hoogen Hemel zyt
 neder-gekomen/ en een gedaente van een dienst-
 knecht hebt aengenomen/ die de verlossinge voor
 alle boetbaerdigen volkomen hebt te wege ge-
 bracht. Lof zy u Hepligen Geest/ die ons ver-
 nieuwt/ die onse herten subert/ die ons vaerdig
 maect/ om inde wegen des Heeren te wandelen/
 die ons tot troost in alle tribulatie/ ende een vast
 vertrouwen in den geloobe moet hebben. Lof zy
 u/ o H. Drieuldigheyt/ van een ende Goddelick
 wesen/ wilt ons uwe arme Dienaren onderhou-
 den met Geestelijcke spijsse in dese wereltliche
 woestijne: gelijk gy den Propheete Eliam gespijst
 en gelaest hebt/ doen hy een groote reyse voor
 hem hadde/ wilt oock alsoo onse Ziele spijsen/
 op dat wy in dien grooten Hemelschen reyse
 in de Woestijne niet en versmachtten/ ghelijck
 ghy het Broodt voor u uytverkooren Volck
 Israels

Israels van den Hemel hebt laten regenen/ laet
 also dat geestelijck broot in dese laetste eeuwte nyt
 uwre Goddelijcken Throon vloeyen op ons als
 een geduerige stof-regen/ op dat wy tot den eynde
 de toe mogen volstandigh blijven. Heere Jesu/
 onderhout ons in alle geestelijcke en lichamelijcke
 nooden/ ghy zijt onse Broydegom/ ende wy daer
 en tegen uwre Broydt / laet u lief de ende vran-
 dende affectie niet vermindere/ om dat ghy siet/
 dat uwre Broydt weynigh appetijt heeft tot de
 Geestelijcke spijs/ handelt met ons niet naer on-
 se zonden : Maer na u groote lief de ende barm-
 hertigheyt. Bewaert ons voer verlijdende Gee-
 sten/ die Engelen des lichtes schijnen te wesen :
 maer in der daet klauwen des Duyvels hebben/
 voer Herders/ die haer uytwendigh in Schaeps-
 kleederen vertoonen/ maer inwendigh grijpende
 Wolven zijn/ die de ziele verscheuren. Bewaert
 ons oock voer alle aenlochfelen ende soet-schij-
 nende lusten des werelts/ ghy hebt ons sulck een
 groote genade betwesen/ dat wy redelijcke Men-
 schen zijn geschapen/ ende geeft ons onderschept
 van goet ende quaet/ ja openbaert ons uwre Heyl-
 lige wille/ hoe/ ende op wat maniere wy in dese
 werelt sullen leven / hoe wy de Hemelsche Wegh
 met supberheyt moeten betreden / dat wy onse
 Schoenen met Moses moeten uyt-trecken / te
 weten/ de Schoenen der onreynigheyt/ obermits
 de plaetse Heyligh is / daer de rechtbeerdige sal
 in gaen / dat is in dat Hemelsche Jerusalem.
 Ghy

Ghy geeft ons kracht ende sterckheyt in dit tijdelijcke leven/ ghy oberstort ons met schoonheyt/ waer door de Menschen malkanderen behagen/ ghy begaest vele met rijckdom ende habe/ ende andere met een rijcke ende oberbloedige genoegsaemheyt/ soo dat oock uwen lof in de tijdelijcke armoede menighmael wert gehoozt. Ghy zijt so goet ende vriendelijck/ dat ghy u Sonne laet schijnen ober de goede en quade/ dat ghy u brugtbaren Regen laet vallen ober de rechtbeerdigen en ober de onrechtbeerdigen/ allenthalven is u goetheyt. Looft en prijst den Heere/ ghy alle sijn Hepligen/ want groot is de goetheyt onses Godts. Looft den Heere alle Heydenen/ prijst hem alle Volcken: Want sijn goetheyt en trouwe vermeerdert ober ons in der eeuwigheyt. O goede Godt/ dewijle wy met sulck een groote wolcke der genaden omringt zijn/ wilt ons doch bewaren/ dat wy tot genen tijde strupckelen/ dat wy dese groote ende oberbloedige genade niet en komen te misbruycken/ ende tot een steunsel te stellen/ waer op de sonde mogen rusten. Heere behoet ons/ want anders wy vergaen: de werelt toont seer lieffelijck/ de Sathan is listigh/ onse eygen vleesch is begeerlijck/ wy hebben hulpe van nooden/ of werden licht overwonnen/ geeft ons die genade/ dat wy nimmermeer tot Afgodery en komen te vallen: maer u alleen eeren en dienen/ dat wy oock niet lasterlijck van uwen Hepligen name en spreecken/ lichtbeerdigh ofte ydel

pdel gebuycken / dat wy neerstigh in onse arbeit
 zijn / den Sabbath niet en onthepligen / onse Va-
 der ende Moeder / Magistraten ende Oberhe-
 den / ende alle die ober ons gestelt zijn / behoore-
 lijcke eere en reberentie betwijfen. Dat wy nu
 mermeer in dronckenschap noch in oberdaet en
 leben / ofte tot dootslagh komen te verballen.
 Heere / behoet ons booz die groote aenlockende
 ende soet vertoonende sonde van oberspel; waer
 door wy in onse eygen Lichamen komen te sondi-
 gen / weert upt onser herten alle onkuyfliche lu-
 sten / en boose genegentheden. Bewaert ons booz
 ongerechtigheyt / ende booz stelen / booz valsche
 getuygenisse ende snode achterklap / die soo vele
 (elaes!) nu in swange gaet / booz alle begeerliche-
 heden die quaet zijn / ende tegen u Goddelijcke
 wille strijden / sterckt ons geduerigh in den gelo-
 be / geeft ons boven al het noodighste / welck is
 de liefde / op dat ons geloobe op de liefde gefon-
 deert zy / dat wy u upt liefde vreesen / niet als
 Slaven : maer als kinderen / dat wy alle onse
 dingen in der liefde doen / in liefde leben / ende in
 liefde sterben : op dat wy naer dit leben mogen
 ober gaen in die eeuwighe en oneyndelijke vreuch-
 de / in dat Hemels Paradijs / alwaer wy Godt
 Vader / Godt den Soone / Godt den H. Geest /
 in eeuwigheyt fullen loben en dancken. Dit gun-
 ne ons al te samen den goeden ende volmachten
 Vader door Jesum Christum / Amen.